অধ্যায় ১ ঃ অঞ্চল হিচাপে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল

অধ্যায় গাঁথনি

1.1 উদ্দেশ্য
1.2 পৰিচয়
1.3 অঞ্চল হিচাপে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব ঃ এটা ধাৰণা
1.4 উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল আঞ্চলিক অৰ্থনীতিৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্যসমূহ
1.5 অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
1.6 অধিক জানিবলৈ
1.7 অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
1.8 আৰ্হি প্ৰশ্ন

১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহক এটা বিশেষ অঞ্চল হিচাপে চিনাক্ত কৰিব পাৰিব, আৰু
- ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনীতিৰ প্ৰধান আৰ্থ-সামাজিক বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে এটা ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব

১.২ পৰিচয়

ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল অন্যান্য অঞ্চলৰ তুলনাত অনগ্ৰসৰ। যদিওবা পৰম্পৰাগতভাৱে ইয়াৰ সাতোখন ৰাজ্যক একেলগে 'সাতভনী' আখ্যা দিয়া হয়, তথাপি সাতোখনৰ মাজত বিশেষ পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত হয়। এই অধ্যায়টি পাঠ্যক্ৰমটোৰ ত্ৰয়োদশ তথা অন্তিম পাঠ্য বিষয়ৰ অন্তৰ্গত প্ৰথম অধ্যায়। এই অধ্যায়টিয়ে আপোনাক অঞ্চল হিচাপে ভাৰতৰ এই বিশেষ প্ৰদেশকেইখনক জনাত সহায় কৰিব। ইয়াৰ বাহিৰেও এই অধ্যায়টি অধ্যয়নৰ মাজেদি আপুনি ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনীতিৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব। ইয়াত উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে আৰু লগতে এই অঞ্চলটোৰ আৰ্থ-সামাজিক বিকাশত উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ ভূমিকা সম্পৰ্কত আলোচনা কৰা হৈছে।

১.৩ অঞ্চল হিচাপে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব ঃ এটা ধাৰণা

1947 চনত ভাৰতৰ স্বাধীনতা লাভ আৰু প্ৰায় একে সময়তেহোৱা দেশ বিভাজনে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক এক ভূমি পৰিবেষ্টিত অঞ্চল হিচাপে পৰিগণিত কৰিলে।লগতেঅন্যান্য প্ৰান্তৰ সৈতে সংযোগহীনতাই এক বিচ্ছিন্নতাবোধৰ সৃষ্টি কৰিলে। তুলনামূলকভাৱে, ভোটাৰৰ পৰিমাণ কম হোৱাৰ বাবে উত্তৰ-পূবৰ ৰাজ্যকেইখনৰ বাবে লোকসভাত সৰ্বমুঠ 543খন আসনৰ ভিতৰত কেৱল 25খন আসনহে আছে। এয়া সৰ্বমুঠ আসনৰ ভিতৰত মাত্ৰ 4.6%হে।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহক বিশেষ শ্ৰেণীৰ ৰাজ্যৰ শাৰীত পেলোৱা হয়। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ খৰতকীয়া বিকাশ আৰু পৰিকল্পনাৰ বিভিন্ন কাৰ্যসূচীসমূহ কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ 1971 চনত উত্তৰ-পূব পৰিষদ (NEC)খন গঠন কৰা হৈছিল। এই অঞ্চলটোৰ সাতোখন ৰাজ্যৰ আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে গঠন কৰা এইটো এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ সংস্থা। পৰৱৰ্তী সময়ছোৱাত 1982চনত চিক্কিমক অষ্টমখন ৰাজ্য হিচাপে ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ গঠনৰ দৰে 9 আগষ্ট, 1995 চনত উত্তৰ-পূব বিকাশ বিত্ত নিগম (NEDFI) আৰু ছেপ্টেম্বৰ 2001ত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বিকাশ মন্ত্ৰণালয় (DONER) প্ৰতিষ্ঠিত হয় ।

ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অৰুণাচল প্ৰদেশ, অসম, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, চিক্কিম আৰু ত্ৰিপুৰাৰ দ্বাৰা গঠিত। অঞ্চলটোৰ আঠোখন প্ৰদেশে পাহাৰ আৰু ভৈয়ামৰ প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ আৰু সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত বহুখিনি পাৰ্থক্য প্ৰতিফলিত কৰে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনীতিক প্ৰভাৱিত কৰা এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় হ'ল যে এই অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন অংশৰ 'ভৌগলিক স্থিতি ভিন্ন ভিন্ন' আৰু এই সমগ্ৰ অঞ্চলটো ভাৰতৰ অন্যান্য অংশৰ পৰা সম্পূৰ্ণ পৃথক। ইয়াৰ বিশিষ্ট আবয়িক (physical), অৰ্থনৈতিক আৰু আৰ্থ-সামাজিক বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বাবে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনীতিয়ে এটা নিৰ্দিষ্ট পৰিচয় লাভ কৰিছে । এই অঞ্চলটোৰ পৰিসৰ 2.62 লাখ বৰ্গ কি.মি., দেশৰ সৰ্বমুঠ ভৌগলিক অঞ্চলৰ ভিতৰত এই অনুপাত 7.9%। ইয়াৰ সৰ্বমুঠ জনসংখ্যা 45 নিযুত(2011)। এই অনুপাত ভাৰতৰ সৰ্বমুঠ জনসংখ্যাৰ 3.8%হে।

জানি থোৱা ভাল

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইকেইখন ৰাজ্য, জম্মু আৰু কাশ্মীৰ, হিমাচল প্ৰদেশ আৰু উত্তৰা-খণ্ডক বিশেষ শ্ৰেণীৰ ৰাজ্য অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। এই বিশেষ শ্ৰেণী ৰাজ্যসমূহৰ কিছুমান উমৈহতীয়া বিশেষ লক্ষণ আছে। এই ৰাজ্যসমূহ আন্তৰ্জাতিক সীমাৰে আগুৰা পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ প্ৰাধান্য আৰু আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নৰ সূচকসমূহো বিশেষ মন কৰিবলগীয়া। আন্তঃগাঁথনি উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত এই ৰাজ্যসমূহ বিশেষ ধৰণৰ অসুবিধা-মূলক ভৌগোলিক অৱস্থিতিৰ সন্মুখীন হয়। চৰকাৰী ব্যয়ে এই ৰাজ্যসমূহ ঘৰুৱা উৎপাদন নিৰ্ধাৰণ কৰাত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। আকৌ, এই ৰাজ্যসমূহত উন্নয়নৰ প্ৰক্ৰিয়া খুব পলমকৈহে আৰম্ভ হোৱা

বুলি ক'ব পাৰি। এনেবোৰ কাৰণতে এই ৰাজ্যসমূহলৈ কেন্দ্রীয় আর্থিক সাহায্যসমূহৰ 90 শতাংশই অনুদান আৰু বাকী 10 শতাংশহে ঋণ হিচাপে লাভ কৰে। দেশখনৰ অন্যান্য ৰাজ্যসমূহে অৱশ্যে কেন্দ্রীয় আর্থিক সাহায্যৰ মাত্র 30 শতাংশইহে অনুদান হিচাপে লাভ কৰে, বাকী 70 শতাংশই হৈছে ঋণ।

অঞ্চলটোৰ 70% অংশই পাহাৰীয়া আৰু প্রত্যেক ৰাজ্যৰ ভিতৰত ভৌগলিক আকাৰো ভিন্নধর্মী। অৰুণাচল প্রদেশ, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, মেঘালয় আৰু চিক্কিমৰ সৱহভাগ অঞ্চল পর্বত-পাহাৰে আগুৰা। ত্রিপুৰাৰ অর্ধাংশ, অসমৰ এক-পঞ্চমাংশ আৰু মণিপুৰৰ ন দশমাংশ এলেকা পর্বত-পাহাৰেৰে আগুৰা। অঞ্চলটোৰ ভৈয়ামসমূহ বিভিন্ন ভূমি গোট (land masses)ৰ দ্বাৰা গঠিত; যেনে— অসমৰ ব্রহ্মপুত্র উপত্যকা আৰু বৰাক উপত্যকা, সেইদৰে ত্রিপুৰাৰ দক্ষিণাঞ্চলৰ ভৈয়াম অংশ। মণিপুৰৰ উপত্যকা অঞ্চলটোৰ পৰিধি কম। ই ৰাজ্যখনৰ সর্বমুঠ মাটিকালিৰ মাত্র 10%হে।

আহকচোন, এতিয়া আমি 2011ৰ লোকপিয়লৰে আধাৰত অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ লগত জড়িত মূল আর্থ-সামাজিক নির্দেশসমূহৰ ওপৰত চকু ফুৰাও ঃ

ইপিঠিত দিয়া তালিকা 1.1ত এইটো দেখা পোৰা গৈছে যে ভৌগলিক এলেকাৰ ক্ষেত্রত অঞ্চলটোৰ ভিতৰত অৰুণাচল প্রদেশেই সর্ববৃহৎ ৰাজ্য (84 হাজাৰ বর্গ কি.মি.)। অৱশ্যে জনসংখ্যাৰ ফালৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে অসম (311.69 লাখ) সর্ববৃহৎ ৰাজ্য। জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব অসমত সর্বাধিক (397), দ্বিতীয় স্থানত আছে ত্রিপুৰা (350)। নগৰাঞ্চলত বাস কৰা জনসংখ্যাৰ অধিক্য মণিপুৰত সর্বাধিক (23.88%)। উত্তৰ-পূবত মুঠ জনসংখ্যাৰ এক-তৃতীয়াংশ জনজাতীয় গোষ্ঠীভুক্ত। ইয়াৰ চাৰিখন ৰাজ্য ক্রমে মিজোৰাম, মেঘালয়, নাগালেণ্ড আৰু অৰুণাচল প্রদেশ জনজাতীয় লোক প্রধান ৰাজ্য। মিজোৰামৰ জনজাতীয় লোক সংখ্যা মুঠ জনসংখ্যাৰ 95%। আঠোখন ৰাজ্যৰ ভিতৰত মণিপুৰত সর্বোত্তম যৌন অনুপাত (sex ratio) পোৰা যায় (957)। ৰাষ্ট্রীয় অনুপাত (940) ৰ তুলনাত উন্নত যৌন অনুপাত থকা ৰাজ্যকেইখন হৈছে ক্রমে মেঘালয় (986), ত্রিপুৰা (961) আৰু মিজোৰাম (975) আৰু অসম (954)। আকৌ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ভিতৰত নাগালেণ্ডত কৃষিখণ্ডত নিয়োজিত শ্রমিকৰ সংখ্যা সর্বমুঠ শ্রমিকৰ তুলনাত অধিক (68.03%)। এইক্ষেত্রত মেঘালয়ৰ স্থান দ্বিতীয় (65.89%) আৰু অৰুণাচল প্রদেশৰ স্থান তৃতীয় (62.33%)। আকৌ সাক্ষৰতা হাৰৰ ক্ষেত্রত মিজোৰামৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰ সর্বাধিক (দেশৰ ভিতৰত দ্বিতীয়), ইয়াৰ পিছতে ত্রিপুৰাই স্থান লাভ কৰিছে।

প্রাকৃতিক সম্পদৰ বিতৰণ, ঔদ্যোগিকৰণৰ স্তৰ আৰু আন্তঃগাঁথনিক ক্ষেত্রত উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ আঠোখন ৰাজ্যৰ মাজত ভিন্নতা পৰিলক্ষিত হয়। অসমত চাহপাত, পেট্র'লিয়াম (খাৰুৱা তেল), প্রাকৃতিক গেছ, খনি ইত্যাদিক কেন্দ্র কৰি উদ্যোগ খণ্ড গঢ় লৈ উঠিছে। অঞ্চলটোৰ অন্যান্য অংশত খনি, কাঠ শিল্প আৰু তীখা উদ্যোগৰ উপৰি হস্ততাঁত আৰু হস্তশিল্পক কেন্দ্র কৰি উদ্যোগ গঢ় লৈ উঠিছে। আহকচোন, এতিয়া পিছৰ পৃষ্ঠাত দিয়া তালিকা 1.2 আধাৰত অঞ্চলটোৰ ঔদ্যোগিক আৰু আন্তঃগাঁথনিমূলক নির্দেশক কেইটামানৰ ওপৰত দৃষ্টিপাত কৰোঁ।

তালিকা ১.১ ঃ নিৰ্বাচিত আৰ্থ-সামাজিক নিৰ্দেশকসমূহৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন ৰাজ্যসমূহৰ স্থান (২০১১ৰ লোকপিয়ল তথ্য অনুযায়ী)

ৰাজ্য	ভৌগোলিক এলেকা (হাজাৰ বৰ্গ কি.মি.)	জনসংখ্যা (লাখত)	জন সংখ্যাৰ ঘনত্ব	নগৰীয়া জনসংখ্যা (মুঠ জনসংখ্যাৰ শতাংশ হিচাপে)	অনুসূচিত জাতি-জনজাতি (মুঠ জনসংখ্যাৰ শতাংশ হিচাপে)	যৌন অনুপাত	সাক্ষৰতাৰ হাৰ
অৰুণাচল প্ৰদেশ	84	13.82	17	20.41	68.79	920	66.95
অসম	78	311.69	397	12.72	19.60	954	73.18
মণিপুৰ	22	27.21	122	23.88	38.90	987	79.85
মেঘালয়	22	29.64	132	19.63	86.73	986	75.48
মিজোৰাম	21	10.91	52	49.5	94.54	975	91.58
নাগালেণ্ড	17	19.80	119	17.74	86.48	931	80.11
চিক্কিম	7	6.07	86	11.1	38.43	889	82.20
ত্ৰিপুৰা	10	36.71	350	17.02	49.59	961	87.75
ভাৰত*	3287	12101.93	382	31.16	24.40	940	74.04

*কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলক লৈ, @ এই তথ্যখিনিত জম্মু-কাশ্মীৰৰ হিচাপ বাদ দিয়া হৈছে।
উৎস ঃ ভাৰতৰ লোকপিয়ল, 2011

পিছৰ পৃষ্ঠাত দিয়া 1.2নং তালিকাৰ পৰা এইটো দেখা পোৱা গ'ল যে দেশৰ অন্যান্য ৰাজ্য আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় গড়ৰ তুলনাত এই অঞ্চলটোৰ মুঠ জনমূৰি ঔদ্যোগিক উৎপাদন নিচেই কম। এই সংখ্যাটো অসমৰ 3313 টকাৰ তুলনাত মণিপুৰত মাত্ৰ 74 টকাহে। গতিকে ৰাষ্ট্ৰীয় গড়ৰ তুলনাত অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যসমূহে উদ্যোগখণ্ডত জনমূৰি হিচাপত ব্যয় কৰা বিদ্যুতৰ পৰিমাণ কম (1999–2000)। মিজোৰামত এই পৰিমাণ সৰ্বনিম্ন (1.5) কিল'ৱাট ঘণ্টা। এখন ৰাজ্যৰ বাট-পথৰ ঘনত্বই আবয়িক অন্তঃগাঁথনিৰ (physical infrastructure) এটা অন্যতম সূচক। অঞ্চলটোৰ কেৱল তিনিখন ৰাজ্যতহে বাট-পথৰ ঘনত্ব ৰাষ্ট্ৰীয় গড়ৰ তুলনাত অধিক। অন্য পাঁচখন ৰাজ্যত এই হাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় গড়ৰ তুলনাত নিম্ন। অৱশ্যে বাট-পথৰ প্ৰকৃত ফলপ্ৰসূ সূচকটো হৈছে অঞ্চল এটাৰ মুঠ পকী পথৰ পৰিমাণ। ইয়ে এইটোকে দৰ্শাই যে তেনে বাট-পথ সকলো ঋতুৰ বাবে সুগম। মন কৰিবলগীয়া যে অসম, নগালেণ্ড আৰু ত্ৰিপুৰাত বাট-পথৰ ঘনত্ব ৰাষ্ট্ৰীয় গড়তকৈ অধিক যদিও ইয়াত থকা পকী বাট-পথৰ অনুপাত ৰাষ্ট্ৰীয় গড়তকৈ কম। এইটোৱে ইয়াকে বুজাই যে যদিওবা এই ৰাজ্যকেইখনত বাট-পথৰ ঘনত্বক বিবেচনা কৰা হয়, দৰাচলতে এই ৰাজ্যকেইখনত বাট-পথৰ যোগাযোগ ব্যৱস্থা ভবাৰ দৰে উন্নতৰ নহয়। মেঘালয়ৰ মুঠ বাট-পথৰ তুলনাত পকীপথৰ অনুপাত বহু উন্নত। এই ক্ষেত্ৰত বিবেচনীয় অন্য এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা হ'ল পকী বাট-পথসমূহৰ মানদণ্ড (quality)। সাধাৰণতে এইটো কোৱা হয় যে অসমৰ তুলনাত মেঘালয়ৰ পকী বাট-পথসমূহৰ মানদণ্ড উন্নত।

তালিকা ১.২ ঃ নিৰ্বাচিত অৰ্থনৈতিক নিৰ্দেশকৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন ৰাজ্যৰ স্থান

ৰাজ্য	ঔদ্যোগিক খণ্ডৰ জনমুৰি উৎপাদন (টকাৰ হিচাপত)P 2000–01	ঔদ্যোগিক খণ্ডত জনমুৰি বিদ্যুৎ ব্যয় (কিল'ৰাট ঘণ্টা হিচাপত)@P 1999–2000	পথৰ ঘনত্ব (প্ৰতি হাজাৰ এলেকা হিচাপত পথৰ দৈৰ্ঘ্য)** 2002	মুঠ পথৰ ভিতৰত পকীপথ (শতাংশ) 2004
অৰুণাচল প্ৰদেশ	উপলব্ধ নহয়	6.08	219	38.58
অসম	3313	26.58	1141	11.62
মণিপুৰ	74	4.5	512	30.47
মেঘালয়	466	49.02	426	68.93
মিজোৰাম	উপলব্ধ নহয়	1.5	241	56.43
নাগালেণ্ড	485	15.04	1268	31.82
চিক্কিম	উপলব্ধ নহয়	31.25	285	80.07
ত্ৰিপুৰা	971	11.51	1554	38.06
ভাৰত*	9111	107	776	57.16

P ঃ প্ৰাক্কালীন সমীক্ষা, @ স্ব উৎপাদনক লৈ,

** এই তথ্যখিনিয়ে ৰাজ্যিক গড়কাপ্তানি বিভাগ, জিলা পৰিষদ, পৌৰসভা, জলসিঞ্চন বিভাগ আৰু বন বিভাগক অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে, * কেন্দ্ৰীয় শাসিত অঞ্চলক লৈ।

উৎস ঃ www.indiastat.com, Indian States at a Glance, 2008-09

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ তলত দিয়া উক্তি কেইটা শুদ্ধ নে অশুদ্ধ লিখক

(ক) অৰুণাচল প্ৰদেশ উত্তৰ পূব পৰিষদৰ প্ৰতিস্থাপক সদস্য নাছিল। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(খ) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত মণিপুৰতে সৰ্বাধিক ভৈয়াম অঞ্চল আছে। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(গ) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহে কেন্দ্ৰীয় আৰ্থিক উন্নয়নমূলক সাহায্যৰ 90 শতাংশ অনুদান হিচাপে লাভ কৰে। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(ঘ) দেশৰ ভিতৰতে জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব থকা ৰাজ্যখন হ'ল অৰুণাচল প্ৰদেশ। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যসমূহৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্বৰ ওপৰত সংক্ষেপে লিখক। (60 টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

.....

১.৪ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আঞ্চলিক অৰ্থনীতিৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্যসমূহ

ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ধীৰ গতিত হোৱা বৃদ্ধি হাৰ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ প্ৰকৃত ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ বৃদ্ধি হাৰ অতি মন্থৰ। আকৌ অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ ভিতৰত প্ৰত্যক্ষ কৰা NSDPৰ বৃদ্ধি হাৰৰ মাজতো ভিন্নতা পৰিলক্ষিত হয়। তলত দিয়া তালিকাখনৰ ওপৰত চকু ফুৰাও আহকচোন—

তালিকা ১.৩ ঃ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ শুদ্ধ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ

(1993–94ৰ স্থিৰ মূল্যৰ ভিত্তিত, বৃদ্ধিৰ হাৰ আগৰ বছৰৰ শতাংশ হিচাপত)

	২০০৫-০৬	২০০৮-০৯	২০১১-১২	২০১৩-১৪
অৰুণাচল প্ৰদেশ	7.87	17.87	15.33	13.96
অসম	11.15	14.65	11.43	15.89
মণিপুৰ	11.62	9.33	21.52	উপলব্ধ নহয়
মেঘালয়	10.52	19.98	17.83	15.15
নগালেণ্ড	12.82	17.48	17.86	13.07
চিক্কিম	14.69	30.72	20.99	18.08
ত্ৰিপুৰা	10.65	15.74	18.81	উপলব্ধ নহয়
ভাৰত	**১৪.১৫**	**১৫.৬৪**	**১৫.৭৭**	**১১.০৭**

উৎস ঃ www.indiastat.com

1.3নং তালিকাৰ পৰা প্ৰকৃত ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন (NSDP)ৰ ৰাজ্য ভিত্তিক উৎপাদন হাৰ (পূবৱৰ্তী বৰ্ষৰ) দেখা পোৱা গ'ল। ইয়াক 1993–94 চনৰ ভাৰতৰ অন্য সকলো ৰাজ্যকে ধৰি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য হোৱা স্থিৰ মূল্য স্তৰত প্ৰকাশ কৰা হৈছে। মনত ৰাখিবলগীয়া যে, এই তালিকাত মিজোৰামৰ লগত জড়িত সংখ্যাকেইটা দিব পৰা নগ'ল। তালিকাখনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আমি এই সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰোঁ যে, সামগ্ৰিকভাৱে 2005–06 বৰ্ষ NSDPৰ বৃদ্ধি হাৰ লেহেমীয়া গতিৰ হোৱাৰ লগতে প্ৰায় ক্ষেত্ৰতে ৰাষ্ট্ৰীয় গড়তকৈ নিম্ন আছিল। আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ অৱশ্যে 2004 চনৰ পৰা 2014 চনলৈ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যক ঘৰুৱা উৎপাদন বৃদ্ধিৰ হাৰ সন্তোষজনক বুলি ক'ব পাৰি। অৱশ্যে এইক্ষেত্ৰত অসমৰ স্থান 2013–14 বৰ্ষৰ বাদে ৰাষ্ট্ৰীয় গড়তকৈ তলত আছিল।

নিম্ন জনমুৰি আয় ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল দেশৰ ভিতৰতে আটাইতকৈ অনুন্নত অঞ্চলসমূহৰ ভিতৰতপৰে। ইয়াৰ জনমুৰি আয় 12,407ÃûÃ টকা ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপ 17,974ûÃ– [2001–02]ত কৈয়ো কম। এতিয়া তালিকা 1.4ৰ ওপৰত চকু ফুৰাওক ঃ

তালিকা ১.৪ ঃ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয়ৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ

(2004–05ৰ স্থিৰ মূল্যৰ ভিত্তিত, বৃদ্ধিৰ হাৰ আগৰ বছৰৰ শতাংশ হিচাপত)

	২০০৫-০৬	২০০৮-০৯	২০১১-১২	২০১৩-১৪
অৰুণাচল প্ৰদেশ	0.56	5.75	2.21	5.36
অসম	1.6	4.61	3.74	4.63
মণিপুৰ	4.5	5.11	7.53	উপলব্ধ নহয়
মেঘালয়	6.46	11.52	–3.4	10.1
নগালেণ্ড	8.65	4.62	5.34	3.85
চিক্কিম	8.68	11.57	11.44	6.5
ত্ৰিপুৰা	5.3	9.35	7.25	উপলব্ধ নহয়
ভাৰত	**৭.৭৫**	**৪.৬৯**	**৫.১**	**২.৭**

উৎস ঃ www.indiastat.com

ওপৰত দিয়া তালিকা 1.4ৰ পৰা এইটো দেখা পোৱা গ'ল যে ৰাষ্ট্ৰীয় গড়ৰ তুলনাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কেইখনমান ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয়ৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ (পূৰ্বৱৰ্তী বছৰৰ অংকৰ তুলনাত শতাংশ হিচাপে দেখুওৱা হৈছে) অতি কম।

কৃষি খণ্ডৰ ভূমিকা ঃ দেশৰ মুঠ ভৌগোলিক খণ্ডৰ 7.9% অংশ আগুৰি থকা সত্ত্বেও উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে নিজৰ বাবে খাদ্য শস্য আমদানি কৰে। দেশৰ মুঠ খাদ্য শস্যৰ মাত্ৰ 1.5% খাদ্য শস্য উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে উৎপাদন কৰে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ 70% কৃষিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ভাৰতত উৎপাদিত হোৱা মুঠ খাদ্য-শস্যৰ মাত্ৰ 4% খাদ্য শস্য উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে উৎপাদন কৰে। কিন্তু তথাপিতো অঞ্চলটোৰ প্ৰায়কেইখন ৰাজ্যৰ ৰাজ্যিক গৃহ উৎপাদন (SDP)ৰ ক্ষেত্ৰত কৃষিয়ে প্ৰধান ভূমিকা পালন কৰে। সিপিঠিৰ 1.5নং তালিকাখনৰ ওপৰত চকু ফুৰাওক।

সিপিঠিত দিয়া তালিকাৰ পৰা এইটো দেখা পোৱা গ'ল যে আজিও উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ অৰ্থনীতিত কৃষিয়ে প্ৰাধান্য বিস্তাৰ কৰি আছে। অঞ্চলটোৰ আটাইতকৈ আগবঢ়া ৰাজ্যৰূপে বিবেচিত অসম আজিও মূলতঃ কৃষিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। 2004–05 চনত এই খণ্ডটোৱে প্ৰকৃত ৰাজ্যিক গৃহ উৎপাদন (NSDP) লৈ 26.77% অৰিহণা যোগায় (2004–05 চনৰ স্থিৰ মূল্যৰ হিচাপত উৎপাদনৰ উৎপাদকৰ (factor cost)ৰ মূল্য হিচাপে প্ৰকাশিত)। 2013–14তই 18.92 %লৈ হ্ৰাস পালে। নাগালেণ্ডক বাদ দি অঞ্চটোৰ বাকী কেইখন ৰাজ্যত কৃষি আৰু বিশিষ্ট খণ্ডকেইটাৰ অৰিহণা পৰৱৰ্তী বছৰ কেইটাত ক্ৰমান্বয়ে হ্ৰাস পাবলৈ ধৰিলে। ৰাজ্যখনৰ (NSDP)ত নাগালেণ্ডত কৃষি আৰু আনুসংগিক খণ্ডসমূহৰ বৰঙণি বৃদ্ধি পাইছে। অৱশ্যে অসম আৰু মণিপুৰৰ বাহিৰে এই অঞ্চলটোৰ আটাইকেইখন ৰাজ্যৰে ঔদ্যোগিক খণ্ডৰ অৰিহণা বৃদ্ধি পাইছে। গৌণ খণ্ডত সবাতোকৈ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ বৃদ্ধিৰ হাৰ চিকিমত পৰিলক্ষিত হৈছে। অৱশ্যে, চিকিমৰ বাহিৰে আনকেইখন ৰাজ্যত সেৱা খণ্ডৰ বিকাশ উৰ্দ্ধগামী হৈছে।

উদ্যোগ খণ্ডৰ ভূমিকা ঃ এই অঞ্চলটোৰ উদ্যোগসমূহক ঘাইকৈ চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। সেই ভাগকেইটা হৈছে ক্ৰমে (ক) কৃষিভিত্তিক উদ্যোগ (খ) খনিভিত্তিক উদ্যোগ

(গ) বনভিত্তিক উদ্যোগ আৰু (ঘ) অন্যান্য উদ্যোগ। অঞ্চলটোৰ কৃষিজাত উদ্যোগসমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হৈছে চাহ উদ্যোগ, ৰবৰ উদ্যোগ, চেনি উদ্যোগ, বীজ জাতীয় উৎপাদিত দ্ৰব্যৰ উদ্যোগ (ধান, তেল আৰু আতাৰ মিল), খাদ্য প্ৰস্তুতকাৰী উদ্যোগ আৰু বস্ত্ৰ উদ্যোগ।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ খনিজ উদ্যোগসমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল পেট্ৰ'লিয়াম আৰু প্ৰাকৃতিক গেছ, চিমেণ্ট আৰু কোক। অন্যান্য প্ৰধান উদ্যোগসমূহ হ'ল ৰে'ল নিৰ্মাণৰ কাৰখানা, ইঞ্জিনীয়াৰিং উদ্যোগ আৰু ৰি-ৰ'লিং মিল (Re-Rolling mills), তীখা কাৰখানা, যান-বাহন নিৰ্মাণ উদ্যোগ, বিদ্যুৎ প্ৰৰাহিত কৰি উদ্দীপিত কৰা ৰায়াৰৰ গোট (Galvanized wire units), চাইকেল ফেক্টৰি, এলুমিনিয়ামৰ বাচন-বৰ্তনৰ উদ্যোগ, চাইকেলৰ বিভিন্ন অংশৰ উদ্যোগ, তীখাৰ ৰায়াৰৰ নে'ট, কাটা তাঁৰ, শক্তি উৎপাদন উদ্যোগ, সাৰ উদ্যোগ, ছপাশাল, ইটা আৰু টাইল (tile) উদ্যোগ, ৰৰফৰ উদ্যোগ, ৰাসায়নিক পদাৰ্থৰ কাৰখানা, ইত্যাদি।

অঞ্চলটোৰ বনভিত্তিক উদ্যোগৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হৈছে প্লাইউড উদ্যোগ, শ্ব' মিল উদ্যোগ, কাগজ আৰু কাগজ তৈয়াৰ কৰা কাঠৰ মণ্ডৰ উদ্যোগ (paper pulp industry), জুইশলা কাঠিৰ উদ্যোগ, চাম্ৰা উদ্যোগ, ডাঠ কাগজ (hard board)ৰ উদ্যোগ, ইত্যাদি।

ঔদ্যোগীকৰণৰ দৃষ্টিৰে অসম অঞ্চলটোৰ আঠোখন ৰাজ্যৰ ভিতৰত আটাইতকৈ আগবঢ়া। এসময়ত দেশৰ সৰ্বমুঠ খাৰুৱা তেল উৎপাদনৰ প্ৰায় অৰ্দ্ধাংশ অসমে উৎপাদন কৰিছিল। ঠিক সেইদৰে দেশৰ ভিতৰত চাহপাতৰ উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত এই পৰিমাণ 52% আৰু প্লাইউড উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত এই পৰিমাণ 55% পৰ্যন্ত আছিল¼ এই দুটা উদ্যোগৰ ভিতৰত চাহ উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যখন এতিয়াও এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অৰিহণা আগবঢ়ায়। অৱশ্যে 1999 চনত দেশৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ে ৰাজ্যখনত গছ কটা নিষিদ্ধ কৰাৰে পৰা প্লাইউড উৎপাদনৰ লগত জড়িত সকলোবোৰ ঔদ্যোগিক গোটেই বন্ধ হৈ আছে। এইবোৰৰ বাহিৰে বঙাইগাঁও শোধনাগাৰ আৰু পেট্ৰ'লিয়াম গোটে উৎপাদন কৰা পলিয়েষ্টাৰৰ আঁহৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি পলিয়েষ্টাৰ মিলসমূহ প্ৰতিস্থাপিত কৰা হৈছে। টায়াৰ ৰিথ্ৰেড (rethreading) কৰা শাখা, শ্ব' মিল আৰু অন্যান্য তীখাজাতীয় গোটে ৰাজ্যৰ উদ্যোগ খণ্ডটোত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আছে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত স্থায়ীভাৱে পঞ্জীয়নকৃত সৰ্বমুঠ 47,654টা ক্ষুদ্ৰ আৰু কুটীৰ (SSI) গোটৰ ভিতৰত কেৱল অসমতে 69.8% গোট আছে।

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ প্ৰায় ভাগ ঔদ্যোগিক গোট কাঠ ভিত্তি। তদুপৰি অন্য কিছুমান কৃষিভিত্তিক, কৃষি ভিত্তিক উদ্যোগৰ লগতে ধানৰ বাকলি গুচোৱা মিলো (rice dehusking mell) আছে। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ ক্ষুদ্ৰ আৰু কুটীৰ (SSI) গোটৰ অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ উদ্যোগসমূহ হৈছে ক্ৰমে পৰম্পৰাগতভাৱে বোৱা কাপোঁট শিল্প, বয়ন শিল্প আৰু বৈ উলিওৱা হস্ত কলাকৃতি।

তালিকা ১.৫ ঃ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ শুদ্ধ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনত প্ৰাথমিক, গৌণ আৰু সেৱা খণ্ডৰ বৰঙণি

ৰাজ্য	শুদ্ধ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনত কৃষি আৰু আনুসংগিক ক্ষেত্ৰৰ বৰঙণি (উৎপাদকৰ ব্যয় হিচাপে প্ৰকাশিত) (২০০৪-০৫) চনৰ স্থিৰ মূল্যৰ ভিত্তিত, শতাংশ হিচাপত)		শুদ্ধ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনত ঔদ্যোগিক খণ্ডৰ বৰঙণি (উৎপাদকৰ ব্যয় হিচাপে প্ৰকাশিত) (২০০৪-০৫) স্থিৰ মূল্যৰ ভিত্তিত, শতাংশ হিচাপত)		শুদ্ধ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনত সেৱা খণ্ডৰ বৰঙণি (উৎপাদকৰ ব্যয় সেৱা খণ্ডৰ প্ৰকাশিত) (২০০৪-০৫) চনৰ স্থিৰ মূল্যৰ ভিত্তিত, শতাংশ হিচাপত)	
	২০০৪-০৫	২০১৩-১৪	২০০৪-০৫	২০১৩-১৪	২০০৪-০৫	২০১৩-১৪
অৰুণাচল প্ৰদেশ	৩৭.২২	২৯.০৫	২৯.৯২	৩১.৮০	৩২.৮৫	৩৯.১৫
অসম	২৬.৭৭	১৮.৯২	২৫.৩৪	১৮.৯২	৪৭.৮৯	৫৮.৬৯
মণিপুৰ	২৫.০৯	২০.০৭	৩৬.৮৬	২৭.১৮	৩৮.০৫	৫২.৭৫
মেঘালয়	২৪.৪৬	১৪.৯৮	২৪.৭৫	২৯.৫৫	৫০.৮০	৫৫.৪৭
মিজোৰাম	২৪.৫৫	২০.৩৪	১৫.২০	১৪.৯২	৬০.২৬	৬৪.৭২
নাগালেণ্ড	২৫.০৯	৩৬.৮৬	০৪.১০	২৩.০২	৩৮.০৫	৫৫.৬৭
চিক্কিম	১৮.৭৬	১০.৩৭	২৮.৫৪	৬০.০৪	৫২.৭০	২৯.৬০
ত্ৰিপুৰা	২৬.০৮	২২.৬৯	২২.৬৯	২৩.৮০	৫১.২৩	৫৬.০৯

Source : Basic Statistics of North Eastern Region 2015, Govt. of India]

বিশেষ দ্ৰষ্টব্য ঃ প্ৰাথমিক খণ্ড বুলিলে কৃষি আৰু আনুসংগিক ক্ষেত্ৰ, বনজ আৰু কাঠ শিল্প আৰু মীনখণ্ড; গৌণ খণ্ড বুলিলে উদ্যোগ, খনি আৰু কুৰেৰি খণ্ড, উৎপাদন খণ্ড (পঞ্জীয়নকৃত আৰু অপঞ্জীয়নকৃত), নিৰ্মাণখণ্ড, বিদ্যুৎ খণ্ড, গেছ আৰু যোগান খণ্ড; সেৱা খণ্ড বুলিলে সকলো ধৰণৰ সেৱা বিশেষকৈ, শিক্ষা, স্বাস্থ্য, সমাজ কল্যাণ, লোক প্ৰশাসন আদি অন্তৰ্ভুক্ত।

মণিপুৰৰ ভালেসংখ্যক উদ্যোগ তাৰ ৰাজ্য চৰকাৰৰ অধীন। স্থানীয় বজাৰৰ অভাৱ পুৰণৰ বাবে সেই উদ্যোগসমূহ গঢ় লৈ উঠিছে। বহিঃ বাণিজ্যৰ বাবে ম্যানমাৰ সীমন্ত মুকলি কৰাত ৰাজ্যখনৰ ঔদ্যোগিক গোটসমূহে প্ৰসাৰ লাভ কৰাত সহায়ক হৈছে আৰু লগতে ই নতুন ৰপ্তানিমূলক গোটৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ বাট মুকলি কৰিছে। অঞ্চলটোৰ আন ৰাজ্যসমূহৰ দৰে মণিপুৰো ইয়াৰ বয়ন শিল্প আৰু হস্তশিল্পৰ উৎপাদিত দ্ৰব্যৰ বাবে জনাজাত।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত অৱস্থিত সৰহভাগ ৰাজ্যৰ দৰে মেঘালয়ো কাঠ আৰু কাঠ ভিত্তিক উদ্যোগৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। খীন খণ্ডটোৱেও ৰাজ্যখনৰ ঘৰুৱা উৎপাদন (State Domestic Product -SDP) গুৰুত্বপূৰ্ণ অৱদান আগবঢ়ায়।যিসকল ব্যক্তিগত উদ্যেগীৰ অধীনত কয়লা

আৰু চুণশিলৰ মজুত ভঁৰাল আছে, সেইসকলে খনিজ পদাৰ্থসমূহ অসম আৰু বাংলাদেশক বিক্ৰী কৰে। সেই খনিজ পদাৰ্থৰ লগত জড়িত কোনো উদ্যোগ মেঘালয়ত নথকাৰ বাবে খনিজ ভাণ্ডাৰ থকা সত্ত্বেও মেঘালয় লাভবান হ'ব পৰা নাই।

মিজোৰামৰ প্ৰায়ভাগ গোট সৰু আৰু ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ লগত জড়িত। ইয়াৰ ঔদ্যোগিক বিকাশৰ বাবে ৰাজ্যখনৰ ঔদ্যোগিক বিকাশ নিগম আৰু উদ্যোগ সঞ্চালকালয়ে হস্তশিল্প আৰু বয়ন শিল্পক গুৰুত্বপূৰ্ণ উদ্যোগ হিচাপে চিনাক্ত কৰিছে।

কাঠ আৰু কাঠভিত্তিক উদ্যোগ নাগালেণ্ডৰ প্ৰধান উদ্যোগৰ অন্যতম। ইয়াৰ বাহিৰেও নাগালেণ্ডৰ অন্যান্য প্ৰধান উদ্যোগৰ ভিতৰত খাদ্য ভিত্তিক আৰু নগা শ্বল আৰু কাপোৰৰ লগত জড়িত বয়ন শিল্প জড়িত।

ত্ৰিপুৰাৰ ক্ষেত্ৰত তাৰ পশ্চিম ত্ৰিপুৰা জিলা ঔদ্যোগিকভাৱে অধিক আগবঢ়া। ইয়াত ৰাজ্যখনৰ সৰ্বমুঠ উদ্যোগৰ 81.30% অৱস্থিত। ইয়াত উৎপাদিত বেত আৰু বাঁহৰ শিল্পজাত সামগ্ৰীসমূহ সিৰোৱত থকা হস্ত নিৰ্মিত কলাকৃতিৰ বাবে কেৱল দেশতে নহয়, বিদেশতো সমাদৃত। ত্ৰিপুৰাত স্থানীয় চাহিদা থকা সৰহসংখ্যক লঘু উদ্যোগ এলুমিনিয়ামৰ সামগ্ৰী আৰু ইটা উদ্যোগক ভিত্তি কৰি গঢ়ি উঠিছে।

চিকিমৰ দক্ষিণ অঞ্চলত ক্বাথ প্ৰস্তুতকাৰী (Brewing) পাতনকাৰী (Distilling), চাম্ৰা কঁহ দিয়া (Tanning) আৰু ঘড়ী নিৰ্মাণকাৰী প্ৰধান উদ্যোগবোৰ অৱস্থিত। ৰাজ্যখনত এটা ক্ষুদ্ৰ খনি উদ্যোগো আছে। এই উদ্যোগটোৱে তাম, ড'ল'মাইট, টেল্ক, গ্ৰেফাইট, স্ফটিক, কয়লা, জিংক আৰু সীহৰ দৰে খনিজ পদাৰ্থ বাহিৰ কৰে।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত গঢ় লোৱা বৃহৎ আৰু মজলীয়া আকাৰৰ উদ্যোগৰ সংখ্যা আৰু তাৰ প্ৰসাৰ বৰ সন্তোষজনক নহয়।

লঘু, থলুৱা খাদী আৰু গ্ৰাম্য কুটীৰ শিল্পৰ লগত জড়িত উদ্যোগৰ ভূমিকা ঃ লঘু উদ্যোগসমূহৰ তৃতীয়টো পিয়ল অনুসৰি মুঠ কৰ্মৰত জনসংখ্যাৰ 3.11% লোক লঘু উদ্যোগৰ লগত জড়িত। অৱশ্যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ লঘু উদ্যোগ গোটৰ সংখ্যা আৰু তাত কাম কৰা মানুহৰ সংখ্যালৈ চাই সেই অনুপাতে উদ্যোগসমূহে উৎপাদন কৰিব পৰা নাই বুলিহে পৰকাশিত। পৰ্যবেক্ষণটোৰ পৰা এইটোৱো গম পোৱা গৈছে যে, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ লঘু উদ্যোগৰ ক্ষেত্ৰত ক্ৰমান্বয়ে পৰিৱৰ্তন নামি আহিছে। এই ক্ষেত্ৰত খাদ্য প্ৰস্তুতকৰণৰ লগত জড়িত উদ্যোগসমূহে যথেষ্ট অগ্ৰগতি লাভ কৰিছে। ই লঘু উদ্যোগৰ মুঠ উৎপাদনৰ প্ৰায় 27% অধিকাৰ কৰিছে। অঞ্চলটো ব্যৱসায়ীৰ ভূস্বৰ্গ হৈ পৰিছে। ব্যৱসায়ীসকলে বজাৰ নিয়ন্ত্ৰণ কৰে।লঘু উদ্যোগ গোটসমূহলৈ বজাৰৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিবলৈ বহুতো সংগঠন আছে। এন-এছ-আই-চি (NSIC)য়ে লঘু উদ্যোগৰ গোটসমূহক বজাৰ সুৰক্ষা (marketing support) প্ৰদান কৰে। এন-এছ-আই-চি (NSIC)ৰ বাহিৰেও এছ-আই-এছ-আই (SISI)য়ে ইয়াৰ অৰ্দ্ধ চুক্তিমূলক আদান-প্ৰদান কাৰ্যসূচীৰ অধীনত ক্ষুদ্ৰ ঔদ্যোগিক (SSI) গোটলৈ বজাৰ সুৰক্ষা (marketing support) প্ৰদান কৰে। এই ক্ষেত্ৰত ক্ষুদ্ৰ আৰু লঘু ঔদ্যোগিক গোটক সহায় কৰা অন্য এটা সংগঠন হৈছে NERAMAC.

গ্ৰামীণ অঞ্চলসমূহত কৰ্ম সংস্থাপনৰ সুবিধা দি গ্ৰামীণ অৰ্থনীতিক টনকিয়াল কৰিবলৈ খাদী আৰু গ্ৰামীণ উদ্যোগসমূহৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত খাদী আৰু গ্ৰামীণ উদ্যোগৰ কাৰ্যসূচীসমূহ সঠিকভাৱে ৰূপায়িত হৈছে নে নাই তাৰ নিৰীক্ষণৰ বাবে খাদী আৰু গ্ৰামীণ উদ্যোগৰ এটা ক্ষেত্ৰীয় কাৰ্যালয় গুৱাহাটীত স্থাপন কৰা হৈছে। 2003-04ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিকাশৰ বাবে থকা বিশেষ কৰ্ম গোটে (task force) আগবঢ়োৱা খচৰা প্ৰতিবেদন অনুসৰি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত খাদী আৰু গ্ৰামীণ উদ্যোগত নিয়োজিত কৰা লোকৰ সংখ্যা 3.09 লাখ।

এটা মুখ্য সমস্যা হিচাপে নিবনুৱা সমস্যা ঃ দেশৰ ভিতৰতে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ নিবনুৱাৰ হাৰ অত্যাধিক। ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপ 7.7% [1999-2000]ৰ তুলনাত অঞ্চলটিৰ নিৰনুৱাৰ হাৰ প্ৰায় 12%¼ ৰাজহুৱা প্ৰতিষ্ঠানত আৰু নিয়োগৰ সুবিধা নোহোৱা হৈছে, কিয়নো তাত খালী হৈ থকা পদ নাই। ধীৰ গতিত বিকাশ লাভ কৰা ব্যক্তিগত প্ৰতিষ্ঠান আৰু সেৱা খণ্ডত নিয়োগৰ সুবিধা থাকিলেও বৰ্ধিত নিবনুৱাৰ সংখ্যাৰ অনুপাতে সেয়া যথেষ্ট নহয়। ফলস্বৰূপে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইকেইখন প্ৰদেশতে নিবনুৱা সমস্যা বৃদ্ধি পাইছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ তলত দিয়া উক্তিসমূহ শুদ্ধনে অশুদ্ধ লিখক।

(ক) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে ইয়াৰ চাহিদাতকৈ অধিক খাদ্যশস্য উৎপাদন কৰে। (শুদ্ধû অশুদ্ধ)

(খ) ঔদ্যোগিকৰণৰ দিশৰ পৰা অসম উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইতকৈ আগবঢ়া প্ৰদেশ। (শুদ্ধ û অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ শুদ্ধ উত্তৰটো বাছি উলিয়াওক ঃ

(ক) 2006-07ত উত্তৰ-পুবৰ কোনখন ৰাজ্যত সেৱাখণ্ড বৰঙণি আটাইতকৈ বেছি আছিল? (অৰুণাচল প্ৰদেশû অসম û মিজোৰাম)

(খ) 1999-2000 চনৰ তুলনাত 2006-07ত অঞ্চলটোৰ কোনখন ৰাজ্যত গৌণ খণ্ডৰ অৰিহণা আটাইতকৈ বেছি বৃদ্ধি পাইছিল? (অৰুণাচনল প্ৰদেশû অসম û মণিপুৰ)

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ উদ্যোগখণ্ডটোৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক। (60টা মান শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰটো লিখিব।)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

১.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে ভাৰতৰ 2.62 লাখ বৰ্গ কি.মি. অঞ্চল সামৰিছে।
- দেশৰ ভিতৰত আটাইতকৈ দৰিদ্ৰ অঞ্চলসমূহৰ ভিতৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল এটা অঞ্চল।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে আজিও বাহিৰৰ পৰা খাদ্য শস্য আমদানি কৰে।
- অসমৰ বাহিৰে অঞ্চলটোৰ বাকীকেইখন প্ৰদেশৰ ঔদ্যোগিক ভিত্তি নাই বুলিয়েই ক'ব পাৰি।
- ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপ 7.7 % 1999-2000]ৰ তুলনাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ নিবনুৱাৰ হাৰ প্ৰায় 12%¼

১.৬ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

1] ড০ প্ৰণৱ কুমাৰ ধৰঃ *অসমৰ অৰ্থনীতি (উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অৰ্থনীতিসহ)*, কল্যাণী পাব্লিচাৰ্ছ।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1] P. K. Dhar: *The Economy of Assam (Including Economy of North East India)*, Kalyani Publishers, 18th Edition, 2007.

১.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (খ) অশুদ্ধ (গ) শুদ্ধ (ঘ) অশুদ্ধ।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অঞ্চলটোৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব ৰাজ্যভেদে ভিন্ ভিন্। অসমৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব সৰ্বাধিক (340]¼ এইটো ৰাষ্ট্ৰীয় গড় (324] তকৈয়ো অধিক। অৰুণাচলৰ জন ঘনত্ব দেশৰ ভিতৰতে কম (13]¼ ত্ৰিপুৰাৰ বাহিৰে অঞ্চলটোৰ অন্যান্য ৰাজ্যকেইখনৰ জনঘনত্ব 100তকৈ কিছু বেছি বা 100তকৈয়ো কম।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) শুদ্ধ (খ) অশুদ্ধ

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) মিজোৰাম (খ) অৰুণাচল প্ৰদেশ

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অৰুণাচলপ্ৰদেশৰপ্ৰায়ভাগঔদ্যোগিক গোট কাঠভিত্তিক আৰু অন্য কিছুমান কৃষিভিত্তিক। কৃষিভিত্তিক উদ্যোগত ধানৰ বাকলি গুচোৱা (rice husking mill) মিলো আছে। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ গোটৰ অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ

উদ্যোগসমূহ হৈছে ক্ৰমে পৰম্পৰাগতভাৱে বোৱা কাৰ্পেট শিল্প, বয়ন শিল্প আৰু বৈ উলিওৱা হস্ত কলাকৃতি।

১.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) চুটি প্ৰশ্ন (150 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ভৌগোলিক বিৱৰণ এটা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অঞ্চলটোৰ তিনিটা আৰ্থ-সামাজিক বৈশিষ্ট্যৰ কথা লিখক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজি, ঔদ্যোগীকৰণৰ স্তৰ আৰু আন্তঃ গাঁথনিৰ লগত জড়িত দিশসমূহৰ বিষয়ে চমুটোকা প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহত কৃষিখণ্ডৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।

(খ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (300–500 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ অঞ্চল হিচাপে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ ওপৰত আলোচনা আগবঢ়াওঁক।

*** ***** ***

অধ্যায় ২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰাকৃতিক আৰু মানৱ সম্পদ

অধ্যায় গাঁথনি

2.1 উদ্দেশ্য

2.2 পৰিচয়

2.3 অঞ্চলটোৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ আৰু সিবিলাকৰ ব্যৱহাৰ

2.4 প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ ব্যৱহাৰৰ সম্ভাৱনা আৰু প্ৰত্যাহ্বান

2.5 উত্তৰ-পূবৰ মানৱ সম্পদ

2.6 মানৱ সম্পদ বিকাশৰ নিৰ্বাচিত সূচকত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ স্থান

2.7 অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

2.8 অধিক জানিবলৈ

2.9 অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

2.10 আৰ্হি প্ৰশ্ন

২.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- উত্তৰ-পূব ভাৰতত থকা খনিজ, বনজ আৰু জল সম্পদৰাজিৰ বিষয়ে বৰ্ণনা কৰিব পাৰিব
- উৎপাদনমূলক উদ্দেশ্যত এই সম্পদৰাজিৰ ব্যৱহাৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- এই সম্পদৰাজিৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত থকা সম্ভাৱনা আৰু প্ৰত্যাহ্বানবিলাক আঙুলিয়াই দিব পাৰিব
- 2011ৰ লোকপিয়ল অনুসৰি উত্তৰ-পূবৰ মানৱ সম্পদৰ প্ৰাথমিক সূচকবিলাক উল্লেখ কৰিব পাৰিব
- উত্তৰ-পূবত মানৱ সম্পদ বিকাশৰ বিভিন্ন সূচকসমূহৰ ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ স্থান নিৰ্ধাৰণ কৰিব পাৰিব।

২.২ পৰিচয়

উত্তৰ-পূব ভাৰত বা সাধাৰণভাৱে উত্তৰ-পূবক ভাৰতৰ এনে এটা অঞ্চল বুলি কোৱা হয় যি ভাৰতৰ দৰেই বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ আৰু আমোদজনক। এই অঞ্চলটো পাহাৰীয়া আৰু সমতল উভয় ভূমিৰে পৰিপূৰ্ণ। পাহাৰীয়া আৰু ভৈয়াম উভয় অঞ্চলৰ উন্নয়নৰ গতি উল্লেখযোগ্যভাৱে পৃথক। ইয়াৰ উপত্যকাবিলাক অৰ্থনৈতিকভাৱে সক্ৰিয় ক্ষেত্ৰ, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা সৰ্বাধিক সক্ৰিয়।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ সম্পদৰ উৎস, ঔদ্যোগীকৰণৰ পৰ্যায় তথা আন্তঃগাঁথনিৰ সুবিধা আদিৰ ক্ষেত্ৰত বিভিন্ন ধৰণৰ পাৰ্থক্য আছে। অসমৰ ঔদ্যোগিক খণ্ডটো প্ৰধানকৈ চাহ, খাৰুৱা তেল, প্ৰাকৃতিক গেছ ইত্যাদিক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ় লৈ উঠিছে আৰু অঞ্চলটোৰ অন্য অংশ বিলাকত খনি, কাঠফলা মিল আৰু তীখাৰ কাৰখানাক লৈ বিভিন্ন উদ্যোগ গঢ়ি উঠিছে। অঞ্চলটোৰ অৰ্থনীতি এতিয়াও কৃষি প্ৰধান যদিও এই খণ্ডটোৰ সম্ভাৱনীয়তা এতিয়াও সম্পূৰ্ণৰূপে কাৰ্যকৰী হোৱা নাই। প্ৰচুৰ পৰিমাণে সম্পদ থকা স্বত্বেও কৃষি আৰু উদ্যোগ খণ্ডত আশানুৰূপ বিকাশ নোহোৱাৰ ফলত সেৱা খণ্ডত নিয়োগৰ বাবে অধিক হেঁচাৰ সৃষ্টি হয়। মেঘালয় আৰু নাগালেণ্ডক বাদ দি এই অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উপাৰ্জনত কৃষি খণ্ডৰ অৰিহণা বহু বেছি। অঞ্চলটোৰ বিশুদ্ধ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন (Net State Domestic Product)ৰ ক্ষেত্ৰত মেঘালয়ত খনি, অৰুণাচল প্ৰদেশ, নাগালেণ্ডত বন আৰু কাঠ সম্পদৰ অৰিহণা উল্লেখযোগ্য। এই অঞ্চলটোত নিৰ্মাণ খণ্ডৰ অৰিহণাও যথেষ্ট বেছি।

আগৰ অধ্যায়ত আমি ইতিমধ্যে দেখা পালোঁ যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মাণ্ডলিক অৰ্থনীতিৰ বিশেষত্ব হৈছে ইয়াত জনমূৰি উপাৰ্জন কম, মূলধন গঠনৰ পৰিমাণ কম, আন্তঃগাঁথনিৰ সুবিধা অপৰ্যাপ্ত, ভৌগোলিকভাৱে বিচ্ছিন্নতা আৰু যোগাযোগৰ ক্ষেত্ৰত অসুবিধা আদি।

এই অধ্যায়ত প্ৰথম অনুচ্ছেদত অঞ্চলটোৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ উৎসবিলাকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। একোখন ৰাজ্যৰ সম্ভৱপৰ ক্ষেত্ৰসমূহো ইয়াত আঙুলিয়াই দিয়া হৈছে। অঞ্চলটোত বৰ্তমান উপলব্ধ সম্পদৰাজি যেনে খনি, বন, জলসম্পদ ইত্যাদিৰ বিষয়ে বিভিন্ন ৰাজ্যৰ নিজস্ব উৎসৰ কথা আলোচনা কৰোতে উল্লেখ কৰা হ'ব। পৰৱৰ্তী অনুচ্ছেদত অঞ্চলটোৰ সুদূৰ পৰাহত উন্নয়ন সম্ভৱ কৰি তুলিবলৈ আৰু ইয়াৰ লগে লগে জনসাধাৰণৰ জীৱন নিৰ্বাহৰ মান উন্নত কৰাৰ লগতে ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ ক্ষেত্ৰতো বৰঙণি যোগাব পৰাকৈ অঞ্চলটোত থকা সম্পদৰাজিৰ আহৰণ আৰু ব্যৱহাৰৰ সম্ভাৱনীয়তাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ব। ইয়াৰ পাছতে সন্মুখত আহি পৰা বিভিন্ন প্ৰত্যাহ্বানবিলাক উল্লেখ কৰা হ'ব। অন্তিম অনুচ্ছেদত 2011ৰ লোকপিয়লৰ তথ্যত প্ৰকাশ পোৱা উত্তৰ-পূবৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰাথমিক বৈশিষ্ট্যবিলাকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ব।

২.৩ অঞ্চলটোৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ আৰু সিবিলাকৰ ব্যৱহাৰ

অঞ্চলটোৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ বহলভাৱে খনিজ সম্পদ, বনজ সম্পদ আৰু জলসম্পদ এই তিনিটা শাখাত বিভক্ত কৰিব পাৰি।

খনিজ সম্পদ (Mineral Resources) ঃ খনিজ সম্পৰ ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (NER) যথেষ্ট চহকী। এই অঞ্চলটোত কয়লা, খাৰুৱা তেল, প্ৰাকৃতিক গেছ, চূণশিল, ছিলিমিনাইট, ড'লমাইট, ইউৰেনিয়াম, চিনামাটি, গেস'লিন, কাপোৰ ধোৱা সাজি মাটি (fuller's earth), ফেল্ডস্পাৰ ইত্যাদি খনিজ সম্পদ পোৱা যায়। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰচুৰ পৰিমাণে কয়লা আছে যদিও, এই কয়লাত অধিক মাত্ৰাত গন্ধক মিহলি হৈ থাকে আৰু সেয়ে ই শক্তি উৎপাদনৰ

বাবে ব্যৱহাৰ কৰাত উপযোগী নহয়। অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ভিতৰত অসম আৰু মেঘালয়ত সৰ্বাধিক পৰিমাণৰ কয়লা উৎপন্ন কৰা হয়। অসমত তেল আৰু প্ৰাকৃতিক গেছৰ পৰিপূৰক ভাণ্ডাৰ থকাৰ উপৰি অৰুণাচল প্ৰদেশৰ চাংলেং জিলাত আৰু ত্ৰিপুৰাৰ বাৰামুৰা অঞ্চলত খাৰুৱা তেলো পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে পোৱা যায়। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ইতিমধ্যে পৰীক্ষা কৰা তৈলক্ষেত্ৰ-সমূহত বৰ্তমান খাৰুৱা তেলৰ ভাণ্ডাৰত থকা পৰিমাণ হৈছে 158 নিযুত টন।

প্ৰাকৃতিক গেছৰ ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক প্ৰকৃতিয়ে যথেষ্ট সমৃদ্ধিশালী কৰি ৰাখিছে। অসম আৰু ত্ৰিপুৰাত প্ৰাকৃতিক গেছ যথেষ্ট পৰিমাণে আছে। সমগ্ৰ অঞ্চলটোত বৰ্তমান মজুত হৈ থকা প্ৰাকৃতিক গেছৰ পৰিমাণ প্ৰায় 23,000 নিযুত ঘনমিটাৰ বুলি হিচাপ কৰি উলিওৱা হৈছে। বৃহৎ পৰিমাণৰ প্ৰাকৃতিক গেছ থকা সত্ত্বেও অঞ্চলটোত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ তেনেই সামান্য। ভাৰতীয় তেল নিগম (অইল ডিভিজন)ৰ ডিগবৈ শোধনাগাৰে তাত থকা বয়লাৰবিলাক গৰম কৰিবলৈ চাৰিটা দশক ধৰি প্ৰাকৃতিক গেছ ব্যৱহাৰ কৰি আছে আৰু শেহতীয়াকৈ বিদ্যুৎ শক্তি উৎপাদনৰ বাবেও প্ৰাকৃতিক গেছ ব্যৱহাৰ হৈ আছে। অসমৰ বিভিন্ন চাহ বাগিছাত চাহ প্ৰস্তুত কৰিবলৈ, নামৰূপ তাপবিদ্যুৎ কেন্দ্ৰত বিদ্যুৎ উৎপাদন কৰিবলৈ, ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা সাৰনিগম লিমিটেডত সাৰ উৎপাদন কৰিবলৈ, নামৰূপৰ অসম পেট্ৰ'কেমিকেলছ লিমিটেডত মিথানল উৎপাদন কৰিবলৈ আৰু নুমলীগড় শোধনাগাৰ লিমিটেডত খাৰুৱা তেল শোধন কৰিবলৈ অসম গেছ কোম্পানী লিমিটেডে ইয়াৰ পাইপলাইনৰ জৰিয়তে প্ৰাকৃতিক গেছৰ যোগান ধৰি আহিছে। ৰৰাক উপত্যকাৰ আদামিটিলা আৰু বাস্কান্দিত তেল আৰু প্ৰাকৃতিক গেছ নিগম লিমিটেডে উৎপন্ন কৰা গেছ বেচৰকাৰী বিদ্যুৎ উৎপাদনকাৰী কোম্পানী (যেনে DLF Power Ltd) আৰু চাহ বাগিছাবিলাকত ব্যৱহৃত হৈ আছে। ত্ৰিপুৰাতো বিচ্ছিন্নভাৱে প্ৰচুৰ পৰিমাণৰ প্ৰাকৃতিক গেছ আছে। ইয়াৰে মাত্ৰ এটা সামান্য অংশ, প্ৰায় 25% বিদ্যুৎ উৎপাদনত ব্যৱহৃত হয়। ৰাজ্যখনৰ ৰখিয়াত 35 মেগাৱট বিদ্যুৎ উৎপাদনক্ষম এটা গেছ টাৰবাইন বিদ্যুৎ প্ৰকল্প স্থাপন কৰিবলৈ ONGCLয়ে এটা প্ৰস্তাৱ দিছে।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত পৰ্য্যাপ্ত পৰিমাণে চুণশিল পোৱা যায়। ইয়াৰ ভিত্তিত অঞ্চলটোত কেইটামান চিমেণ্ট কাৰখানা স্থাপন কৰা হৈছে। চিক্কিম মাইনিং কৰ্পৰেশ্যনে কম পৰিমাণত তাম, দস্তা আৰু সীহ উৎপন্ন কৰি আছে। তলৰ তালিকাখনত বিভিন্ন ৰাজ্যৰ খনিজ সম্পদ উল্লেখ কৰা হ'ল ঃ

তালিকা ২.১ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ খনিজ সম্পদ

ৰাজ্য	খনিজ সম্পদ
অৰুণাচল প্ৰদেশ	কয়লা, চুণশিল, পেট্ৰ'লিয়াম, ডলমাইট
অসম	কয়লা, চুণশিল, পেট্ৰলিয়াম, গ্ৰেনাইট, ছিলিমিনাইট, লো, কোৱার্টজাইট, ফেল্ডস্পাৰ, ক্লে, প্ৰাকৃতিক গেছ, তেল
মণিপুৰ	ক্ৰ'নাইট, চুণশিল
মেঘালয়	কয়লা, চুণশিল, গ্ৰেনাইট, ছিলিমিনাইট, লো, কোৱার্টজাইট,

	ফেল্ডস্পাৰ, ক্লে
নগালেণ্ড	কয়লা, চূণশিল, পেট্ৰ'লিয়াম, স্লেট, মাৰ্বল
ত্ৰিপুৰা	চীনা মাটি, লো, চূণশিল, কয়লা, প্ৰাকৃতিক গেছ
চিক্কিম	দস্তা, সীহ, ডলমাট, কয়লা, কোৱাৰ্টজাইট, গ্ৰেনাইট, অভ্ৰ
মিজোৱাম	কয়লা, চূণশল, তেল, প্ৰাকৃতিক গেছ

বনজ সম্পদ (Forest Resources) ঃ বনজ সম্পদৰ ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল অত্যন্ত চহকী। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সৰ্বমুঠ ভৌগোলিক এলেকাৰ প্ৰায় 65.17í অৰণ্যৰে আৱৰা। কিন্তু 2001 চনত অৰণ্যৰে আৱৰা এলেকাৰ পৰিমাণ 1.224 লাখ বৰ্গ কিল'মিটাৰলৈ হ্ৰাস পায় আৰু এই পৰিমাণ হৈছে সৰ্বমুঠ এলেকাৰ মাত্ৰ 46í। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ 8খন ৰাজ্যৰ ভিতৰত মিজোৱামতে বনাঞ্চলৰ পৰিমাণ সৰ্বাধিক, 89í¼ অসমত বনাঞ্চলৰ অধীনস্থ এলেকাৰ পৰিমাণ 19.30 লাখ হেক্টৰ; ই পৰিমাণ হৈছে ৰাজ্যখনৰ সৰ্বমুঠ মাটিকালিৰ প্ৰায় 25í¼ আন 6খন ৰাজ্যত বনাঞ্চলৰ অধীনস্থ এলেকাৰ পৰিমাণ যথেষ্ট বেছি। নগালেণ্ডত 52í, অৰুণাচল প্ৰদেশত 61í, মণিপুৰত 27í, মেঘালয়ত 42í, চিক্কিমত 36í আৰু ত্ৰিপুৰাত 58í¼ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সৰ্বমুঠ বনাঞ্চলৰ কেৱল এক তৃতীয়াংশ সংৰক্ষিত বনাঞ্চলে আৱৰি আছে। এই বনাঞ্চলসমূহত বিভিন্ন ধৰণৰ মূল্যবান গছ; যেনে— শাল, চেগুন, বনচোম, শিমলু, শিশু, গমাৰি, সৰল, শলখ, বাঁহ, বেঁত, মূল্যবান ঔষধি গছেৰে ভৰা। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ হাবিত বিভিন্ন প্ৰজাতিৰ চৰাই আৰু জীৱ-জন্তু প্ৰচুৰ পৰিমাণে আছে। শেহতীয়া পৰিসংখ্যা অনুসৰি, এই অঞ্চলটোৰ বনাঞ্চলসমূহে গড় হিচাপত বছৰি সাধাৰণ কাঠ 8 লাখ ঘনমিটাৰ, বাঁহ 70.5 লাখ টন, 1.6 লাখ ঘনমিটাৰ প্লাইউড বনাব পৰাকৈ কোমল কাঠ, ঔদ্যোগিক কঠিন কাঠ পৰিপূৰক পৰিমাণত, 5.6 লাখ ঘনমিটাৰৰ খৰি উৎপন্ন কৰে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বনজ সম্পদৰ ভিত্তিত বিভিন্নধৰণৰ উদ্যোগ যেনে— প্লাইউড মিল, কাগজ কাল, কাঠৰ মিল ইত্যাদি গঢ় লৈ উঠিছে।

ভিতৰুৱা জনজাতীয় অঞ্চলবিলাকত কাঠ আৰু অন্যান্য সৰু সুৰা বনজাত সম্পদেই হৈছে জীৱন নিৰ্বাহৰ উৎস। বহুতে হাবিত পোৱা খৰি দাতি কাষৰীয়া অঞ্চলত ৰন্ধা-বঢ়া কামত লগাবলৈ বিক্ৰী কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰে। আনহাতে, বহু জনজাতীয় অঞ্চলত থকা বনভূমিত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে ঝুম খেতি কৰে। আগতে বছৰত একাধিকবাৰ ঝুম খেতি কৰিছিল যদিও বৰ্তমান জনসংখ্যা বৃদ্ধি পোৱাৰ ফলত ঝুম চক্ৰ হ্ৰাস পাবলৈ ধৰিছে। ইয়াৰ ফলত বনাঞ্চলৰ অধীনস্থ এলেকাৰ সম্প্ৰসাৰণ ঘটাৰ সলনি ক্ৰমাৎ সংকুচিত হ'বলৈ ধৰিছে। অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যত বনাঞ্চলবিলাকৰ মালিকীস্বত্বৰ পদ্ধতিও ভিন ভিন। পাহাৰীয়া অঞ্চলবিলাকত বনাঞ্চলৰ গৰাকী স্থানীয় সম্প্ৰদায়বিলাক আৰু সেয়ে এনেধৰণৰ পাহাৰীয়া ৰাজ্যবিলাকত সংৰক্ষিত বনাঞ্চলৰ পৰিমাণ যথেষ্ট তাকৰ। ভাৰতৰ উত্তৰ-পূবত থকা বনাঞ্চলসমূহৰ পৰা যধে-মধে কাঠ কাটি উলিয়াই নিয়াৰ লগতে বনাঞ্চল ধ্বংস কৰা কাৰ্যৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি গছ-গছনি কটা আৰু বনাঞ্চল ধ্বংসকাৰী কাৰ্য কলাপৰ বিৰুদ্ধে ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ে এক নিষেধাজ্ঞা আৰোপ কৰিছে।

প্ৰাকৃতিক ভাৰসাম্য বজাই ৰাখিবলৈ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনত নিৰ্দিষ্ট কিছুমান অঞ্চলত বনাঞ্চল পুনৰ গঢ়ি তোলা আৰু পৰিকল্পিতভাৱে সম্প্ৰসাৰণ কৰাৰ প্ৰয়োজন।

জলজ সম্পদ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰত বৰষুণৰ পানী, ভূ-পৃষ্ঠৰ পানী আৰু ভূ-ভাগৰ পানীৰে সম্পদশালী। ব্ৰহ্মপুত্ৰ, বৰাক, সোৱণশিৰি আৰু দিহং —এই নৈকেইখন অঞ্চলটোৰ নৈসমূহৰ ভিতৰত অন্যতম। অঞ্চলটোৰ গড় বৰষুণৰ বাৰ্ষিক পৰিমাণ 2000 মি.মি., অৱশ্যে চেৰাপুঞ্জীত গড় বৰষুণৰ পৰিমাণ সৰ্বাধিক 11,000 মি.মি.।

অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যসমূহৰ ভিতৰত ভূ-পৃষ্ঠৰ পানী অসমতে সৰ্বাধিক। অৱশ্যে মুঠ ভূ-পৃষ্ঠৰ পানীৰ মাত্ৰ 941 নিযুত কিউবিক মিটাৰ (নি.কি.মি.)হে ৰাজ্যখনে বৰ্তমানে ব্যৱহাৰ কৰিছে। অসমৰ বাদে অঞ্চলটোৰ অন্যান্য ৰাজ্যসমূহৰ ভূ-পৃষ্ঠৰ পানীৰ পৰিমাণ এনেধৰণৰ ঃ মেঘালয়— 593.30 নি.কি.মি., ত্ৰিপুৰা—663.74 নি.কি.মি., মণিপুৰ—3153.67 নি.কি.মি., নাগালেণ্ড—723.58 নি.কি.মি., অৰুণাচল প্ৰদেশ—2222.53 নি.কি.মি.। জনমুৰি ৰাষ্ট্ৰীয় অনুপাতৰ হিচাপত দেশত গড় পানী যোগানৰ পৰিমাণ হৈছে 2208 ঘন মিটাৰ। ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু বৰাক নদী মিলাই উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এই হিচাপৰ গড় অনুপাত হৈছে 16,589 ঘন মিটাৰ। এই বৃহৎ জলৰাশিৰ উপৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীখনে 799 নিযুত টন পলস বহন কৰি আছে। এই পলসৰ বোজাৰ ভাৰ পৃথিৱীৰ ভিতৰত পঞ্চম। ভূকম্পন প্ৰৱণতা আৰু বৰষুণৰ প্ৰাৱল্যৰ বাবে পাহাৰৰ মাটি কোমল হয়। ইয়াৰ দ্বাৰা নদীৰ অৱবাহিকা অঞ্চল প্ৰভাৱিত হয়। কিন্তু পানীৰ এই বৃহৎ ভাণ্ডাৰটো অব্যৱহৃত হৈয়েই ৰৈছে আৰু অঞ্চলটোত বিভিন্নধৰণে সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিছে।

সম্প্ৰতি অঞ্চলটোত পোৱা জলসম্পদখিনি নিত্য-নৈমিত্তিক আৰু খোৱা কাৰ্যত, কৃষিখণ্ডত, মীনপালন, জল পৰিবহণ আৰু জলবিদ্যুৎ উৎপাদনত ব্যৱহৃত হয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোৰ তিনিটা প্ৰধান খনিজ সম্পদ উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ অসমৰ কিমান শতাংশ ভূমি অৰণ্যৰে আৱৰা ?

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোত বাৰ্ষিক গড় বৰষুণৰ পৰিমাণ কিমান ?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ শুদ্ধ উত্তৰটো বাছি উলিয়াওক—

(ক) উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যসমূহৰ ভিতৰত সৰ্বাধিক অৰণ্যৰে আৱৰা ৰাজ্যখন

হ'ল (মিজোৰাম û অৰুণাচল প্ৰদেশ û মণিপুৰ)
(খ) (অসম û মণিপুৰ û নাগালেণ্ড)ত ডল'মাইট পোৱা যায়।

২.৪ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ ব্যৱহাৰৰ সম্ভাৱনা আৰু প্ৰত্যাহ্বান

সম্ভাৱনাসমূহ ঃ অঞ্চলটোত উপলব্ধ প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহৰ সঠিক ব্যৱহাৰে ইয়াৰ আৰ্থ সামাজিক বিকাশত যথেষ্ট অৱিহণা যোগাব পাৰে। এই ক্ষেত্ৰত তলৰ কথাকেইটা উল্লেখযোগ্য—

- প্ৰযুক্তিগতভাৱে উন্নত আৰু অৰ্থনৈতিকভাৱেও ব্যয় সাধ্য অঞ্চলটোৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদ-সমূহৰ সমুচিত ব্যৱহাৰে ইয়াৰ বিকাশত প্ৰভূত বৰঙণি আগবঢ়াব পাৰে। ইয়াৰ ফলত অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণৰ জীৱনধাৰণৰ মানদণ্ডও উন্নত হ'ব বুলি আশা কৰিব পাৰি। বৰ্তমানে অসমত ৰূপায়িত হৈ থকা অসম গেছ ক্ৰেকাৰ প্ৰকল্প এই ক্ষেত্ৰত এক উল্লেখযোগ্য পদক্ষেপ।
- স্থানীয়ভাৱে উপলব্ধ সম্পদসমূহক ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব। এই ক্ষেত্ৰত শেহতীয়া কেইটামান বছৰত স্থাপন কৰা এলানি নতুন চিমেণ্ট কাৰখানাৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি।
- প্ৰচুৰপৰিমাণে বৃষ্টিপাত হোৱা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বনাঞ্চলসমূহ হৈছে বাণিজ্যিকভাৱে ব্যৱহৃত কিছুমান সম্পদ; যেনে— কাঠ, বাঁহ, শিল, বেঁত ইত্যাদিৰ ভাণ্ডাৰ। বাঁহ হৈছে পৃথিৱীৰ আটাইতকৈ বেচি প্ৰাকৃতিক কাৰিকৰী সামগ্ৰী। বাঁহ কাঠৰ পৰিপূৰক হ'ব পাৰে, ই একবিংশ শতিকাৰ কাঠ হ'ব পাৰে। ভাৰতৰ 64í আৰু পৃথিৱীৰ 20í বাঁহৰ বৰ্ধিত ভাণ্ডাৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতত আছে। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত বছৰি 500 বিলিয়ন টকাৰ বাঁহ খেতি হয়। ভাৰততে প্ৰতি বছৰে কাঠৰ ব্যৱহাৰ 10í কৈ বাঢ়ি আছে। কাঠৰ এবিধ পৰিপূৰক হিচাপে বাঁহ ঘৰ সজা, হস্তশিল্প নিৰ্মাণ কৰা আৰু ঘৰুৱা আচবাব আদি সজাত ব্যাপক হাৰত ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি।
- খনিজ সম্পদৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কিছুমান উদ্যোগ স্থাপন কৰাৰ সুযোগ আছে।
- অঞ্চলটোত অসংখ্য পাহাৰীয়া জুৰি আৰু নদী থকা বাবে জলবিদ্যুৎ উৎপাদনৰ সম্ভাৱনীয়তা সীমাহীন বুলিব পাৰি। মুঠৰ ওপৰত ইয়াত থকা সম্ভাৱনীয়তা বিলাকৰ পূৰ্ণ প্ৰয়োগৰ জৰিয়তে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে নিজৰ প্ৰয়োজনতকৈ অধিক বিদ্যুৎ উৎপন্ন কৰি চুবুৰীয়া ৰাজ্যসমূহকো বিদ্যুতৰ যোগান ধৰিব পাৰে।
- বহুসংখ্যক পাহাৰ আৰু বনাঞ্চল থকা বাবে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল হৈছে বিভিন্ন ধৰণৰ ঔষধি গছ-লতিকাৰ ভাণ্ডাৰ। ইয়াত সৰ্পগন্ধা (Rauvolfia Serpentine Benth ex.kur), পিপলি (Piper longam linm), আমলখি (Emblica Officinalis Gaertn), শিলিখা (Terinalia Chebula Retz), ভোমোৰা (Terminalia Belerica), অৰ্জুন (Terminalia Arjuna Wight & Am) আদি পোৱা যায়। এই অঞ্চলত প্ৰায় 300 বিষ ঔষধি উদ্ভিদ

পোৱা যায় আৰু কেবল ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতে 150বিধ বিভিন্ন ধৰণৰ ঔষধি উদ্ভিদ পোৱা যায়, যাৰ বাণিজ্যিক মূল্য যথেষ্ট পৰিসংখ্যাত দেখা গৈছে যে অঞ্চলটোত থকা প্ৰায় 5–10% উদ্ভিদ আৰু বৃক্ষহে বৰ্তমান ব্যৱহৃত হৈছে আৰু বাকী অংশৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰতো বিপুল সম্ভাৱনা আছে।

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত অকল অসমতে 600 বিধ বিভিন্ন ধৰণৰ অৰ্কিড আছে। এই অঞ্চলৰ প্ৰায় 200 বিধ বিভিন্ন ধৰণৰ অৰ্কিড পৃথিৱীৰ আন ক'তো পোৱা নাযায়, ইয়াৰে 60% অৰ্কিড প্ৰাকৃতিকভাৱে সৌন্দৰ্যবৰ্ধনৰ বাবে ব্যৱহাৰৰ যোগ্য। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সুগন্ধি উদ্ভিদো প্ৰচুৰ পৰিমাণে আছে। বৰ্তমান এনে সুগন্ধি উদ্ভিদৰ পৰা উলিওৱা অধিকাংশ তেলেই অপৰিশোধিত ৰূপত বিক্ৰী কৰা হয়। এনেধৰণৰ কেইবিধমান উদ্ভিদ হৈছে চিত্ৰনলা (Cymbopogan Flexuosus Steud Wats), গান্ধবিৰিঙা (Lemon Grass), পাচৌলি (Pogostemon Cabiln Benth), আগৰ (Aquilaria Agallocha Roxb) ইত্যাদি। অঞ্চলটোত স্থানীয়ভাৱে সুগন্ধি সামগ্ৰী উৎপাদন কৰিবলৈ ক্ষুদ্ৰ আৰু মজলীয়া উদ্যোগ স্থাপন কৰাৰ যথেষ্ট সুচল আছে।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ নদীবিলাকত বিভিন্ন প্ৰজাতিৰ মাছ প্ৰচুৰ পৰিমাণে পোৱা যায়। ইয়াৰে বহুতো আলংকাৰিক মাছ। এনেধৰণৰ আলংকাৰিক মাছৰ উপাৰ্জনৰ স্থল আছে।
- পৃথিৱীৰ প্ৰকৃতিপ্ৰেমীসকলৰ বাবে, বন্যপ্ৰাণী আৰু প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্যৰ প্ৰতি আগ্ৰহী পৰ্যটক, ফটোগ্ৰাফাৰসকলৰ বাবে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল হৈছে সপোন পুৰি। ইয়াৰ প্ৰাকৃতিক বাতাবৰণ, সেউজীয়া বনাঞ্চলসমূহ বন্যপ্ৰাণীৰ অভয়াৰণ্যসমূহ, ধৰ্মীয় পীঠস্থানসমূহ আৰু চাহ বাগিছাবিলাকে পৃথিৱীৰ বিভিন্ন ঠাইৰ অনুসন্ধিৎসু পৰ্যটকক আকৰ্ষণ কৰি আহিছে। সঠিক পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিলে এই অঞ্চলত পৰ্যটন এক বৃহৎ উদ্যোগত পৰিণত হ'ব।

ওপৰত উল্লেখ কৰা খিনিৰ উপৰি নিম্নোল্লিখিত ক্ষেত্ৰসমূহতো প্ৰচুৰ সম্ভাৱনীয়তা আৰু সুযোগ আছে ঃ

- থকা-খোৱাৰ প্ৰতিষ্ঠান ঃ যেনে হোটেল, লজ, ৰিজৰ্ট, ধাবা ইত্যাদি স্থাপন।
- খাদ্যকেন্দ্ৰিক প্ৰতিষ্ঠান ঃ যেনে ৰেষ্টুৰা, চাহ-কফিৰ দোকান, বাটৰ কাষৰ দোকান।
- সেৱাকেন্দ্ৰিক প্ৰতিষ্ঠান ঃ যেনে ট্ৰেভেল এজেন্সি, পৰ্যটন ব্যৱস্থাপক, মনোৰঞ্জনৰ পাৰ্ক, ৰ'পৰেৰ প্ৰশিক্ষণ প্ৰতিষ্ঠান।

প্ৰত্যাহ্বান (Challenges) ঃ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা থকা স্বত্বেও আশা কৰা লক্ষ্যত উপনীত হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত নিম্নোল্লিখিত সমস্যাবিলাক উদ্ভৱ হয় ঃ

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল হৈছে ভৌগোলিকভাৱে অত্যন্ত সংবেদনশীল। অঞ্চলটোৰ এটা বৃহৎ এলেকা অত্যন্ত সক্ৰিয় ভূমিকম্প প্ৰৱণ অঞ্চলত পৰিছে। প্ৰাকৃতিক ভাৰসাম্যত সামান্য ইফাল-সিফাল হ'লেই দুৰ্যোগ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ লক্ষ্যত যিকোনো ধৰণৰ অপ্ৰাকৃতিক পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিলে প্ৰাকৃতিক ভাৰসাম্য বিনষ্ট হ'ব পাৰে আৰু ইয়াৰ পৰিণতি ধ্বংসাত্মক হ'ব পাৰে। সেয়ে জলসম্পদৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা

থাকিলেও যিকোনো ধৰণৰ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত সতৰ্ক হ'বলগীয়া হয়।

- অঞ্চলটোত অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ বাবে বৰ্তমানলৈকে গ্ৰহণ কৰা অধিকাংশ পদক্ষেপেই প্ৰাকৃতিক ভাৰসাম্যৰ পৰিপন্থী বুলি প্ৰতিপন্ন হৈছে। ব্যাপক হাৰত হোৱা বনাঞ্চল ধ্বংস, ভূমিস্খলন, নদীৰ বুকু বাম হৈ অহা ইত্যাদি ঘটনা বিলাক হৈছে কিছুমান অপ্ৰাকৃতিক কাৰ্যকলাপৰ পৰিণতি। এই ঘটনাবিলাকৰ ফলত অঞ্চলটোৰ জলবায়ুৰ স্থায়ীভাৱে পৰিৱৰ্তন ঘটিব পাৰে আৰু ইয়াৰ কৃষিজীৱী সম্প্ৰদায়ৰ ওপৰত বিৰূপ প্ৰভাৱ পৰিব পাৰে।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল হৈছে বিভিন্নধৰণৰ সংমিশ্ৰিত আৰু খিলঞ্জীয়া লোকৰ গৃহভূমি। ইয়াত গ্ৰহণ কৰা যিকোনোধৰণৰ উন্নয়নমূলক পদক্ষেপ এই লোকসকলৰ ৰীতি নীতি আৰু পৰম্পৰাৰ সৈতে খাপ খোৱা হ'ব লাগিব। এইটো সহজ কাম নহয়, কিয়নো অঞ্চলটোৰ জনগোষ্ঠীগত বৈচিত্ৰ্য খুবেই প্ৰভাৱশালী।
- দেশৰ মূল কেন্দ্ৰ বিন্দুৰ পৰা ভৌগোলিকভাৱে নিলগত থকা হেতুকে আৰু হৈ থাকি আৰু দশকৰ পাছত দশক ধৰি অৰ্থনৈতিকভাৱে অবহেলিত হৈ থকাৰ পাছত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল উগ্ৰপন্থা আৰু বিচ্ছিন্নতাবাদৰ সাৰুৱা ক্ষেত্ৰত পৰিণত হৈছে। ইয়াৰ ফলত অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতিৰ অৱনতি ঘটিছে আৰু বেচৰকাৰী বিনিয়োগৰ ক্ষেত্ৰত এক বৃহৎ বাধাৰ সৃষ্টি হৈছে।
- স্থানীয়ভাৱে উপলব্ধ সম্পদৰাজিৰ ব্যৱহাৰ কৰি অঞ্চলটোৰ উন্নয়ন ত্বৰান্বিত কৰিবলৈ বৃহৎ বিনিয়োগৰ প্ৰয়োজন হ'ব। ইয়াৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় মূলধন চৰকাৰে অকলে যোগান ধৰিব নোৱাৰে। অঞ্চলটোত বাহিৰৰ পৰা হোৱা মূলধনৰ প্ৰবাহ আৰু বেচৰকাৰী বিনিয়োগ পৰ্যাপ্ত নহয়। অসম গেছ ক্ৰেকাৰ প্ৰকল্পৰ স্থাপনৰ প্ৰক্ৰিয়া বিলম্বিত হোৱাটোৱে ইয়াকে সূচাইছে।
- অঞ্চলটোৰ স্থানীয় বাসিন্দাসকলৰ মাজত বেপাৰ-বাণিজ্য কৰাৰ এটা সংস্কৃতি এতিয়াও বিস্তৃত ৰূপত গঢ়ি উঠা নাই। স্থানীয় যুৱক-যুৱতীসকলৰ মাজত দক্ষতা আৰু সক্ষমতা গঢ়ি তোলাৰ প্ৰচেষ্টা উৎসাহজনক নহয়। এইবিলাক কাৰণতে অঞ্চলটো অৰ্থনৈতিকভাৱে প্ৰত্যাশিত লক্ষ্যৰ দিশত আগুৱাই যাব পৰা নাই।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বনজ সম্পদৰ তিনিটা গুৰুত্বপূৰ্ণ সম্ভাৱনা উল্লেখ কৰক ।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ তলৰ উক্তিকেইটা শুদ্ধ নে অশুদ্ধ উল্লেখ কৰক

(ক) বাঁহক পৃথিৱীৰ আটাইতকৈ বেছি প্ৰাকৃতিক কাৰিকৰী সামগ্ৰী বোলা হয়। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

(খ) উত্তৰ-পূবৰ ৰাজ্যসমূহে পৃথিৱীৰ 20% বাঁহ উৎপন্ন কৰে। (শুদ্ধ নে অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ৭ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল কিয় উগ্রপন্থা আৰু বিচ্ছিন্নতাবাদৰ সাৰুৱা ক্ষেত্র হিচাপে পৰিণত হৈছে? [30টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

২.৫ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মানৱ সম্পদ

জনসংখ্যাৰ আকাৰ আৰু বৃদ্ধি ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে দেশৰ 7.9% ভৌগোলিক এলেকা আৰু 4% জনসংখ্যা বহন কৰি আছে। 2011 চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি এই অঞ্চলটোৰ মুঠ জনসংখ্যা 45486784 জন। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ভিতৰত অসমৰ জনসংখ্যা সৰ্বাধিক, 3,12,05,576 আৰু চিক্কিমৰ জনসংখ্যা সবাতোকৈ কম 6,10,577¼অঞ্চলটোৰ জনসংখ্যা সম্পৰ্কে কেতবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ তথ্য তলৰ তালিকাখনত দেখুওৱা হ'ল।

তালিকা ২.২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ পুৰুষ আৰু মহিলাৰ সংখ্যা

ৰাজ্য	মুঠ জনসংখ্যা	পুৰুষ	মহিলা	যৌন অনুপাত
অৰুণাচল প্রদেশ	1383727	713912	669815	938
অসম	31205576	15939443	15266133	958
মণিপুৰ	2570390	1290171	1280219	992
মেঘালয়	2966889	1491832	1475057	989
মিজোৰাম	1097206	555339	541867	976
নগালেণ্ড	1978502	1024649	953853	931
চিক্কিম	610577	323070	287507	890
ত্রিপুৰা	3673917	1874376	1799541	960
উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল	45486784	23212792	22273992	—
সৰ্বভাৰত	1210193422	623724248	586469174	940

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ প্রধান বৈশিষ্ট্য ঃ

যৌন অনুপাত (Sex Ratio) ঃ 2011ৰ লোকপিয়লত জনসংখ্যাৰ যৌন অনুপাতৰ ক্ষেত্রত ওপৰৰ তালিকাখনত দেখা গৈছে যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ 3খন ৰাজ্যৰ যৌন অনুপাত ৰাষ্ট্রীয় অনুপাততকৈ যথেষ্ট কম। সেই বছৰত ৰাষ্ট্রীয় গড় হিচাপত প্রতি 1000জন পুৰুষৰ বিপৰীতে মহিলাৰ সংখ্যা আছিল 940¼ যৌন অনুপাত যথেষ্ট নিম্ন হোৱা এই ৰাজ্যকেইখন হৈছে চিক্কিম, অৰুণাচল প্রদেশ আৰু নাগালেণ্ড। নিম্ন যৌন অনুপাত এটা উদ্বিগ্নতাৰ বিষয় আৰু সমাজ বিজ্ঞানীসকলে বিষয়টো চালি-জাৰি চোৱা প্রয়োজন।

বয়সৰ গাঁথনি (Age Composition) ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ বয়সৰ গাঁথনি যথেষ্ট উৎসাহজনক। ইয়াৰ পৰিণতিত দেশৰ অন্য অংশৰ দৰে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে জনগাঁথনিগত

মুনাফা (demographic dividend) লাভ কৰিব পাৰে। অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু অসমৰ বাহিৰে বাকী আটাইকেইখন ৰাজ্যতে 15ৰ পৰা 64 বছৰ বয়স গোটৰ জনসংখ্যাৰ শতাংশ হৈছে 60ঃ। ইয়াৰ ফলত নিৰ্ভৰশীলতাৰ হাৰ কম হয় আৰু অঞ্চলটোৰ বাবে ই লাভজনক। তলৰ তালিকাখনত এই কথা উল্লেখ কৰা হৈছে।

তালিকা ২.৩ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ বয়সৰ গাঁথনি

ৰাজ্য	মুঠ জনসংখ্যা	শিশু সংখ্যা (age 0-6)	Population belonging to 7 years and above group
অৰুণাচল প্ৰদেশ	1383727	212188 [15.3ঃ]	1171539 [84.7ঃ]
অসম	31205576	4638130 [14.9ঃ]	26567446 [85.1ঃ]
মণিপুৰ	2570390	338254 [13.2ঃ]	2232136 [8.8ঃ]
মেঘালয়	2966889	968536 [19.2ঃ]	2398353 [80.8ঃ]
মিজোৰাম	1097206	168531 [15.3ঃ]	928675 [84.7ঃ]
নগালেণ্ড	1978502	291071 [14.7ঃ]	1687431 [85.3ঃ]
চিক্কিম	610577	64111 [10.5ঃ]	546466 [89.5ঃ]
ত্ৰিপুৰা	3673917	458014 [12.5ঃ]	3215903 [87.5ঃ]

গাঁও-নগৰৰ অনুপাত (Rural-Urban Ratio) ঃ নিম্নোল্লিখিত 2.4 নং তালিকাখনত দেখা গৈছে যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যা মূলত গাঁওভিত্তিক। সৰ্বমুঠ জনসংখ্যাৰ 81.53ঃ গাঁওবাসী। দেশৰ জনসংখ্যাৰ গ্ৰাম্যাঞ্চলত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা হৈছে 68.84ঃ। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ভিতৰত চিক্কিমতে গাঁৱত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা সৰ্বাধিক। ইয়াৰ পাছতে অসমৰ স্থান। আমোদজনকভাৱে মিজোৰামেই হৈছে অঞ্চলটোৰ একমাত্ৰ ৰাজ্য য'ত গাঁও আৰু নগৰত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা প্ৰায় সমান। তলৰ তালিকাখনত গাঁও-নগৰৰ জনসংখ্যা দেখুওৱা হৈছে।

তালিকা ২.৪ ঃ ভাৰত আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ গাঁও আৰু নগৰাঞ্চলত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা

	মুঠ	গাঁও	নগৰ	গাঁওৰ জন সংখ্যাৰ ঃ
অৰুণাচল প্ৰদেশ	1383727	1066358	317369	77.06
অসম	31205576	26807034	4398542	85.90
মণিপুৰ	2570390	1736236	834154	67.55
মেঘালয়	2966889	2371439	595450	79.93
মিজোৰাম	1097206	525435	571771	47.89
নগালেণ্ড	1978502	1407536	570966	71.14
চিক্কিম	610577	456999	153578	74.85
ত্ৰিপুৰা	3673917	2712464	961453	81.53
মুঠ [উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল]	**৪৫৪৮৬৭৮৪**	**৩৭০৮৩৫০১**	**৮৪০৩২৮৩**	**৮১.৫৩**
সৰ্বভাৰত	**১২১০১৯৩৪২২**	**৮৩৩০৮৭৬৬২**	**৩৭৭১০৫৭৬০**	**৬৮.৮৪**

জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব (Density of Population) ঃ তলৰ তালিকাখনত দেখা গৈছে যে দেশৰ আন অংশৰ তুলনাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব নিম্ন। অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব দেশৰ ভিতৰতে কম, প্ৰতি বৰ্গকিল'মিটাৰত মাত্ৰ 17জন লোক। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণটো হৈছে ৰাজ্যখনৰ অধিকাংশ ঠাই পাহাৰীয়া এলেকা আৰু ডাঠ হাবিৰে আৱৰা; ফলত, মানুহৰ বসতি সম্ভৱ নহয়। অৱশ্যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সৰ্বাধিক সমতল ভূমিৰে আবৰা অসমত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব সৰ্বভাৰতীয় তুলনাত অধিক, প্ৰতি বৰ্গ কিল'মিটাৰত 397 জন। তলৰ তালিকাখনলৈ মন কৰিলে এই ব্যাখ্যা অধিক স্পষ্টকৈ বুজিব পৰা যাব।

তালিকা ২.৫ ঃ ভাৰত আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব

ৰাজ্য	প্ৰতি বৰ্গ কিল'মিটাৰত জনসংখ্যা
অৰুণাচল প্ৰদেশ	17
অসম	397
মণিপুৰ	122
মেঘালয়	132
মিজোৰাম	52
নগালেণ্ড	119
চিক্কিম	86
ত্ৰিপুৰা	350
সৰ্বভাৰত	382

জনসংখ্যাৰ বৃত্তিমূলক বিতৰণ (Occupational distribution of the population) ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ বৃত্তিগত বিতৰণ সৰ্বভাৰতীয় ধাৰাৰ সৈতে সাদৃশ্য আছে। জনসংখ্যাৰ অধিকাংশই কৃষিকৰ্ম, কৃষক অথবা কৃষি শ্ৰমিক হিচাবে নিয়োজিত হৈ আছে। দ্বিতীয় সৰ্বাধিক বৃত্তিমূলক উৎস হৈছে কৃষি আৰু ঘৰুৱা উদ্যোগখণ্ড। এই উদ্যোগবিলাক প্ৰাথমিকভাৱে সেৱা খণ্ড, চৰকাৰী খণ্ড, ৰাজহুৱা আৰু বেচৰকাৰী খণ্ডৰ উদ্যোগ। কিন্তু নিৰ্দিষ্ট তথ্যৰ অভাৱত এই সম্পৰ্কে এটা সৰ্বশেষ সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পৰা নাযায়। সিপিঠিৰ 2.6 নং তালিকাত এই কথা প্ৰতিফলিত হৈছে।

আকৌ, 2.7নং পৰৱৰ্তী তালিকাখনৰ পৰা দেখা গৈছে যে, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কৰ্মশক্তিৰ এটা প্ৰধান বিশেষত্ব হৈছে নাগালেণ্ড, মণিপুৰ, মিজোৰাম আৰু মেঘালয়ৰ মহিলাৰ অংশগ্ৰহণ লক্ষণীয়ভাৱে অধিক। এই ক্ষেত্ৰত অসম যথেষ্ট পিছপৰা। কিন্তু আটাইকেইখন ৰাজ্যতে প্ৰান্তীয় শ্ৰমিকৰ ভিতৰত মহিলাৰ সংখ্যা অধিক। এই কথাই ইয়াকে পুনৰ প্ৰতিপন্ন কৰে যে দেশৰ আন অংশৰ তুলনাত ইয়াত মহিলাৰ মানদণ্ড দুৰ্বল। সংশ্লিষ্ট তালিকাখন চালে এই কথা অধিক স্পষ্ট হ'ব।

তালিকা ২.৬ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বঞ্চলত শাখা আৰু লিংগ অনুযায়ী শ্ৰমিকৰ বিতৰণ

ভাৰতীয় ৰাজ্য	মুঠ শ্ৰমিক	কৃষক		কৃষি শ্ৰমিক		ঘৰুৱা উদ্যোগৰ শ্ৰমিক		অন্য শ্ৰমিক	
		সংখ্যা	%	সংখ্যা	%	সংখ্যা	%	সংখ্যা	%
অৰুণাচল প্ৰদেশ									
লোক	5,87,657	2,48,120	42.2	20,259	3.5	4,728	0.8	2,05,614	35.0
পুৰুষ	3,50,273	1,30,008	37.1	11,921	3.4	2,712	0.8	1,56,408	44.7
মহিলা	2,37,384	1,18,112	49.8	8,338	3.5	1,956	0.8	49,206	20.7
অসম									
লোক	1,19,69,680	31,38,554	26.2	9,03,294	7.6	2,42,071	2.0	44,03,204	36.8
পুৰুষ	85,41,560	26,98,384	31.6	7,05,306	8.3	1,46,566	1.7	34,84,386	40.8
মহিলা	34,28,130	4,40,170	12.8	1,87,988	5.5	95,505	2.8	9,18,818	26.8
মণিপুৰ									
লোক	11,59,053	3,65,712	31.6	43,774	3.8	44,586	3.9	4,00,940	34.6
পুৰুষ	6,65,463	2,32,130	34.9	23,603	3.6	13,362	2.0	2,85,423	42.9
মহিলা	4,93,590	1,33,582	27.1	20,171	4.1	31,224	6.3	1,15,517	23.4
মেঘালয়									
লোক	11,85,705	4,11,270	34.7	1,14,692	9.7	11,969	1.0	3,83,694	32.4
পুৰুষ	7,03,709	2,43,805	34.7	70,460	10.0	6,459	0.9	2.64,796	37.6
মহিলা	4,81,910	1,67,465	34.8	44,182	9.2	5,510	1.1	1,18,888	24.7
মিজোৰাম									
লোক	4,86,705	2,02,514	41.6	26,464	5.4	5,459	1.1	1,80,596	37.1
পুৰুষ	2,90,740	1,21,598	41.8	16,601	8.7	3,109	1.1	1,21,997	42.0
মহিলা	1,95,965	80,916	41.3	9,863	5.0	2,350	1.2	58,596	29.9
নগালেণ্ড									
লোক	9,74,112	4,20,379	43.2	22,471	2.3	9,525	1.0	2,88,704	29.6
পুৰুষ	5,47,357	2,08,221	38.0	12,899	2.4	4,731	0.9	2,21,997	42.0
মহিলা	4,26,765	2,12,158	49.7	9,662	2.3	4,794	1.1	72,351	17.0
চিক্কিম									
লোক	3,08,138	82,707	26.8	11,582	3.8	2,888	0.9	1,33,220	43.2
পুৰুষ	1,94,338	50,586	26.0	7,145	3.7	2,056	1.1	72,351	17.0
মহিলা	1,13,780	32,121	28.2	4,437	3.9	832	0.7	32,494	28.6
ত্রিপুৰা									
লোক	14,69,521	2,46,707	16.8	2,01,863	13.7	19,296	1.3	6,09,153	41.5
পুৰুষ	10,45,326	2,10,117	20.1	1,56,850	15.0	12,814	1.2	5,08,100	48.6
মহিলা	4,24,195	36,590	8.6	45,013	10.6	6,482	1.5	1,01,053	23.8

উৎস ঃ Primary Census Abstract : Census of India 2011

তালিকা ২.৭ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত লিংগ অনুসৰি সৰ্বমুঠ, প্ৰধান আৰু প্ৰান্তীয় শ্ৰমিকৰ সংখ্যা

ৰাজ্য	সৰ্বমুঠ শ্ৰমিক			প্ৰধান শ্ৰমিক			প্ৰান্তীয় শ্ৰমিক		
	লোক	পুৰুষ	মহিলা	লোক	পুৰুষ	মহিলা	লোক	পুৰুষ	মহিলা
অসম	11969690	8541560	3428130	8687123	7034642	1652481	3282567	1506918	17775649
অৰুণাচল প্ৰদেশ	587657	350273	237384	478721	301109	177612	108936	49164	59772
নগালেণ্ড	974122	547357	426765	741179	442204	298975	232943	105153	127790
মণিপুৰ	1159053	665463	493590	855012	554518	300494	304041	110945	193096
মিজোৰাম	486705	290740	195965	415030	263305	151725	71675	27435	44240
মেঘালয়	1145619	703709	481910	921575	585520	336055	264044	118189	145855
ত্ৰিপুৰা	1469521	1045326	424195	1077119	887881	189138	392502	157445	235057
চিক্কিম	308138	194358	113780	230397	160513	69884	77741	33845	43896

উৎস ঃ Primary Census Abstract : Census of India 2011

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সৰ্বাধিক আৰু সৰ্বনিম্ন জনসংখ্যাৰ ৰাজ্যকেইখনৰ নাম লিখক।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৯ ঃ অৰুণাচল প্ৰদেশৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব কিমান?

.....

প্ৰশ্ন নং ১০ ঃ চিক্কিমৰ যৌন অনুপাত কিমান?

.....

প্ৰশ্ন নং ১১ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ মাজত নগৰীয়া জনসংখ্যা ক'ত সৰ্বাধিক?

.....

২.৬ মানৱ সম্পদ বিকাশৰ নিৰ্বাচিত সূচকত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মান

মানৱ সম্পদ বিকাশৰ বহুকেইটা সূচক আছে। অৱশ্যে আমি ইয়াত তেনেধৰণৰ মাত্ৰ চাৰিটা সূচকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম। এইকেইটা হৈছে শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ, স্বাক্ষৰতাৰ হাৰ, জন্মৰ হাৰ আৰু মৃত্যুৰ হাৰ। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যত এই সূচকবিলাকৰ বিষয়ে সবিশেষ চালি জাৰি চোৱাৰ আগতে আমি এই শব্দবিলাকৰ সংজ্ঞাৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা কৰোঁ আহক।

শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ (Infant Mortality Rate) ঃ শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ (IMR) মানে হৈছে একোটা বছৰত জন্ম লাভকৰা প্ৰতি 1000 শিশুৰ মাজত মৃত্যু হোৱা শিশুৰ সংখ্যা। প্ৰতিটো বছৰত জন্ম হোৱা এবছৰতকৈ কম বয়সৰ 1000 শিশুৰ ভিতৰত শিশুৰ মৃত্যুৰ সংখ্যা

বুজায়। একোটা নিৰ্দিষ্ট অঞ্চলত জন্ম হোৱা সৰ্বমুঠ এবছৰৰ তলৰ নৱজাতকৰ সংখ্যাক সেই বছৰত মৃত্যু হোৱা শিশুৰ সংখ্যাৰে হৰণ কৰি 1000 ৰে পূৰণ কৰা হয়। IMRক দেশৰ স্বাস্থ্য অথবা উন্নয়নৰ স্তৰত একোটা অঞ্চলৰ এটা প্ৰয়োজনীয় সূচক হিচাপে গণ্য কৰা হয়।

সাক্ষৰতাৰ হাৰ (Literacy Rate) ঃ সাক্ষৰতাৰ হাৰ হৈছে আৰ্থসামাজিক প্ৰগতিৰ এটা প্ৰধান সূচক। ভাৰতত সাক্ষৰতাৰ হাৰ 1947 চনত 12í আছিল আৰু 2008ৰ জুন মাহত এই হাৰ 72í লৈ বৃদ্ধি পায় (এই পৰিসংখ্যা National Sample Survey Officeৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত জনসংখ্যাৰ 7 বছৰ বয়সৰ শিশুসকলৰ মাজত সাক্ষৰতাৰ হাৰ 2008ৰ জুনত প্ৰকাশ কৰা হৈছিল।) NSSOৰ সেই একেটা সমীক্ষাতে এই কথাও প্ৰকাশ পাইছে যে প্ৰাপ্ত বয়স্ক লোকৰ (15 বছৰ আৰু তাৰ ওপৰৰ) মাজত সেই সময়ছোৱাত সাক্ষৰতাৰ হাৰ আছিল 66í। সেই সময়ত সমগ্ৰ বিশ্বৰ গড় সাক্ষৰতাৰ হাৰ আছিল 84í আৰু এতিয়া ভাৰত হৈছে বিশ্বৰ ভিতৰতে সৰ্বাধিক অশিক্ষিত লোক থকা দেশ।

ভাৰতৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰত লিংগৰ ক্ষেত্ৰতো ব্যাপক ব্যৱধান পৰিলক্ষিত হয়। অৱশ্যে 2001 পিয়ল অনুসৰি এটা ইতিবাচক সূচক পৰিলক্ষিত হৈছে, সেইটো হৈছে 1991–2001ৰ দশকটোত পুৰুষৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰত, বৃদ্ধি পায় 11.13í শতাংশ বৃদ্ধি পোৱাৰ বিপৰীতে মহিলাৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰ 14.38í। ইয়াৰ ফলত লিংগৰ মাজৰ ব্যৱধান হ্ৰাস পোৱা পৰিলক্ষিত হয়। (উৎস ঃ http://en.wikipedia.org/wiki/Literacy_in_India)

জন্মৰ হাৰ (Birth Rate) ঃ ভাৰতীয় প্ৰেক্ষাপটত জন্মৰ হাৰ উলিওৱা হয় একোটা নিৰ্দিষ্ট বছৰত প্ৰতি 1000 মধ্যবয়সীয়া জনসংখ্যাৰ ভিতৰত জীৱন্ত নৱজাতকৰ সংখ্যা অনুসৰি। ইয়াক Crude Birth Rate (CBR) বুলিও কোৱা হয়। জনসংখ্যাৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ জন্মৰ হাৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ উপাদান। ই জনসংখ্যাৰ উৰ্বৰতা আৰু বয়সৰ গাঁথনি দুয়োটাৰে ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। (উৎস ঃ http://www.indexmundi.com/india/birth_rate.html).

মৃত্যুৰ হাৰ (Death Rate) ঃ ভাৰতীয় প্ৰেক্ষাপটত মৃত্যুৰ হাৰ উলিওৱা হয় একোটা নিৰ্দিষ্ট বছৰত প্ৰতি 1000 মধ্যয়সীয়া জনসংখ্যাৰ ভিতৰত মৃতকৰ সংখ্যা অনুসৰি। ইয়াক Crude Death Rate (CDR) বুলিও কোৱা হয়। এই মৃত্যুৰ হাৰে প্ৰতি বছৰত প্ৰতি 1000 লোকৰ ভিতৰত মৃত্যু হোৱা লোকৰ সংখ্যা বুজায়। 2009ৰ জুলাই মাহত সমগ্ৰ পৃথিৱীৰ মৃত্যুৰ হাৰআছিল বছৰি প্ৰতি 1000জনত প্ৰায় 8.37 (বৰ্তমানৰ CIA World Factbook অনুসৰি)।

এই কথা মন কৰিবলগীয়া যে ওপৰত সংজ্ঞাবদ্ধ কৰাৰ দৰে মৃত্যুৰ হাৰে একোটা সমগ্ৰ জনসংখ্যাৰ ওপৰত প্ৰয়োগ কৰোতে বিভ্ৰান্তিমূলক ধাৰণাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। Crude Death Rate নিৰ্ভৰ কৰে জনসংখ্যাৰ বয়স(আৰু লিংগ)ভিত্তিক মৃত্যুৰ হাৰ আৰু বয়স (আৰু লিংগ)ৰ বিতৰণৰ ওপৰত। কম উন্নত দেশতকৈ অধিক উন্নত দেশত প্ৰতি 1000 লোকৰ ভিতৰত মৃত্যুৰ সংখ্যা অধিক হ'ব পাৰে, অথচ স্বাস্থ্য সম্পৰ্কীয় ব্যৱস্থাৱলী উন্নত হোৱা বাবে উন্নত দেশবিলাকত মানুহৰ আয়ুসকাল বেছি যদিও সাধাৰণতে এইটো হোৱাৰ কাৰণ হৈছে দেশবিলাকৰ জনসংখ্যাৰ

বয়সৰ বিতৰণ সম্পূৰ্ণৰূপে বেলেগ ধৰণৰ হয় য'ত অধিক বয়সৰ লোকে অধিকাংশ সামৰি ল'ব পাৰে, শেহতীয়া জন্মৰ হাৰ কম হ'লে আৰু নিৰ্দিষ্ট সময়ছোৱাত মৃত্যুৰ হাৰ কম হ'লে এনেকুৱা হ'ব পাৰে। এখন জীৱন তালিকাত মৃত্যুৰ হাৰৰ সম্পূৰ্ণ ছবি প্ৰতিফলিত হয়। এই জীৱন তালিকাত জনসংখ্যাৰ প্ৰতিটো বয়স গোটৰ মৃত্যুৰ হাৰ পৃথকে পৃথকে দেখুওৱা হয়। মানুহৰ আয়ুসকালৰ এটা সঠিক হিচাপ পাবলৈ একোখন জীৱন তালিকা অতি দৰকাৰী।

লিংগ অনুপাত ঃ লিংগ অনুপাত মানে হ'ল প্ৰতি ১০০০ জন পুৰুষৰ বিপৰীতে মহিলাৰ সংখ্যা। ভাৰতত মহিলাৰ জনসংখ্যা বাহিৰ কৰাৰ ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ উৎস। ২০০১ চনৰ লোকপিয়ল পৰিসংখ্যাতকৈ ২০১১ চনৰ লোকপিয়ল পৰিসংখ্যাই লিংগ অনুপাতৰ এক উৰ্দ্ধগামী ধাৰা প্ৰদৰ্শন কৰিছে। পুডুচেৰী আৰু কেৰালাত পুৰুষতকৈ মহিলাৰ লিংগ অনুপাত অধিক। উল্লিখিত ৰাজ্য দুখনত মহিলাৰ লিংগ অনুপাত হ'ল ক্ৰমে ১০৩৭ আৰু ১০৮৪ গৰাকী। সৰ্বভাৰতীয় গড়তকৈ চিকিম আৰু অৰুনাচল প্ৰদেশত লিংগ অনুপাত নিম্ন।

উন্নয়নৰ এই সূচকবিলাকৰ ভিত্তিত এতিয়া আমি ভাৰত আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ অৱস্থাৰ বুজ লও আহক। 2 . 8নং তালিকাখনত এই কথা দেখুওৱা হৈছে।

তালিকা ২.৮ ঃ ভাৰত আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মানব বিকাশৰ নিৰ্বাচিত সূচক

ৰাজ্য	শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ	সাক্ষৰতাৰ হাৰ			জন্মৰ হাৰ	মৃত্যুৰ হাৰ	লিঙ্গ ভিত্তিক অনুপাত
	মুঠ	মুঠ	পুৰুষ	মহিলা	মুঠ	মুঠ	
অৰুণাচল প্ৰদেশ	55	65.4	72.6	52.7	22.5	7.9	938
অসম	33	72.2	77.8	66.3	19.4	5.8	958
মণিপুৰ	10	79.2	86.1	72.4	14.6	4.0	989
মেঘালয়	49	74.4	76.0	72.9	24.1	7.6	987
মিজোৰাম	35	91.3	93.3	89.3	16.3	4.4	976
নগালেণ্ড	18	79.6	82.8	76.1	15.6	3.2	931
চিকিম	24	81.4	86.6	75.6	17.2	5.4	890
ত্ৰিপুৰা	28	87.2	91.5	82.7	13.9	4.8	960
ভাৰত	42	74.04	82.4	65.46	21.6	7.0	943

উৎস ঃ SRS Bulletin, Vol. 48, No.2, September, 2013, Registrar General, India.

ওপৰৰ তালিকাখন চাই এই কথা ক'ব পাৰি যে অসম আৰু মেঘালয়ক তুলনামূলকভাৱে অঞ্চল-টোৰ আগবঢ়া ৰাজ্য বুলি গণ্য কৰিব পৰা যায় যদিও অন্য ৰাজ্যকেইখনতকৈ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ এই দুখন ৰাজ্যত শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ অধিক। অঞ্চলটোৰ আটাইকেইখন ৰাজ্যতে (মেঘালয় আৰু চিক্কিমৰ বাদে) আৰু সামগ্ৰিকভাৱে দেশখনত জনসংখ্যাৰ পুৰুষ খণ্ডটোতকৈ মহিলা খণ্ডটোত শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ অধিক।

অঞ্চলটোৰ ভিতৰত মিজোৰামত শিক্ষিত লোকৰ সংখ্যা সৰ্বাধিক (৯১.৩ শতাংশ সাক্ষৰতাৰ হাৰেৰে দেশৰ ভিতৰতে দ্বিতীয় স্থানত)। অসম, মেঘালয় আৰু অৰুণাচলত ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ সাক্ষৰতাৰ হাৰ কম। আকৌ, দেশৰ আন অংশৰ দৰে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলতো পুৰুষতকৈ মহিলাৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰ নিম্ন। অৱশ্যে মিজোৰামত এই পাৰ্থক্যটো অত্যন্ত কম।

অঞ্চলটোৰ দুখন ৰাজ্য অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মেঘালয়ত জন্মৰ হাৰ আৰু মৃত্যুৰ হাৰ দুয়োটাই ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ বেছি। মণিপুৰৰ বাহিৰে এই অঞ্চলৰ আটাইকেইখন ৰাজ্যতে আৰু সমগ্ৰ দেশতে জন্মৰ হাৰ নগৰাঞ্চলতকৈ গ্ৰাম্যাঞ্চলতঅধিক।মণিপুৰৰ গ্ৰামাঞ্চলত ১৪.৪ আৰু নগৰাঞ্চলত হ'ল ১৫.২১ একেদৰে,সমগ্ৰ দেশত আৰু মণিপুৰক বাদ দি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কেউখন ৰাজ্যত মৃত্যুৰ হাৰ নগৰাঞ্চলতকৈ গাঁও অঞ্চলত অধিক। মণিপুৰত গ্ৰাম্যাঞ্চলতকৈ নগৰাঞ্চলত মৃত্যুৰ হাৰ অধিক।

ওপৰৰ কথাখিনিৰ পৰা এই কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি যে এই নিৰ্বাচিত সূচকবিলাকৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপৰ তুলনাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ মান অত্যন্ত পুতৌ লগা নহয়। অৱশ্যে, অসম আৰু মেঘালয়ৰ অৱস্থা বেয়া। কেৱল এই সূচকবিলাকলৈ চাই অৱশ্যে আমি এই সিদ্ধান্তলৈ পোনে পোনে আহিব নোৱাৰোঁ যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ মানৰ বিকাশ অন্য ৰাজ্যবিলাকতকৈ বা ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ ভাল; এনে সিদ্ধান্তত উপনীত হ'বলৈ আমি আন কেতবোৰ সূচকৰ কথাও বিবেচনা কৰিবলগীয়া হ'ব।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১২ ঃ শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ (IMR) বুলিলে আপুনি কি বুজে আৰু ই কি সূচায়? (40টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ১৩ ঃ 2011ৰ প্ৰতিবেদন অনুসৰি অঞ্চলটোৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰৰ ওপৰত মন্তব্য দিয়ক। (60টা মান শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ১৪ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কোনখন ৰাজ্যত মহিলা শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ সৰ্বাধিক?

.....

প্ৰশ্ন নং ১৫ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কোনখন ৰাজ্যত গাওঁ এলেকাত মৃত্যুৰ হাৰ সৰ্বনিম্ন?

.....

২.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (NER) ইয়াৰ খনিজ সম্পদৰ ভাণ্ডাৰৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট সমৃদ্ধশালী। অঞ্চলটোৰ পৰীক্ষিত তৈল ক্ষেত্ৰসমূহত থকা খাৰুৱা তেলৰ পৰিমাণ 158 নিযুত টন বুলি হিচাপ কৰি উলিওৱা হৈছে।
- বনজ সম্পদৰ ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অত্যন্ত চহকী। কিন্তু 2001 চনত অঞ্চলটোত বনাঞ্চলৰ পৰিমাণ 1.224 লাখ বৰ্গ কিল'মিটাৰলৈ হ্ৰাস পায়।
- এই সম্পদৰাজিৰ সৎ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত কিছুমান বাধাৰ সন্মুখীন হ'বলগীয়া হয়।
- উত্তৰ-পূব ভাৰতত প্ৰচুৰ পৰিমাণে বৰষুণ হয়। বছৰি গড়ে 2000 মিঃমিঃ, চেৰাপুঞ্জীত সৰ্বাধিক 11000 মিঃ মিঃ।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে দেশৰ 8í এলেকা আৰু 4í জনসংখ্যা বহন কৰি আছে। অঞ্চলটোৰ ভিতৰত অসমৰ জনসংখ্যা সৰ্বাধিক 3,12,05,576 আৰু চিক্কিমৰ জনসংখ্যা সৰ্বনিম্ন 6,10,577æÃজন।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যা প্ৰধানকৈ গাঁওবাসী। ইয়াৰ গ্ৰাম্য জনসংখ্যাৰ মুঠ পৰিমাণ 81.53í¼ ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপ 68.84í তকৈ ইযথেষ্ট বেছি।
- দেশৰ আন অংশৰ তুলনাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব কম। অৰুণাচল প্ৰদেশত দেশৰ ভিতৰতে ঘনত্ব আটাইতকৈ কম, প্ৰতি বৰ্গ কিল'মিটাৰত মাত্ৰ 17জন। অৱশ্যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সৰ্ববৃহৎ সমতল ভূমি অসমত ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব বেছি, প্ৰতি বৰ্গ কিল'মিটাৰত 397জন।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ বৃত্তিমূলক বিতৰণ সৰ্বভাৰতীয় ধাৰাৰ সৈতে একে। জনসাধাৰণৰ অধিকাংশ কৃষক অথবা কৃষি শ্ৰমিক হিচাপে কৃষি খণ্ডত নিয়োজিত। দ্বিতীয় বৃহত্তম বৃত্তিগত উৎস হৈছে ঘৰুৱা উদ্যোগবিলাক।
- অঞ্চলটোৰ কেইখনমান ৰাজ্য মানৰ সম্পদ বিকাশৰ নিৰ্বাচিত সূচকৰ ক্ষেত্ৰত ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ উন্নত স্থানত আছে। অসম আৰু মেঘালয়ক বাদ দি বাকী ৰাজ্যকেইখন শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ, জন্মৰ হাৰ আৰু মৃত্যুৰ হাৰৰ ক্ষেত্ৰত দেশৰ গড় হিচাপৰ তুলনাত উন্নত। অঞ্চলটোত শিক্ষিতৰ হাৰো দেশৰ গড় হিচাপতকৈ অধিক, এই ক্ষেত্ৰত অসম, মেঘালয় আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশহে ব্যতিক্ৰম।

২.৮ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

1] ড০ প্ৰণৱ কুমাৰ ধৰঃ *অসমৰ অৰ্থনীতি (উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ অৰ্থনীতিসহ)*, কল্যাণী পাব্লিচাৰ্ছ।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1] P. K. Dhar: *The Economy of Assam (Including Economy of North East India)*, Kalyani Publishers, 18th Edition, 2007.

২.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কয়লা, পেট্ৰলিয়াম, প্ৰাকৃতিক গেছ।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ মুঠ এলেকাৰ প্ৰায় 25¼

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ 2000 মিঃমিঃ

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) মিজোৰাম, (খ) অসম

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বাঁহৰ সামগ্ৰীৰ উন্নতি সাধন, ঔষধি উদ্ভিদৰ উন্নয়ন,পৰ্যটনৰ উন্নতি সাধন।

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) শুদ্ধ, (খ) শুদ্ধ

৭ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ দেশৰ মূল কেন্দ্ৰ বিন্দুৰ পৰা ভৌগোলিকভাৱে নিলগত থকা হেতুকে আৰু হৈ থাকি আৰু দশকৰ পাছত দশক ধৰি অৰ্থনৈতিকভাৱে অবহেলিত হৈ থকাৰ পাছত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল উগ্ৰপন্থা আৰু বিচ্ছিন্নতাবাদৰ সাৱঁৰা ক্ষেত্ৰত পৰিণত হৈছে।

৮ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ সৰ্বাধিক জনসংখ্যাৰ ৰাজ্য ঃ অসম, সৰ্বনিম্ন জনসংখ্যাৰ ৰাজ্য ঃ চিক্কিম।

৯ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ 17¾

১০ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰঃ 890।

১১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰঃ মিজোৰাম।

১২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শিশুৰ মৃত্যুৰ হাৰ (IMR) মানে হৈছে এটা বছৰত জন্ম হোৱা 1000 জীৱন্ত শিশুৰ মাজত মৃত্যুৰ সংখ্যা। ই প্ৰতি 1000 জীৱন্ত শিশুৰ ভিতৰত এবছৰত কম বয়সতে মৃত্যু হোৱা শিশুৰ সংখ্যা বুজায়।

১৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অঞ্চলটোত মিজোৰামত শিক্ষিতৰ হাৰ সৰ্বাধিক (দেশৰ ভিতৰত দ্বিতীয় স্থানত)। অসম, মেঘালয় আৰু অৰুণাচলত ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ সাক্ষৰতাৰ হাৰ নিম্ন। আকৌ, দেশৰ আন অংশৰ দৰে ইয়াতো প্ৰতিখন ৰাজ্যত পুৰুষতকৈ মহিলাৰ সাক্ষৰতাৰ হাৰ কম। অৱশ্যে মিজোৰামত এই পাৰ্থক্য অত্যন্ত কম।

১৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসম।

১৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ মণিপুৰ।

২.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) চুটি প্ৰশ্ন (150টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত জল সম্পদৰ পৰ্যাপ্ততাৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচন কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অঞ্চলটোৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ সঠিক ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত থকা প্ৰত্যাহ্বান বিলাকৰ বিষয়ে এটা চমু টোকা লিখক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ সঠিক ব্যৱহাৰৰ জৰিয়তে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে লাভ কৰিব পৰা সম্ভাৱনীয়তা বিলাক উল্লেখ কৰক।

(খ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (300–500টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ খনিজ আৰু বনজ সম্পদৰাজিৰ বিষয়ে বহলাই লিখক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদৰাজিৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেছত থকা সমস্যা আৰু সম্ভাৱনাবিলাকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ 2011ৰ পিয়লত প্ৰকাশ পোৱা মতে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰাথমিক বৈশিষ্ট্য বিলাকৰ বিষয়ে মন্তব্য কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মানৰ উন্নয়নৰ মান সম্পৰ্কে এখন ৰচনা লিখক।

*** ***** ***

অধ্যায় ৩ঃ উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ অর্থনৈতিক সমস্যাৱলী

অধ্যায় গাঁথনি

৩.১ উদ্দেশ্য

৩.২ পৰিচয়

৩.৩ উত্তৰ পূৰ ভাৰতৰ উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য

৩.৪ উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ মূল অর্থনৈতিক সমস্যাসমূহ

৩.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৩.৬ অধিক জানিবলৈ

৩.৭ অগ্রগতি পৰীক্ষা কৰণৰ উত্তৰসমূহ

৩.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

৩.১ উদ্দেশ্য

উত্তৰ-পূৰ ভাৰত বুলিলে যি আঠখন ৰাজ্যক বুজোৱা হয়, সেই ৰাজ্যসমূহৰ প্রায়বোৰ বৈশিষ্ট্য আৰু সমস্যাৰ কিছু মিল আছে। সেয়ে ৰাজনৈতিক ভাৱে এই ৰাজ্যসমূহক একে লগে উত্তৰ-পূৰ ভাৰত হিচাপে এক অঞ্চল হিচাপে চিহ্নিত কৰা হয়। এই অধ্যায়টোত এই আটাইকেইখন ৰাজ্যক সামৰি তলত দিয়া কথাবোৰ আমি জানিব পাৰিম।

- উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ বৈশিষ্ট্য আৰু সমস্যাৱলী সম্পর্কে জ্ঞান।
- উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ অর্থনীতি, বিশেষকৈ অঞ্চলটিৰ শিক্ষা- দীক্ষা, দাৰিদ্র্যতা, নিয়োগ, উদ্যোগীকৰণ ইত্যাদি সম্পর্কে জ্ঞান।
- উত্তৰ-পূৰত ভাৰতৰ অর্থনৈতিক উন্নয়নৰ গতি মন্থৰ হোৱাৰ বাবে দায়ী কাৰক সমূহ।

৩.২ পৰিচয়

উত্তৰ পূর্বাঞ্চল ভাৰতবর্ষৰ হিমালয়ৰ পাদদেশৰ পূৰ প্রান্তৰ পৰা বিস্তৃতি হৈ আছে আৰু বাংলাদেশ, ভূটান, চীন, নেপাল আৰু ম্যানমাৰেৰে ঘেৰি আছে। ই নতুন কৈ অন্তর্ভুক্ত হোৱা চিকিমৰ লগতে সাতভনী খ্যাত অৰুণাচল প্রদেশ, অসম, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড আৰু ত্রিপুৰাক লৈ গঠিত হৈছে। ইয়াত থকা আঠোখন ৰাজ্যই ভাৰতবর্ষৰ ৭.৯% শতাংশ ভূঃখণ্ডৰে মুঠ ২৬২২৩৯ বর্গ কিঃ মিঃ অঞ্চল সামৰি লৈছে। কিন্তু জনসংখ্যাৰ ফালেদি ই দেশখনৰ কেৱল ৩.৭৭% জনসংখ্যাৰ বসতিস্থল (২০১১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি)। অঞ্চলটিৰ জনসংখ্যাৰ ৬৮% মুঠ কেৱল অসমতেই আছে। জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব অৰুণাচলত সর্বনিম্ন গৰাকী প্রতি বর্গ ১৭ গৰাকী প্রতি বর্গ কিঃ মিঃৰ পৰা অসমত সর্বোচ্চ প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ ত ৩৯৮ গৰাকী। অসমৰ বাহিৰে সকলোবোৰ ৰাজ্যত জনজাতীয় লোকৰ পয়োভৰ য'ত অসমত ১৯.৩% লোক জনজাতীয়

আৰু সর্বাধিক জনজাতীয় লোকৰ অনুপাত মিজোৰামত ৯৪.৫%। অঞ্চলটিত ১৬৬ তকৈ অধিক অনুসূচীত জনজাতিৰ লোক আছে আৰু ৪০০ তকৈ অধিক অন্যান্য জনজাতি ও জনগোষ্ঠীৰ লোক আছে।

উত্তৰ-পূর্বাঞ্চল এতিয়াও ৪২% গ্রাম্য জনসংখ্যাৰে দুর্বল নগৰীকৰণৰ প্রতিচ্ছবি দাঙি ধৰে। ভাৰতবর্ষৰ অন্যান্য অঞ্চলৰ তুলনাত জীৱন ধাৰণৰ মানদণ্ড এই অঞ্চলটিত পিছপৰা। মিজোৰাম, নাগালেণ্ড আৰু চিকিমৰ বাহিৰে আটাইবোৰ ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয় সর্বভাৰতীয় স্তৰত কৈ কম। উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ভিতৰত সর্ববৃহৎ (জনসংখ্যাত) ৰাজ্য অসমৰ জনমুৰি আয় হ'ল সর্বনিম্ন। বিস্তাৰিত ভাৰে আলোচনালৈ যোৱাৰ পূর্বে আমি অঞ্চলটিতৰ জনগাঁথনিৰ ওপৰত আলোকপাত কৰো হক।

তালিকা ৩.১ ঃ উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ জনগাঁথনিৰ ধৰণ

ৰাজ্য	ভৌগলিক বিস্তৃতি (বর্গ কিঃ মিঃ)	২০০১চনৰ লোকপিয়লৰ জনসংখ্যা	২০১১ চনৰ লোকপিয়লৰ জনসংখ্যা	জনসংখ্যাৰ দহকীয় বৃদ্ধি (%)	জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব (প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ)
অসম	৭৮৪৩৮	২৬৬৫৫৫২৮	৩১২০৫৫৭৬	১৭.০৭	৩৯৮
অৰুণাচল প্রদেশ	৮৩৭৪৩	১০৯৭৯৬৮	১৩৮৩৭২৭	২৬.০৩	১৭
মণিপুৰ	২২৩২৭	২১৬৬৭৮৮	২৭২১৭৫৬	২৫.৬১	১২২
মেঘালয়	২২৪৮৯	২৩১৮৮২২	২৯৬৪০০৭	২৭.৮২	১৩২
মিজোৰাম	২১০৮১	৮৮৮৫৭৩	১০৯১০১৪	২২.৭৮	৫২
নাগালেণ্ড	১৬৫৭৯	১৯৯০০৩৬	১৯৪০৬০২	-০.৪৭	১১৯
চিকিম	৭০৯৬	৫৪০৮৫১	৬০৭৬৮৮	১২.৩৬	৮৬
ত্রিপুৰা	১০৪৯৬	৩১৯৯২০৩	৩৬৭১০৩২	১৪.৭৫	৩৫০
উত্তৰ পূর্বাঞ্চল	২৬২২৩৯	৩৮৮৫৭৭৩৯	৪৫৫৮৭৯৮২	১৭.৩২	১৭৪
ভাৰতবর্ষ	৩১৬৬৪১৪	১০২৭০১৫২৪৭	১২১০১৯৩৪২২	১৭.৮৪	৩৮২

উৎস ঃ লোকপিয়ল ২০০১, লোকপিয়ল ২০১১

উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ জনগাথঁনিৰ ৰূপৰেখা দেখুওৱা উক্ত তালিকাৰ পৰা দেখা যায় য়ে জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ ধাৰণা ভিন ভিন ৰাজ্যত ভিন ভিন। এটা আমোদজনক কথা যে ২০০১ ৰ পৰা ২০১১ চনৰ দশকত নাগালেণ্ডত জনসংখ্যা বৃদ্ধি ঋণাত্মক অর্থাৎ উক্ত দশকটিত ৰাজ্যখনত মুঠ জনসংখ্যা হ্রাসহে হৈছে। ই প্রাকৃতিক নহয়। হয়তো অধিক বহিঃপ্রব্রজন কিংবা জন্মহাৰত কৈ ৰাজ্যখনৰ মৃত্যুৰ হাৰ অধিক, যিটো সাম্প্রতিক ভাৰতবর্ষত অপ্রাকৃতিক। ই লোকপিয়লত অসম্পূর্ণ তথ্যৰ বাবেও হ'ব পাৰে।

৩.৩ উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্যসমূহ ঃ

ভাৰতবর্ষত উত্তৰ পূর্বাঞ্চল প্রাকৃতিক সম্পদত চহকী, ঘন অৰণ্যৰ সতে সৰু বৰ নৈ উপনৈৰে এক অনুপম ঐতিহ্যৰে আৱৰা। তৎসত্বেও অঞ্চলটি দেশখনৰ ভিতৰতে অধিক পিছপৰা অঞ্চল হৈ আছে। চাৰিত্রিকভাৰে অঞ্চলটি ভিন্ন সংস্কৃতি, নীতি-নিয়ম, পৰম্পৰা, ভাষা, জনজাতীয় জীৱনশৈলীৰ ওপৰিও অর্থনৈতিক কাম-কাজৰ ক্ষেত্রতো কেতবোৰ স্বকীয়তা আছে। আমি অঞ্চলটিৰ অর্থনীতিৰ তলত দিয়া কেতবোৰ বৈশিষ্ট্যৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিব পাৰো।

- **নিম্ন জনমূৰি আয় ঃ** প্রাকৃতিক সম্পদৰ প্রাচুর্য্যতা তথা সম্ভাৱনীয়তা থকা সত্বেও উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ আটাইবোৰ ৰাজ্যৰে জনমূৰি আয় তুলনামূলক ভাৱে কম। ২০১৩-১৪চনৰ চলিত দৰত, উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ জনমূৰি আয় ৪৯৯৫৯ টকা, যিটো সর্বভাৰতীয় স্তৰত ৬৮৭৪৭ টকা। চিকিম আৰু অৰুণাচল প্রদেশৰ বাহিৰে আটাইবোৰ ৰাজ্যৰে জনমূৰি আয় ৰাষ্ট্রীয় গড়তকৈ কম। ২০১৩-১৪ চনৰ চলিত দৰত ১৭৬৪৯১ টকা জনমূৰি আয়েৰে চিকিম উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ভিতৰত শীর্ষত আছে। আনহাতে একে সময়ত ৩৬৯৩৭ টকা জনমুৰি আয়েৰে মণিপুৰ জনমুৰি আয়ৰ ক্ষেত্রত উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ভিতৰত আটাইতকৈ তলত আছে। অসম, য'ত উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ আধাতকৈ অধিক জনসংখ্যা বসবাস কৰে আৰু যাক উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ অর্থনৈতিক ও ব্যৱসায়িক কাম কাজৰ অভিকেন্দ্র বুলি কোৱা হয়, সেই ৰাজ্য জনমুৰি আয়ৰ ক্ষেত্রত নিম্নৰ ফালৰ পৰা দ্বিতীয়।
- **জনগাঁথনি ও জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব ঃ** উত্তৰ পূবাঞ্চলত জনসংখ্যাৰ গাঁথনি ভাৰতবর্ষৰ আন আন ঠাইতকৈ কম। কেৱল অসমত প্রতি ৩৯৮ কিঃ মিঃ গৰাকী জনসংখ্যাৰে সর্বভাৰতীয় স্তৰতকৈ অধিক জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব আছে। প্রতি বর্গ কিঃ মিঃত মাত্র ১৩ গৰাকী লোকেৰে অৰুণাচল প্রদেশ সমগ্র দেশৰ ভিতৰতে নিম্ন জনসংখ্যাৰ ঘনত্বৰ ৰাজ্য। অঞ্চলটিত গৰিষ্ঠ সংখ্যক লোকেই জনজাতীয় আৰু পৰম্পৰাগত জীৱন শৈলী ও কর্ম সংস্কৃতি আছে।
- **প্রাকৃতিক সম্পদত চহকী ঃ** ভাৰতবর্ষৰ উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহ প্রাকৃতিক সম্পদত চহকী। অঞ্চলটিৰ অধিকাংশই বন আৰু পাহাৰেৰে আৱৰা। কেৱল অসমৰ বাহিৰে, যাৰ আধাতকৈ অধিক লোক সমতলীয় অঞ্চলত বাস কৰে, বাকীবোৰ ৰাজ্য মূলত পাহৰীয়া অথবা সমতলীয়া বনাঞ্চলে আৱৰা। তাৰোপৰি অসম, মেঘালয় আদিৰ দৰে ৰাজ্যসমূহত খনিজ সম্পদত উৎস। মেঘালয় অধিক পৰিমাণৰ খনিজ সম্পদ যেনে— কেতলিন, চিলমেনাইট, ফচফেট, ড'ল'মাইট আৰু ইউৰেণিয়ামৰ উৎসৰ বাবে সর্বত্র প্রশংসিত। অসম তেল আৰু প্রাকৃতিক গেছৰ উৎসৰ বাবে বিখ্যাত য'ত এনেকুৱা সম্পদৰ ওপৰত স্থাপিত কেবাটাও শোধানগাৰ আছে। অসমৰ প্রাকৃতিক সম্পদসমূহৰ ভিতৰত অসমৰ চাহ বিশ্বৰ ভিতৰতে খ্যাত। চাহ গছৰ পুলিসমূহ উজনি ব্রহ্মপুত্র আৰু

বৰাক উপত্যকাত প্ৰচুৰ পৰিমাণে গজে। অৰুণাচলৰে পূৰ প্ৰান্তত চাহ খেতিৰ পয়োভৰ দেখা যায়। অসমে ভাৰতবৰ্ষত ভিতৰতে সৰ্বাধিক চাহ উৎপাদনকাৰী ৰাজ্য আৰু দেশৰ ২০০০ খন চাহ বাগিছাৰ ভিতৰত ১০২০ খন চাহ বাগিছা অসমতে আছে যাৰ গড় উৎপাদন প্ৰতি হেক্টৰত ১৭৬৯ কিলো। অঞ্চলটিত বহুতো নৈ-উপনৈ তথা জলপ্ৰপাত নিজৰাৰ অৱস্থিতিৰে জলসম্পদৰো প্ৰচুৰ সম্ভাৱনীয়তা আছে।

- **আন্তৰাষ্ট্ৰীয় সীমাৰ অংশীদাৰ ঃ** উত্তৰ পূৰ্বঞ্চলে চুবুৰীয়া দেশৰ সৈতে ৫১৮২ কিলোমিটাৰৰ বৃহৎ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সীমাৰে সংলগ্ন হৈ আছে। অৰ্থাৎ অঞ্চলটিৰ ৯৯% শতাংশ সীমাই আন্তৰাষ্ট্ৰীয় সীমা। ই উত্তৰে তিব্বত আৰু চীনৰ লগত ১৩৯৫ কিঃ মিঃ, পূৰে ম্যানমাৰৰ লগত ১৬৪০ কিঃ মিঃ, দক্ষিণ-পশ্চিমত বাংলাদেশৰ লগত ১৫৯৬ কিঃ মিঃ, পশ্চিমত নেপালৰ লগত ৯৭ কিঃ মিঃ আৰু উত্তৰ পশ্চিমত ভুটানৰ লগত ৪৫৫ কিঃ মিঃ সীমা উমৈহতীয়া ভাৱে বহন কৰে। ইয়াৰ লগত অধিক আন্তৰাষ্ট্ৰীয় সীমা সংলগ্ন থকাৰ বাবে কেতবোৰ অৰ্থনৈতিক সুবিধা আছে যদিও কেতবোৰ সমস্যাও আছে।

জানি থোৱা ভাল

উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলখন দেশৰ বাকী অংশৰ লগত পশ্চিমবংগৰ শিলিগুৰি কৰিড'ৰৰ জৰিয়তে সংযুক্ত হৈ আছে ইয়াৰ বিস্তৃতি মাত্ৰ ২১ কিঃ মিঃৰ পৰা ৪১ কিঃ মিঃ। এই সংলগ্নিত হৈ থকা ঠেক অঞ্চল, যাৰ দ্বাৰা উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চল ভাৰতৰ বাকী অংশৰ লগত ভৌগলিক ভাৱে সংযুক্ত হৈ আছে, এইখিনিক '(চিকেন নেক' 'কুকুৰাৰ ডিঙি)' (Chicken Neck) বুলি কোৱা হয়"।

- **মন্থৰ উদ্যোগীকৰণ আৰু নিয়োগ সৃষ্টি ঃ** কেতবোৰ বহু কাৰণত উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত উদ্যোগীকৰণ প্ৰক্ৰিয়া তেনেই লেহেমীয়া। যাতায়ত আৰু যোগাযোগৰ অসুবিধা তথা কিছুপৰিমাণে ৰাজনৈতিক উপাদানে অঞ্চলটিৰ দ্ৰুত উদ্যোগীকৰণৰ নেতিবাচকভাৱে প্ৰভাৱান্বিত কৰি আছে। যিহেতু গুৰু উদ্যোগসমূহ ইয়াত পৰ্য্যাপ্ত পৰিমাণে গঢ় লৈ উঠা নাই অঞ্চলটিত নিয়োগ সৃষ্টিত সন্তোষজনক হ'ব পৰা নাই।
- **জনজাতীয় আৰু গ্ৰাম্য জনসংখ্যা ঃ** অঞ্চলটিত গৰিষ্ঠ সংখ্যক লোক গ্ৰাম্যাঞ্চলত বাস কৰে আৰু সেয়ে ইয়াৰ অৰ্থনীতিত মূলতঃ গ্ৰাম্য নিৰ্ভৰ আৰু কৃষিভিত্তিক। তদুপৰি কুটীৰ ও ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগে ইয়াৰ অৰ্থনীতিত এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে।
- **কৃষিৰ ওপৰত অধিক নিৰ্ভৰশীলতা ঃ** উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনীতি প্ৰধানকৈ কৃষি নিৰ্ভৰ। কিন্তু উৎপাদনৰ কৌশল বা কৃষি পদ্ধতি এতিয়াও আওপুৰণি। আনকি ভাৰতবৰ্ষত সেউজ বিপ্লৱৰ কেইবা দশক পিছতো পাহাৰীয়া কেতবোৰ ঠাইত এতিয়াও ঝুম খেতি (shifting cultivation) কৰা দেখা যায়। যিটো পৰিৱেশৰ সুচলতাৰ পৰিপন্থী। আওপুৰণি কৃষি পদ্ধতিৰ বাবে কৃষিৰ পৰা অহা আয়ো তুলনামূলক ভাৱে কম।

- **দাৰিদ্ৰতা ঃ** যদিও ৰাজ্যৰ সংখ্যাৰ ফালৰ পৰা দৰিদ্ৰতাৰ বোজাৰ ক্ষেত্ৰত অধিক ৰাজ্যতে দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোক সৰ্বভাৰতীয় স্তৰৰ তুলনাত কম অসম, মণিপুৰ, আৰু অৰুণাচলৰ দৰে ডাঙৰ ৰাজ্যসমূহত দৰিদ্ৰ্যতাৰ পয়োভৰ অধিক দেখা যায়। সৰু ৰাজ্য চিকিম, নাগালেণ্ড আৰু মিজোৰামৰ দৰিদ্ৰ লোকৰ সংখ্যা কম দেখা যায়। কিন্তু সামগ্ৰিক ভাৱে দৰিদ্ৰ সীমা ৰেখাৰ তলত থকা লোকৰ সংখ্যাৰ হাৰ অঞ্চলটিত অধিক যাৰ কাৰণ হয়তো অঞ্চলটিৰ বিকাশৰ নিম্ন হাৰ।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ কোনখন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয় সৰ্বাধিক ?

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ ২০১১ চনৰ লোক পিয়ল অনুসৰি উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্য সমূহৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব উল্লেখ কৰা (২০ টা মান শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

৩.৪ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰধান অৰ্থনৈতিক সমস্যাৱলী

উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহ পিছ পৰি থকাৰ কাৰক সমূহক ভালদৰে অনুধাৱন কৰিবলৈ হ'লে ৰাজ্যসমূহে সন্মুখীন হৈ থকা উমৈহতীয়া সমস্যা সমূহ অধ্যয়ন কৰিব লাগিব। এইবোৰৰ ভিতৰত আছে দাৰিদ্ৰ্যতা, নিৰনুৱা, মন্থৰ উদ্যোগীকৰণ, নিম্ন মূলধন গঠন তথা অন্যান্য কেতবোৰ আৰ্থ সামাজিক সমস্যাৰাজি যিবোৰ তলত আলোচনা কৰা হ'ল—

৩.৪.১ ঃ দৰিদ্ৰতা

আগতেই উল্লেখ কৰাৰ দৰে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ জনমুৰী আয় তেনেই কম, আৰু দৰিদ্ৰতাৰ হেঁচা অতি অধিক। নিয়োগৰ সুবিধাৰ অভাৱে বৃহৎ সংখ্যক লোকক দৰিদ্ৰতাৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰিবলৈ বাধ্য হোৱাৰ বাবে দায়ী। দৰিদ্ৰতাৰ পৰিমাণৰ বাবে তেওঁলোকৰ পদ্ধতি অনুসৰি যদিও অঞ্চলটিৰ দৰিদ্ৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোক বহুত বেছি নহয়, বহুমুখী দৰিদ্ৰতাৰ পৰিমাপৰ ক্ষেত্ৰত অঞ্চলটিৰ প্ৰতিটো ৰাজ্যই উচ্চ দৰিদ্ৰতাত ভোগে। পৰিকল্পনা আয়োগৰ দ্বাৰা ২০১৪চনত প্ৰকাশিত প্ৰতিবেদন অনুযায়ী, ভাৰতবৰ্ষত ২০১১-১২ চনৰ দৰিদ্ৰতাৰ জৰীপত উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ ভিতৰত ৩৬.৯ শতাংশ লোক দৰিদ্ৰতাৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা মণিপুৰ হৈছে আটাইতকৈ অধিক দৰিদ্ৰতা

জৰ্জৰ ৰাজ্য। অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু অসমত ক্ৰমে ৩৪.৭ শতাংশ আৰু ৩২.১ শতাংশ লোক দাৰিদ্ৰ্য সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰে। ৰাজ্য অনুযায়ী দৰিদ্ৰতা সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা আৰু মুঠ জনসংখ্যাৰ বিপৰীতে দৰিদ্ৰ লোকৰ অনুপাত (শতাংশ) তলত তালিকাত দেখুওৱা হ'ল—

তালিকা ৩.২ ঃ দৰিদ্ৰতা সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা আৰু শতাংশ (তেণ্ডুলকাৰৰ পদ্ধতি) চন ঃ ২০১১-১২

ৰাজ্য	দৰিদ্ৰতাৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকৰ সংখ্যা (লাখৰ হিচাপত)	দৰিদ্ৰতাৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকৰ (%)
অৰুণাচল প্ৰদেশ	4.9	34.7
অসম	101.3	32.0
মণিপুৰ	10.2	36.9
মেঘালয়	3.6	11.9
মিজোৰাম	2.3	20.4
নাগালেণ্ড	3.8	18.9
চিকিম	0.5	8.2
ত্ৰিপুৰা	5.2	14.0
উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চল	131.8	
সৰ্ব ভাৰত	2697.8	21.9

উৎস ঃ *পৰিকল্পনা আয়োগ, ভাৰত চৰকাৰ, ২০১৪*

যদিও দেখা যায় যে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহত দৰিদ্ৰতাৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকৰ হাৰ কম, এইটো গুৰুত্বপূৰ্ণ যে অধিক জনসংখ্যা থকা ৰাজ্যত দৰিদ্ৰতাৰ হাৰ অধিক। সমগ্ৰ পূৰ্বাঞ্চলত মুঠ ১৩১.৮ লাখ লোক দৰিদ্ৰতাৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰে যিটো দেশখনৰ দৰিদ্ৰ লোকৰ ৪.৮৯ শতাংশ আৰু ভাৰতৰ দৰিদ্ৰতাৰ সীমাৰেখাৰ তলত বাস কৰা লোকৰ হাৰ হ'ল ৩.৭৭ শতাংশ। অৱশ্যে যদিহে বহু দিশীয় দৰিদ্ৰতাৰ সূচাংকৰ পৰিমাণ কৰা হয়, যিটো অন্যান্য কেতবোৰ আৰ্থ-সামাজিক সা-সুবিধাৰ প্ৰাচুৰ্য্যতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কৰা হয়, উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ অৱস্থা অধিক পুতৌজনক হ'ব।

৩.৪.২ ঃ নিৰনুৰা

নিৰনুৰা উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ এক অন্যতম জটিল সমস্যা সমূহৰ ভিতৰত এটা। সংগঠিত খণ্ডত লেহেমীয়া নিয়োগ সৃষ্টি প্ৰক্ৰিয়াৰ বাবে, অঞ্চলটিত নিৰনুৰা এক বহু জৰ্জৰিত সমস্যা ৰূপে দেখা দিছে। উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্য সমূহত নিৰনুৰাৰ হাৰ

অধিক। শ্ৰম আৰু নিয়োগ মন্ত্ৰণালয়ৰ প্ৰতিবেদন অনুসৰি, ২০১৪ চনত অৰুণাচল প্ৰদেশৰ নিৰনুৰাৰ হাৰ আছিল প্ৰতি হাজাৰত ১৪০ গৰাকী। অসমৰ নিৰনুৰাৰ হাৰ হ'ল প্ৰতি হাজাৰ শ্ৰমিকত ৬৪ গৰাকী যিটো সৰ্বভাৰতীয় নিৰনুৰাৰ হাৰতকৈ অধিক। একে সময়খিনিত ভাৰতবৰ্ষৰ নিৰনুৰাৰ হাৰ হ'ল ৪৯ গৰাকী প্ৰতি হাজাৰত। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সংগঠিত খণ্ডত নিয়োগ খুবেই কম। উত্তৰ পূব পৰিষদ (NEC) ৰ প্ৰাথমিক পৰিসংখ্যা প্ৰতিবেদন, ২০১৫ ত আমি দেখা পাও যে অঞ্চলটিত ২০১০-২০১১ চনলৈ সংগঠিত খণ্ডত নিয়োগ সৃষ্টিৰ গতি ঋণাত্মক। ২০১১ চনত সংগঠিত খণ্ডত নিয়োগ আছিল ১৪.৮১ লাখ যাৰ বিপৰিতে ২০১০ চনত আছিল ১৪.৯৭ লাখ আৰু এনেদৰে সময়ছোৱাত অঞ্চলটিত সংগঠিত খণ্ডত -১.১ শতাংশ বিকাশ আছিল। এই ঋণাত্মক নিয়োগ সৃষ্টিৰ কাৰণ হ'ল মূলত ৰাজহুৱা খণ্ডৰ পয়ালগা অৱস্থা। সৰ্বভাৰতীয় স্তৰত ব্যক্তিগত খণ্ডত উপস্থিতিৰ বাবে নিয়োগৰ ক্ষেত্ৰ ১% বিকাশ হৈছিল। এনেদৰে বৰ্দ্ধিত শ্ৰম শক্তিৰ বিপৰিতে ঋণাত্মক নিয়োগ সৃষ্টিৰ বাবে অঞ্চলটিয়ে নিৰনুৰা সমস্যাত ভুগি আছে। উচ্চ নিৰনুৰাৰ হাৰৰ আন এটা কাৰণ হ'ল উদ্যোগনীতি বিকাশৰ অভাৱ। যা হওঁক আমি ভাৰতবৰ্ষৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত উচ্চ পৰিমাণৰ দৰিদ্ৰতা আৰু নিৰনুৰাৰ কাৰক তলত উল্লেখ কৰা কেতবোৰ অন্যান্য কাৰকো উল্লেখ কৰিব পাৰো।

- উদ্যোগৰ বিকাশৰ মন্থৰ গতি।
- দ্ৰুত জনসংখ্যা বৃদ্ধি
- আওপুৰণি কৃষি পদ্ধতি
- সু নিয়োজনৰ অপৰ্য্যাপ্ত সা-সুবিধা।
- কৌশল আধাৰিত শিক্ষাৰ অভাৱ।

৩.৪.৩ ঃ মূলধন গঠন

বিভিন্ন কাৰণত উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত মূলধন গঠন তেনেই কম। অৱশ্যে অঞ্চলটিত নিম্ন হাৰৰ মূলধন গঠনৰ ক্ষেত্ৰত ভৌগলিক উপাদানো আছে, এই ভৌগলিক কাৰক সমূহৰ উপৰিও পথ আৰু যোগাযোগ ব্যৱস্থাও উন্নত হোৱা নাই। যিহেতু প্ৰায়বোৰ ঠাই পাহাৰীয়া আৰু ঋতুগতভাৱে বানপানীৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হয় তথা গৰাখহনীয়াত ৰাস্তা ঘাট আৰু পৰিবহণ ব্যৱস্থা ভাল অৱস্থাৰ ৰখাৰ ব্যয় অধিক। তদুপৰি অপৰ্য্যাপ্ত বেংক সেৱাও অঞ্চলটিত মূলধনৰ অভাৱৰ অন্যতম কাৰক। আনকি প্ৰচলিত বেংক সেৱাৰ ক্ষেত্ৰতো ঋণ-জমা অনুপাত অঞ্চলটিৰ বাবে প্ৰতিকুল। ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত 'ভাৰতবৰ্ষত বেংক সেৱাৰ ধাৰা আৰু বিকাশ' ২০০৮-০৯ ৰ প্ৰতিবেদন অনুসৰি, উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰতি বেংক শাখাৰ বিপৰীতে জনসংখ্যা

হ'ল ২১০০০ য'ত সর্বভাৰতীয় ক্ষেত্রত এই সংখ্যা ১৫০০০। ঋণ-জমাৰ অনুপাতো ভাৰতবর্ষৰ অন্যান্য অঞ্চলৰ তুলনাত উত্তৰ পূর্বাঞ্চলত ভয়ানক ভাৱে কম। একেটা প্রতিবেদন অনুসৰি, সর্বভাৰতীয় স্তৰত ঋণ জমা অনুপাত ৭২.৫ শতাংশৰ বিপৰীতে উত্তৰ পূর্বাঞ্চলত এই অনুপাত৩৫.৪ শতাংশ। উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ কোনো এখন ৰাজ্যতো সর্ব ভাৰতীয় গড়ৰ সমান ঋণ-জমা অনুপাত নাই। অঞ্চলটিৰ ৰাজ্য সমূহৰ ভিতৰত ৫৮.৯ শতাংশৰে মিজোৰামত সর্বাধিক ঋণ জমা অনুপাত আছে। এনেদৰে ক'ব পাৰি যে বেংক সংস্থাবোৰে উত্তৰ পূর্বাঞ্চলত ঋণ প্রদান কৰা নাই, বৰং তেওঁলোকে ইয়াৰ পৰা পুঁজি দেশৰ অন্যান্য অঞ্চললৈ নিহে আছে।

তদুপৰি মন্থৰ নগৰীকৰণ, আন্তঃগাথনিৰ উন্নয়নৰ বাবে চৰকাৰী আঁচনি সমূহৰ দূর্বল ৰূপায়ণ, কেতবোৰ ৰাজনৈতিক উপাদান তথা বিচ্ছিন্নতাবাদী সমস্যা ও সঘনাই হো�ৰা আন্দোলন আদিও অঞ্চলটিত নিম্ন মূলধন গঠনৰ বাবে অৰিহণা যোগাই আহিছে। মূলধন বা পুঁজিৰ অভাৱৰ বাবে যুৱক-যুৱতীৰ মাজত স্ব-নিয়োজনৰ উৎসাহহীনতাই নিৱনুৱাৰ সংখ্যা অধিক কৰিছে। তাৰোপৰি বেংক ঋণৰ যোগেদিয়ে হওঁক অথবা সুচল সামাজিক পৰিকাঠামো তথা আন্তগাথঁনিৰ জৰিয়তেই হওঁক উদ্যোগীকৰণ মূলধনৰ ওপৰত খুবেই নির্ভৰশীল। গতিকে নিম্ন মূলধন গঠনে উদ্যোগিক বিকাশো স্থবিৰ কৰি ৰাখে।

৩.৪.৪ ঃ উত্তৰ পূৰ ভাৰতৰ আনকেতবোৰ আর্থ সামাজিক সমস্যা

উত্তৰ পূর্বাঞ্চলে মুখামুখী হৈ থকা প্রায়বোৰ সমস্যাই মূলত পাৰস্পৰিক সম্বন্ধ যুজ। অর্থনৈতিক উপাদানসমূহৰ ওপৰিও, উত্তৰ পূর্বাঞ্চলত কেতবোৰ সামাজিক সমস্যাও আছে যিবোৰ সামগ্রিকভাৱে ইয়াৰ অর্থনীতিক পিছ পেলাই ৰাখিছে। এনে কেতবোৰ সমস্যা তলত আলোচনা কৰা হ'ল।

- *মন্থৰ উদ্যোগীকৰণ ঃ* ইতিমধ্যেই আলোচনা কৰা হৈছে আৰু আমি দেখা পাওঁ যে উত্তৰ পূর্বাঞ্চলত উদ্যোগীকৰণ আৰু নগৰীকৰণ মন্থৰ। কেইটামান প্রাকৃতিক সম্পদ নির্ভৰ গুৰু উদ্যোগৰ বাহিৰে অঞ্চলটিত কোনো বৃহৎ উদ্যোগ নাই। বৃহৎ উদ্যোগ ইয়াত গঢ় লৈ নুঠাৰ কাৰক বহুতো। তাৰ ভিতৰত পৰিবহন ও যোগাযোগৰ সমস্যা বিচ্ছিন্নতাবাদ তথা সঘনাই হোৰা আন্দোলনৰ সমস্যা, আদিৰ বাবে বিনিয়োগকাৰীয়ে এই ঠাইত তেওঁলোকৰ গোট স্থাপনৰ বাবে আগ্রহী নহয়। তাৰোপৰি উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজনৈতিক প্রতিনিধি সকলৰ হেঁচাৰ অভাৱত অঞ্চলটি আন আন অঞ্চলৰ তুলনাত বঞ্চিত হৈ থাকে। অঞ্চলটিত মন্থৰ উদ্যোগীকৰণৰ বহুতো কাৰক আছে।

  যেনে—

  - দুর্বল আন্তঃগাঁথনি মূলতঃ পৰিবহণ আৰু যোগাযোগ ব্যৱস্থা

- পুঁজিৰ অভাৱ আৰু নিম্ন ৰাজহুৱা বিনিয়োগ
- বিচ্ছিন্নতা ও গোষ্ঠীগত সমস্যাৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা অস্থিৰতা
- কৃষি আৰু উদ্যোগখণ্ডৰ মাজত সামঞ্জস্যহীনতা
- উদ্যোগিক উদগনি তথা ঋণৰ অভাৱ
- বৃহৎ উদ্যোগ স্থাপনৰ বাবে চৰকাৰী পদক্ষেপৰ অপৰ্য্যপ্ততা।

➢ *গোষ্ঠীগত অস্থিৰতা সৃষ্ট বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু আন্দোলন ঃ* উত্তৰ পূৰ্বঞ্চলত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে তেওঁলোকৰ নিজ নিজ সমস্যাৰ সমাধানৰ দাবীত সঘনাই বন্ধ, ধৰ্ণা আদি কার্য্যসূচীৰে পৰিস্থিতি উত্তপ্ত কৰি ৰখাৰ বাবে বিখ্যাত। তদুপৰি উগ্রপন্থী গোট বা বিচ্ছিন্নতাবাদী শক্তি সমূহ যেনে— এন. এছ. ছি.এন (NSCN), আলফা (ULFA), KPLT, NDFB আদিয়েও স্থানীয় আৰু অস্থানীয় বিনিয়োগ কাৰীৰ মাজত ভীতি গ্রস্থতাত সৃষ্টি কৰে। বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু গোষ্ঠীগত অস্থিৰতাই অঞ্চলটিত উদ্যোগিক উন্নয়ন তথা আন আন উন্নয়নমূলক প্রকল্প গঢ় লৈ উঠাত বৃহৎ প্রত্যাহ্বানৰ সৃষ্টি কৰিছে।

➢ *আন্তৰাষ্ট্রীয় সীমান্তৰ উপস্থিতি আৰু অনুপ্রৱেশৰ সমস্যা ঃ* উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ প্রায়বোৰ ৰাজ্যৰ ক্ষেত্রতে বিদেশী প্রৱজন এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ৰাজনৈতিক তথা অর্থনৈতিক সমস্যা। পূৰ পাকিস্থান (বর্তমান বাংলাদেশ)ৰ পৰা অসমলৈ হোৱা অনুপ্রৱেশে ৰাজ্যখনৰ জনগাথঁনিৰ যথেষ্ট পৰিবর্তন কৰা বুলি সর্বত্রে চর্চা হৈছে। ই অসমৰ থলুৱা লোকৰ অস্তিত্ব তথা ৰাষ্ট্রীয় নিৰাপত্তাৰ প্রতিও এক ভাবুকি। অবৈধ প্রবজন সংঘটিত হয় মুলত অসমত উর্ধত। কৃষিভুমিৰ প্রাচুর্য্যতা আৰু নিয়োগ সুবিধাৰ বাবে। অবৈধ অনুপ্রৱেশেই অস্থিৰ ৰাজনৈতিক বতাহ সামাজিক, অর্থনৈতিক, গোষ্ঠীগত তথা বাণিজ্যিক উদ্বিগ্নতাৰ জন্ম দিছে। অনুপ্রৱেশৰ সমস্যাৰ উপৰিও চীন আৰু বাংলাদেশৰ লগত সংলগ্ন সীমান্তই উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ প্রায়বোৰ ৰাজ্য বিশেষকৈ অসম, চিকিম, অৰুণাচল প্রদেশ আৰু মেঘালয়ক আক্রান্ত কৰিছে। ইয়ে বিভিন্ন উগ্রপন্থী যেনে— ULFA, NSCN, NDFB আদিৰ গতিবিধিক সহায় কৰিছে। বিশেষকৈ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলক দেশৰ সৈতে সংযোগ কৰা 'চিকেন নেক' (Chicken Neck) অঞ্চলটিৰ নিৰাপত্তাৰ ক্ষেত্রত খুবেই বিপদজনক।

উত্তৰ পূব-ভাৰতৰ যদিও কেতবোৰ উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট আছে, ৰাজ্যসমূহৰ কেতবোৰ নিজা নিজা স্বকীয় বিষয় আৰু সমস্যা আছে যিবোৰ উমৈহতীয়া নহয়। কিন্তু প্রাথমিক সমস্যাসমূহ যেনে— মনুষ উদ্যোগিকৰণ, নিৱনুৱা, আন্তৰাষ্ট্রীয় সীমা আৰু অনুপ্রৱেশৰ সমস্যা, পর্যপ্ত ও সুচল বাটপথ আৰু পৰিবহণ ব্যৱস্থা তথা আন্তঃগাঁথনিৰ অভাৱ আদি অঞ্চলটিৰ আটাইবোৰ ৰাজ্যৰ উমৈহতীয়া সমস্যা। আন্তৰাষ্ট্রীয় সীমা সম্পর্কিত বিষয় যেনে— সংশ্লিষ্ট পক্ষৰ মতভেদ দুৰ কৰা বা মীমাংসা কৰা সীমান্ত বাহিনীৰে দ্বাৰা পর্য্যাপ্ত পহৰা দিয়া কাঁইটীয়া

তাৰৰ বেৰ দিয়া, দ্বিপাক্ষিক চুক্তি সম্পাদন ও সেইবোৰ পালন কৰা আদি উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ দ্রুত উন্নয়নৰ বাবে খুবেই আৱশ্যকীয়। লগতে অঞ্চলটিৰ অর্থনৈতিক উন্নয়ন বর্দ্ধিত বিচ্ছিন্নতাবাদ তথা উগ্রপন্থী কার্য্যকলাপ ৰোধৰ বাবে জৰুৰী। এইবোৰ সমস্যা ৰাজনৈতিক সদিচ্ছাৰে সমাধানে সামগ্রিক ভাৱে কিছু সকাহ হ'ব, কিন্তু অঞ্চলটিৰ সমস্যা ৰাজি মুখামুখি হ'বলৈ অর্থনৈতিক উন্নয়ন হ'ল উত্তম পন্থা।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ ঃ কোনবিধ খনিজ সম্পদৰ বাবে মেঘালয় বিখ্যাত?

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ অসমত কিমানটা তেল শোধনাগাৰ আছে? (২০ টা মান শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়ক)

.....

.....

প্রশ্ন নং ৫ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত মন্থৰ উদ্যোগীকৰণৰ কাৰক সমূহ উল্লেখ কৰা (৫০ টা মান শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়ক)

.....

.....

৩.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- ভাৰতৰ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলে অষ্টভনীক সামৰি লয় — অৰুণাচল প্রদেশ, অসম, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম,নাগালেণ্ড, ত্রিপুৰা আৰু লগতে হিমালয় উপত্যকাৰ এখন সৰু ৰাজ্য চিকিম।
- ভাৰতবর্ষৰ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত অৱস্থিত ৰাজ্যকেইখনে মুঠ ২৬২২৩৯ বর্গ কিঃ মিঃ মাটি কালিৰে দেশখনৰ ভৌগলিক পৰিসীমাৰ ৭.৯% অংশ সামৰি লয়, কিন্তু জনসংখ্যাৰ ক্ষেত্রত ৪৫.৫ মিলিয়ন বা ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ মাত্র ৩.৭৭% শতাংশক সামৰি লয়। (২০১১চনৰ লোকপিয়ল মতে)
- অঞ্চলটিৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ ৬৮ শতাংশতকৈ অধিক কেৱল অসমতেই বাস কৰে।
- জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব সর্বনিম্ন অৰুণাচল প্রদেশত। প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ ১৭ গৰাকী আৰু সর্বোচ্চ অসমত প্রতি বর্গ কিঃ মিঃত ৩৯৮ গৰাকী।
- ৮২ শতাংশ জনসংখ্যা গ্রামাঞ্চলত বাস কৰা হিচাপে অঞ্চলটো মূলতঃ এতিয়াও গ্রাম্য অধিকৃত হৈছে আৰু ইয়ে অঞ্চলটোত দুর্বল নগৰীকৰণ প্রক্রিয়াকে দেখুৱায়।

- প্রতিখন ৰাজ্যৰে জনমুৰি আয় তেওঁলোকৰ সম্ভাৱনা ও সম্পদৰ ভাণ্ডাৰৰ তুলনাত কম। অঞ্চলটিৰ আটাইকেইটা ৰাজ্য মিলি ২০১৩-১৪ চনৰ চলিত দৰত জনমুৰি আয় ৪৯৯৫৯ টকা, য'ত সর্বভাৰতীয় ক্ষেত্রত ই ৬৮৭৪৭ টকা। চিকিম আৰু অৰুণাচল প্রদেশৰ বাহিৰে আটাইকেইখন ৰাজ্যৰে জনমুৰি আয় ৰাষ্ট্রীয় স্তৰত কৈ কম।
- উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ৰাজ্য কেইখন প্রাকৃতিক সম্পদত চহকী।
- চাহ উৎপাদনৰ ক্ষেত্রত অৱদানৰ বাবে অসম পৃথিৱী বিখ্যাত। ৰাজ্যখনৰ উজনি ব্রহ্মপুত্র উপত্যকা আৰু বৰাক উপত্যকাত চাহ প্রচুৰ পৰিমাণে উৎপাদিত হয়।
- অঞ্চলটিৰ ৯৯% ভৌগলিক পৰিসীমাৰ শতাংশই আন্তৰাষ্ট্রীয় সীমান্তৰে আৱৰা।
- অনুপ্রৱেশৰ সমস্যাৰ ওপৰিও, চীন আৰু বাংলাদেশৰ লগত থকা আন্তৰাষ্ট্রীয় সীমাই কেতবোৰ বিবাদৰ সৃষ্টি কৰি ৰাখিছে, যিয়ে অসম, চিকিম, অৰুণাচল প্রদেশ আৰু মেঘালয়ৰ দৰে ৰাজ্যক আটাইতকৈ অধিক প্রভাৱান্বিত কৰিছে। ইয়ে ULFA, NSCN, NDFB আদি উগ্রপন্থী সংগঠনক বর্তি থাকিবলৈও সুবিধা প্রদান কৰিছে। যিবোৰ সীমান্তৱর্তী দেশত আশ্রয় লৈ তাৰ পৰা নিজৰ কাম কাজ চলাই সহজতে গতি বিধি কৰিব পাৰে।
- নিম্ন মুলধন গঠনে ৰাজ্য সমূহত উদ্যোগীকৰণৰ গতি বিঘ্নিত কৰিছে।
- উত্তৰ পর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ সমস্যা সমূহ হ'ল প্রধানকৈ মন্থৰ উদ্যোগীকৰণ, নিৰনুৱা, দৰিদ্রতা, নিম্ন জনমুৰি আয় যিবোৰ প্রায়বোৰ ৰাজ্যতে বিদ্যমান।

৩.৬ অধিক জানিবলৈ

১) Dhar., P.K: *Indian Economy including NER*

২) Govt. of India : *Econmic survey, 2014-15*

৩) NEC : *Basic statistics, 2015*

৩.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ চিকিম

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্য কেইখনৰ জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব এনেধৰণৰ ঃ-

(ক) অসম ঃ ৩৯৮ প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ

(খ) অৰুণাচল প্রদেশ ঃ ১৭ প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ

(গ) মণিপুৰ ঃ ১২২ প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ

(ঘ) মেঘালয় ঃ ১৩২ প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ

(ঙ) মিজোৰাম ঃ ৫২ প্রতি বর্গ কিঃ মিঃ

(চ) নাগালেণ্ড ঃ ১১৯ প্ৰতি বৰ্গ কিঃ মিঃ

(ছ) চিকিম ঃ ৮৬ প্ৰতি বৰ্গ কিঃ মিঃ

(জ) ত্ৰিপুৰা ঃ ৩৫০ প্ৰতি বৰ্গ কিঃ মিঃ

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ইউৰেনাম

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমত মুঠ চাৰিখন তেল শোধনাগাৰ আছে — ডিগবৈ, নুমলীগড়, নুনমাটি আৰু বঙাইগাওঁ।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত লেহেমীয়া উদ্যোগীকৰণৰ কাৰণসমূহ হ'ল — দুৰ্বল আন্তগাঁথনি মূলত পৰিবহণ আৰু যোগাযোগ ব্যৱস্থা, পুঁজিৰ অভাৱ আৰু ৰাজহুৱা খণ্ডত নিম্ন বিনিয়োগ, বিচ্ছিন্নতাবাদ আৰু নৃগোষ্ঠীয় সমস্যা নিৰ্ভৰ অস্থিৰতা, কৃষি খণ্ড আৰু উদ্যোগ খণ্ডৰ মাজৰ সামঞ্জস্যহীনতা, ঔদ্যোগিক উদগনি ও অপৰ্য্যাপ্ত ঋণৰ সা-সুবিধা, বৃহৎ উদ্যোগ স্থাপনৰ বাবে চৰকাৰী পদক্ষেপৰ অভাৱ।

৩.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) চুটি প্ৰশ্ন (২০০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূৱ ভাৰতৰ পৰিসীমাৰ ওপৰত এটি টোকা লিখা।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলত উদ্যোগীক বিকাশৰ গতি মন্থৰ হোৱাৰ তিনিটা কাৰণ উল্লেখ কৰা।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰত নিৱনুৱা আৰু অধিক দৰিদ্ৰতাৰ হেঁচাৰ তিনিটা কাৰণ উল্লেখ কৰা।

(খ) ৰচনাধৰ্মী উত্তৰৰ প্ৰশ্ন (৫০০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূৱ ভাৰতৰ উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য সমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ সমস্যাসমূহ কি কি ?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ নিৱনুৱা সমস্যা আলোচনা কৰা।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ জনমুৰি আয় সৰ্বভাৰতী গড়ত কৈ কম" — আ পু নি একমত নে ? আপোনাৰ উত্তৰৰ সপক্ষে যুক্তি দিয়ক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ লগত সংলগ্ন আন্তৰাষ্ট্ৰীয় সীমান্তৰ সমস্যা আৰু সম্ভাৱনীয়তা সমূহ ব্যাখ্যা কৰা।

*** ***** ***

অধ্যায় ৪ ঃ ঘৰুৱা উৎপাদন

অধ্যায় গাঁথনি

৪.১ উদ্দেশ্য
৪.২ পৰিচয়
৪.৩ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ (NER) ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ধাৰা আৰু গাঁথনি
৪.৪ স্বৰাজোত্তৰ কালত অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয়
৪.৫ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ কাৰণ
৪.৬ চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ সৈতে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ সীমান্ত বাণিজ্যৰ সম্ভাৱনা
৪.৭ 'পূবলৈ চোৱা' নীতি
৪.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৪.৯ অধিক জানিবলৈ
৪.১০ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
৪.১১ আৰ্হি প্রশ্ন

৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ধাৰা আৰু গাঁথনিটো চিনাক্ত কৰিব পাৰিব
- স্বৰাজোত্তৰ কালত অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয় নির্দিষ্টকৈ ক'ব পাৰিব
- উত্তৰ-পূব অঞ্চলত ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ কাৰণ বর্ণনা কৰিব পাৰিব
- চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ সৈতে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ সীমান্ত বাণিজ্যৰ সম্ভাৱনা আলোচনা কৰিব পাৰিব
- 'পূবলৈ চাওক' নীতিৰ সংজ্ঞা দিব আৰু আলোচনা কৰিব পাৰিব।

৪.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টিত উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ আঠখন ৰাজ্যৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ধাৰা আৰু গাঁথনিবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। অঞ্চলটোৰ বাসিন্দাৰ আর্থিক স্থিতি সম্পর্কে এটা সংক্ষি প্ত ধাৰণা দিবলৈ স্বৰাজোত্তৰ কালত উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয়ৰ দশাও অধ্যায়টিৰ অন্য আলোচ্য বিষয়।

উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ বহুদিন ধৰি অতি লেহেমীয়া হৈ আছে। উপযুক্ত কর্মসংস্থাপন সম্ভাৱনাৰ অভাৱ, উপযুক্ত বিনিয়োগৰ অভাৱ, ঔদ্যোগিকীকৰণৰ অভাৱ আদি বিভিন্ন কাৰণ ইয়াৰ বাবে জগৰীয়া। এইবোৰৰ বিষয়েও অধ্যায়টিত বিশ্লেষণ কৰা হৈছে।

চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ সৈতে সীমান্ত বাণিজ্য আৰু ব্যৱসায়িক কাম-কাজ কৰিব পৰাকৈ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত যথেষ্ট সম্ভাৱনীয়তা আছে। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল অঞ্চলটোৱে ইয়াৰ চাৰিসীমাৰ ৯৮ শতাংশই নেপাল, ভূটান, চীন, বাংলাদেশ আৰু ম্যানমাৰৰ সৈতে ভগাই লৈছে। অধ্যায়টিত সীমান্ত বাণিজ্যৰ সম্ভাৱনাৰ বিষয়েও আলোচনা কৰা হৈছে।

অধ্যায়টিৰ আন এক আলোচ্য বিষয় হ'ল ভাৰতৰ 'পূবলৈ চোৱা' নীতি। আমি জানো যে ভাৰতৰ 'পূবলৈ চোৱা' নীতি হ'ল দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ দেশবোৰৰ সৈতে বিস্তৃত অৰ্থনৈতিক আৰু কৌশলগত সম্পৰ্ক গঢ়ি তোলা। এই নীতিৰ লক্ষ্য হ'ল এনে বৈদেশিক সম্পৰ্কৰ জৰিয়তে দেশৰ, বিশেষকৈ সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ উন্নয়ন সাধন কৰা। এই নীতিৰ লক্ষ্যত উপনীত হ'বলৈ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বিশেষ ভৌগলিক অৱস্থান আৰু সুবিধাবোৰ চালি-জাৰি চাই ইয়াক এটা সুবিধাজনক পথ অথবা কৰিড'ৰৰ ৰূপ দি পূৱ এচীয় দেশবোৰৰ সৈতে ভাৰত বিস্তৃত ব্যৱসায়-বাণিজ্যমূলক কাৰ্যকলাপত লিপ্ত হ'ব লাগিব।

৪.৩ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ধাৰা আৰু গাঁথনি

- **ধাৰা ঃ** উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন পাৰ হৈ যোৱা সময়ছোৱাত উৎসাহজনকভাৱে বৃদ্ধি পোৱা নাই। ইয়াৰ বিপৰাতে আমি ক'ব পাৰো যে বিগত দশকবোৰত ঘৰুৱা উৎপাদন বৃদ্ধিৰ ধাৰা লেহেমীয়াহে হৈছে। ইয়াৰ উপৰি অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ ঘৰুৱা উৎপাদনৰ হাৰো বেলেগ বেলেগ। পাৰ হৈ যোৱা দশকবোৰত কেইখনমান ৰাজ্যই পাৰদৰ্শিতা দেখুওৱাৰ বিপৰীতে আন কেইখনমান ৰাজ্যৰ উৎপাদনৰ অৱস্থা শোচনীয় হৈ পৰিছে। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ (NSDP) বিকাশৰ ধাৰা তলৰ তথ্যবোৰলৈ মন কৰিলেই গম পোৱা যাব। অৰুণাচল প্ৰদেশত ২০০৪-২০০৫ চনত স্থিৰ মূল্যৰ বিপৰীতে মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন আছিল ৩১৮৮ কোটি টকা। ২০১৩-১৪ চনত ৭৪% বিকাশ হাৰৰ সৈতে এই উৎপাদন ৫৫৪৯ কৌটি টকালৈ বৃদ্ধি পায়। প্ৰথম দৃষ্টিত বিকাশৰ হাৰ যথেষ্ট উন্নত যেন লাগিলেও আমি এটা কথা মনত ৰাখিব লাগিব যে ওপৰত উল্লেখ কৰা শতকৰা হিচাপটো হ'ল ৯ বছৰ ধৰি চলা বিকাশৰ সঞ্চয়ী যোগফল (cumulative total)। ইয়াৰ দ্বাৰা আমি গম পালো যে বেছিভাগ বছৰতেই বাৰ্ষিক বিকাশ ১০ শতাংশতকৈ কম (প্ৰকৃত তথ্য মতে কেইবছৰমান বিকাশৰ হাৰ ৫ শতাংশতকৈও কম আছিল)। অসমৰ ক্ষেত্ৰত ২০০৪-০৫ চনত মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন আছিল ৪৭১৮১ কোটি টকা। ২০০৪-০৫ চনৰ স্থিৰ মূল্য অনুসৰি পাছত ২০১৩-১৪ চনত অসমৰ উৎপাদন বাঢ়ি ৭৭৩৭৬ কোটি টকা হ'লগৈ। বৃদ্ধিৰ হাৰ প্ৰায় ৬৪% যিটো অৰুণাচল প্ৰদেশতকৈ কম। এই তথ্যৰ পৰা বৃদ্ধিৰ বাৰ্ষিক হাৰ যে নিচেই কম সেয়া সহজেই ধৰিব পাৰি। অৱশ্যে পাৰ হৈ যোৱা বছৰবোৰত এই হাৰে বহুকেইবাৰ মূদ্ৰাস্ফীতিৰ কুপ্ৰভাৱৰ মাজেৰে গতি কৰিবলগীয়া হৈছে। উত্তৰ-পূবৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ই এক উমৈহতীয়া সমস্যা। মণিপুৰত ২০০৪-২০০৫ চনৰ স্থিৰমূল্যৰ

২০০৪-০৫ চনত মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন আছিল ৪৬০৩ কোটি টকা। ২০১২-১৩ চনত এই পৰিমাণ ৬৬২০ কোটি টকালৈ বৃদ্ধি পায়। বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল প্ৰায় ৪৪% যিটো ৮ বছৰৰ সঞ্চয়ী যোগফল হিচাপে নিচেই কম। মেঘালয়ত ২০০৪-০৫ চনত উৎপাদন আছিল ৫৮৪৬ কোটি টকা আৰু ২০১৩-১৪ চনত এই পৰিমাণ ১১৮৩৮ কোটি টকালৈ বৃদ্ধি পায়। বিগত বছৰবোৰত ৰাজ্যখনৰ মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল ১০২.৫ শতাংশ। অন্য ৰাজ্যৰ তুলনাত এই হাৰ কিছু উন্নত। মিজোৰামত ২০০৪-০৫ চনৰ স্থিৰ মূল্য অনুসৰি সেই একেটা বছৰতে মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ পৰিমাণ আছিল ২৪০০ কোটি টকা। ২০১২-১৩ বৰ্ষত এই পৰিমাণ ৪৬৮৮ কোটি টকালৈ বৃদ্ধি পাইছিল। বিগত বছৰবোৰত হোৱা বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল ৯৫%। নাগালেণ্ডত ২০০৪-০৫ চনৰ স্থিৰ মূল্য অনুসৰি সেই একেটা বৰ্ষতে মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন আছিল ৫৪২১ কোটি টকা। ২০১৩-১৪ বৰ্ষত ইয়াৰ পৰিমাণ ১০৫২২ কোটি টকালৈ বাঢ়িল। পাৰ হৈ যোৱা বছৰবোৰত হোৱা বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল ৯৪%। এই হাৰ মিজোৰমৰ হাৰৰ সৈতে প্ৰায় সমান। চিকিমত ২০০৪-০৫ চনত মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ পৰিমা- আছিল ১৫১১ কোটি টকা। ২০১৩-১৪ চনত এই পৰিমাণ ৫২৭১ কোটি টকালৈ বৃদ্ধি পায়। বৃদ্ধিৰ হাৰ প্ৰায় ২৪৯%। এই হাৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ আন সকলো ৰাজ্যতকৈ বেছি। সেই দিশৰ পৰা চিকিমৰ বিকাশ হাৰ যথেষ্ট উন্নত। ত্ৰিপুৰাত ২০০৪-০৫ বৰ্ষৰ স্থিৰমূল্য অনুসৰি সেই একেটা বছৰতে মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উযপাদনৰ পৰিমাণ আছিল ৮১৭০ কোটি টকা। ২০১২-১৩ চনত এই পৰিমাণ বাঢ়ি ১৫৫৪৫ কোটি টকা হ'ল। ৮ বছৰৰ ভিতৰত বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল ৯০.৭৫%। ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ বৃদ্ধিৰ ধাৰণাটো গম পোৱা গ'ল। কিন্তু এই তথ্যসমূহ সৰ্বভাৰতীয় স্তৰত তুলনা কৰি নাচালে ৰাজ্যকেইখনৰ ঘৰুৱা উৎপাদনৰ বিকাশৰ স্থিতি সম্পৰ্কে অজ্ঞ হৈ ৰ'ম। কাৰণ সৰ্বভাৰতীয় বিকাশ হাৰৰ পৰাহে আমি আনতকৈ আগবাঢ়ি গৈছোনে পিছপৰি আছো সেয়া ধৰিব পাৰিম। এতিয়া পৰৱৰ্তী তথ্যবোৰলৈ মন কৰক। ২০০৪-০৫ চনৰ স্থিৰ মূল্য অনুসৰি একেটা বছৰতে ৰাষ্ট্ৰীয় ঘৰুৱা উৎপাদন (NDP) আছিল ২৬৫১৫৭৩ কোটি টকা। ২০১৩-১৪ চনত এই পৰিমাণ ৪৯৮৮১১৬ কোটি টকালৈ বৃদ্ধি পায়। বৃদ্ধিৰ হাৰ হ'ল ৮৮%। অৰুণাচল প্ৰদেশ, অসম আৰু মণিপুৰৰ বৃদ্ধিৰ হাৰ এই ৰাষ্ট্ৰীয় ঘৰুৱা উৎপাদনৰ বৃদ্ধি হাৰতকৈ পিছপৰি আছে। অন্য ৰাজ্যকেইখনে ৰাষ্ট্ৰীয় হাৰৰ সৈতে সমতা বজাই ৰাখিব পাৰিছে। কিন্তু গুৰুত্বপূৰ্ণ কথাটো হ'ল উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ মাটিকালিৰ ৭০% অঞ্চললেই অসম, মণিপুৰ আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশে আগুৰি আছে। সেইহে এই ৰাজ্যকেইখনৰ অনগ্ৰসৰতাই সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ অনগ্ৰসৰতাকে প্ৰতিফলিত কৰে।

তলৰ তালিকাখনত (তালিকা নং ৪.১) ২০১৩-১৪ চনত উত্তৰ- পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ শেহতীয়া মূল্য আৰু জনমুৰি আয়ৰ স্থিতি তুলি দিয়া হ'ল।

তালিকা ৪.১ ঃ শেহতীয়া মূল্য (২০১৩-১৪ বর্ষ)ত ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন আৰু জনমুৰি আয় (লাখ টকাত)

ৰাজ্য	শেহতীয়া মূল্যত ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন	শেহতীয়া মূল্যত ৰাজ্যিক জনমুৰি আয়
অৰুণাচল	১,৩৪৯,১০৩	৮৪,৮৬৯
অসম	১৬,২৬৫,২২৪	৪৬,৩৫৪
মণিপুৰ	১২,৪৮৪,২৩	৩৬,৯৩৭
মেঘালয	২,১০৪,৪৬০	৫৮,৫২২
মিজোৰাম	৮৩৬,২৯২	৬৩,৪১৩
নাগালেণ্ড	১,৭৭৪,৯৩২	৭৭,৫২৯
চিকিম	১,২৩৭,৬৬৯	১৭৬,৪৯৬
ত্রিপুৰা	২,৩৮৫,৪৭৬	৬০,৯৬৩
উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল	২২,৭৩১,৩৮৮	৪৯,৯৫৯
ভাৰত	৯,৩৮৮,৮৭৬	৬৮,৭৪৭

উৎস ঃ *উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মৌলিক পৰিসংখ্যা, ২০১৫*

গাঁথনি ঃ ৰাজ্যবোৰৰ মুঠ অর্থনীতিলৈ মুখ্য, গৌণ আৰু তৃতীয়ক (tertiary) খণ্ডই আগবঢ়োৱা অৰিহণাৰে ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ গাঁথনিটো সৃষ্টি হয়। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বিপুল সংখ্যক বাসিন্দা প্রত্যক্ষ অথবা পৰোক্ষভাৱে কৃষিকার্যৰ সৈতে জড়িত। কিন্তু খেতি কৰাৰ পৰম্পৰাগত পদ্ধতি আৰু কৃষি উন্নয়নৰ বাবে প্রয়োজনীয় উপযুক্ত আন্তঃগাঁথনিৰ অভাৱত কৃষিখণ্ডই অর্থনীতিলৈ পার্যাপ্ত অৱদান আগবঢ়াব পৰা নাই। ইয়াৰ উপৰি ৰাজ্যবোৰত গৌণ খণ্ডৰ উন্নয়নো ধীৰ তথা পর্য্যাপ্ত নহয়। তৃতীয়ক অথবা সেৱা খণ্ডই ৰাজ্যবোৰৰ অর্থনীতিলৈ কিছু অৱদান আগবঢ়াইছে যদিও অঞ্চলটোত চলি থকা কিছুমান সমাজ-ৰাজনৈতিক সমস্যাৰ বাবে ব্যক্তিগত বিনিয়োগ আৰু সেৱা খণ্ডৰ কাম-কাজ এতিয়াও নিচেই কম। এইবাৰ আমি উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অর্থনীতিৰ খণ্ডভিত্তিক গাঁথনিটোত চকু ফুৰাও আহক।

তালিকা ৪.২ ঃ ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ মুখ্য, গৌণ আৰু সেৱা খণ্ডবোৰৰ অৱদান লৈ NSDP

ৰাজ্য	শতকৰা হিচাবত উৎপাদক ব্যয় (২০০৪-০৫ চনৰ ধ্রুৱক মূল্য)ত মুখ্য খণ্ডৰ NSDP লৈ অৰিহণা		শতকৰা হিচাবত উৎপাদক ব্যয় (২০০৪-০৫ চনৰ ধ্রুৱক মূল্য)ত গৌণ খণ্ডৰ NSDP লৈ অৰিহণা		শতকৰা হিচাবত উৎপাদক ব্যয় (২০০৪-০৫ চনৰ ধ্রুৱক মূল্য)ত সেৱা খণ্ডৰ অৰিহণা	
	২০০৪-২০০৫	২০১৩-২০১৪	২০০৪-২০০৫	২০১৩-২০১৪	২০০৪-২০০৫	২০১৩-২০১৪
অৰুণাচল	৩৭.২২	২৯.০৫	২৯.৯২	৩১.৮০	৩২.৮৫	৩৯.১৫
অসম	২৬.৭৭	১৮.৯২	২৫.৩৪	১৮.৯২	৪৭.৮৯	৫৮.৬৯
মণিপুৰ	২৫.০৯	২০.০৭	৩৬.৮৬	২৭.১৮	৩৮.০৫	৫২.৭৫
মেঘালয	২৪.৪৬	১৪.৯৮	২৪.৭৫	২৯.৫৫	৫০.৮০	৫৫.৪৭
মিজোৰাম	২৪.৫৫	২০.৩৪	১৫.২০	১৪.৯২	৬০.২৬	৬৪.৭২
নাগালেণ্ড	২৫.০৯	৩৬.৮৬	০৪.১০	২৩,০২	৩৮.০৫	৫৫.৬৭

চিকিম	১৮.৭৬	১০.৩৭	২৮.৫৪	৬০.০৪	৫২.৭০	২৯.৬০
ত্রিপুৰা	২৬.০৮	২২.৬৯	২২.৬৯	২৩.৮০	৫১.২৩	৫৬.০৯

উৎস ঃ *উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মৌলিক পৰিসংখ্যা, 2015*

তালিকা নং ৪.২ ৰ পৰা এয়া গম পোৱা যায় যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইকেইখন ৰাজ্যৰে মুখ্য খণ্ডবোৰে NSDPলৈ আগবঢ়োৱা অৱদান নিম্নগামী হৈছে। চিকিমৰ বাহিৰে অন্য ৰাজ্যকেইখনৰ গৌণ খণ্ডবোৰে NSDP লৈ আগৱঢ়োৱা অৱদানো কমিছে। ৰাজ্যখনৰ গৌণ খণ্ডই NSDP লৈ ৬০.০৪ শতাংশ অৱদান আগবঢ়াবলৈ সক্ষম হৈছে। আকৌ, চিকিমৰ বাহিৰে অঞ্চলটোৰ আনকেইখন ৰাজ্যত সেৱা খণ্ডই সবাতোকৈ প্ৰভাৱশালী ভূমিকা পালন কৰিছে।

৪.৪ স্বৰাজোত্তৰ কালত অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয়

কোনো এখন দেশ অথবা কোনো এটা অঞ্চলৰ মানুহৰ আৰ্থিক স্থিতি আৰু কল্যাণৰ কথা জনমূৰি আয়ৰ দ্বাৰা জানিব পাৰি। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বাসিন্দাৰ আৰ্থিক স্থিতিৰ স্পষ্ট ছবি এখন জানিবলৈ আমি স্বাধীনতাৰ পাছত অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যবোৰৰ জনমূৰি আয় বৃদ্ধিৰ ধাৰাবোৰ গভীৰভাৱে অধ্যয়ন কৰিব লাগিব। প্ৰথমেই আমি এটা কথা জানি থোৱা ভাল হ'ব যে বিগত বছৰবোৰত ৰাষ্ট্ৰীয় হাৰৰ তুলনাত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ জনমূৰি আয়ৰ হাৰ যথেষ্ট কম হৈয়েই থাকিল। ইয়াৰ উপৰি সামগ্ৰিক বিকাশ হাৰৰ উত্থান-পতন আৰু সমগ্ৰ অঞ্চলটোতে জনসংখ্যাৰ অস্বাভাৱিক বৃদ্ধিৰ বাবে জনমুৰি আয় বৃদ্ধিতো যথেষ্ট তাৰতম্য পৰিলক্ষিত হৈছে। আমি যদি অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যবোৰৰ জনমূৰি আয় ১৯৮০ চনৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে বিশ্লেষণ কৰি চাও তেন্তে ওপৰৰ কথাবোৰ বুজাত সহজ হ'ব। জনমুৰি আয়ৰ তথ্য তলৰ তালিকাখনৰ যোগেদি গম পোৱা যাব।

তালিকা ৪.৩ ঃ উত্তৰ-পূবৰ ৰাজ্যবোৰৰ জনমুৰি আয় (চলিত মূল্যৰ আধাৰত)

State	1980-81	1985-86	1999-00	2004-05	2005-06	2006-07	2007-08	2008-09	2009-10	2012-13
অৰুণাচল	1,382	2,834	13,990	22,185	22,291	25,717	28,945	33,302	NA	78,145
অসম	1,221	2,968	12,282	16,900	18,378	20,194	21,991	23,993	26,242	40,475
মণিপুৰ	1,382	3,816	13,260	16,433	17,772	18,630	19,780	32,062	NA	36,474
মেঘালয়	1,131	2,077	14,355	21,170	23,355	26,387	29,811	33,684	NA	59,513
মিজোৰাম	1,289	2,658	16,443	22,417	24,029	26,220	28,170	30,292	NA	60,836
নাগালেণ্ড	1,353	2,591	14,101	20,133	20,255	20,892	NA	NA	NA	65,908
চিকিম	1,571	3,023	14,890	23,791	26,628	29,819	33,349	37,553	NA	১,৪২,৬২৫
ত্রিপুৰা	1,211	2,108	14,119	22,836	25,700	27,816	28,806	NA	NA	60,963
সৰ্বভাৰতীয়	1,627	2,734	19245*	23,222	25,696*	29,524	39,903	45,309	50,157	71,593

NA= উপলব্ধ নহয় (Not available)

নৱম পৰিকল্পনাৰ আনুমানিক গড়

১৯৯৯-০০ চনৰ স্থিৰমূল্যৰ ভিত্তিত জনমুৰি আয়

উৎস ঃ *সংশ্লিষ্ট ৰাজ্য চৰকাৰ সমূহৰ অর্থনীতি আৰু পৰিসংখ্যা সঞ্চালকালয়, সর্বভাৰতীয় তথ্যৰ উৎস-কেন্দ্রীয় পৰিসংখ্যা কার্যালয়*

ওপৰৰ তালিকাখনৰ সহায়ত আমি ক'ব পাৰো যে স্বৰাজোত্তৰ কালত ৰাষ্ট্রীয় হাৰৰ তুলনাত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ জনমুৰি আয় যথেষ্ট কম হৈ আছে। ২০০০ চনলৈকে অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয় সবাতোকৈ কম হৈ আছিল। ইয়াৰ পাছত বিভিন্ন ৰাজ্যই ভিন ভিন মাত্রাত জনমুৰি আয়ৰ ক্ষেত্রত কিছু অগ্রগতি লাভ কৰিছে। কিন্তু দুর্ভাগ্যজনকভাৱে সমগ্র উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোৰ মাটিকালি, অর্থনৈতিক কাম-কাজ আৰু জনসংখ্যাৰ দিশৰ পৰা গুৰুত্বপূর্ণ ৰাজ্য অসমে সর্বভাৰতীয় স্তৰৰ লগতে আঞ্চলিক স্তৰতো জনমুৰি আয় বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্রত একেৰাহে দুর্বল ফলাফল দেখুৱাই আহিছে। অৰুণাচল, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, চিকিম আৰু ত্রিপুৰাই যদিও ৰাষ্ট্রীয় হাৰতকৈ পিছপৰি আছে তথাপি ৰাজ্যকেইখনৰ জনমুৰি আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ তুলনামূলক ভাৱে সন্তোষজনক। এইক্ষেত্রত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ সবাতোকৈ ব্যতিক্রমী ৰাজ্যখন হ'ল চিকিম। বিগত বছৰবোৰত চিকিমে একেৰাহে ভাল ফলাফল দেখুৱাই আহিছে। ইয়াৰ প্রধান কাৰণ হ'ল ৰাজ্যখনৰ পর্যটন খণ্ডৰ ব্যাপক উন্নয়ন। অৱশ্যে জনমুৰি আয়ৰ জৰিয়তে মানুহৰ আর্থিক স্থিতি সম্পর্কে কোনো সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱাৰ আগতে আন কেইটামান কথা মনত ৰাখিব লাগিব। প্রথম কথাটো হ'ল যিবোৰ দেশ, ৰাজ্য অথবা অঞ্চলৰ জনসংখ্যা কম সেই অঞ্চলবোৰৰ জনমুৰি আয় উন্নত। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল তেনে অঞ্চলৰ সামগ্রিক অর্থনৈতিক উৎপাদন কম মানুহৰ মাজত বিতৰণ কৰা হয়। অৰুণাচল প্রদেশৰ ক্ষেত্রত এই কথা প্রযোজ্য হ'ব পাৰে। দ্বিতীয়তে কোনো অঞ্চলৰ এমুঠিমান মানুহ যদি অতি ধনী হৈ পৰে তেন্তে অঞ্চলটোৰ জনমুৰি আয় বাঢ়িব পাৰে। কিন্তু জনমুৰি আয় বৃদ্ধি হোৱা মানে মানুহৰ জীৱন যাপনৰ মান উন্নত হোৱাতো নুবুজায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ স্থিৰ মূল্যৰ (২০০৪-০৫) ভিত্তিত ২০১৩-১৪ চনত অসমৰ মুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন কিমান আছিল ?

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ ৰাষ্ট্রীয় ঘৰুৱা উৎপাদনৰ বিকাশ হাৰতকৈ কম ৰাজ্যিক উৎপাদন বিকাশ হাৰ দেখুওৱা উত্তৰ-পূবৰ ৰাজ্যকেইখনৰ নাম কি ?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ অসমৰ অৰ্থনীতিলৈ কোনটো খণ্ডই শতকৰা হিচাপত সৰ্বাধিক অৰিহণা আগবঢ়াই আহিছে?

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ ২০১২-১৩ চনত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ কোনখন ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয় (চলিত মূল্যৰ ভিত্তিত) সবাতোকৈ বেছি?

.....

৪.৫ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ কাৰণ

এটা কথা লক্ষ্য কৰা গৈছে যে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ জনমুৰি আয় আৰু ভাৰতৰ জনমুৰি আয়ৰ মাজৰ ব্যৱধান বছৰে বছৰে বাঢ়ি গৈ আছে। বহুকেইটা কাৰণ ইয়াৰ বাবে দায়ী। কিন্তু স্বাধীনতাৰ প্ৰাক্ কালত দৃশ্যপট সম্পূৰ্ণ ভিন্ন আছিল। উদাহৰণ স্বৰূপে ১৯৫০-৫১ চনৰ পৰা ১৯৫৫-৫৬ চনলৈ জনমূৰি মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদনৰ হাৰ সৰ্বভাৰতীয় হাৰতকৈ যথেষ্ট বেছি আছিল। কিন্তু এই মূৰ্হুতত অসম সৰ্বভাৰতীয় হাৰতকৈ বহুখিনি পিছপৰি আছে। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ বিকাশ হাৰ ভাৰতৰ অন্য ৰাজ্যৰ তুলনাত যথেষ্ট কম। ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ প্ৰধান কাৰণবোৰ তলত আলোচনা কৰা হ'ল ঃ

- **প্ৰতিকূল প্ৰাকৃতিক কাৰক ঃ** অঞ্চলটোৰ উন্নয়নৰ স্তৰ নিম্নগামী আৰু হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ আঁৰত কেইটামান প্ৰতিকূল প্ৰাকৃতিক কাৰক আছে। এই কাৰকবোৰৰ বাবে ৰাজ্যৰ আয়ৰ বিকাশ দৰো লেহেমীয়া হৈ পৰিছে। এই কাৰকবোৰ তলত দিয়া ধৰণৰ।
  - ➢ *ভৌগলিক বিচ্ছিন্নতা ঃ* ভৌগলিকভাৱে উত্তৰ-পূব অঞ্চলটো ভাৰতৰ মূল ভূ-ভাগৰ সৈতে চিকেন নেক আখ্যা দিয়া ঠেক ভূ-খণ্ড এটুকুৰাৰ দ্বাৰা সংলগ্ন হৈ আছে। এই বিশেষ অৱস্থাটোৰ বাবে অঞ্চলটোৰ উন্নয়ন ব্যাহত হৈছে আৰু ই ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ হাৰ লেহেমীয়া কৰি তুলিছে। এই অসুবিধাটোৰ বাবে অঞ্চলটোলৈ হোৱা মূলধন প্ৰবাহৰ (Capital inflow) পৰিমাণ কম কৰিছে। ই উচ্চতৰ একক ব্যয়ৰ (Unit cost) বাবেও দায়ী। সংযোগ-মনোযোগ-তদাৰকৰ অভাৱ হ'ল অঞ্চলটোৰ আয়ৰ বিকাশ লেহেমীয়া হোৱাৰ কাৰণ।
  - ➢ *দূৰ্গম ভৌগলিক অঞ্চল ঃ* পাহাৰ, নদী আৰু ঘন জংঘলেৰে ভৰা অঞ্চলটোৰ দূৰ্গম ভৌগলিক অৱস্থানে প্ৰশাসনিক ব্যয়, উন্নয়নমূলক প্ৰকল্পবোৰৰ ব্যয় আৰু বিভিন্ন সম্পদ একত্ৰিতকৰণৰ ব্যয় বৃদ্ধি। এনে ব্যয়বোৰৰ বাবেও উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ লেহেমীয়া হৈছে।
  - ➢ *প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগ ঃ* উত্তৰ-পূব অঞ্চলটো বানপানী, ভূমিকম্প, খৰাং, ভূমিস্খলন আদিৰ দৰে বিভিন্ন প্ৰকৃতিক দুৰ্যোগপ্ৰবণ অঞ্চল। উদাহৰণস্বৰূপে বানপানীয়ে প্ৰতি বছৰে অঞ্চলটোৰ খেতি, পোহনীয়া জীৱ-জন্তু, ঘৰ, ৰাজহুৱা অনুষ্ঠান

আৰু ৰাজহুৱা সম্পত্তি নষ্ট কৰে। অসম এই দুৰ্যোগৰ দ্বাৰা সবাতোকৈ অধিক ক্ষতিগ্রস্ত হয়। ধাৰাষাৰ বৰষুণৰ ফলত হোৱা ভূমিস্খলনৰ ফলত পাহাৰীয়া এলেকাবোৰত জন-ধনৰ ব্যপক ক্ষতি হয়। এই দুৰ্যোগবোৰৰ উপশম আৰু অঞ্চলবোৰ মেৰামতিৰ অর্থে যথেষ্ট পৰিমাণৰ সম্পদ এনে ৰাজ্যবোৰৰ পৰা অন্যফালে বিসৰিত (divert) কৰিবলগীয়া হয়। এনেকৈয়ে অঞ্চলটোৰ প্রাকৃতিক সমস্যাবোৰৰ বাবে অঞ্চলটোৰ উৎপাদন, ৰাজ্যিক আয় আৰু সামগ্রিক উন্নয়ন ক্ষতিগ্রস্ত হৈ আহিছে।

- **জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উচ্চ হাৰ ঃ** ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ আন এটা প্রধান কাৰণ হ'ল উত্তৰ-পূব অঞ্চলত জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উচ্চ হাৰ। 2011 চনৰ লোকপিয়ল মতে অঞ্চলটোৰ মুঠ জনসংখ্যা হ'ল ৪,৫৪,৮৬,৭৮৪ জন। ই ভাৰতৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ প্রায় ৩.৫%। বাংলাদেশ আৰু নেপালৰ দৰে চুবুৰীয়া দেশবোৰৰ পৰা হোৱা প্রব্রজনো অঞ্চলটোৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ এটা প্রধান কাৰণ। জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উচ্চহাৰে নির্ভৰশীলতাৰ বোজা (dependency burden) আৰু-উৎপাদনশীল ভোগৰ (unproductive consumption) মাত্রা বৃদ্ধি কৰাৰ ফলত ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ ধীৰ হৈ পৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে অসমৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ হাৰ দেশৰ ভিতৰতে সর্বাধিক। জন্মহাৰ আৰু মৃত্যুহাৰৰ মাজত থকা প্রভেদেই এই বৃদ্ধিৰ একমাত্র কাৰণ নহয়। বাংলাদেশৰ দৰে চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্রৰ পৰা হোৱা প্রব্রজনো ইয়াৰ আন এক মুখ্য কাৰণ।
- **কৃষিৰ ওপৰত অত্যাধিক নির্ভৰশীলতা ঃ** উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অর্থনীতি যথেষ্ট পৰিমাণে কৃষিৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। সমগ্র অঞ্চলটোৰ ৭০ শতাংশতকৈও অধিক কর্মজীৱি বাসিন্দা কৃষিকার্যৰ সৈতে জড়িত। কিন্তু ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনলৈ কৃষিখণ্ডৰ অৱদান তেনেই সীমিত। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল কৃষিকার্যত প্রয়োগ কৰা পৰম্পৰাগত কৌশলসমূহ। আকৌ, অঞ্চলটোৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ এক বৃহৎ অংশ প্রত্যক্ষ অথবা পৰোক্ষভাৱে জীৱিকাৰ বাবে কৃষিৰ ওপৰত নির্ভৰশীল। কৃষিৰ ওপৰত এই অত্যধিক নির্ভৰশীলতাৰ বাবে কৃষিভূমিৰ নাটনি আৰু কৃষকৰ হাতত থকা মাটি ক্ষুদ্র উপ-বিভাগত বিভক্ত কৰিবলগীয়া হৈছে। এনে মাটি বিভাজন প্রক্রিয়া অর্থনৈতিক ভাৱে লাভজনক নহয় আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা মৌটামুটি ভাৱেহে চলিব পৰা যায়। এই প্রক্রিয়াই লাভদায়কতাৰ ওপৰত কুপ্রভাৱ পেলাইছে। ইয়াৰ উপৰি এই মাত্রাধিক নির্ভৰশীলতাৰ বাবে অঞ্চলটোত ছদ্মবেশী নিবনুৱাৰ সৃষ্টি হৈছে। অঞ্চলটোৰ প্রয়োজনাধিক মানুহ কৃষিক্ষেত্রত ব্যস্ত হৈ আছে। এওঁলোকৰ উৎপাদনশীলতা কিঞ্চিৎ লাভাদায়ী (marginal) অথবা শূণ্য (zero) অথবা তেনেই সীমাত (very negligible)। আমি যদি পথাৰৰ পৰা যথেষ্ট সংখ্যক কর্মী আঁতৰাই নিও, তথাপিও কৃষিৰ উৎপাদনশীলতা প্রভাৱিত নহয়। এই কাৰণবোৰৰ বাবে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ নিম্ন বুলি ক'ব পাৰি।
- **ঔদ্যোগিক উন্নয়নৰ অভাৱ ঃ** ঔদ্যোগিক উন্নয়নাৰ দিশতো উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোৰ

বিকাশৰ হাৰ ৰাষ্ট্ৰীয় হাৰতকৈ যথেষ্ট কম। পৰিকল্পনাবোৰ যুগুত কৰা সময়ত অঞ্চলটোৰ ঔদ্যোগিক খণ্ডত পর্যাপ্ত পৰিমাণৰ বিনিয়োগৰ নাটনি, অঞ্চলটোৰ অনগ্ৰসৰ ভৌগলিক অৱস্থান, পৰিবহণৰ অসুচলতা, অঞ্চলটোৰ লোকৰ মাজত ব্যৱসায়িক দক্ষতাৰ অভাৱ, উদ্যোগ অনুকূল সমাজ-ৰাজনৈতিক বাতাবৰণৰ অভাৱ ইত্যাদিয়েই হ'ল ইয়াৰ মূল কাৰণ। ঔদ্যোগিক অনগ্ৰসৰতাৰ বাবেই উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ ৰাজ্যিক আয়, অ-কৃষিজাত সামগ্ৰীৰ বার্ষিক উৎপাদনশীলতা আৰু কর্মসংস্থাপনৰ দৰে দিশবোৰত গুৰুত্ৰ কুপ্ৰভাৱ পৰিছে। পর্যাপ্ত সংখ্যক উদ্যোগৰ অভাৱত অঞ্চলটোৰ বাসিন্দাই মাত্ৰাধিক পৰিমাণ কৃষি আৰু ইয়াৰ সহযোগী কার্য-কলাপত লিপ্ত হ'বলগীয়া হৈছে। এই কথা আমি সকলোৱে জানো যে কৃষিখণ্ডৰ আয় সাধাৰণতে উদ্যোগ খণ্ডত হোৱা আয়তকৈ কম। সেয়েহে ৰাষ্ট্ৰীয় হাৰৰ তুলনাত সমগ্ৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰে জনমুৰি আয় যথেষ্ট কমি গৈছে। ইয়াৰ ফলশ্ৰুতিত ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ নিম্নগামী হৈছে।

- **মূলধন সৃষ্টিৰ দুর্বল হাৰ ঃ** উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অর্থনীতি মূলধন সৃষ্টিৰ দুর্বল হাৰৰ সমস্যাৰেও জর্জৰিত। এই সমস্যাৰ বাবেও ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশৰ হাৰ লেহেমীয়া হৈছে। মূলধন সৃষ্টিৰ হাৰ দুর্বল হোৱাৰ কাৰণ হ'ল অঞ্চলটোৰ সঞ্চয়ৰ ন্যূনতম হাৰ (minimal rate of savings)। অঞ্চলটোৰ নিম্ন জনমূৰি আয়েই হ'ল ইয়াৰ কাৰণ। মূলধন সৃষ্টিৰ হাৰ দুর্বল হোৱাৰ ফলত মূলধন নাটনি আৰু অঞ্চলটোত পর্যাপ্ত বিনিয়োগৰ অভাৱ ঘটিছে। অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশৰ হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ ইয়ো এক কাৰণ।
- **প্ৰযুক্তি আৰু দক্ষতাৰ অভাৱ ঃ** উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অর্থনীতি প্ৰযুক্তিৰ নিম্ন মান আৰু দক্ষ শ্ৰমিকৰ চৰম অভাৱ পৰিলক্ষিত হৈছে। দুর্বল কাৰিকৰী কৌশল আৰু দক্ষতাৰ অভাৱত উৎপাদনশীলতা অকার্যক্ষম আৰু স্বল্প (inefficient and insufficient) হৈ পৰিছে। অঞ্চলটোৰ প্ৰযুক্তিগত অনগ্ৰসৰতা সর্বভাৰতীয় মানৰ তুলনাত পুতৌজনকভাৱে অধিক। উচ্চতৰ দক্ষতা আহৰণৰ বাবে অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যকেইখনে অন্য ৰাজ্য আৰু বিদেশৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰিব লাগে। সেয়েহে এই ৰাজ্যকেইখনে বিদেশৰ পৰা দক্ষ শ্ৰমিক আৰু উচ্চ কাৰিকৰী অর্হতাসম্পন্ন কর্মী আমদানি কৰাৰ বাবদ আধিক মূল্য আৰু মজুৰি ভৰিবলগীয়া হয়। এই কাৰণতে গুৰু উদ্যোগ স্থাপনৰ ব্যয় যথেষ্টখিনি বাঢ়ি যায়। ইয়াৰ ফলত আকৌ উন্নয়নমূলক প্ৰকল্পবোৰ যথেষ্ট ব্যয়বহুল হৈ পৰে। এনেবোৰ পৰিস্থিতিতে ৰাজ্যবোৰৰ আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ লেহেমীয়া হৈ পৰিছে।

ইয়াৰ উপৰি অঞ্চলটোৰ বাসিন্দাৰ ব্যৱসায়িক তথা পৰিচালনা সম্পর্কীয় দক্ষত্যৰ অভাৱে অৱস্থাটো আৰু অধিক শোচনীয় কৰি তোলাত অৰিহণা যোগাইছে। ইয়াৰ আঁৰত কিছুমান জটিল আর্থ-সামাজিক কাৰক আছে। এই কাৰকবোৰৰ বাবেই অঞ্চলটোত ঔদ্যোগিক আৰু ব্যৱসায়িক প্ৰতিষ্ঠান স্থাপন কৰাটো ব্যয়বহুল হৈ পৰে। এইবোৰ পৰিস্থিতিৰ বাবেই উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশৰ হাৰ অতি লেহেমীয়া হৈ

আছে।

- **ব্যয়বহুল গাঁথনি ঃ** উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বহুতো অর্থনৈতিক কার্যকলাপৰ সৈতে ব্যয়বহুল গাঁথনিৰ প্রশ্নটো জড়িত হৈ থাকে। ইয়াৰ প্রধান কাৰণ হ'ল দেশৰ অন্য ৰাজ্যবোৰৰ তুলনাত এই ৰাজ্যকেইখনত উচ্চতৰ মূল্য স্তৰৰ (higher price level) উপস্থিতি। এই আনুমানিক হিচাপ মতে ভাৰতৰ অন্য অংশতকৈ এই অঞ্চলটোত উৎপাদন ব্যয় আৰু উপভোগ ব্যয় (production and consumtion costs) ১৫-২০% অধিক। ইয়াৰ মূল কাৰণ হ'ল দুর্বল আন্তঃগাঁথনি, দুর্বল পৰিবহণ সুবিধা, ঔদ্যোগিকীকৰণৰ অভাৱ দৈনন্দিন উপভোগ্য সামগ্রীবোৰৰ ক্ষেত্রত অন্য ৰাজ্যৰ ওপৰত মাত্রাধিক নির্ভৰশীলতা। এই কাৰণবোৰৰ বাবে অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যবোৰৰ উপভোগৰ প্রান্তীয় প্রবণতা (Marginal Propensity to Consume/MPC) উচ্চ। ইয়াৰ বাবে অঞ্চটোত সঞ্চয় আৰু বিনিয়োগৰ সুবিধা কম। অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ দৰ নিম্ন হোৱাৰ অয়ো এক মুখ্য কাৰণ।
- **পৰিবহন আৰু সংযোগ অসুচলতা ঃ** অঞ্চলটোৱে ভুগি থকা আন এটা গুৰুতৰ সমস্যা হ'ল সু-পৰিবহণ আৰু সু-যোগাযোগ প্রণালীৰ অভাৱ। পৰিবহণৰ ক্ষেত্রত সমস্যাটো অধিক জটিল। ভৌগলিক বিচ্ছিন্নতা, অসুবিধাজনক অৱস্থানত থকা বসতি, পুঁজিৰ অভাৱ, উপযুক্ত মনোযোগৰ অভাৱ আদি হ'ল ইয়াৰ কাৰণ। অঞ্চলটোৰ প্রয়োজন অনুসৰি উন্নত ৰে'লপথ আৰু সকলো বতৰতে ব্যৱহাৰৰ উপযোগী পথসংযোগৰ নেটৱ'র্ক গঢ় লৈ উঠা নাই। অসমৰ বাহিৰে অঞ্চলটোৰ বাকী সাতখন ৰাজ্যত ৰে'লপথ নির্মাণ হোৱাই নাই অথবা নিচেই চালুকীয়া পর্যায়তে আছে। এই সমস্যাটোৰ বাবে উন্নত বিতৰণ নেটৱ'র্কৰ জৰিয়তে কৃষি উন্নয়ন আৰু দ্রুত ঔদ্যোগিকীকৰণৰ প্রক্রিয়াটো সম্ভৱপৰ হৈ উঠা নাই। অৱশ্যে বিগত বছৰবোৰত যথেষ্ট সংখ্যক ব্যক্তিগত মোবাইল আৰু নেটৱ'কিং এজেন্সীৰ আগমনৰ ফলত অঞ্চলটোৰ যোগাযোগ ব্যৱস্থা ভালেখিনি উন্নত হৈছে। তথাপিও এই দিশত এতিয়াও যথেষ্টখিনি কৰিবলগীয়া আছে। পৰিবহন আৰু সংযোগ নেটৱ'র্ক অনুন্নত হোৱা বাবেও অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ হাৰ অতি ধীৰ হৈ আছে।
- **প্রাকৃতিক সম্পদৰ অনুপযুক্ত ব্যৱহাৰ তথা অপচয় ঃ** প্রাকৃতিক সম্পদেৰে চহকী হোৱা সত্বেও অঞ্চলটোৰ সামগ্রিক উন্নয়নৰ বাবে এই সম্পদবোৰৰ সর্বোত্তম ব্যৱহাৰ হোৱা নাই আৰু ই ৰাজ্যবোৰৰ অর্থনীতিতো উল্লেখযোগ্য বৰঙণি আগবঢ়াব পৰা নাই। ইয়াৰ দুটামান দুর্ভাগ্যজনক উদাহৰণ হ'ল অসম আৰু ত্রিপুৰাত বৃহৎ পৰিমাণৰ প্রকৃতিক গেছ অনবৰতে জ্বলি নষ্ট হৈ যোৱা আৰু লগতে আন আন প্রয়োজনীয় ব্যৱস্থা গ্রহণৰ অভাৱত অসম আৰু মেঘালয়ৰ কয়লাৰ প্রয়োজনতকৈ কম ব্যৱহাৰ, বিভিন্ন বনজ সম্পদৰ প্রয়োজনতকৈ কম ব্যৱহাৰ আৰু অঞ্চলটোৰ বিপুল জলবিদ্যুৎ উৎপাদন ক্ষমতাৰ প্রয়োজনতকৈ কম ব্যৱহাৰ। অঞ্চলটোত ৪৫০০০ MW জলবিদ্যুৎ উৎপাদন

কৰিব পৰাকৈ অৱকাশ আছে। ই সমগ্ৰ দেশৰ মুঠ জলবিদ্যুৎ সম্ভাৱনাৰ প্ৰায় ৪১ শতাংশৰ সমান। এইবোৰৰ বাবে অঞ্চলটোৰ উন্নয়নেই কেৱল লেহেমীয়া হোৱা নাই, এই কাৰকবোৰে ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ হাৰো মন্থৰ কৰি তুলিছে।

এই প্ৰাকৃতিক আৰু অৰ্থনৈতিক কাৰকবোৰৰ উপৰি অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ হাৰ লেহেমীয়া আৰু উন্নয়নৰ গতি মন্থৰ কৰাত অৱদান আগবঢ়োৱা কিছুমান সমাজ-ৰাজনৈতিক কাৰকো আছে। এনে দুটামান কাৰক হ'ল আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সমস্যা থকা স্পৰ্শকাতৰ সীমান্ত, সমস্যাজৰ্জৰিত আইন-শৃংখলাজনিত পৰিস্থিতি, বৰ্দ্ধিত উগ্ৰপন্থী সমস্যা, সু-প্ৰশাসন প্ৰণালীৰ অভাৱ, কিছুমান সামাজিক কুপ্ৰথা আৰু এতিয়াও প্ৰচলিত প্ৰাচীন পৰম্পৰা ইত্যাদি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অগ্ৰগতিত বাধাৰ সৃষ্টি কৰা দুটা প্ৰতিকূল প্ৰাকৃতিক কাৰকৰ কথা উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ প্ৰাকৃতিক কাৰকৰ উপৰি উত্তৰ-পূব অঞ্চলত হোৱা উচ্চহাৰৰ জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ প্ৰধান কাৰণটো কি?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৭ ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত মূলধন সৃষ্টিৰ হাৰ দুৰ্বল হোৱাৰ কাৰণ কি?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ ভাৰতৰ তুলনাত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ জলবিদ্যুৎ উৎপাদন সম্ভাৱনা শতকৰা হিচাপত কিমান?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৯ ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ উন্নয়নৰ গতি মন্থৰ কৰি তোলা দুটা সমাজ-ৰাজ্যনৈতিক কাৰকৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰক।

.....

.....

৪.৬ চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ সৈতে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ সীমান্ত বাণিজ্যৰ সম্ভাৱনা

উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোৱে বিদেশী ৰাষ্ট্ৰৰ সৈতে ৯৮% (প্ৰায় ৫০০০ কি.মি.) সীমান্ত ভগাই লয়। সেই দিশৰ পৰা চাবলৈ গ'লে অঞ্চলটোত চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ সৈতে সীমান্ত বাণিজ্য আৰম্ভ কৰাৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ ভৌগলিক অৱস্থান আৰু সমৃদধি প্ৰাকৃতিক সম্পদে বাংলাদেশ, চীন, ম্যানমাৰ আদি দেশৰ সৈতে সফল আৰু লাভজনক সীমান্ত বাণিজ্য আৰম্ভ কৰাৰ সংযোগ সৃষ্টি কৰিছে। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ উন্নয়ন আৰু সমগ্ৰ দেশৰ উন্নতিৰ বাবে এই দেশবোৰৰ সৈতে বাণিজ্যিক আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সম্পৰ্ক গঢ়ি তোলাটো জৰুৰী হৈ পৰিছে। কিন্তু লাভজনক বাণিজ্যৰ বাবে ম'ৰেহ (মণিপুৰ), টামু (ম্যানমাৰ), জাখ'থাৰ (মিজোৰাম), ৰিখ্ৰাধাৰ (ৰী, চীন), অভাখুংচোমৃৰা পইণ্ট (নাগালেণ্ড), পাংচু পাচ হৈ নামপোং (অৰুণাচল প্ৰদেশ), ডাউকী (মেঘালয়), সূতাৰকান্দি (অসম) আৰু নাথু-লা পাচৰ (চিকিম) দৰে সীমান্তৱৰ্তী বাণিজ্যিক কেন্দ্ৰবোৰ বিকশাই তুলিব লাগিব। অঞ্চলটোত সীমান্ত বাণিজ্য সম্ভৱপৰ কৰি তুলিবলৈ আন্তঃগাঁথনি, পৰিবহন তথা সংযোগ ব্যৱস্থাৰ বিকাশ হ'বলৈ লাগিব। তলত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ সীমামূৰীয়া দেশবোৰৰ সৈতে বাণিজ্যিক সম্পৰ্ক স্থাপনৰ সম্ভাৱনীয়তা বিষয়ক দুটামান দিশ উল্লেখ কৰা হ'ল-

- চুবুৰীয়া দেশবোৰৰ সৈতে উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বাণিজ্যিক সম্পৰ্কই এতিয়াও উৎসাহজনক পৰ্যায় পোৱাগৈ নাই। কিন্তু চাহ, মচলা, হস্তশিল্প, বাঁহ-বেতৰ সামগ্ৰী আদিৰ দৰে থলুৱা উৎপাদনবোৰেৰে উন্নত বাণিজ্য কৰিব পৰাকৈ যথেষ্ট সুযোগ আছে। উৎপাদনবোৰৰ গুণমান উন্নত কৰাটোৱেই হ'ল এইক্ষেত্ৰত থকা একমাত্ৰ প্ৰয়োজনীয় চৰ্ত। তেতিয়াহে এই সামগ্ৰীবোৰে বিদেশী বজাৰ দখল কৰি লাভ আহৰণ কৰাৰ লগতে ভৱিষৎ বাণিজ্যিক লেনদেন বৃদ্ধিত সহায় কৰিব পাৰিব।
- দেখা গৈছে যে দীৰ্ঘদিন ধৰি ভাৰত-ম্যানমাৰ সীমান্তত যথেষ্ট পৰিমাণে আনুষ্ঠানিক ব্যৱসায়িক আদান-প্ৰদান চলি আছে। সীমান্ত এলেকাত চলা অবৈধ ব্যৱসায়ৰ বাবে ভাৰত চৰকা আৰু ৰাজ্য চৰকাৰসমূহে বৃহৎ পৰিমাণৰ ৰাজহ হেৰুৱাবলগীয়া হৈছে। যদি প্ৰয়োজনীয় নীতি বলবৎ কৰি এই ব্যৱসায়ক বৈধ ৰূপ দিব পৰা যায় তেন্তে ই ব্যৱসায়ীসকলক ব্যৱসায় বহলাবলৈ উৎসাহিত কৰিব। আমদানি-ৰপ্তানি শুল্ক প্ৰয়োগ কৰি চৰকাৰেও সন্তোষজনক ৰাজহ সংগ্ৰহ কৰিব পাৰিব।
- আতিথ্য, পৰিবহন, সংযোগ, সঞ্চয় ভাণ্ডাৰ, বেংকিং আৰু বীমাৰ দৰে সেৱা খণ্ডবোৰৰ উন্নয়ন সাধন কৰি উত্তৰ-পূব অঞ্চলত সীমান্ত বাণিজ্য আধিক লাভজনক কৰি তুলিব পৰাকৈ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনা আছে।
- সীমান্ত বাণিজ্যই অঞ্চলটোৰ স্থানীয় ৰাইজৰ মাজত ব্যৱসায়িক দক্ষতাৰ বিকাশক উদ্গনি যোগাব। ইয়াৰ ফলত অঞ্চলটোত হোটেল, ৰেস্তোৰাঁ আৰু পৰিবহন সুচল পথ নিৰ্মাণৰ বাবে অনুকূল পৰিৱেশ গঢ় লৈ উঠিব। বৰ্দ্ধিত খাদ্য চাহিদা পূৰাবলৈ অঞ্চলটোত

পশু আৰু মৎস্য পালনৰ মাত্রা বাঢ়িব। ইয়াৰ লগতে যান-বাহন মেৰামতি উদ্যেগ আৰু ইন্ধন যোগান এজেন্সীবোৰো বিকাশ ঘটাৰ প্রচুৰ সম্ভাৱনা আছে।

- উত্তৰ-পূব অঞ্চলত সীমান্ত বাণিজ্য বঢ়াৰ লগে লগে অঞ্চলটোৰ বর্দ্ধিত নিবনুৱা সমস্যা সমাধানৰ এটা কার্যকৰী পথ ওলাব। কর্মসংস্থাপনৰ সন্ধানত থকাসকলে নানা ব্যৱসায়িক কাম-কাজত লাভজনক ভাৱে জড়িত হ'ব পাৰিব। বাণিজ্য সম্প্রসাৰিত হোৱাৰ লগে লগে নিবনুৱা সকলে নানা সেৱাত যোগদান অথবা আত্ম-নিয়োজনমূলক কাম-কাজো আৰম্ভ কৰিব পাৰিব।

৪.৭ 'পূবলৈ চোৱা' নীতি

ভাৰতক এচিয়াৰ ভিতৰতে এক অগ্রণী উত্থিত আঞ্চলিক শক্তিলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ দেশবোৰৰ সৈতে বিস্তৃত অর্থনৈতিক কৌশলগত সম্পর্ক গঢ়ি তুলিবলৈ ভাৰত চৰকাৰে 'পূবলৈ চোৱা' নীতি গ্রহণ কৰিছিল। ১৯৯১ চনত চৰকাৰে এই নীতি গ্রহণ কৰিছিল। পি. ভি. নৰসিংহ ৰাও দেশৰ প্রধানমন্ত্রী হৈ থকাক সময়তে এই নীতি প্রস্তুত তথা গ্রহণ কৰা হৈছিল। পৰৱর্তী চৰকাৰবোৰেও নাতিটো বর্তাই ৰাখিছে। নীতিটোৰ বাবে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ প্রভাৱ আৰু গুৰুত্ব যথেষ্ট বৃদ্ধি পাইছে। এই নীতিৰ আধাৰত দক্ষিণ-পূব এছীয় দেশবোৰৰ সৈতে কৌশলগত বাণিজ্য আৰু অর্থনৈতিক সম্পর্ক উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ মাজেদিয়েই গঢ় লোৱাৰ কথা কোৱা হৈছে। সমগ্র প্রক্রিয়াটোত এই অঞ্চলটোৱে মুখ্য কৰিড'ৰ আৰু কেন্দ্রস্থলৰ কাম কৰিব। 'পূবলৈ চাওক' নীতিৰ জৰিয়তে অতীতৰ 'দূৰণিবটীয়া আৰু বিপদসংকুল সীমান্ত মণ্ডল' ৰূপে উত্তৰ-পূব অঞ্চলক গণ্য কৰি অহা ধাৰণাটো সলনি কৰি 'আন্তঃৰাষ্ট্রীয় ব্যৱসায় আৰু বাণিজ্যৰ সুবিধা সম্পন্ন দুৱাৰ' বুলি নতুন ধাৰণা এটা গ্রহৰণ কৰা হৈছে। ভাৰতৰ সৈতে এই প্রক্রিয়াত সহযোগিতা আগবঢ়োৱা অন্য প্রধান দেশকেইখন হ'ল বাংলাদেশ, চীন আৰু ম্যানমাৰ (BCIM)।

'পূবলৈ চোৱা' নীতিৰ কার্যৰূপায়ণত উত্তৰ-পূৱ অঞ্চল ঘনিষ্ঠভাৱে সাঙোৰ খাই পৰিছে। এই নীতিৰ জৰিয়তে অঞ্চলটোৰ উন্নয়ন আৰু বিকাশৰ কথা ভবা হৈছে। ঔদ্যোগিকভাৱে অনগ্রসৰ অঞ্চলটোত ঔদ্যোগিক উন্নয়নৰ প্রয়াস আৰম্ভ কৰা, ঔদ্যোগিক কাম-কাজ বহুধা বিভক্ত কৰা, কর্মসংস্থাপনৰ সুযোগ সৃষ্টি কৰা অঞ্চলটোৰ সম্ভাৱনীয়তা অনুসৰি বাণিজ্য আৰু সম্প্রসাৰণ কৰা আদি হ'ল এই নীতিৰ উদ্দেশ্য।

ঐতিহাসিক আৰু পৰম্পৰাগত ভাৱে উত্তৰ-পূৱ অঞ্চল তথা দক্ষিণ আৰু দক্ষিণ-পূৱ এচিয়াৰ দেশবোৰৰ মাজত শতিকাৰ পাছত শতিকা ধৰি মানুহ, সামগ্রী আৰু সেৱাৰ আদান-প্রদান চলি আছে। 'পূবলৈ চোৱা' নীতি আৰু অর্থনৈতিক উদাৰীকৰণৰ ফলত উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলৰ প্রতি থকা ভাৰত চৰকাৰৰ মনোভাৱ সলনি হ'ব বুলি আশা কৰা হৈছে। এই নীতিৰ ফলাফল হিচাপে অঞ্চলটোত অর্থনৈতিক কার্যকলাপ বাঢ়ি, ব্যৱসায়-বাণিজ্য বাঢ়িব অঞ্চলটোৰ সীমান্ত চুই থকা চুবুৰীয়া দেশবোৰৰ সৈতে সাংস্কৃতিক বিনিময় আৰু আন্তঃব্যক্তিক (people

to people interactions) মত-বিনিময়ৰ মাত্রা বাঢ়িব বুলি ভবা হৈছে।

'পূবলৈ চোৱা' নীতি গ্রহণ কৰাৰ পাছত এছিয়াৰ অন্য দেশৰ সৈতে ভাৰতৰ বাণিজ্যিক সম্পর্ক যথেষ্ট বৃদ্ধি পাইছে। ভাৰতীয় বাণিজ্যত এছিয়াৰ অংশ পৰিমাণ সর্বাধিক। ১৯৯২-৯৩ চনত এই পৰিমাণ আছিল ১২%, কিন্তু ২০০৫-০৬ চনত ইয়াৰ পৰিমাণ প্রায় ২৯.৩৪ শতাংশলৈ বৃদ্ধি পায়। ২০০৫-০৬ চনত এছিয়াৰ সৈতে ভাৰতৰ বাণিজ্যৰ বিকাশ হাৰ সামগ্রিকভাৱে ২৬% আৰু ASEAN দেশবোৰৰ সৈতে ২০% হৈছিল। উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ সীমান্ত সংলগ্ন দেশবোৰৰ সৈতেও ভাৰতীয় বাণিজ্যৰ পৰিমাণ নাটকীয়ভাৱে বৃদ্ধি পাইছে। কিন্তু এই নীতিৰ দ্বাৰা উত্তৰ-পূব অঞ্চল যেনেদৰে লাভৱান হ'ব বুলি কোৱা হৈছিল সেয়া এতিয়াও বাস্তৱ হোৱা নাই। ইয়াৰ অন্যতম কাৰণ হ'ল ভাৰত চৰকাৰে বন্দৰবোৰৰ জৰিয়তে বাণিজ্যিক সম্প্রসাৰণৰ কাম কৰিবলৈ লৈছে। ভাৰতে পূব দিশলৈ চাইছে সঁচা, কিন্তু সেই দৃষ্টি স্থলসীমাৰ ওপৰেৰে পাৰ হৈ যোৱা নাই। 'পূবলৈ চোৱা ' নীতিৰ দ্বিতীয় পর্যায়ত জাপান, চীন, অষ্ট্রেলিয়া আৰু নিউজিলেণ্ডৰ দৰে সুদূৰ প্রাচ্যৰ দেশবোৰৰ সৈতে বাণিজ্যিক সম্পর্ক গভীৰ কৰাৰ কথা ভবা হৈছে। এই পর্যায়ত বিভিন্ন মুক্ত বাণিজ্য অঞ্চল সৃষ্টি (FTAs) আৰু দ্বিপাক্ষিক চুক্তিত চহী কৰা হ'ব। অর্থাৎ, আমি ক'ব পাৰো যে আসন্ন দিনবোৰত ভাৰতে ইয়াৰ বাণিজ্যিক সীমান্তবোৰক সামৰি পূর্বদিশৰ চুবুৰীয়াসকলৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ বাণিজ্যিক আৰু অর্থনৈতিক সম্পর্ক গঢ়ি তোলাৰ আগ্রাসী প্রচেষ্টা চলোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে। এই দ্বিতীয় পর্যায়টোত উত্তৰ-পূব অঞ্চল অর্থনৈতিক সম্পর্ক স্থাপন আৰু বাণিজ্যিক সম্প্রসাৰণ কৌশলৰ এক অংগ হ'ব লাগিব। অঞ্চলটো বাণিজ্য আৰু অর্থনৈতিক বিকাশ প্রবাহিত হোৱা কেন্দ্রত পৰিণত হ'ব লাগিব।

'পূবলৈ চোৱা' নীতিৰ সফল প্রয়োগৰ বাবে উত্তৰ- পূৱ অঞ্চলৰ পৰিবহণ আৰু সংযোগ ব্যৱস্থা উন্নত হ'বই লাগিব। সকলো বতৰতে ব্যৱহাৰযোগ্য হৈ থকা পথ, ঘাইপথ সংযোগী, ৰে'লৱে' ষ্টেশ্যন আৰু বিমানবন্দৰ সংযোগী পথ নির্মাণ কৰাটো হ'ল এই মূহুর্তত সময়ৰ দাবী। অসমৰ বাহিৰে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অধিকাংশ ঠাইত এই মৌলিক সা-সুবিধাবোৰ গঢ় লৈ উঠা নাই। অসমে পৰিবহন আৰু সংযোগ ক্ষেত্রত কিছু সা-সুবিধা উপভোগ কৰিবলৈ পাইছে যদিও ৰাষ্ট্রীয় স্তৰৰ তুলনাত ই নগণ্য। এই দিশত কেন্দ্রীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰসমূহে গুৰুত্বপূর্ণ ব্যৱস্থা ল'বই লাগিব। পথ-ৰে'লৱে-জল-আকাশ এই চাৰিওবিধ যাতায়ত প্রণালীৰ মাজত সমন্বয় থকাতো অতি জৰুৰী। তেতিয়াহে 'পূবলৈ চোৱা' নীতিৰ দ্বাৰা অর্থনৈতিকভাৱে লাভৱান হ'ব পৰা যাব। ভাৰতে, বিশেষকৈ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোৱে এই নীতিৰ কার্যৰূপায়ণৰ সুফল আৰু কুফল দুয়োটাই ভোগ কৰিবলৈ পাব। সুফলৰ ভিতৰত আছে বিদেশী বজাৰত উচ্চ চাহিদা থকা থলুৱা সামগ্রীৰ মান উন্নত কৰিব পাৰিলে উত্তৰ-পূব অঞ্চল এই নীতিটোৰ দ্বাৰা সবাতোকৈ অধিক লাভৱান হোৱাৰ সম্ভাৱনা আছে। একে সময়তে আতিথ্য, পৰিবহণ, সংযোগ, সঞ্চয় ভাণ্ডাৰ, বেংকিং, বীমা, যান-বাহন মেৰামতি আৰু ইন্ধন এজেন্সীৰ দৰে সেৱা খণ্ডবোৰৰো বিকাশ ঘটিব। সেৱা খণ্ডৰ উন্নতিয়ে অঞ্চলটোত চৰম পর্যায় পোৱা নিবনুৱা সমস্যাটো সমাধানত সহায় কৰিব। অঞ্চলটোৰ সমৃদ্ধ আৰু এতিয়াও অব্যৱহৃত হৈ থকা প্রাকৃতিক সম্পদৰ যথোপযুক্ত ব্যৱহাৰ

হ'ব। আনহাতে ভাৰতে সন্মুখীন হ'ব পৰা প্ৰত্যাহবানবোৰৰ ভিতৰত আছে সুৰক্ষা বিষয়ক হানি আৰু বৃদ্ধিত অবৈধ কার্যকলাপ। উদাৰ আৰু বিস্তৃত বাণিজ্যই উগ্রপন্থাত্মক সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে, ম্যানমাৰৰ মাজেৰে যোৱা পথবোৰ নিচাযুক্ত দ্রব্য নাইবা অবৈধ প্রব্রজনকাৰীৰ সৰবৰাহ, সংক্রামক ৰোগৰ আগমন, ক্ষুদ্র আগ্নেয়াস্ত্রৰ ব্যৱসায় আদিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব পাৰে। ই ভাৰতৰ, বিশেষকৈ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ক্ষতি কৰিব।

যদিও 'পূবলৈ চোৱা' নীতিৰ বহুতো নেতিবাচক ফলো থাকিব পাৰে, তথাপিও এই নীতিয়ে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোক এটা শান্তিপূর্ণ আৰু অর্থনৈতিক উন্নতিৰে সমৃদ্ধ অঞ্চলত পৰিণত কৰিব পৰাৰ সম্ভাৱনাও বহন কৰিছে। কেৱল নীতিটোৰ সৈতে জড়িত থকা সম্ভাব্য বিপদবোৰৰ বিশ্লেষণ কৰি নিয়ন্ত্রণৰ সুব্যৱস্থা গ্রহণ কৰা দৰকাৰ। এই সম্ভাৱনাক বাস্তৱ ৰূপ দিবলৈ ভাৰত চৰকাৰ আৰু অঞ্চলটোৰ ৰাজ্য চৰকাৰসমূহে ইতিবাচক মনোভাৱেৰে আগবাঢ়ি আহি কার্য-কলাপবোৰত সক্রিয় অংশগ্রহণেৰে নীতিটো সফল কৰি তোলা উচিত।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১০ ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলে সীমান্ত বাণিজ্য আৰম্ভ কৰিব পৰা চুবুৰীয়া দেশকেইখনৰ নাম কি?

.....

.....

প্রশ্ন নং ১১ ঃ চুবুৰীয়া দেশৰ সৈতে উত্তৰ-পূব অঞ্চলে সীমান্ত বাণিজ্য আৰম্ভ কৰাৰ এটা সুফল উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্রশ্ন নং ১২ ঃ ভাৰত চৰকাৰে কেতিয়া 'পূবলৈ চোৱা' নীতি গ্রহণ কৰিছিল?

.....

.....

প্রশ্ন নং ১৩ ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলক সাঙুৰি 'পূবলৈ চোৱা' নীতি গ্রহণ কৰাৰ আঁৰৰ অভিপ্রায় কি?

.....

.....

প্রশ্ন নং ১৪ ঃ 'পূবলৈ চোৱা' নীতিয়ে উত্তৰ-পূব অঞ্চলত পেলাব পৰা নেতিবাচক প্রভাৱ কেইটামানৰ বিষয়ে বিষয়ে লিখক।

.....

.....

৪.৮ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এই অধ্যায়টিত আমি উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন (SDP), জনমুৰি আয় আৰু ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ লেহেমীয়া হোৱা কাৰণবোৰ আলোচনা কৰিলোঁ। সীমান্ত বাণিজ্যৰ সম্ভাৱনা আৰু 'পূবলৈ চোৱা' নীতিৰ বিশদ আলোচনাকো অধ্যায়টিত সামৰি লোৱা হ'ল।
- উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ধাৰাবোৰৰ পৰা দেখা গ'ল যে পাৰ হৈ যোৱা সময়ছোৱাত দুখনমান ৰাজ্যই যথেষ্ট ভাল পাৰদৰ্শিতা দেখুৱাইছে আৰু আন কিছুমানে ৰাজাই ৰাষ্ট্ৰীয় বিকাশ হাৰৰ তুলনাত যথেষ্ট কম বিকাশ হাৰ দেখুৱাইছে।
- অৰ্থনৈতিক গাঁথনিৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ হৈ যোৱা বৰ্ষবোৰত খণ্ড, অৰ্থাৎ কৃষি আৰু সহযোগী সেৱাসমূহে মুঠ অৰ্থনীতিলৈ আগবঢ়োৱা অৱিহণাৰ শতকৰা হাৰ কমিছে কিন্তু তৃতীয়ক খণ্ডৰ (সেৱা) অৱদানৰ হাৰ বাঢ়িছে। গৌণ খণ্ডৰ (উদ্যোগ) অৱদান অঞ্চলটোত চকুত পৰা ধৰণে কম।
- ২০১২-১৩ চনলৈকে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ দুখনমান ৰাজ্যৰ জনমূৰি আয় ৰাষ্ট্ৰীয় জনমুৰি আয়ৰ হাৰতকৈ যথেষ্ট বেছি আছিল (উদাহৰণ ঃ চিকিম)। কিন্তু কিছুমান ৰাজ্যৰ জনমুৰি আয় এতিয়াও ৰাষ্ট্ৰীয় আয়ৰ হাৰতকৈ যথেষ্ট কম (উদাহৰণ ঃ অসম)। প্ৰতিকূল প্ৰাকৃতিক কাৰক, জনসংখ্যা বৃদ্ধিৰ উচ্চ হাৰ, কৃষিৰ ওপৰত অত্যাধিক নিৰ্ভৰশীলতা, ঔদ্যোগিক উন্নয়নৰ অভাৱ, মূলধন সৃষ্টিৰ দুৰ্বল হাৰ, প্ৰযুক্তি আৰু দক্ষতাৰ নাটনি, ব্যয়বহুল গাঁথনি, পৰিবহন আৰু সংযোগ অসুচলতা, প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ অনুপযুক্ত ব্যৱহাৰ তথা অপচয় আদি কাৰণত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ ৰাজ্যিক আয়ৰ বিকাশ হাৰ লেহেমীয়া হৈ আছে।
- উত্তৰ-পূব অঞ্চলে যিহেতু ইয়াৰ সীমান্তৰ সিংহভাগ ৯৮% (প্ৰায় ৫০০০ কিলোমিটাৰ) বিভিন্ন দেশ, যেনে— বংলাদেশ, চীন, ম্যানমাৰ, ভূটান আৰু নেপালৰ সৈতে ভগাই লয় সেয়েহে এই অঞ্চলটোত সীমান্ত বাণিজ্যৰ সম্ভাৱনা প্ৰচুৰ।
- ১৯৯১ চনত ভাৰতক এচিয়াৰ ভিতৰতে এক অগ্ৰণী উত্থিত আঞ্চলিক শক্তিলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ দেশবোৰৰ সৈতে বিস্তৃত অৰ্থনৈতিক আৰু কৌশলগত সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিবলৈ ভাৰত চৰকাৰে 'পূবলৈ চোৱা ' নীতি গ্ৰহণ কৰিছিল। এই নীতিৰ আধাৰত দক্ষিণ-পূব এছীয় দেশবোৰৰ সৈতে কৌশলগত বাণিজ্য আৰু অৰ্থনৈতিক সম্পৰ্ক উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ মাজেদিয়েই গঢ় লোৱাৰ কথা কোৱা হৈছে বাবে নীতিটো গ্ৰহণ কৰাৰ লগে লগে অঞ্চলটোৰ প্ৰভাৱ আৰু গুৰুত্বও বাঢ়িছে। সমগ্ৰ প্ৰক্ৰিয়াটোত উত্তৰ-পূব অঞ্চলে মুখ্য কৰিড'ৰ আৰু কেন্দ্ৰস্থলৰ কাম কৰিব।

- ‘পূবলৈ চোৱা’ নীতিয়ে উত্তৰ-পূব অঞ্চললৈ সুফল আৰু কুফল দুয়োটা কঢ়িয়াই আনিব পাৰে।

৪.৯ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1] P. K. Dhar: *The Economy of Assam (Including Economy of North East India)*, Kalyani Publishers, 18th Edition, 2007.

৪.১০ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ ৭৭৩৭৬ কোটি

২ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ অৰুণাচল প্ৰদেশ, অসম আৰু মণিপুৰ।

৩ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ তৃতীয়ক (সেৱা) খণ্ড।

৪ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ চিকিম।

৫ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ ভৌগলিক বিচ্ছিন্নতা আৰু সঘনাই দেখা দিয়া প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগসমূহ।

৬ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ প্ৰব্ৰজন সমস্যা।

৭ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ ..... (low volume) আৰু সঞ্চয়ৰ ন্যূনতম হাৰ। অঞ্চলটোৰ জনমুৰি আয় কম হোৱাটোৱেই ইয়াৰ কাৰণ।

৮ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ ৪১%

৯ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় সমস্যা থকা স্পৰ্শকাতৰ সীমান্ত আৰু সমস্যাজৰ্জৰিত আইন-শৃংখলাজনিত পৰিস্থিতি।

১০ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ বাংলাদেশ, চীন, ম্যানমাৰ, নেপাল আৰু ভূটান।

১১ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ চুবুৰীয়া দেশৰ সৈতে উত্তৰ-পূব অঞ্চলে সীমান্ত বাণিজ্য আৰম্ভ কৰিলে অতিথ্য, পৰিবহন, সংযোগ, সঞ্চয় ভাণ্ডাৰ, বেংকিং আৰু বীমাৰ দৰে সেৱা খণ্ডবোৰৰ বিকাশ ঘটিলে অঞ্চলটো বিভিন্ন দিশেৰে আৰ্থিকভাৱে লাভৱান হ’ব।

১২ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ ১৯৯১ চনত

১৩ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ ঔদ্যোগিকভাৱে অনগ্ৰসৰ অঞ্চলটোত ঔদ্যোগিক কাম-কাজ বহুধা বিভক্ত কৰা, কৰ্মসংস্থাপনৰ সুযোগ সৃষ্টি কৰা, অঞ্চলটোৰ সম্ভাৱনীয়তা অনুসৰি বাণিজ্য আৰু বজাৰ সম্প্ৰসাৰণ কৰা আদি হ’ল ‘পূবলৈ চোৱা’ নীতিৰ অভিপ্ৰায়।

১৪ নং প্ৰশ্ন উত্তৰ ঃ উদাৰ আৰু বিস্তৃত বাণিজ্যই উগ্ৰপন্থাত্মক সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে, ম্যানমাৰৰ মাজেৰে যোৱা পথবোৰ নিচাযুক্ত দ্ৰব্য নাইবা অবৈধ প্ৰব্ৰজনকাৰীৰ সৰবৰাহ, সংক্ৰামক

ৰোগৰ আগমন, ক্ষুদ্ৰ আগ্নেয়াস্ত্ৰৰ ব্যৱসায় আদিৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব পাৰে। ই ভাৰতৰ বিশেষকৈ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ক্ষতি কৰিব।

৪.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) চমু প্ৰশ্ন (150 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ প্ৰতিবন্ধক হিচাপে প্ৰতিকূল প্ৰাকৃতিক কাৰকসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰাক।

প্ৰশ্ন ২ঃ কেনেকৈ মূলধন সৃষ্টিৰ দুৰ্বল হাৰে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ স্তৰ নিম্নগামী কৰিছে?

প্ৰশ্ন ৩ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ উচ্চ ব্যয় গাঁথনিয়ে কেনেদৰে অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়নত বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলাইছে?

প্ৰশ্ন ৪ঃ 'পূবলৈ চোৱা' নীতিৰ সফল কাৰ্যৰূপায়ণৰ পূৰ্বচৰ্তবোৰ কি কি?

প্ৰশ্ন ৫ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বাবে 'পূবলৈ চোৱা' নীতি কিয় ইমান সফল আৰু লাভজনক হৈ উঠা নাই?

(খ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (300–500 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনৰ ধাৰা আৰু গাঁথনিটোৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত ৰাজ্যিক আয় বৃদ্ধিৰ হাৰ লেহেমীয়া হোৱাৰ কাৰণবোৰ কি কি?

প্ৰশ্ন ৩ঃ চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰবোৰৰ সৈতে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ বাণিজ্যৰ সম্ভাৱনা আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ঃ উত্তৰ-পূব অঞ্চলত 'পূবলৈ চোৱা' নীতিৰ ইতিবাচক আৰু নেতিবাচক প্ৰভাৱবোৰ আলোচনা কৰক।

*** ***** ***

অধ্যায় ৫ ঃ উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ কৃষি

অধ্যায় গাঁথনি

5.1 উদ্দেশ্য

5.2 পৰিচয়

5.3 উত্তৰ-পূৰ ভাৰতত কৃষিৰ গুৰুত্ব

5.4 ভূমি ব্যৱহাৰৰ ধৰণ আৰু শস্য উৎপাদনৰ ধাৰা

5.5 উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কৃষি উৎপাদন আৰু উৎপাদনশীলতা

5.5.1 উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কৃষি উৎপাদন

5.5.2 কৃষি উৎপাদনশীলতা

5.6 উত্তৰ-পূৰ ভাৰতত কৃষিৰ আধুনিকীকৰণ

5.7 অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

5.8 অধিক জানিবলৈ

5.9 অগ্রগতিৰ খতিয়ান

5.10 আৰ্হি প্রশ্ন

৫.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি --

- উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ কৃষিক্ষেত্রৰ মূল বিচার্য বিষয়সমূহৰ বিষয়ে জ্ঞাত হ'ব
- উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ অর্থনীতিত কৃষিখণ্ডৰ গুৰুত্ব অনুধাৱন কৰিব পাৰিব
- কৃষিভূমি ব্যৱহাৰৰ আৰ্হি আৰু কৃষি উৎপাদনৰ ধৰণ সম্পর্কে সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিব
- কৃষি উৎপাদন আৰু উৎপাদনশীলতাৰ সমীক্ষা কৰিব পাৰিব
- স্থানান্তৰিত কৃষিৰ সংশ্লিষ্ট বিষয়সমূহ, ইয়াৰ সু তথা কু- ফলসমূহৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ কৃষি খণ্ডৰ আধুনিকীকৰণৰ বাবে গ্রহণ কৰা কৌশলসমূহৰ বিষয়ে জ্ঞান লভিব।

৫.২ পৰিচয়

উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ মুঠ ভূমিখণ্ড হ'ল 255083 বর্গ কিলোমিটাৰ (সর্বমুঠ), আৰু ইয়াৰে বহুলাংশ জনসংখ্যা কৃষিৰ ওপৰতে নির্ভৰশীল। অঞ্চলটোৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ মাথোঁ 20 শতাংশ নগৰবাসী আৰু বাকী 80 শতাংশই গ্রাম্য জনসংখ্যা। সেয়ে ইয়াৰ জনসংখ্যাৰ অধিকাংশই জীৱিকাৰ প্রাথমিক উপায় হিচাপে কৃষিৰ ওপৰতেই নির্ভৰশীল। ইয়েই উত্তৰ-পূৰ

ভাৰতত কৃষিৰ গুৰুত্ব সূচায়। এই অধ্যায়টিত কৃষিভূমিৰ ব্যৱহাৰৰ আৰ্হি, কৃষি উৎপাদনৰ ধৰণ, কৃষি উৎপাদন, উৎপাদনশীলতা আদিৰ লগতে ঝুম খেতিৰ সু-ফল আৰু আপুনি কু-ফলসমূহ ইয়াৰ উপৰি উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ কৃষি খণ্ডৰ আধুনিকীকৰণৰ লগত জড়িত উ পপাদ্যৰ বিষয়ে বিষয়সমূহৰ বিষয়েও সম্যক জ্ঞান অৰ্জন কৰিব।

৫.৩ উত্তৰ-পূব ভাৰতত কৃষিৰ গুৰুত্ব

আমি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰিছোৱেই যে উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ অৰ্থনীতি কৃষি খণ্ডৰ গুৰুত্ব অতি বেছি। তলত উল্লিখিত দফাকেইটাই এই বক্তব্যৰ স্পষ্টতা দাঙি ধৰিব—

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অধিকাংশ (70 শতাংশতকৈ অধিক) লোকৰেই জীৱিকাৰ প্ৰাথমিক তথা প্ৰধান অৱলম্বন কৃষি তথা ইয়াৰ স'তে সংযুক্ত অন্যান্য উৎসসমূহ; যেনে— উদ্যান কৃষি, পলু ফাৰ্ম, গাহৰি পালন, মৎস্য পালন, ইত্যাদি। আকৌ মুঠ শ্ৰমজীৱি জনসংখ্যাৰ প্ৰায় 65 শতাংশ শ্ৰমিকেই জীৱিকাৰ উদ্দেশ্যে কৃষি শ্ৰমিকৰূপে কৰ্মৰত।
- অঞ্চলটিত উৎপাদিত কৃষি উৎপাদনসমূহেই ইয়াৰ ঔদ্যোগিক বিকাশত অৰিহণা যোগাই আহিছে। ইয়াৰে কৃষি নিৰ্ভৰ উদ্যোগসমূহ হ'ল— চাহ উদ্যোগ, মৰাপাট, কাগজ, চেনি, আটা আৰু তেল সংসাধন উদ্যোগ, ইত্যাদি। এই উদ্যোগসমূহৰ বিকাশৰ বাবে কেঁচা সামগ্ৰী; যেনে— চাহ, মৰাপাট, কুঁহিয়াৰ, বস্ত্ৰ, ঘেঁহু, ফল-মূল আদি ইয়াৰে কৃষি খণ্ডৰ পৰাই আহে।
- অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদন (SDP)ৰ সিংহভাগেই কৃষি খণ্ডৰ অৰিহণা। উদাহৰণস্বৰূপে, 2002–2003 চনত কৃষি আৰু ইয়াৰ সংযুক্ত কৃষি খণ্ডৰ সৰ্বমুঠ ৰাজ্যিক ঘৰুৱা উৎপাদনলৈ অৰিহণা আছিল প্ৰায় 39 শতাংশ। আনহাতে অন্য ৰাজ্যসমূহৰ; যেনে— মেঘালয়, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা, অৰুণাচল প্ৰদেশ, নাগালেণ্ড, মিজোৰাম আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ অৰিহণা আছিল গড়ে মাথোঁ 38 শতাংশ, য'ত ৰাজ্য বিশেষে অৰিহণা ইয়াতকৈ সামান্য বেছি অথবা কম।
- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত খাদ্য শস্যৰ উৎপাদন আশানুৰূপ নহয় আৰু সেয়ে ই খাদ্যসমূহ ব্যৱসায়িক উদ্দেশ্যত ব্যৱহৃত হ'ব পৰাকৈ প্ৰয়োজন অনুপাতে উৎপাদন কৰিব পৰা নাই। তথাপি কিছুমান কৃষি শস্য; যেনে— চাহ, মৰাপাট আদিত অসমৰ আৰু ফল-মূল আদিৰ উৎপাদনত পাহাৰীয়া ৰাজ্য কিছুমানৰ উৎপাদন উল্লেখনীয়।

মুঠতকৈ ইয়াকে ক'ব পাৰি যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰঅৰ্থনৈতিক বিকাশত কৃষি খণ্ডই এক উল্লেখ্য ভূমিকা লৈ আহিছে।

৫.৪ ভূমি ব্যৱহাৰৰ ধৰণ আৰু শস্য উৎপাদনৰ ধাৰা

এটা অঞ্চলৰ ভূমি ব্যৱহাৰৰ ধৰণে অঞ্চলটোত ভূমি ব্যৱহাৰৰ ভিন ভিন উদ্দেশ্যৰ বিষয়ে আমাক এক সম্যক ধাৰণা প্ৰদান কৰে। একেদৰে 'শস্য উৎপাদনৰ ধৰণ' এক নিৰ্দিষ্ট সময়সীমাৰ ভিতৰত হোৱা বিভিন্ন শস্য উৎপাদনৰ ধাৰাও এক গুৰুত্বপূৰ্ণ সূচক।

- **ভূমি ব্যৱহাৰৰ ধৰণ ঃ** অঞ্চলটোৰ আঠখন ৰাজ্যৰ মুঠ 2.62 লাখ বৰ্গ কি.মি.(2001 চনৰ পিয়ল অনুসৰি) ভূখণ্ডৰ 61.67 লাখ হেক্টৰ ভূমি শস্য উৎপাদনৰ বাবে উপযোগী। ৰাজ্য হিচাপে শস্য উৎপাদনৰ উপযোগী ভূখণ্ডৰ পৰিমাণ তলৰ তালিকাখনত দিয়া হ'ল।

তালিকা ৫.১ ঃ ৰাজ্য হিচাপে শস্য উৎপাদনৰ উপযোগী ভূখণ্ডৰ পৰিমাণ আৰু কৃষকৰ সংখ্যা (২০০৫-০৬)

ৰাজ্য	শস্য উৎপাদনৰ উপযোগী ভূখণ্ড (হাজাৰ হেক্টৰ)	কৃষকৰ সংখ্যা (হাজাৰ)
অৰুণাচল প্ৰদেশ	314	107
অসম	3224	2603
মণিপুৰ	245	149
মিজোৰাম	218	149
মেঘালয়	1058	76
নাগালেণ্ড	644	144
চিকিম	154	51
ত্ৰিপুৰা	310	479
(সৰ্বমুঠ)	**৬১৬৭**	**৩৮২৩**
ভাৰতীয়	**১৮২৫৭৫**	**১২০৮২০**

উৎস ঃ *www.indiastat.com. 15.07.2010 তাৰিখে লোৱা তথ্য অনুসৰি*

ওপৰৰ 5.1নং তালিকাৰ পৰা দেখা যায় 3224 হাজাৰ হেক্টৰ কৃষিভূমিৰে অসমেই প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিছে; য'ত 1058 হাজাৰ হেক্টৰ কৃষিভূমিৰে অসমৰ ঠিক পাছতেই মেঘালয়ৰ স্থান। কৃষিভূমিৰ ক্ষেত্ৰত চিকিমৰ স্থান সবাতোকৈ শেষত। সমগ্ৰ অঞ্চলটোত মুঠ কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ হ'ল 6167 হাজাৰ হেক্টৰ।

এতিয়া প্ৰতিখন ৰাজ্যতে কৃষকৰ সংখ্যা বিচাৰ কৰা যাওক। 2603 হাজাৰ কৃষকেৰে অসমত কৃষকৰ সংখ্যা সৰ্বাধিক। মন কৰিবলগীয়া যে গোটেইকেইখন ৰাজ্যৰ ভিতৰত কৃষিভূমিৰ ফালৰ পৰা ত্ৰিপুৰাৰ স্থান পঞ্চমত যদিও কৃষকৰ সংখ্যাৰ হিচাপত ইয়াৰ স্থান অসমৰ ঠিক পিছতেই, মুঠ 479 হাজাৰ।

তালিকা ৫.২ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ মুঠ খেতিমাটি (২০১০-২০১১)

ৰাজ্য	মুঠ খেতিমাটি (হাজাৰ হেক্টৰ)	মুঠ ভৌগলিক মাটিকালিৰ বিপৰীতে খেতিমাটিৰ শতকৰা হিচাব
অৰুণাচল প্ৰদেশ	২৭৬	০.৩২
অসম	৪১০০	৫.২২
মণিপুৰ	২৩৩	১.০৪
মিজোৰাম	৩৩৬	১.৫০
মেঘালয়	৪৮৭	২.৩১
নাগালেণ্ড	১২৩	০.৭৪
চিক্কিম	১৪৪	২.০৩
ত্ৰিপুৰা	৩০৯	২.৯৫

উৎস ঃ *উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মৌলিক পৰিসংখ্যা, ২০১৫*

তালিকা নং ৫.২ত ২০১০-১১ বৰ্ষত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যত থকা মুঠ খেটিমাটিৰ হিচাব উল্লেখ কৰা হৈছে। অধিকাংশ পাহাৰীয়া ৰাজ্যতেই শতকৰা হিচাবত খেতিমাটিৰ পৰিমাণ যথেষ্ট কম।

মুঠ কৃষিভূমি 6167 হাজাৰ হেক্টৰৰ ভিতৰত ৰাজ্য হিচাপে খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ তলৰ তালিকা 5.3 তালিকাত দেখুওৱা হৈছে।

তালিকা ৫.৩ ঃ ৰাজ্য হিচাপে ভাৰতবৰ্ষত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ (হাজাৰ হেক্টৰত)

ৰাজ্য/বছৰ	১৯৯৬-৯৭	২০০০-০১	২০০৪-০৫	২০০৭-০৮	২০১১-১২
অৰুণাচল প্ৰদেশ	176.6	187.6	192.6	200.3	205.2
অসম	2728.7	2858.9	2575.5	2518.0	2736.2
মণিপুৰ	172.5	167.8	187.4	183.6	279.2
মেঘালয়	132.2	135.2	134.5	130.7	133.0
মিজোৰাম	77.5	60.9	66.0	67.1	49.2
নাগালেণ্ড	201.7	229.5	255.8	302.0	295.1
চিক্কিম	77.0	76.1	73.9	81.0	69.0
ত্ৰিপুৰা	272.7	253.9	255.4	247.1	275.4
উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (সৰ্বমুঠ)	**৩৮৩৮.৯**	**৩৯৬৯.৯**	**৩৭৪১.১**	**৩৭২৯.৮**	**৪০৪২.৩**

উৎস ঃ *Directorate of Economics and Statistics, Dept of Agriculture and Cooperation, Ministry of Agriculture, GOI.*

ওপৰৰ 5.3নং তালিকাৰ পৰা দেখা যায় যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ 2000-01 চনৰ পৰা ক্ৰমাগতভাৱে হ্ৰাস পাই আহিছে। সামগ্ৰিকভাৱে অঞ্চলটোত 2000-01 চনত খাদ্যশস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ আছিল 3969.9 হাজাৰ হেক্টৰ; যি 2004-05 চনত 3741.1 আৰু 2007-

08 চনত 3729.8 হাজাৰ হেক্টৰলৈ হ্ৰাস পায়। এই ধাৰাটো পিছে ৰাজ্য বিশেষে অথবা সামগ্ৰিকভাৱে দেশখনৰ ক্ষেত্ৰত পৰিলক্ষিত নহয়। উদাহৰণস্বৰূপে, উক্ত সময়ছোৱাত (অৰ্থাৎ 2000–2008 চনলৈ) অসমৰ ক্ষেত্ৰত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত ভূমিৰ পৰিমাণ স্থায়ীভাৱে হ্ৰাস হোৱা দেখা যায়। কিন্তু অৰুণাচল প্ৰদেশৰ ক্ষেত্ৰত ই সম্পূৰ্ণ ওলোটা। অৰুণাচলৰ দৰে মিজোৰামৰ ক্ষেত্ৰতো ধাৰাটো ইতিবাচক।

শস্য উৎপাদনৰ ধাৰা ঃ ভৌগোলিক অৱস্থা আৰু বতৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি উত্তৰ-পূৰ ভাৰতত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ ধাৰাটো ভিন্ন প্ৰকৃতিৰ। তথাপি অঞ্চলটোত সেউজ বিপ্লৱৰ প্ৰভাৱ ন্যূনতম হোৱা হেতু ইয়াৰ খাদ্য শস্য উৎপাদনত বিশেষ পৰিৱৰ্তন সাধন হোৱা নাই। ধানেই অঞ্চলটোৰ মুখ্য খাদ্য শস্য। অঞ্চলটোত খাৰিফ শস্যৰ প্ৰাদুৰ্ভাৱেই সবাতোকৈ অধিক। তথাপি অঞ্চলটোৰ মুঠ কৃষি উপযোগী ভূমি খণ্ডৰ 32 শতাংশ ভূমিত খাদ্য শস্য ব্যতিৰেকে অন্য শস্য; যেনে— মৰাপাট, তেল, কুঁহিয়াৰ আদি ব্যৱসায়িক শস্য উৎপাদন হয়। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত মাহজাতীয় (Pulse) অথবা অন্য ৰবি শস্যসমূহে মুঠ কৃষি উপযোগী ভূমিৰ মাত্ৰ 5.6 শতাংশহে অধিকাৰ কৰি আছে। এই তথ্যসমূহ তলৰ 5.5 নং আৰু 5.5 নং তালিকাত দেখুওৱা হ'ল—

তালিকা ৫.৪ ঃ খাৰিফ শস্য উৎপাদনত ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ ('০০০ হেক্টৰত)

ৰাজ্য/বছৰ	১৯৯৬-৯৭	২০০০-০১	২০০৪-০৫	২০০৭-০৮
অৰুণাচল প্ৰদেশ	169.0	180.1	184.5	188.8
অসম	2356.7	2355.1	2099.3	2032.0
মণিপুৰ	172.5	167.8	185.3	178.5
মেঘালয়	125.5	124.5	123.9	115.5
মিজোৰাম	75.9	59.6	63.5	65.7
নাগালেণ্ড	194.2	210.0	227.5	285.5
চিক্কিম	61.1	62.1	60.4	69.4
ত্ৰিপুৰা	210.2	194.3	193.0	179.2
উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (সৰ্বমুঠ)	**৩৩৬৪.৬**	**৩৩৫৩.৫**	**৩১৩৭.৪**	**৩১১৪.৯**

তালিকা ৫.৫ ঃ ৰবি শস্য উৎপাদনত ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ ('০০০ হেক্টৰত)

ৰাজ্য/বছৰ	১৯৯৬-৯৭	২০০০-০১	২০০৪-০৫	২০০৭-০৮
অৰুণাচল প্ৰদেশ	7.6	7.5	8.1	11.5
অসম	372.5	503.8	476.2	486.0
মণিপুৰ	NA	NA	2.1	5.1
মেঘালয়	6.7	10.7	10.6	14.9
মিজোৰাম	1.6	1.3	2.5	1.4
নাগালেণ্ড	7.5	19.5	28.3	16.5
চিক্কিম	15.9	14.0	13.5	11.6
ত্ৰিপুৰা	62.5	59.6	62.4	67.9
উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (সৰ্বমুঠ)	**৪৭৪.৩**	**৬১৬.৪**	**৬০৩.৭**	**৬১৪.৯**

উৎস ঃ *Directorate of Economics and Statistics, Dept of Agriculture and Cooperation, Ministry of Agriculture, GOI.*

ওপৰৰ তালিকা দুখনৰ পৰা ইয়াকে ক'ব পাৰি যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰধান কৃষিকৰ্ম হ'ল খাৰিফ শস্য। ইয়াত ৰবি শস্যৰ উৎপাদন নিচেই সীমিত। ইয়াৰ মুখ্য কাৰণ উপযুক্ত জলসিঞ্চনৰ অভাৱ বুলিয়েই ঠাৱৰ কৰিব পাৰি। তথাপি লক্ষ্য কৰা যায় যে বিগত বছৰসমূহত ৰবি শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ লাহে লাহে বাঢ়ি আহিছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ ভুল নে শুদ্ধ নিৰ্ণয় কৰক ঃ

(ক) 2000-01 চনৰ পৰা অসমত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ খৰতকীয়াকৈ বাঢ়িছে। (ভুল/শুদ্ধ)

(খ) অঞ্চলটোৰ মেঘালয়তেই কৃষকৰ সংখ্যা সৰ্বাধিক। (ভুল/শুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ অঞ্চলটোৰ কোনখন ৰাজ্যত শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত ভূখণ্ডৰ পৰিমাণ 2000-01 চনৰ পৰা বাঢ়িছে। (30টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়া)

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কৃষি উৎপাদনৰ ধাৰাটো কেনেকুৱা? (30 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

.....

৫.৫ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কৃষি উৎপাদন আৰু উৎপাদনশীলতা

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সমগ্ৰ কৃষি উৎপাদন মূলতঃ দুটা ভাগত ভগাব পাৰি— খাদ্যৰ বাবে ব্যৱহৃত শস্য আৰু বিক্ৰীৰ বাবে ব্যৱহৃত শস্য। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মুখ্য খাদ্য শস্যসমূহ হ'ল— ধান, ঘেঁহু, মাহজাতীয় শস্য আৰু বিক্ৰীৰ বাবে ব্যৱহৃত শস্যসমূহৰ ভিতৰত— চাহ, মৰাপাট, কুঁহিয়াৰ, তেল ইত্যাদি। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অৰ্থনীতি মূলতঃ কৃষিকেন্দ্ৰিক যদিও দেশৰ সেউজ বিপ্লৱৰ পিচৰ সময়ছোৱাত ইয়াৰে কৃষি খণ্ডত বিশেষ পৰিৱৰ্তন পৰিলক্ষিত হোৱা নাই। অৰ্থাৎ সেউজ বিপ্লৱে অঞ্চলটোৰ কৃষি নিৰ্ভৰ অৰ্থনীতিৰ ওপৰত বিশেষ লক্ষ্যণীয় প্ৰভাৱ পেলাব পৰা নাই। তথাপি মুঠ কৃষি উৎপাদন ধীৰ গতিত বাঢ়ি থকা দেখা যায়।

৫.৫.১ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কৃষি উৎপাদন

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মুঠ খাদ্য শস্য উৎপাদন (1996-97 চনৰ হিচাপমতে) আছিল 5315 হাজাৰ টন, য'ত অসমত 3532 হাজাৰ টন, যিটো উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মুঠ কৃষি উৎপাদনৰ 66 শতাংশ। ওপৰৰ তালিকাৰ পৰা দেখা যায় যে বাকী সকলো ৰাজ্যই খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত দুখলগা ভাৱে পিছ পৰা। তলত দিয়া তালিকাখন লক্ষ্য কৰিলে আপুনি দেখিব যে বছৰটোত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ ক্ষেত্ৰত অঞ্চলটোৰ আন কোনো এখন ৰাজ্যই অঞ্চলটোৰ মুঠ গড় উৎপাদন অৰ্থাৎ 664.4 হাজাৰ হেক্টৰৰ ঘৰ স্পৰ্শ কৰা নাই। ইয়াতকৈ আশ্চৰ্যৰ বিষয় এই যে 5.6 নং তালিকাখনত দেখুওৱাৰ দৰে অন্য বছৰসমূহতো সেয়া ঘটা নাই। ইয়াৰে অন্তৰ্নিহিত কাৰণসমূহ বিচাৰ কৰি চোৱা যাওঁক। প্ৰথমতে আমি পাহৰি যোৱাটো উচিত নহ'ব যে অঞ্চলটোৰ বেছিভাগ ৰাজ্যই পাহাৰীয়া, যাৰ বাবে ইয়াৰে শস্য উৎপাদনৰ বাবে উপযোগী কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ যথেষ্ট কম (অনুগ্ৰহ কৰি 5.3 নং তালিকাখনৰ সংশ্লিষ্ট আলোচনালৈ লক্ষ্য কৰক)। দ্বিতীয়তে এই অঞ্চলটোত কৃষিৰ উৎপাদনশীলতা যথেষ্ট কম। আমি ইয়াৰ পিছৰ উপ-শাখাটোত উৎপাদনশীলতা বিষয়টো খৰচি মাৰি আলোচনা কৰিম। সাধাৰণভাৱে ইয়াকে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে, যদি অঞ্চল-টোৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা দেশৰ অন্য কৃষিগতভাৱে উন্নত ৰাজ্যসমূহৰ সমান্তৰালভাৱে বঢ়াব পাৰি ইয়াৰ কৃষি উৎপাদন নিশ্চিতভাৱে বাঢ়িব।

তালিকা ৫.৬ ঃ ৰাজ্য হিচাপে মুঠ খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ পৰিমাণ ('০০০ টনত)

ৰাজ্য/বছৰ	১৯৯৬-৯৭	২০০০-০১	২০০৪-০৫	২০০৭-০৮	২০১১-১২
অৰুণাচল প্ৰদেশ	205.8	215.3	226.9	248.5	362.5
অসম	3532.1	4166.5	3618.2	3470.0	2736.2
মণিপুৰ	390.7	395.8	447.8	421.8	669.1
মেঘালয়	178.3	216.0	225.2	231.8	249.1
মিজোৰাম	133.8	124.0	124.6	19.1	68.0
নাগালেণ্ড	212.3	322.7	403.5	473.2	566.5
চিক্কিম	105.8	103.2	103.9	111.6	103.2
ত্ৰিপুৰা	556.1	523.1	556.4	633.3	712.4
উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (সৰ্বমুঠ)	**৫৩১৪.৯**	**৬০৬৬.৬**	**৫৭০৬.৫**	**৫৬০৯.৩**	**১১৪৮৮.৯**
উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (গড়)	**৬৬৪.৪**	**৭৫৮.৩**	**৭১৩.৩**	**৭০১.২**	

উৎস ঃ *Directorate of Economics and Statistics, Dept of Agriculture and Cooperation, Ministry of Agriculture, GOI.*

কৃষিৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষি ভূমিৰ পৰিমাণলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় য়ে অঞ্চলটোত অসমেই একমাত্ৰ ৰাজ্য যাক দেশৰঅন্য কৃষিগতভাৱে উন্নত ৰাজ্যসমূহৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি (অনুগ্ৰহ কৰি 5.3 নং তালিকাখনৰ সংশ্লিষ্ট আলোচনালৈ

লক্ষ্য কৰক)। কিন্তু এই ৰাজ্যখন অন্য উন্নত ৰাজ্য; যেনে— হাৰিয়ানা, মধ্যপ্রদেশ, মহাৰাষ্ট্র, পাঞ্জাৰ আৰু উত্তৰপ্রদেশৰ তুলনাত দুখ লগাভাৰে পিছপৰা। উপৰোক্ত তালিকাত দেখুওৱাৰ দৰে উক্ত সকলো বছৰতেই ৰাজ্যখনত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ পৰিমাণ অন্য ৰাজ্যসমূহৰ তুলনাত লক্ষ্যণীয়ভাৱে কম। তালিকাখনত লক্ষ্যণীয় আন এটা দৰকাৰী কথা হ'ল বিগত প্রায় দহ বছৰত (1996–97 চনৰ পৰা 2007–08 চনলৈ) অসম আৰু অন্য ৰাজ্যসমূহৰ মাজত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ সামগ্রিক পার্থক্য বেছিভাগ ক্ষেত্রতেই ক্রমাগতভাৱে বৃদ্ধি পাই আহিছে। উদাহৰণস্বৰূপে, 1996–97 চনত অসম আৰু হাৰিয়ানাৰ মাজত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ পার্থক্য আছিল (11448–3532] 7916 হাজাৰ টন। 2007–08 চনত ইহ'লগে (15307–3470] 11837 হাজাৰ টন। এইদৰে এই পার্থক্য বিগত দশকটোত ক্রমাগতভাৱে বাঢ়ি আছে। এইটো ইতিবাচক যে যদি অন্য ৰাজ্যসমূহ; যেনে— মহাৰাষ্ট্র আৰু পাঞ্জাৰৰ স'তে খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ পৰিমাণ তুলনাত্মক। লক্ষ্যণীয়ভাৱে এই পার্থক্য ৰাজ্যৰ গড় খাদ্য শস্য উৎপাদন আৰু সামগ্রিকভাৱে জাতীয় গড়ৰ পৰিমাণ সংশ্লিষ্ট উক্ত দশকটোত ক্রমাগতভাৱে বাঢ়ি আহিছে।

এইটো মনত ৰাখিব লাগিব যে অঞ্চলটোত উৎপাদিত কৃষি শস্যসমূহৰ মাজত ঘেঁহু, মাহজাতীয় শস্য, তেল, কুঁহিয়াৰ আদিৰ সৈতে তুলনা কৰিলে দেখা যায় যে ধানৰ উৎপাদনেই সর্বাধিক। কিছুমান পাহাৰীয়া ৰাজ্যত, যেনে-- মেঘালয়, মণিপুৰ আদিত উদ্যান শস্য, যেনে-- আঁঙুৰ, কমলা আদিও উৎপাদন হয় ; যাৰ সহায়ত অঞ্চলটোৰ খাদ্য সংসাধন উদ্যোগসমূহৰ উত্থান হোৱাৰ অৰকাশ আছে। আমি এতিয়া খাদ্য শস্যৰ উৎপাদনশীলতাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

৫.৫.২ কৃষি উৎপাদনশীলতা

কৃষি উৎপাদনশীলতাৰ হিচাপ বুজিবলৈ অতি সাধাৰণভাৱে ব্যৱহৃত ধাৰাটো হৈছে প্রতি হেক্টৰ ভূমিৰ গড় উৎপাদন। দেশত সেউজ বিপ্লৱ (যেনে-- হাইব্রীড শস্যৰ গুটি, জলসিঞ্চন ব্যৱস্থাৰ প্রসাৰ আৰু ভূ-কর্ষণৰ উন্নত পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ) আৰম্ভ হোৱাৰ পিচত প্রতি হেক্টৰত উৎপাদিত শস্যৰ পৰিমাণৰ এক বর্দ্ধিত ধাৰা আৰম্ভ হৈছিল। কিন্তু উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলত কৃষি উৎপাদনশীলতা নিম্নমানশীলেই হৈ থাকিল। ইয়াৰ অর্থ এই যে অঞ্চলটোত সেউজ বিপ্লৱৰ বিশেষ প্রভাৱ পৰা নাছিল। যিটো আছিল অৱধাৰিত। ইয়াৰ কাৰণ আছিল 1960 দশকত ভাৰতবর্ষত যেতিয়া সেউজ বিপ্লৱ আৰম্ভ কৰা হৈছিল ইয়াক হাৰিয়ানা আৰু পাঞ্জাৰ আদি কেইখনমান নির্বাচিত ৰাজ্যৰ বাহিৰে সমগ্র দেশতে ৰূপায়ণ কৰা হোৱা নাছিল। আকৌ অঞ্চলটোত, বিশেষভাৱে মুখ্য কৃষিনির্ভৰ ৰাজ্য অসমত সেউজ বিপ্লৱ সবাতোকৈ শেষত আৰম্ভ হৈছিল। সেয়ে সকলো বস্তুৰেই প্রতি হেক্টৰৰ গড় উৎপাদন (1981–82ÔÂ100ৰ

হিচাপত) উত্তৰ ভাৰতৰ অন্য ৰাজ্যসমূহৰ তুলনাত নিচেই কম। 2005-06 চনত অসমত প্রতি হেক্টৰ ভূমিৰ উৎপাদন আছিল এনেধৰণৰ ঃ খাদ্য শস্য 135.41, অন্য শস্য 107.34 আৰু সকলো ধৰণৰ বস্তু 122.50।

উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ সকলো ৰাজ্যৰেই মুখ্য শস্য ধান; অসমত প্রতি হেক্টৰত গড় উৎপাদন 2005-06 চনত 1695 কি.গ্রা., মণিপুৰত 2170 কি.গ্রা., ত্রিপুৰাত 2120 কি.গ্রা.। ঘেঁহুৰ ক্ষেত্রত অসমত প্রতি হেক্টৰত গড় উৎপাদন 1340 কি.গ্রা., অৰুণাচল প্রদেশত 1150 কি.গ্রা.। ইয়াক পাঞ্জাৰৰ 3780 কি.গ্রা. আৰু হাৰিয়ানাৰ 3285 কি.গ্রা.ৰ স'তে তুলনা কৰিলে প্রতি হেক্টৰৰ উৎপাদন আছিল নিচেই কম।

এতিয়া সামগ্রিক খাদ্য শস্য উৎপাদনশীলতালৈ লক্ষ্য কৰা যাওক। সেয়া তলৰ 5.7নং তালিকাত দেখুওৱা হ'ল। তালিকাখনৰ পৰা এইটো দেখা যায় যে অঞ্চলটোৰ গোটেইখন ৰাজ্যৰ ভিতৰত 2004-05 চনলৈ মণিপুৰতেই কৃষি উৎপাদনশীলতা অধিক। 2007-08 চনৰ সর্বোচ্চ উৎপাদনশীলতা হ'ল ত্রিপুৰাত, 2563 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰ। তালিকাত দেখুওৱাৰ দৰে ইয়াৰ পিচৰ সকলো বছৰতেই আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ ভিতৰত ত্রিপুৰায়েই দ্বিতীয় স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। 2007-08 চনৰ বাহিৰে মেঘালয়ৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা ক্রমাগতভাৱে বৃদ্ধিমান। মিজোৰামৰ স্থানো যথেষ্ট আশাপ্রদ। এই ৰাজ্যখনৰ উৎপাদনশীলতা কিয় হঠাৎ 2004-05 চনত 1888 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰৰ পৰা 2007-08 চনত 285 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰলৈ হ্রাস পালে সেয়া দৰাচলতে এক পৰিক্ষণীয় বিষয়। উপলব্ধ পাৰিসাংখ্যিক তথ্যই দেখুৱাই যে 2000-01 চনত 2036 কি.গ্রা.ঊ হেক্টৰেৰে ৰাজ্যখনৰ খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ পৰিমাণ আছিল সর্বোচ্চ (1996-97 চনৰ পৰা 2007-08 চনলৈ)। তাৰ পিচত ই পাচৰ তিনি বছৰত ক্রমাগতভাৱে 1917 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰ, 1866 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰ আৰু 1854 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰলৈ হ্রাস পায় (তালিকাত দেখুওৱা হোৱা নাই)। তাৰ পাছত ই মধ্যমীয়াভাৱে 2004-05 চনত 1888 কি.গ্রা.ঊ হেক্টৰলৈ বৃদ্ধি পায়।

তালিকা ৫.৭ ঃ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চল আৰু দেশৰ কিছু নির্বাচিত ৰাজ্যত খাদ্য উৎপাদনশীলতা

(পৰিমাণবোৰ কি.গ্রা./হেক্টৰত)

ৰাজ্য/বছৰ	১৯৯৬-৯৭	২০০০-০১	২০০৪-০৫	২০০৭-০৮	২০১১-১২
অৰুণাচল প্রদেশ	1165	1148	1178	1241	1767.0
অসম	1294	1457	1405	1378	1704.0
মণিপুৰ	2265	2359	2390	2297	2397.0
মেঘালয়	1349	1598	1674	1774	1873.0
মিজোৰাম	1726	2036	1888	285	1382.0
নাগালেণ্ড	1053	1406	1577	1567	1920.0
চিক্কিম	1374	1356	1406	1378	1495.0
ত্রিপুৰা	2039	2060	2176	2563	2498.0

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল (সৰ্বমুঠ)	১৫৩৩.২	১৬৭৭.৫	১৭১২.১	১৫৬০.২	
হাৰিয়ানা	2843	3060	3092	3420	
মধ্যপ্ৰদেশ	1103	945	1131	1069	
মহাৰাষ্ট্ৰ	1058	757	836	1150	
পাঞ্জাৰ	3786	4032	4040	4255	
উত্তৰ প্ৰদেশ	2088	2105	1961	2206	
সমগ্ৰ ভাৰত	**১৬১৪**	**১৬২৬**	**১৬৫২**	**১৮৬০**	

উৎস ঃ *Directorate of Economics and Statistics, Dept of Agriculture and Cooperation, Ministry of Agriculture, GOI.*

কিন্তু ইয়াৰ ঠিক পাচৰ বছৰ 2005–06 তইপুনৰ 1754 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰলৈ হ্ৰাস পায়। তাৰ পাছৰ বছৰত ই আকৌ 822 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰ (তালিকাত দেখুওৱা হোৱা নাই) লৈ হ্ৰাস পায় আৰু 2007–08 চনত 285 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰ হয়গৈ। এই তীব্ৰ হ্ৰাসমানতাৰ কাৰণ 2006–07 আৰু 2007–08 চনৰ 'খৰাং আৰু খৰাং সদৃশ' পৰিস্থিতিও হ'ব পাৰে। তথাপি বিষয়টোৰ আলোচনা হোৱাৰ আগেয়ে ইয়াৰ কাৰণ বিশ্লেষণ কৰাটো দৰকৰী। অসমত খাদ্য শস্যৰ উৎপাদনশীলতা অতি কম। 1996–97ৰ পৰা 2007–08 চনলৈ এই সময়ছোৱাত ই কেতিয়াবা ঊৰ্ধ্ব আৰু কেতিয়াবা নিম্নগামী হৈ থকা দেখা যায়। 1472 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰ উৎপাদনেৰে 2003–04 চনত ৰাজ্যখনত সৰ্বোচ্চ উৎপাদনশীলতা পৰিলক্ষিত হৈছিল। ইয়াৰ ঠিক পিছৰ বছৰত ই 1405 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰলৈ হ্ৰাস পায়। ইয়াৰ পিছৰ দুটা বছৰ ক্ৰমে 2005–06 আৰু 2006–07 বৰ্ষত (তালিকাত দেখুওৱা হোৱা নাই) উৎপাদনশীলতা আছিল ক্ৰমে 1405 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰ আৰু 1416 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰ। 2007–08 চনত এই সংখ্যাটো বৃদ্ধি হৈ 1378 কি.গ্ৰা.ঊহেক্টৰ হয়গৈ। উক্ত বছৰকেইটাত ৰাজ্যখনৰ উৎপাদনশীলতা মণিপুৰ, মেঘালয় অথবা ত্ৰিপুৰাতকৈ কম হৈয়েই থাকে। 2008 চনৰ বাদে মিজোৰামৰো উৎপানশীলতা অসমতকৈ অধিক। উপৰোক্ত তালিকাৰ পৰা দেখা যায় যে অঞ্চলটোত সৰ্বনিম্ন উৎপাদনশীলতা প্ৰদৰ্শন কৰিছে কেৱল অৰুণাচলে।অৱশ্যে কেৱল 2007–08 চনত মিজোৰামৰ উৎপাদনশীলতা আছিল সবাতোকৈ কম।

এতিয়া অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যকেইখনৰ উৎপাদনশীলতা দেশৰ কৃষিগতভাৱে উন্নত নিৰ্বাচিত তালিকাত দেখুওৱা অন্য ৰাজ্যকেইখনৰ স'তে তুলনা কৰি চোৱা যাওক। তালিকাখনৰ পৰা দেখা যায় যে উক্ত বছৰকেইটিত ভাৰতবৰ্ষৰ দুখন ৰাজ্য পাঞ্জাৰ আৰু হাৰিয়ানাৰ খাদ্য শস্যৰ উৎপাদনশীলতা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আটাইতকৈ অধিক উৎপাদনশীল ৰাজ্য; যেনে— মণিপুৰ অথবা ত্ৰিপুৰাতকৈও বহু বেছি। তথাপি অঞ্চলটোৰ এই দুখন ৰাজ্য তুলনামূলকভাৱে ভাল অৱস্থাত প্ৰত্যক্ষ কৰা যায় (অনুগ্ৰহ কৰি 5.7 তালিকাখন চাওক), যেতিয়া ইয়াৰ কৃষি উৎপাদনশীলতাক আমি ভাৰতবৰ্ষৰ

তালিকাত দেখুওৱা অন্য কৃষিগতভাৱে উন্নত ৰাজ্যকেইখনৰ লগত তুলনা কৰো। তালিকাখনৰ পৰা দেখা যায় যে এটা বছৰক বাদ দি এই দুখন ৰাজ্যৰ উৎপাদনশীলতা দেশৰ অন্য তিনিখন কৃষিগতভাৱে উন্নত ৰাজ্য মধ্যপ্রদেশ, মহাৰাষ্ট্র আৰু উত্তৰপ্রদেশতকৈ অধিক। কেৱল 1996-97 চনত উত্তৰপ্রদেশ (2088 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰ) ৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা ত্রিপুৰা [2039 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰ)তকৈ সামান্য বেছি। আকর্ষণীয়ভাৱে অঞ্চলটোৰ বৃহত্তম কৃষিপ্রধান ৰাজ্য অসম দৃশ্যপটত নাই। কিন্তু অঞ্চলটোত কৃষিৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ বিবেচনা কৰিলে দেখা যায় যে দেশৰ কৃষিগতভাৱে উন্নত ৰাজ্যসমূহৰ লগত তুলনা কৰিব পৰা ৰাজ্য কেৱল অসম। অৱশ্যে মণিপুৰ আৰু ত্রিপুৰাৰ খাদ্য শস্য উৎপাদনশীলতা কিয় অসমতকৈ অধিক সেই আলোচনা আমাৰ বর্তমান আলোচনাৰ পৰিধিৰ বাহিৰত। ইয়াৰ কিছু বিস্তৃত আলোচনাৰ প্রয়োজন আছে। আপুনি এই কামটো নিজাববীয়াকৈ কৰিব পাৰে আৰু অন্যৰ স'তে আলোচনা কৰিব পাৰে।

অনুশীলনী 5.1

ওপৰোক্ত আলোচনাৰ পৰা অসমক বাদ দি অন্য ৰাজ্যসমূহৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা আপুনি কিয় কম বুলি ভাবে? আকৌ অসমৰ উৎপাদনশীলতা অধিক হোৱাৰ মুখ্য কাৰণ কি বুলি ভাৱে— অধিক উৎপাদনশীলতা নে খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত ভূমিৰ অধিক পৰিমাণ? পাৰসাংখ্যিক তথ্যৰ যোগেদি আপোনাৰ যুক্তি প্রতীয়মান কৰক। (ইংগিতঃ আপুনি 4.3, 4.4, 4.6 আৰু 4.7নং পাৰিসাংখ্যিক তালিকাকেইখনৰ সহায় ল'ব পাৰে)।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ তলৰ উক্তিবোৰ শুদ্ধ নে অশুদ্ধ নির্ণয় কৰক—

(ক) অঞ্চলটোৰ অন্য ৰাজ্যসমূহৰ লগত তুলনা কৰিলে অসমৰ অধিক খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ কাৰণ হ'ল মূলতঃ ইয়াৰ কৃষি খণ্ডৰ অধিক উৎপাদনশীলতা। (শুদ্ধঊঅশুদ্ধ)

(খ) গোটেইকেইটি বছৰতে ত্রিপুৰাত খাদ্য শস্যৰ উৎপাদনশীলতা সর্বাধিক। (শুদ্ধঊঅশুদ্ধ)

প্রশ্ন নং ৫ ঃ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা ভাৰতবর্ষৰ মুঠ উৎপাদনশীলতাতকৈ অধিক নেকি? (60টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়ক)

.....

.....

.....

.....
.....
.....

৫.৬ উত্তৰ-পূৰ ভাৰতত কৃষিৰ আধুনিকীকৰণ

ষাঠিৰ দশকতেই ভাৰতবৰ্ষত সেউজ বিপ্লৱৰ সুচনা কৰা হৈছিল। কিন্তু ই দেশৰ উত্তৰ অঞ্চলতেই সীমাৱদ্ধ হৈ থাকিল আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল পিছ পৰি ৰ'ল। তাৰ ফলত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কৃষি উৎপাদনশীলতা নিম্নগামী হৈয়েই ৰ'ল। খাদ্যদ্রব্যৰ বৰ্ধিত চাহিদা পূৰণৰ বাবে কিছু অঞ্চলটোত খাদ্য শস্যৰ উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধি কৰা আৰু কৃষিক্ষেত্রৰ আধুনিকীকৰণৰ বাবে পদক্ষেপ লোৱা জৰুৰী হৈ পৰিছে। এনে পদক্ষেপসমূহ হ'ব পাৰে—

- জলসিঞ্চন ব্যৱস্থাৰ উন্নয়ন সাধন,
- উচ্চ উৎপাদনশীল বীজৰ ব্যৱহাৰ,
- সাৰ আৰু কীটনাশক দ্রব্যৰ ব্যৱহাৰ,
- কৃষিৰ যান্ত্রিকীকৰণ

অঞ্চলটোৰ ৰাজ্য বিশেষে জলসিঞ্চনৰ সু-ব্যৱস্থা থকা কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ বিভিন্ন। 2007–08 চনত অসমৰ জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা থকা কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ আছিল 92 হাজাৰ হেক্টৰ। খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত ভূমিৰ মুঠ [2518 হাজাৰ হেক্টৰ) হিচাপত ইয়াৰ পৰিমাণ মাত্র 3.65 শতাংশ। অসমত পানীৰ নাটনি নাই (নদীসমূহ থকা বাবে) যদিও ইয়াত সু-জলসিঞ্চনৰ যথেষ্ট প্রয়োজনীয়তা আছে। ই ইয়াৰে কৃষকসকলৰ বাৰিষাৰ ওপৰত থকা ভৰসা হ্রাস কৰিব আৰু বানপানীৰ কৱলৰ পৰা উৎপাদিত শস্যসমূহ ৰক্ষা কৰিব। 2004–05 চনত মণিপুৰত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা থকা কৃষিভূমিৰ পৰিমাণ আছিল 54 হাজাৰ হেক্টৰ। সেই বিশেষ বছৰটোও খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত কৃষিভূমিৰ পৰিমাণৰ [187.4 হাজাৰ হেক্টৰ) তুলনাত সেয়া আছিল মাথোঁ 29 শতাংশ। (অন্য ৰাজ্যসমূহৰ বাবেও তালিকা একেখনেই)। 2007–08 চনত মেঘালয়ত 73 হাজাৰ হেক্টৰ ভূমিত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছিল, যিটো খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত মুঠ ভূমি (130.7 হাজাৰ হেক্টৰ)ৰ হিচাপত আছিল 56 শতাংশ। 2007–08 চনত মিজোৰামত 10 হাজাৰ হেক্টৰ ভূমিত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছিল, যিটো খাদ্য-শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত মুঠ ভূমি (67.1 হাজাৰ হেক্টৰ)ৰ হিচাপত আছিল 15 শতাংশ। 2004–05 চনত নাগালেণ্ডত 104 হাজাৰ হেক্টৰ ভূমিত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছিল। উক্ত বছৰটোত এই পৰিমাণ খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত মুঠ ভূমি (255.8 হাজাৰ হেক্টৰ)ৰ হিচাপত 40 শতাংশ আছিল। 2006–07 চনত অৰশ্যে ৰাজ্যখনত এই পৰিমাণ 106 হাজাৰ হেক্টৰলৈ বৃদ্ধি পায়। 2009 চনৰ মার্চ মাহলৈ ত্রিপুৰাত খাদ্য শস্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহৃত 252 হাজাৰ হেক্টৰ ভূমিৰ 98 হাজাৰ হেক্টৰ ভূমিত

জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছিল। এইদৰে মুঠ খেতিৰ বাবে ব্যৱহৃত মুঠ ভূমিৰ 39 শতাংশ ভূমিত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছে। 2003–04 চনত চিকিমত 24 হাজাৰ হেক্টৰ কৃষি ভূমিত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছিল। 2004–05 চনত খাদ্য শস্যৰ বাবে ব্যৱহৃত মুঠ ভূমি (73.9 হাজাৰ হেক্টৰ)ৰ স'তে তুলনা কৰিলে এই পৰিমাণন আছিল 32 শতাংশ। (উৎস ঃ www.indiastat.com, Economic Review of Tripura, 2008-09, Economic Survey of Sikkim, 2006-07)

আলোচনাৰ পৰা এইটো দেখা যায় যে অসমেই অঞ্চলটোৰ সর্বাধিক খাদ্য শস্য উৎপাদিত ৰাজ্য, য'ত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা থকা ভূমিৰ পৰিমাণ সবাতোকৈ কম। ইয়েই অঞ্চলটোৰ অন্য ৰাজ্য; যেনে— মণিপুৰ, মেঘালয়, ত্রিপুৰা আৰু মিজোৰাম [2007–08 চন দি) আদিতকৈ অসমত তুলনামূলকভাৱে কম খাদ্য শস্য উৎপাদন হোৱাৰ কাৰণসমূহৰ ভিতৰত এক অন্যতম সাম্ভাব্য কাৰণ হ'ব পাৰে। ই এইটোও প্রতীয়মান কৰে যে ৰাজ্য এখনত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা যথোচিত হ'লে তাৰ কৃষি উৎপাদনশীলতাও অধিক হয়।

উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলত উচ্চ উৎপাদনশীল বীজ ব্যৱহাৰৰ তথ্য সুলভ নহয়। তথাপি শিলঙত অৱস্থিত ভাৰতীয় কৃষি গৱেষণা পৰিষদ (ICAR)এ অঞ্চলটোৰ জলবায়ুৰ সতে খাপ খোৱা এইচ ৰাই ভি (HYV) বীজ প্রচলন কৰাৰ অর্থে প্রচেষ্টা অব্যাহত ৰাখিছে। অলপতে যোৰহাটস্থিত অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়ে ৰাজ্যখনৰ সতে খাপ খোৱাকৈ উন্নত ধানৰ বীজ প্রস্তুত কৰি উলিয়াইছে।

ৰাসায়নিক সাৰৰ ব্যৱহাৰো হ'ল অসমৰ অর্থনীতিত কৃষিক্ষেত্রৰ আধুনিকীকৰণ হোৱাৰ এক অন্যতম সূচক। অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যসমূহত ৰাসায়নিক সাৰৰ ব্যৱহাৰ হোৱাৰো কোনো তথ্য সুলভ নহয়। সুলভ তথ্যই দেখুৱায় যে 2008–09 চনত অসমত প্রতি হেক্টৰ কৃষিভূমিত ব্যৱহৃত সাৰৰ পৰিমাণ হ'ল 62.1 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰ; যিটো দেশত হোৱা গড় ব্যৱহাৰ 128.1 কি.গ্রা.ঊহেক্টৰৰ আধাতকৈও কম। কীটনাশক দ্রব্যৰ ব্যৱহাৰো হ'ল এক অন্যতম সূচক। অৱশ্যে ব্যৱহাৰৰ পৰিমাণ বৃদ্ধি কৰাতকৈ, যথোচিত ব্যৱহাৰ বেছি লাভদায়ক। সুলভ তথ্যই দেখুৱাই যে 2008–09 চনত অৰুণাচল প্রদেশৰ কৃষিখণ্ডত 10 মেট্রিক টন ৰাসায়নিক সাৰ ব্যৱহাৰ হৈছিল। উক্ত বছৰটোত অন্য ৰাজ্যসমূহত ব্যৱহাৰ হোৱা ৰাসায়নিক সাৰৰ পৰিমাণ আছিল এনেধৰণৰ অসম ঃ 150 মেট্রিকটন, মণিপুৰঃ 30.36 মেট্রিক টন, মিজোৰামঃ 44.25 মেট্রিক টন, নাগালেণ্ডঃ 17.83 মেট্রিক টন' চিকিমঃ 2.68 মেট্রিক টন, আৰু ত্রিপুৰাঃ 38 মেট্রিক টন, মেঘালয়ত 2007–08 চনত ব্যৱহৃত ৰাসায়নিক সাৰৰ পৰিমাণ আছিল 6 মেট্রিক টন, উক্ত বছৰটোত অসমত এই ব্যৱহাৰৰ পৰিমাণ 2000–01 চনতকৈ যথেষ্ট কম আছিল। সেই বছৰটোত ৰাজ্যখনত ব্যৱহৃত ৰাসায়নিক সাৰৰ পৰিমাণ আছিল 245 মেট্রিক টন, 2000–01 ত অঞ্চলটোৰ অন্য ৰাজ্যসমূহত ব্যৱহৃত ৰাসায়নিক সাৰৰ পৰিমাণ আছিল এনেধৰণৰ— অৰুণাচল প্রদেশঃ 13 মেট্রিক টন, মণিপুৰঃ 20 মেট্রিক টন, মেঘালয়ঃ 6 মেট্রিক টন, মিজোৰামঃ 8 মেট্রিক টন, নাগালেণ্ডঃ 8 মেট্রিক টন, চিকিমঃ 4 মেট্রিক টন আৰু ত্রিপুৰাঃ 11 মেট্রিক টন। সামগ্রিকভাৱে ভাৰতবর্ষত

ৰাসায়নিক সাৰৰ ব্যৱহাৰ 2000–01 চনত 43584 মেট্রিক টনৰ পৰা 2008–09 চনত 43,860 মেট্রিক টন লৈ সামান্য বৃদ্ধি হৈছিল।

কৃষিক্ষেত্ৰৰ যান্ত্রিকীকৰণৰ ক্ষেত্ৰত যথেষ্ট পাৰিসাংখিক তথা সুলভ নহয় যদিও বিগত সময়ছোৱাত ট্রেক্টৰ, পাৱাৰ টিলাৰ আদিৰ ব্যৱহাৰ উচ্চ হাৰত বৃদ্ধি হোৱা দেখা যায়। মুঠতে ইয়াকে ক'ব পাৰি যে উক্ত আধুনিক কৌশলসমূহ ব্যৱহাৰ কৰিলে, অঞ্চলটোত উৎপাদন আৰু উৎপাদনশীলতা বৃদ্ধি পাব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৬ ঃ তলৰ উক্তিবোৰ শুদ্ধ নে অশুদ্ধ

(ক) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কৃষিক্ষেত্র যথেষ্ট সময়োচিত (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(খ) অসমত যথেষ্ট পৰিমাণৰ পানী সুলভ আৰু সেয়ে ইয়াত জলসিঞ্চনৰ প্রয়োজন নাই। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

প্রশ্ন নং ৭ ঃ ত্রিপুৰাৰ জলসিঞ্চন ব্যৱস্থাৰ ওপৰত এটি টোকা লিখক (40 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

.....

.....

প্রশ্ন নং ৮ ঃ আপোনাৰ দৃষ্টিত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কৃষিক্ষেত্রৰ আধুনিকীকৰণত সেউজ বিপ্লৱৰ কিবা প্রভাৱ আছেনে? (40 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

.....

.....

৫.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অর্থনীতিত কৃষিৰ এক মুখ্য ভূমিকা আছে। অঞ্চলটোৰ কৃষি নির্ভৰ উদ্যোগসমূহো কৃষিৰ ওপৰত যথেষ্ট নির্ভৰশীল। দেশৰ মুঠ ঘৰুৱা উৎপাদন (GDP) লৈও কৃষিক্ষেত্রৰ বৰঙণি যথেষ্ট।
- অঞ্চলটোত কৃষি বিপ্লৱৰ প্রভাৱ আছিল তেনেই ক্ষীণ আৰু যাৰ বাবে দেশৰ অন্য ৰাজ্য-সমূহৰ তুলনাত অঞ্চলটোৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা তেনেই কম। ধানেই হ'ল অঞ্চলটোৰ

মুখ্য কৃষি শস্য। খাৰিফ ঋতুতেই ইয়াত অধিকাংশ কৃষি উৎপাদন কৰা হয়।

- অঞ্চলটোৰ কৃষিক্ষেত্ৰৰ এক মুখ্য বৈশিষ্ট্য হ'ল 'স্থানান্তৰিত কৃষি', য'ত পাহাৰীয়া অঞ্চল-সমূহত প্ৰথমতে এটুকুৰা ভূমি নিৰ্বাচিত কৰা হয় আৰু তাত থকা গছ-গছনি আদি কাটি আৰু পাছত পুৰি ঠাইখিনি খেতিৰ বাবে মুকলি কৰি লোৱা হয়। শস্য ৰোপণ আৰু চপোৱাৰ পাছত পুনৰ একে পদ্ধতিৰে খেতিৰ বাবে অন্য এটুকুৰা ঠাই নিৰ্বাচন কৰি লোৱা হয়। ই ভূমিৰ উৰ্বৰতা হ্ৰাস কৰে আৰু ইয়াৰ ফলত ভূমিস্খলন, পাৰিপাৰ্শ্বিক ভাৰসাম্য বিনষ্ট হয় আৰু পৰিৱেশৰ ওপৰত বিৰূপ প্ৰভাৱ পৰে।
- স্থানান্তৰিত কৃষিৰ বহুতো কু-ফল আছে, সেয়ে এই পদ্ধতি ৰোধ কৰাৰ বাবে চিন্তা কৰা প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে। কিছুমান কৌশল এনে হ'ব পাৰে ঃ নিৰ্বণানীকৰণ ৰোধ কৰা, ভূমি সংৰক্ষণ কৰা, উদ্যান শস্য ৰোপণ কৰা, পোহনীয়া জীৱ-জন্তুৰ ফাৰ্ম আৰু সিহঁতৰ খাদ্যৰ বাবে ঘাঁহ শস্য ৰোপণ কৰা, ভূমিৰ যথোচিত ব্যৱহাৰৰ বাবে জলবিভাজিকা তৈয়াৰ কৰা, ৰাৰাৰ, কফি আদি ৰোপণ কৰা, জনজাতীয় পৰিয়ালসমূহৰ পুনৰ সংস্থাপনৰ ব্যৱস্থা লোৱা, স্থায়ী কৃষি ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা ইত্যাদি।
- ক্ৰমাগতভাৱে বৃদ্ধি হোৱা জনসংখ্যাৰ সমান্তৰালভাৱে খাদ্য-শস্যৰ বৰ্দ্ধিত চাহিদা পূৰণ কৰিবৰ বাবে পৰাম্পৰাগত কৃষি পদ্ধতিৰ ঠাইত কৃষিক আধুনিকৰণ কৰাটো অতি জৰুৰী। কৃষি ক্ষেত্ৰৰ আধুনিকৰণৰ বাবে ল'বলগীয়া ব্যৱস্থাসমূহ হ'ল ঃ জলসিঞ্চন আঁচনিৰ উন্নতি সাধন কৰা, উচ্চ উৎপাদনক্ষম বীজৰ ব্যৱহাৰ, ৰাসায়নিক সাৰ আৰু কীটনাশক দ্ৰব্যৰ ব্যৱহাৰ, কৃষি ক্ষেত্ৰত যান্ত্ৰিকীকৰণ, ইত্যাদি। এই উপায়বোৰ হাতত ল'লে এইটো আশা কৰিব পাৰি যে অঞ্চলটোত কৃষি উৎপাদন আৰু উৎপাদনশীলতা আশাপ্ৰদভাৱে বৃদ্ধি হ'ব।

৫.৮ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

1] ড০ প্ৰণৱ কুমাৰ ধৰঃ *অসমৰ অৰ্থনীতি (উত্তৰ-পূৰ ভাৰতৰ অৰ্থনীতিসহ)*, কল্যাণী পাব্লিচাৰ্ছ।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1] P. K. Dhar: *The Economy of Assam (Including Economy of North East India)*, Kalyani Publishers, 18th Edition, 2007.

৫.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (গ) অশুদ্ধ

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অৰুণাচল প্ৰদেশ,মণিপুৰ, মিজোৰাম আৰু নাগালেণ্ড আদি ৰাজ্যত 2000–01 চনৰ পৰা খেতিৰ বাবে ব্যৱহৃত ভূমিৰ পৰিমাণ বৃদ্ধি পাইছে। অঞ্চলটোৰ অন্য ৰাজ্যসমূহত অৱশ্যে এনে কোনো সঠিক ধাৰা পৰিলক্ষিত নহয়।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ধানেই হ'ল অঞ্চলটোৰ মুখ্য খাদ্য শস্য আৰু পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহক বাদ দি ইয়াত বৃহৎ পৰিমাণত ধান খেতি কৰা হয়। অঞ্চলটোত উৎপাদিত বেছি ভাগ শস্যই খাৰিফ ঋতুত হোৱা শস্য। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মাহজাতীয় আৰু অন্য ৰবি শস্যসমূহ অতি কম মাত্ৰাত উৎপাদন হয়, যি মুঠ কৃষিভূমিৰ মাত্ৰ 5.6 শতাংশহে অধিকাৰ কৰি আছে।

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (খ) অশুদ্ধ

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অঞ্চলটোৰ অধিকাংশ ৰাজ্যৰেই কৃষি উৎপাদনশীলতা সৰ্বভাৰতীয় উৎপাদনৰ তুলনাত কম। যদিও মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা দেশৰ অন্য ৰাজ্যসমূহৰ স'তে তুলনাত্মক। অৱশ্যেই ই পঞ্জাৱ আৰু হাৰিয়ানাৰ উৎপাদনশীলতাৰ স'তে তুলনাত নাহে। অঞ্চলটোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ কৃষিভিত্তিক ৰাজ্য অসমৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা অৱশ্যে তুলনামূলকভাৱে কম।

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (খ) অশুদ্ধ

৭ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ মাৰ্চ 2009 চনৰ হিচাপ মতে ত্ৰিপুৰাত কৃষিৰ বাবে ব্যৱহৃত মুঠ 252 হাজাৰ হেক্টৰ ভূমিৰ ভিতৰত 98 হাজাৰ হেক্টৰতকৈও অধিক ভূমিত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছিল। এইদৰে মুঠ ভূমিৰ 39 শতাংশ ভূমিত জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা আছিল।

৮ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ 1960ৰ কালছোৱাত ভাৰতবৰ্ষত সেউজ বিপ্লৱৰ সূচনা কৰা হৈছিল। কিন্তু সেয়া প্ৰধানতঃ দেশখনৰ উত্তৰ অঞ্চলৰ ৰাজ্যখনৰ মাজতে সীমাবদ্ধ আছিল। প্ৰকৃতাৰ্থত ক'বলৈ গ'লে উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোত তাৰ প্ৰভাৱ আছিল একেবাৰে শূন্য। সেই কাৰণে, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা একেবাৰে কম হৈয়ে থাকিল।

৫.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) চুটি প্ৰশ্ন (150 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক।)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কৃষিৰ গুৰুত্ব সম্পৰ্কে চমুকৈ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত ভূমি ব্যৱহাৰৰ ধৰণ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত শস্য উৎপাদনৰ ধাৰা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত কৃষিক্ষেত্ৰৰ আধুনিকীকৰণৰ স'তে জড়িত উপাদ্য বিষয়সমূহ চমুকৈ আলোচনা কৰক।

(খ) ৰচনাধর্মী প্রশ্ন (300–500 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক।)

প্রশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ কৃষি উৎপাদনশীলতাৰ ধাৰা সম্পর্কে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ কৃষি উৎপাদনশীলতা আৰু ভূমি ব্যৱহাৰৰ আর্হি সম্পর্কত এখন ৰচনা লিখক।

প্রশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ কৃষি উৎপাদনশীলতাৰ স'তে ভাৰতবর্ষৰ কৃষিগতভাৱে উন্নত ৰাজ্যসমূহৰ উৎপাদনশীলতাৰ এটি তুলনামূলক বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা। আপুনি ভাবানে যে অসমক পাঞ্জাৱ অথবা হাৰিয়ানাৰ দৰে ৰাজ্যসমূহৰ স'তে তুলনা কৰিব পাৰি? আপোনাৰ যুক্তিসমূহ প্রতীয়মান কৰক।

*** ***** ***

অধ্যায় ৬ ঃ উত্তৰ-পূব পৰিষদ

অধ্যায় গাঁথনি

6.1 উদ্দেশ্য

6.2 পৰিচয়

6.3 উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য

6.4 উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সংগঠন

6.5 উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ কার্যাৱলী আৰু ভূমিকা

6.6 উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ কার্যাৱলীৰ ওপৰত এক সমালোচনাত্মক আলোকপাত

6.7 অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

6.8 অধিক জানিবলৈ

6.9 অগ্রগতিৰ খতিয়ান

6.10 আৰ্হি প্রশ্ন

৬.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- উত্তৰ পূব পৰিষদৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্যসমূহ উল্লেখ কৰিব পাৰিব
- উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সংগঠন বর্ণনা কৰিব পাৰিব
- আঞ্চলিক বিকাশত উত্তৰ পূব পৰিষদৰ ভূমিকা আৰু কার্য্যাৱলী বর্ণনা কৰিব পাৰিব
- উত্তৰ পূব পৰিষদৰ ভূমিকা আৰু কার্য্যাৱলীৰ সমালোচনাত্মক মূল্যায়ন কৰিব পাৰিব।

৬.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টিয়ে প্রাথমিকভাৱে ভাৰতৰ উত্তৰ পূব পূর্বাঞ্চলৰ বিকাশৰ বাবে গঢ় লৈ উঠা সংগঠনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে। এই সংগঠনটো হ'ল উত্তৰ-পূব পৰিষদ (NEC)। উত্তৰ-পূব পৰিষদক উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ দ্রুত আৰু সুষম আর্থ সামাজিক বিকাশৰ বাবে এক অন্যতম গুৰুত্বপুর্ণ বিকাশ সংস্থা বুলি গণ্য কৰা হয়। এই অধ্যায়টোৱে উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ লক্ষ্য উদ্দেশ্য, ইয়াৰ সংগঠন, আঞ্চলিক বিকাশত উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ ভূমিকা আৰু কার্য্যাৱলী আৰু ইয়াৰ সমালোচনাত্মক মূল্যায়নৰ স্পষ্ট আভাস দিয়াৰ প্রয়াস কৰিছে।

অৰুণাচল প্রদেশ, অসম, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, চিক্কিম আৰু ত্রিপুৰাৰে গঠিত উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ আঠোখন প্রদেশৰ অর্থনৈতিক আৰু সামাজিক বিকাশৰ লগত জড়িত কেন্দ্রীয় সংস্থাটো হৈছে উত্তৰ-পূৱ পৰিষদ (North Eastern Council)।

1971 চনত সংসদে গ্রহণ কৰা আইন অনুসৰি উত্তৰ-পূব পৰিষদখন গঠিত হৈছিল।

1972চনৰ 1 আগষ্টৰ পৰা এই পৰিষদখনে নিজৰ কাম-কাজ আৰম্ভ কৰে। এই পৰিষদখনৰ গঠনে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ ৰাজ্য কেইখনৰ দ্রুত উন্নয়নৰ ক্ষেত্রত এক পৰিকল্পিত অধ্যায়ৰ পাতনি মেলিছে। যোৱা বিগত বছৰসমূহত উত্তৰ-পূৱ পৰিষদে এই অঞ্চলটোৰ পৰা অনগ্রসৰতা দূৰ কৰিবলৈ অর্থনৈতিক প্রয়াস (economic endeavour) আৰম্ভ কৰি এই পিছপৰা অঞ্চলটোক এটা নতুন দিশৰ সন্ধান দিলে। এইদৰে, উত্তৰ-পূব পৰিষদে প্রচুৰ সম্ভাৱনাপূর্ণ অথচ অনগ্রসৰ হৈ থকা এই উত্তৰ-পূবাঞ্চললৈ নতুন আশাৰ বতৰা কঢ়িয়াই আনিছে।

৬.৩ উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য

প্রতিটো সংগঠন বা অনুষ্ঠানৰে ইয়াৰ বহল উদ্দেশ্যত উপনীত হ'বলৈ কিছুমান নির্দিষ্ট লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য থাকে। উত্তৰ-পূব পৰিষদৰো কিছুমান নির্দিষ্ট লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য আছে। এইসমূহ হৈছে তলত দিয়াধৰণৰ-

- উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ আর্থসামাজিক বিকাশৰ কাৰণে সমন্বয়ৰক্ষী পৰিকল্পনাৰ যোগেদি সর্বতোপ্রকাৰে চেষ্টা কৰা।
- সুষম আঞ্চলিক বিকাশৰ যোগেদি আঞ্চলিক অসমতা আৰু বৈষম্য দূৰ কৰা।
- উপযুক্ত পৰামর্শ দানৰ যোগেদি সদস্য ৰাজ্যকেইখনৰ মাজত সহযোগিতা আৰু সমন্বয় সুনিশ্চিত কৰা।
- উপযুক্ত আন্তঃগাঁনি নির্মাণত সদস্যৰাজ্যকেইখনক সহযোগিতা আগবঢ়োৱা।

৬.৪ উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সংগঠন

উত্তৰ পূব পৰিষদ উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ গোটেই আঠখন ৰাজ্যৰ মুখামন্ত্রী আৰু ৰাজ্যপালসমূহক সদস্য হিচাপে লৈ গঠন কৰা হয় আৰু ইয়াত এজন সভাপতি থাকে। ভাৰতৰ গৃহ মন্ত্রী সম্প্রতি ইয়াৰ সভাপতি আৰু উত্তৰ-পূৱ উন্নয়ন দপ্তৰৰ মন্ত্রী ইয়াৰ উপ সভাপতি পৰিষদে ইয়াৰ শ্বিলঙত থকা স্থায়ী কার্য্যালয়ৰ পৰা কাম কাজ পৰিচালনা কৰে। পৰিষদে আটাইকেইখন ৰাজ্যৰে উমৈহতীয়া স্বার্থ সন্নিবিষ্ট হৈ থকা বিষয়সমূহ আলোচনা কৰে আৰু দুখন বা তাতোধিক ৰাজ্য জড়িত হৈ থকা প্রকল্পত অনুমোদন জনায়।

আগতে উত্তৰ পূব পৰিষদত সাতখন সদস্যৰাজ্যহে আছিল আৰু ছিক্কিমক ইয়াৰ আঁওতালৈ অনাহোৱা নাছিল। ১৯৯৮ চনৰ ৮ মে'ত তেতিয়াৰ প্রধানমন্ত্রী অটল বিহাৰী বাজপেয়ী আৰু উত্তৰ পূর্বাঞ্চল তথা ছিক্কিমৰ মুখ্যমন্ত্রীৰ মাজত হোৱা সন্মিলনত চৰকাৰে উত্তৰ পূব পৰিষদ পুনৰ গঠন কৰাৰ কথা ঘোষণা কৰে আৰু ছিকিমক ইয়াৰ অষ্টম সদস্যৰাজ্য হিচাপে অন্তর্ভুক্ত কৰা হয়।

৬.৫ উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ কার্যাৱলী আৰু ভূমিকা

উত্তৰ-পূব পৰিষদখন তলত উল্লেখ কৰা কার্যাৱলী ৰূপায়নৰ বাবে গঠন কৰা হৈছিল—

- আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ সামূহিক স্বার্থৰ লগত জড়িত কোনো সমস্যা বা দিশৰ আলোচনা কৰা আৰু কেন্দ্রীয় চৰকাৰ তথা সংশ্লিষ্ট, ৰাজ্যকেইখনক নির্দিষ্ট সমস্যা বা দিশটোলৈ পৰামর্শ আগবঢ়ায় ।বিশেষকৈ পৰিষদে এনে বিষয় লৈ পৰামর্শ আগবঢ়ায় যি বিষয় সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যসমূহৰ অর্থনৈতিক আৰুসামাজিক পৰিকল্পনাৰ লগত জড়িত, আন্তঃৰাজ্যিক পৰিবহণ আৰু যোগাযোগৰ লগত জড়িত উমৈহতীয়া স্বার্থজনিত বিষয় বা শক্তিখণ্ড বা বান নিয়ন্ত্রণ প্রকল্পৰ লগত জড়িত।
- কেন্দ্রীয় চৰকাৰক আঞ্চলিক আঁচনিত অন্তর্ভুক্ত হোৱা প্রকল্প আৰু আঁচনিসমূহৰ স্থানভিত্তিক কার্যকৰীকৰণৰ বাবে পৰামর্শ আগবঢ়োৱা। যেতিয়া কোনো এটা প্রকল্প বা আঁচনি দুখন বা অধিক ৰাজ্যৰ লাভালাভৰ বাবে কার্যকৰী কৰা হয়, তেতিয়া তেনে প্রকল্প বা আঁচনি কিদৰে ৰূপায়িত হ'ব, তাৰ ব্যৱস্থাপনা কৰা, সংশ্লিষ্ট ৰাজ্যকেইখনে তাৰ পৰা পোৱা সুফল বা লাভ কিদৰে ভগাই ল'ব আৰু আঁচনিৰ কার্যকৰীকৰণত লগা ব্যয় কিদৰে কৰা হ'ব, ইত্যাদি দিশৰ চোৱাচিতা কৰা।
- প্রকল্পসমূহত ব্যয় হোৱা ধনৰাশি সঠিক ক্ষেত্রত ব্যয় হৈছে নে নাই তাৰ পৰীক্ষা কৰি কেন্দ্রীয় চৰকাৰক আঞ্চলিক আঁচনিভুক্ত প্রকল্পসমূহ ৰূপায়ন কৰা ৰাজ্যসমূহক কিমান পৰিমাণৰ ধন আবণ্টন কৰিব লাগিব তাক নির্ধাৰিত কৰি দিয়া।
- আৱশ্যকীয় জৰীপ কার্য চলোৱাৰ বাবে ৰাজ্যসমূহৰ চৰকাৰক বা কেন্দ্রীয় চৰকাৰক পৰামর্শ আগবঢ়োৱা।
- সময়ে সময়ে পৰিষদৰ সদস্যভুক্ত ৰাজ্যসমূহৰ সুৰক্ষা ব্যৱস্থা আৰু ৰাজহুৱা আইন-শৃংখলাৰ অৱস্থাৰ পর্যবেক্ষণ কৰা আৰু তেনে ব্যৱস্থা দৃঢ় কৰাৰ ক্ষেত্রত সংশ্লিষ্ট ৰাজ্য চৰকাৰসমূহক ব্যৱস্থা ল'বলৈ নীতি-নির্দেশনা জাৰি কৰা।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদ কেতিয়া গঠন কৰা হয় আৰু ইয়াৰ মুখ্য উদ্দেশ্য কি আছিল ?

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সদস্য ৰাজ্যসমূহ কি কি ?

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সভাপতিক কোনে মনোনীত কৰে ?

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ কোন চনত ছিক্কিমক উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সদস্য ৰাজ্য হিচাপে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়?

.....

.....

অনুশীলনী ৬.১

উত্তৰ পূব পৰিষদৰ বিভিন্ন সন্মিলনসমূহৰ প্ৰতিবেদন সমূহ অধ্যয়ন কৰক আৰু ইয়াৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ অংশসমূহ লিপিবদ্ধ কৰক।

.....

.....

.....

.....

৬.৬ উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ কাৰ্যাৱলীৰ ওপৰত এক সমালোচনাত্মক আলোকপাত

1971 চনত উত্তৰ-পূব পৰিষদ স্থাপিত হোৱাৰ পিছৰ পৰা ই অঞ্চলটোৰ আৰ্থ-সামাজিক উন্নয়নৰ বাবে ভালেসংখ্যক পদক্ষেপ লৈ আহিছে। দশম পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ কালছোৱালৈকে পৰিষদখনে গ্ৰহণ কৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপসমূহ হৈছে ক্ৰমে—

- **কৃষি আৰু তাৰ লগত জড়িত বিশিষ্ট খণ্ডসমূহ ঃ** অঞ্চলটোৰ কৃষিখণ্ডৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া তিনিটা প্ৰধান প্ৰতিবন্ধকতাৰ কথা উত্তৰ-পূব পৰিষদে চিনাক্ত কৰিছে। এই প্ৰতিবন্ধকতাসমূহ হৈছে— (ক) উন্নত মানৰ ভাল বীজৰ অভাৱ, (খ) জলসিঞ্চন ব্যৱস্থাৰ অভাৱ, আৰু (গ) সাৱসমূহৰ সৰবৰাহৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া যাতায়তৰ অসুবিধা। এই অসুবিধাসমূহ আঁতৰ কৰিবলৈ উত্তৰ-পূব পৰিষদে তলত দিয়া ব্যৱস্থাসমূহ গ্ৰহণ কৰিছে—
  - উত্তৰ-পূব পৰিষদে অসম, ত্ৰিপুৰা আৰু মণিপুৰত একোখনকৈ বীজৰ ফাৰ্ম (farm) প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰিছিল। এইটো আশা কৰা হৈছিল যে এই ফাৰ্মকেইখনে অঞ্চলটোত থকা উন্নত বীজৰ চাহিদা পূৰণ কৰিব পাৰিব।
  - জলসিঞ্চন ব্যৱস্থাৰ উন্নতিৰ বাবে উত্তৰ-পূব পৰিষদে কেন্দ্ৰীয় ভূ-জল ব'ৰ্ড (CGWB)ৰ সহায়ত ষষ্ঠ পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ সময়ত কিছুমান পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে।
  - ঝুম খেতিৰ লগত জড়িত সমস্যাসমূহ সমাধানৰ বাবে উত্তৰ-পূব পৰিষদে কেইটামান বিশেষ অঞ্চল উন্নত কৰি সেই সেই অঞ্চলত ঝুম খেতিৰ লগত জড়িত লোকক স্থায়ীভাৱে বসতি কৰাবলৈ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে। বিশেষ পৰামৰ্শদানকাৰী সংস্থাৰ সহযোগত পৰিষদে জলচ্ছেদ পৰিচালনা (watershed management)ৰ বাবেও কেইবাখনো আঁচনি গ্ৰহণ কৰিছে।

এইবোৰৰ বাহিৰেও উত্তৰ-পূব পৰিষদে অন্যান্য বহু ধৰণৰ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে।

- **পশুপালন আৰু পশু চিকিৎসা খণ্ড ঃ** স্থানীয় পশু প্ৰজাতিৰ মানদণ্ড উন্নত কৰিবলৈ উত্তৰ-পূব পৰিষদে উন্নত প্ৰজাতিৰ পশুৰ বংশ বৃদ্ধিৰ বাবে ব্ৰীডিং ফাৰ্ম (breeding farms) স্থাপন কৰিছে, যাতে সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ লাভ হয়। পশু খাদ্যৰ উৎপাদন উন্নত কৰিবলৈ পশু খাদ্যৰ বীজ উৎপাদনৰ ফাৰ্ম দুখন ক্ৰমে ত্ৰিপুৰা আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশত স্থাপন কৰা হৈছে।
- **মীন ক্ষেত্ৰৰ উন্নয়ন ঃ** অঞ্চলটোৰ জলাশয়সমূহত হোৱা মাছৰ পোনাৰ অভাৱ পূৰণ কৰিবলৈ উত্তৰ-পূব পৰিষদে ত্ৰিপুৰাত এখন মাছৰ পোনা উৎপাদনকাৰী ফাৰ্ম স্থাপন কৰিছে। তেনে দুখন অন্য ফাৰ্ম নাগালেণ্ডৰ থিজামা আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশত অৱস্থিত। মাছৰ পোনা উৎপাদনক অধিক ত্বৰান্বিত কৰিবলৈ ত্ৰিপুৰাত এটা পিটুইটাৰী গ্লেণ্ড বেংক (pituitary gland bank) প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছে। চাহিদা আৰু যোগানৰ মাজত থকা পাৰ্থক্য কমাবলৈকে এই চাৰিওটা প্ৰকল্প গ্ৰহণ কৰা হৈছে। এইবোৰৰ বাহিৰেও শ্বিলঙত অৱস্থিত উত্তৰ-পূব পাৰ্বত্য বিশ্ববিদ্যালয় আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে জলাশয়, জলাধাৰসমূহৰ হাইড্ৰ'-বায়োল'জিকেল অৱস্থাৰ পৰীক্ষামূলক অধ্যয়নৰ বাবে বিভিন্ন ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে।
- **জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু বনভূমিৰ পৰিচালনা ঃ** অঞ্চলটোৰ জৈৱ বৈচিত্ৰ্যৰ সংৰক্ষণ আৰু বনভূমিৰ পৰিচালনাৰ বাবে উত্তৰ-পূব পৰিষদে ভালেকেইটা গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে। এই ক্ষেত্ৰত পৰিষদে লোৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপসমূহ হৈছে ক্ৰমে—
  - গুৱাহাটীৰ জালুকবাৰীত 'ৰিজিঅনেল ফৰেষ্ট ৰেঞ্জাৰ কলেজ' (Forest Rangers' College) প্ৰতিষ্ঠা।
  - ইটানগৰত অৱস্থিত 'ষ্টেট ফৰেষ্ট ৰিচাৰ্চ ইন্‌ষ্টিটিউট'লৈ (State Forest Research Institute) আৰ্থিক সাহায্য প্ৰদান।
  - উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জৈৱ-বৈচিত্ৰ্যৰ গৱেষণা কেন্দ্ৰটো প্ৰতিষ্ঠা হৈছে।
  - মণিপুৰৰ লোক্‌টক্‌ হ্ৰদৰ সংৰক্ষণৰ বাবে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ।
- **বাগান শস্য ঃ** অঞ্চলটোৰ বাগান শস্যৰ বিকাশ আৰু প্ৰসাৰৰ বাবে তলত উল্লেখ কৰা পদক্ষেপসমূহ গ্ৰহণ কৰা হৈছে ঃ
  - উত্তৰ-পূব পৰিষদে অঞ্চলটোত ছটা এনে উৎপাদন ক্ষেত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে য'ত প্ৰধান ফলমূল; যেনে— আপেল, কমলা, নাচপতি, মধুৰিয়াম, পিচফল (peach) আদিৰ পুলিসমূহৰ প্ৰতিপালন হোৱাৰ লগতে সেইসমূহৰ ব্যৱসায়িক ভিত্তিত খেতিও হয়।
  - আলু উৎপাদনৰ বাবে পঞ্চম পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ সময়ত পাঁচটা আঞ্চলিক আলু বীজৰ ফাৰ্ম পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহত প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিল। ইয়াৰ লগতে আদা

আৰু মূল জাতীয় শস্যৰ (root crops) বৰ্ধিত উৎপাদনৰ বাবে দুখন ফাৰ্ম স্থাপন কৰা হৈছে।

- বিপণনৰ (marketing) ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া প্ৰতিবন্ধকতাসমূহ আঁতৰাবলৈ আৰু এনেধৰণৰ সংকটপূৰ্ণ স্থিতিৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ উত্তৰ-পূব পৰিষদে এটা আঞ্চলিক কৃষি বিপণন নিগম (Agricultural Marketing Corporation) প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। এই উদ্দেশ্য আগত ৰাখি পৰিষদে 100 লাখ টকা মোকলাই দিছিল। উত্তৰ-পূব পৰিষদে স্থাপন কৰা কেইবাটাও প্ৰতিষ্ঠানৰ ভিতৰত এইটো প্ৰতিষ্ঠান (NERAMAC) সম্প্ৰতি DONER মন্ত্ৰালয়ৰ অধীন।

- **উদ্যমিতা বিকাশৰ কাৰ্যক্ৰমৰ প্ৰতি সহযোগিতা (EDPs) ঃ** উত্তৰ-পূব পৰিষদে অঞ্চলটোৰ উদ্যমিতা বিকাশৰ কাৰ্যক্ৰমসমূহক পুঁজিৰ যোগান ধৰি আহিছে। অঞ্চলটোৰ নিবনুৱা যুৱক-যুৱতীসকলৰ লাভৰ বাবে অঞ্চলটোত অৱস্থিত IIE, NEITCO, NECON আৰু NSIC আদি প্ৰতিষ্ঠানে এনে কাৰ্যসূচী পৰিচালনা কৰে। পৰিষদে এনে কাৰ্যক্ৰম চলাবলৈ প্ৰতিষ্ঠানসমূহক পুঁজিৰ যোগান ধৰে।
- **শক্তি ঃ** শক্তি খণ্ডৰ লগত জড়িত ভালেমান প্ৰকল্প অঞ্চলটোৰ প্ৰদেশসমূহত কাৰ্যকৰী কৰা হৈছে। এনে কেইটামান প্ৰকল্প বৰ্তমানেও কাৰ্যকৰী কৰা হৈ আছে। এই আঁচনিৰ অন্তৰ্ভুক্ত প্ৰকল্পসমূহ হ'ল বৰ্তমানে প্ৰতিষ্ঠিত কেন্দ্ৰসমূহৰ উন্নয়ন, উচ্চ বিদ্যুৎ পৰিবাহী তাঁৰৰ নিৰ্মাণ, শক্তি উপকেন্দ্ৰৰ নিৰ্মাণ, ইত্যাদি।
- **নবীকৰণযোগ্য শক্তি** (Renewable Energy) ঃ পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে 1982 চনত উত্তৰ-পূব পৰিষদে নবীকৰণযোগ্য শক্তি উৎপাদনৰ কাৰ্যসূচী (Renewable Resources of Energy) গ্ৰহণ কৰিছিল। এই কাৰ্যক্ৰমৰঅধীনত 1982 চনৰ পৰা উত্তৰ-পূব পৰিষদে ভালেকেইটা আঁচনিৰ বাবে পুঁজি যোগান ধৰি আহিছে। 300খনতকৈয়ো অধিক দুৰ্গম অঞ্চলত অৱস্থিত গাঁও ইয়াৰ দ্বাৰা উপকৃত হৈছে। সিবিলাক গাঁৱক সৌৰ বিদ্যুৎ, নিম্ন জলবিদ্যুৎ শক্তি, সৌৰ চালিত কুকাৰ, জৈৰ গেছ প্ৰকল্প, সংহত গ্ৰাম্য শক্তি কাৰ্যসূচী (Integrated Rural Energy Programme), সৌৰশক্তি চালিত পানীৰ পাম্প, সৌৰশক্তি চালিত পানী বিশুদ্ধিকৰণ, ইত্যাদি প্ৰদান কৰি উপকৃত কৰা হৈছে। সেই বিভিন্ন নবীকৰণযোগ্য শক্তি উৎপাদনৰ আহিলাসমূহ প্ৰদানৰ ফলত প্ৰায় 50টা আশ্ৰয় গৃহ (Charitable homes), চিকিৎসালয়, স্কুল, কলেজ, গীৰ্জা, NIC জিলা মুখ্যালয়সমূহ উপকৃত হৈছে। এইবোৰৰ বাহিৰেও বহুতধৰণৰ প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচী, প্ৰদৰ্শনী, শক্তি উদ্যান, মূল্যায়নকাৰী অধ্যয়ন আদি হাতত লোৱা হৈছে।
- **পৰিবহণ আৰু যোগাযোগ ঃ** অপৰ্যাপ্ত পৰিবহণৰ সুবিধাসমূহে আজিও অঞ্চলটোৰ উন্নয়নত দেখা দিয়া এটা ডাঙৰ প্ৰতিবন্ধক। এনে অসুবিধাৰ বাবে অঞ্চলটো অৰ্থনৈতিকভাৱেই যে লোকচানৰ সন্মুখীন হৈছে এনে নহয়, বৰঞ্চ দেশৰ অন্যান্য অঞ্চলৰ পৰাও বিচ্ছিন্ন হৈ পৰাৰ হৈছে। পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত দেখা দিয়া এই প্ৰতিবন্ধকতাৰ

বাবে অঞ্চলটোত উপভোক্তাৰ সামগ্ৰী (consumer goods)ৰ মূল্য অধিক হোৱাৰ লগতে উৎপাদন ব্যয়ো অধিক। ইয়াৰ বিৰূপ প্ৰভাৱ প্ৰত্যক্ষভাৱে অঞ্চলটোৰ অৰ্থনীতিত পৰে। যদিওবা অঞ্চলটোত ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থা পৰ্যাপ্ত নহয়, তথাপিতো এইটো লক্ষ্য কৰা যায় যে দেশৰ অন্য প্ৰান্তৰ পৰা অহা মুঠ বয়-বস্তুৰ তিনি-চতুৰ্থাংশ ৰে'ল পথেৰে পৰিবহণ কৰা হৈ আহিছে। এই চাহিদা পূৰণৰ বাবে সম্প্ৰতি উত্তৰ-পূব পৰিষদে সকলো যোগান ধৰোঁতা নিয়ন্ত্ৰণকাৰী সংস্থা (Commodity controllers), ভাৰতীয় খাদ্য নিগম (FCI) আৰু ৰে'লৰেৰ অঞ্চলটোৰ উপভোক্তাসকলৰ চাহিদা সন্তোষজনক-ভাৱে পূৰণ কৰিব পৰা বিভিন্ন ব্যৱস্থা সম্পৰ্কে এক আলোচনাচক্ৰ অনুষ্ঠিত কৰিছিল। উত্তৰ-পূব পৰিষদে নিউ বঙাইগাঁৱত পৰিলক্ষিত হোৱা ৰে'ল পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিবন্ধকতাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ব্ৰডগজ লাইনটো গুৱাহাটীলৈকে প্ৰসাৰিত কৰাৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিছে। ইতিমধ্যে এই কাম শেষ হৈছে। তদুপৰি আন্তঃৰাজ্যিক পথসমূহৰ উন্নয়নৰ প্ৰতিও সমানে গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে। বায়ু পৰিবহণ (Air connectivity)ৰ উন্নয়নৰ বাবে কিছু ব্যৱস্থা হাতত লোৱা হৈছে।

- **সামাজিক বিকাশ আৰু সমজুৱাসকলৰ মংগলৰ বাবে লোৱা পদক্ষেপ ঃ** এই ক্ষেত্ৰত উত্তৰ-পূব পৰিষদে লোৱা পদক্ষেপসমূহ হৈছে ক্ৰমে—
  - আগষ্ট, 1989ত উত্তৰ-পূব পৰিষদে অসম চৰকাৰৰ পৰমাণু শক্তি বিভাগ, ভাৰত চৰকাৰৰ লগত এখন ত্ৰিপাক্ষিক চুক্তিত স্বাক্ষৰ কৰিলে। এই চুক্তিৰ উদ্দেশ্য আছিল পৰমাণু শক্তি বিভাগৰ সম্পদ (resources) সমূহৰ জৰিয়তে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কৰ্কট ৰোগীসকলৰ চিকিৎসাৰ ক্ষেত্ৰত অঞ্চলটিৰ অগ্ৰণী অনুষ্ঠান বি. বৰুৱা কৰ্কট প্ৰতিষ্ঠানখনৰ বিভিন্ন অসুবিধাসমূহ দূৰ কৰা। মাৰ্চ 1995 চনত এই ব্যৱস্থাৰ অন্ত পৰে (এইটোক স্তৰ-1 হিচাপে জনা যায়)।যিহেতু এই সময় সীমাৰ ভিতৰত প্ৰকল্পটোৱে নিৰ্ধাৰণ কৰা লক্ষ্যতে ই উপনীত হ'ব নোৱাৰিলে অঞ্চলটোৰ বৃহৎ স্বাৰ্থৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি গঢ় লৈ উঠা প্ৰতিষ্ঠানটোৱে অঞ্চলটোৰ ককৰ্ট ৰোগীসকলক যথোপযুক্ত সেৱা প্ৰদান কৰাৰ ক্ষেত্ৰত কিছু অসুবিধাৰ সন্মুখীন হৈছিল। সেয়েহে, 9 অক্টোবৰ, 1997ত ত্ৰিপাক্ষিক চুক্তিখনৰ নবীকৰণ হয় আৰু পুন ঃ উজ্জীৱিকৰণ আঁচনি (Revitalization Plan) স্তৰ-2 (phase -II) সম্প্ৰতি চলিত অৱস্থাত আছে। সম্প্ৰতি চিকিৎসালয়খন 85খন বিচনাযুক্ত যদিও অদূৰ ভৱিষ্যতে সেই সংখ্যাটো 250 খনলৈ বৃদ্ধি কৰা হ'ব।
  - অঞ্চলটোৰ যুৱক-যুৱতীসকলৰ মাজত বিভিন্ন খেল-ধেমালিৰ প্ৰচলন আৰু উন্নয়ন কৰিবলৈ উত্তৰ-পূব পৰিষদে ৰাজ্যসমূহৰ আৰ্থিক সাহায্য প্ৰদান কৰাৰ লগতে পঞ্জীয়নকৃত ক্ৰিয়া ক্লাৰঐসংস্থাঐআত্মসহায়ক গোটসমূহক বিভিন্ন দিশৰ পৰা সহায় কৰি আহিছে। ইয়াৰ মূখ্য উদ্দেশ্য হ'ল— খেল পথাৰৰ উন্নয়ন, ক্ৰিয়াৰ বিভিন্ন সা-সঁজুলিৰ ক্ৰয়, প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচী চলোৱা, ক্ৰিয়াৰ লগত জড়িত

আন্তঃগাঁথনিৰ উন্নতি আৰু আঞ্চলিক তথা ৰাষ্ট্ৰীয় ভিত্তিত বিভিন্ন ক্ৰিয়া প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন। অষ্টম পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত এই আঁচনিখনৰ শুভাৰম্ভ কৰা হয় (1992-97]¼ তেতিয়াৰে পৰা ই প্ৰত্যক্ষভাৱে ক্ৰিয়াৰ লগত জড়িত আত্ম সহায়ক গোটঐক্লাৰসমূহক ৰাজ্য চৰকাৰসমূহৰ যোগেদি সাহায্য আগবঢ়াই আহিছে।

- অঞ্চলটোত অৰ্ধ-চিকিৎসক গোট (Para-medical man power)ৰ অভাৱৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি উত্তৰ-পূব পৰিষদে আইজলত 1992-93 চনত The Regional Para-Medical and Nursing Training Institute খন মুকলি কৰিবলৈ প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ালে। 1996 চনৰ পৰা এই প্ৰতিষ্ঠানটোৱে পাৰা মেডিকেল ডিগ্ৰী, ডিপ্ল'মা আৰু চাৰ্টিফিকেট পাঠ্যক্ৰম আগবঢ়াই আহিছে। আৰম্ভণিতে ইয়াৰ ব্যয় 475.00 লাখ টকা হিচাপে ধৰা হৈছিল যদিও পাছলৈ এই ধনৰ পৰিমাণ 2315.39 লাখ হিচাপে নিৰ্ধাৰণ কৰা হয়।
- ষষ্ঠ পঞ্চ বাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত উত্তৰ পূব পৰিষদে গুৱাহাটীত আঞ্চলিক দন্ত মহাবিদ্যালয় (Regional Dental College) প্ৰতিষ্ঠা কৰে। পৰিষদে অষ্টম পাঁচ বছৰীয়া পৰিকল্পনালৈকে আৰ্থিক সাহায্য মঞ্জুৰ কৰিছিল। সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এইখনেই একমাত্ৰ দন্ত চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়। দন্ত চিকিৎসা দিনে দিনে বাঢ়ি অহা চাহিদাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি আৰু অধিক চিকিৎসকক প্ৰশিক্ষীত কৰি তুলিবলৈ, দন্ত চিকিৎসা বিজ্ঞানত হোৱা নিত্য নতুন প্ৰয়োগ আৰু আধুনিকীকৰণ যথাযথ ক্ষেত্ৰত কাৰ্যকৰী কৰিবলৈ পৰিষদে নৱম পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনাত পুঁজি মুকলি কৰি দিছে।
- 1977 চনত গুৱাহাটীত প্ৰতিষ্ঠা হোৱা আঞ্চলিক নাৰ্চিং (The Regional College of Nursing) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ একমাত্ৰ নাৰ্চিং মহাবিদ্যালয় এই অঞ্চলটোৰ আটাইকেইখন ৰাজ্যৰ পৰা অহা নাৰ্চিঙৰ শিক্ষাৰ্থীৰ বাবে এই শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠানটো স্থাপিত হৈছে। ষষ্ঠ পঞ্চ বাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ কালছোৱাৰ পৰা এই প্ৰতিষ্ঠানে ইয়াৰ আধুনিকীকৰণ আৰু সম্প্ৰসাৰণ বাবে উত্তৰ-পূৰ্ব পৰিষদৰ পৰা আৰ্থিক সাহায্য লাভ কৰি আহিছে। প্ৰতিষ্ঠানটোৱে B.Sc. স্তৰৰ নাচিং পাঠ্যক্ৰম আগবঢ়াইছে আৰু শিক্ষাৰ্থীৰ আসনৰ সংখ্যা 50¼ ইয়াত নাৰ্চিঙৰ M.Sc. পাঠ্যক্ৰম খোলা হৈছে য'ত অসম আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অন্যান্য ৰাজ্যৰ মহিলা শিক্ষাৰ্থীৰ বাবে আসনৰ সংখ্যা বঢ়োৱাৰ চিন্তা-চৰ্চা কৰা হৈছে। ইতিমধ্যে এই দিশটো কাৰ্যকৰী হৈছে। 9ম পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত উত্তৰ-পূব পৰিষদে নাৰ্চিং প্ৰতিষ্ঠানটোক নিমোক্ত দিশসমূহত আৰ্থিক অনুদান আগবঢ়াইছিল— (ক) মহাবিদ্যালয়ৰ ভৱন আৰু শিক্ষক-সকলৰ বাসগৃহ নিৰ্মাণ, (খ) 100টা আসনযুক্ত ছাত্ৰ û ছাত্ৰী নিবাসৰ ভৱন নিৰ্মাণ, (গ) সহায়ক কৰ্মচাৰীৰ দৰমহা, (ঘ) কিতাপ-পত্ৰ, আলোচনী আৰু

আচবাব-পত্রৰ বাবে অনুদান।

- ইয়াৰ বাহিৰেও উত্তৰ-পূব পৰিষদে এনেধৰণৰ অন্য গুৰুত্বপূর্ণ প্রতিষ্ঠানক আর্থিক সাহায্য আগবঢ়াইছে। এইবোৰৰ ভিতৰত গুৱাহাটী চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়; অসম চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়, ডিব্রুগড়; চৰকাৰী আর্য়ুবেদিক মহাবিদ্যালয়, জালুকবাৰী; আঞ্চলিক ফার্মাচী প্রতিষ্ঠান (Regional Pharmacy Institute), আগৰতলা; জে. এন. শইকীয়া হোমিঅ'পেথিক মহাবিদ্যালয়, যোৰহাট; শংকৰদেৱ নেত্রালয়, গুৱাহাটী ইত্যাদি।
- আকৌ পর্যটন খণ্ডৰ উন্নয়নৰ বাবে উত্তৰ-পূব পৰিষদে 2005 চনত উত্তৰ-পূব পর্যটন উন্নয়ন পৰিষদ (North East Tourism Development Council)খন গঠন কৰিলে। 10 কোটি টকাৰে NETDC প্রতিষ্ঠা কৰা হৈছে। ইয়াৰ ভিতৰত উত্তৰ-পূব পৰিষদে 1.00 কোটি টকা আগবঢ়াইছে, NEDFIয়ে আগবঢ়ায় 1.00 কোটি টকা আৰু ভাৰত চৰকাৰৰ পর্যটন বিভাগে আগবঢ়ায় 8.00 কোটি টকা।

অৱশ্যে ওপৰক্ত চলি অহা বা ভৱিষ্যতে ৰূপায়িত হ'বলগা আঁচনিসমূহ সমালোচনাত্মক ভাৱে মূল্যায়ন কৰিলেহে উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সফলতা আৰু বিফলতাৰ এটা সঠিক ছবি পাবপৰা যাব। উত্তৰ পূব পৰিষদৰ কার্যকুশলতা ইয়াৰ দীঘলীয়া ৩৪ বছৰৰ সংগঠনৰ প্রতি লক্ষ্য ৰাখি তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিবপৰা যায়-

উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ ৬৩.২৫৭ মেগাৱাট জলবিদ্যুৎ শক্তি উৎপাদনৰ সম্ভাব্য ক্ষমতা আছে বুলি চিনাক্ত কৰা হৈছে। বর্তমান অঞ্চলটোৱে মাত্র ১,৯১১ মেগাৱাট জলবিদ্যুৎ উৎপাদন কৰি আছে। এই পৰিমান মুঠ সম্ভাৱনীয়তাৰ মাত্র ৩.০৫ শতাংশ। বর্তমান অঞ্চলটোত সক্রিয় হৈ থকা প্রধান জলবিদ্যুৎ প্রকল্প দুটা হ'ল— উত্তৰ-পূর্বাঞ্চল বিদ্যুৎ শক্তি নিগম (নিপক') আৰু কামেং জলবিদ্যুৎ শক্তি প্রকল্প। নিপক'ই বর্তমান ৬০০ মেগাৱাট জলবিদ্যুৎ উৎপাদন কৰি আছে। ৰাষ্ট্রীয় জলবিদ্যুৎ নিগম (NHPC)ৰ নামণি সোৱণশিৰি শক্তি প্রকল্পৰ কাম সম্পূর্ণ হৈ উঠা নাই। প্রকল্পটোৱে এতিয়ালৈকে বনবিভাগ আৰু পৰিৱেশ বিভাগৰ পৰা যাৱতীয় অনুমতি লাভ কৰা নাই আৰু প্রকল্পটোক লৈ বিভিন্ন আইন-শৃখলাজনিত সমস্যা, স্থানীয় সমস্যা, ভূমি অধিগ্রহণ সমস্যা, পুনৰ সংস্থাপন তথা পুনৰ বসতি স্থাপনৰ সমস্যাই দেখা দিছে। ইয়াৰ উপৰি প্রকল্পটো বিভিন্ন প্রাকৃতিক দুর্য্যোগ বিষয়ক সমস্যা, ঠিকাভিত্তিক কর্মসংস্থাপন বিষয়ক সমস্যা, আর্হি সাল-সলনিৰ সমস্যা, ভূ-তাত্ত্বিক প্রতিবন্ধকৰ সমস্যা, দুর্গম আৰু দুর্ৱল যাতায়াত ব্যৱস্থাৰ সমস্যা, দক্ষ-অদক্ষ কর্মশক্তিৰ অভাৱ, প্রয়োজনীয় সামগ্রী যোগানত বিলম্ব আদি নানা সমস্যাৰে ভাৰাক্রান্ত হৈ পৰিছে।

বিগত কিছুবছৰ উত্তৰ পূব পৰিষদে বিভিন্ন প্রকল্প ৰূপায়ন কৰোঁতে বিভিন্ন সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈ আছে। এই সমূহৰ ভিতৰত আছে প্রকল্পৰ লেহেমীয়া আৰম্ভণি, পৰিষদৰপৰা ৰাজ্যৰ বিভিন্ন বিকাশ সংস্থাসমূহে পোৱা সাহার্যৰ লেহেমীয়া মুকলিকৰণ, অধিক সময় খৰচ আৰু অত্যাধিক ব্যয় হোৱা,দুর্বল নিৰীক্ষণ ব্যৱস্থা, প্রয়োজনীয় পুঁজিৰ নাটনি আৰু পুঁজিৰ

যথোচিত ব্যৱহাৰৰ সমস্যা ইত্যাদি।

অৱশ্যে উত্তৰ-পূব পৰিষদে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ আশা আকাংক্ষাসমূহ পুৰণত সম্পূৰ্ণ ব্যৰ্থ হোৱা বুলি ক'লে ভুল কোৱা হ'ব। এই পৰিষদে বিভিন্ন সময়ত অঞ্চলটোৰ বিকাশৰ বাবে বিভিন্ন আন্তঃগাঁথনি প্ৰকল্প হাতত লৈছে আৰু সম্পূৰ্ণ কৰিছে। অৱশ্যে পৰিষদৰ কাৰ্য্যাৱলীসমূহ বৰ লেহেমীয়া গতিত হৈছে। এইটো উল্লেখযোগ্য যে আৰম্ভণিৰ সময়ৰপৰা উত্তৰ-পূব পৰিষদে পুঁজিৰ যোগান ধৰোতাতকৈ পৰমৰ্শদাতা সংস্থা হিচাপেহে কাম কৰি আহিছে। এইবাবে এখন আঁচনি বা এটা প্ৰকল্প সফলভাৱে সম্পাদন কৰাত পৰিষদৰ কেতবোৰ সমস্যা আহি পৰে। গতিকে পৰিষদক এক সম্পূৰ্ণ পুঁজি যোগান ধৰোঁতা হিচাপে গঢ়ি তুলি উত্তৰ-পূব পৰিষদ আইনখন (NEC Act) সংশোধন কৰাৰ সম্পূৰ্ণ প্ৰয়োজন আহি পৰিছে। এইটো এইবাবেই দৰকাৰী কিয়নো উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চললৈ সম্পদ বা পুঁজিৰ আগমন কমকৈ হয় আৰু যিখিনি পুঁজি অঞ্চলটোৱে লাভ কৰে তাৰো ভালেখিনি অংশ পৰিকল্পিত ব্যৱহাৰৰ অভাৱত উলটি যায়।

ইয়াৰ উপৰি উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্য চৰকাৰসমূহৰ মাজত সহযোগিতা আৰু সমন্বয়ৰ অভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। এই কাৰণে বহু আৱশ্যকীয় প্ৰকল্পৰ ৰূপায়ন সম্ভৱপৰ হোৱা নাই। যদিহে ৰাজ্যকেইখনৰ মাজত আন্তৰিক সহযোগিতা আৰু উমৈহতীয়া প্ৰচেষ্টাৰ এক বাতাবৰণ আনিব পৰা যায়; বিভিন্ন অভিলাষী প্ৰকল্প যেনে— শক্তি আৰু যাতায়ত, পথ আৰু ৰেল পৰিবহণ আদিবোৰ সফলভাৱে ৰূপায়ন কৰিব পৰা যাব। এই বহল উদ্দেশ্যসমূহ পূৰণৰ বাবে উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ সংস্কাৰ আৰু পুনৰ গঠন অতি আৱশ্যকীয় হৈ পৰিছে।

তালিকা নং ৬.১ ঃ ৰাজ্য অনুযায়ী উত্তৰ-পূৰ্ব পৰিষদে মোকলাই দিয়া ধন (কৌটি টকাত)

ৰাজ্য	২০১২-১৩	২০১৪-১৫	২০১৫-১৬
অৰুণাচল প্ৰদেশ	৯১.৭০	৬২.২১	১০৪.৬২
অসম	৯১.৪০	৪৬.০৬	২৬.৮৮
মণিপুৰ	৫২.৫৫	৪৮.০৩	১৫৪.৮০
মেঘালয়	৮৬.৩৫	৫৬.১১	৭০.৫৯
মিজোৰাম	৮৩.১৮	৩৬.৮১	৮০.৮৫
নাগালেণ্ড	৮৪.০০	৯৩.০২	৯৩.৬২
চিকিম	৫৫.৮৪	৩৩.৯৭	৩১.৮২
ত্ৰিপুৰা	৩৭.৯৯	৬১.৭৯	৩১.০২
উঃ পূ	৫৮৩.০১	৪৩৭.৯৯	১৭০.৬২

গতিকে ওপৰত কৰি অহা আলোচনাৰ পৰা এইটো দেখা পোৱা গ'ল যে অঞ্চলটোৰ দ্ৰুত আৰ্থিক উন্নয়নৰ বাবে উত্তৰ-পূব পৰিষদে কেতবোৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপ গ্ৰহণ কৰিছে। অৱশ্যে এতিয়াও আৰু বহুত কৰিবলৈ বাকী আছে। উদাহৰণস্বৰূপে, এই অঞ্চলটোত পৰ্যটন খণ্ডটোৰ প্ৰচুৰসম্ভাৱনীয়তা আছে। কিন্তু এই খণ্ডটোৰ যথোচিত বিকাশ আৰু প্ৰসাৰৰ সম্ভাৱনীয়তা থকা

সত্ত্বেও উচিত কৰ্ম পন্থা আৰু দিশ নিৰ্দেশনাৰ অভাৱৰ বাবে আজিও এই অঞ্চলৰ পৰ্যটন খণ্ডৰ যথোচিত উন্নয়ন হোৱা নাই। অঞ্চলটোত বিকল্প পৰ্যটনৰ প্ৰচুৰ সম্ভাৱনীয়তা আছে। যেনে— চাহ পৰ্যটন, ধৰ্মীয় আৰু সাংস্কৃতিক পৰ্যটন, পৰিৱেশ পৰ্যটন (Eco tourism), গ্ৰাম্য পৰ্যটন, ইত্যাদি। কিন্তু এতিয়ালৈকে অঞ্চলটোৰ কেইখনমান বিশেষ ক্ষেত্ৰহে পৰ্যটকৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছে। বিকল্প পৰ্যটনৰ লগত জড়িত দিশসমূহে উপযুক্ত গুৰুত্ব লাভ কৰা নাই।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ শুদ্ধ নে অশুদ্ধ বাচি উলিয়াওক।

(ক) উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ কাৰ্য্যাৱলী কেৱল অঞ্চলটোৰ উদ্যোগিক খণ্ডতেই সীমাবদ্ধ। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(খ) উত্তৰ-পূব পৰিষদে অসম, ত্ৰিপুৰা আৰু মণিপুৰত এখনকৈ সৰ্বমুঠ তিনিখন বীজ পাম (seed farm) স্থাপন কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰিছে। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(গ) আঞ্চলিক নার্চিং মহাবিদ্যালয়খন (Regional college of nursing) মিজোৰামৰ আইজলৰ অৱস্থিত। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(ঘ) উত্তৰ-পূব পৰিষদে ১৯৯২ চনত প্ৰথমবাৰৰ বাবে নবীকৰণযোগ্য শক্তি সম্পদ আঁচনি হাতত লয়। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে অঞ্চলটোৰ সাংগঠনিক দক্ষতা বিকাশৰ বাবে লোৱা ভূমিকাৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা কৰক। (৪০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৭ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে সফলতাৰে সম্পাদন কৰা দুখন আঁচনিৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰক।

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ৮ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে সন্মুখীন হোৱা কিছুমান সমস্যা উল্লেখ কৰক।

.....

.....

.....

.....

অনুশীলনী 6.2

উত্তৰ পূব পৰিষদৰ পৃষ্ঠপোষকতাত সম্পূৰ্ণ হোৱা আঁচনি সমূহৰ তালিকা কৰক আৰু এই আঁচনিসমূহৰপৰা কি কি সুবিধা হৈছে উল্লেখ কৰক।

.....

.....

.....

.....

৬.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলো

- উত্তৰ পূব পৰিষদ ১৯৭১ চনত সংসদৰ আইনযোগে গঠন কৰা হয়।
- উত্তৰ পূব পৰিষদ হৈছে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ আঠখন ৰাজ্যৰ আৰ্থসামাজিক বিকাশৰ বাবে গঠন হোৱা সংস্থা। এই আঠখন ৰাজ্য হ'ল অৰুণাচল প্ৰদেশ, অসম, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, ছিক্কিম আৰু ত্ৰিপুৰা।
- উত্তৰ পূব পৰিষদ সাধাৰণতে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ আঠখন ৰাজ্যৰ মুখ্যমন্ত্ৰী আৰু ৰাজ্যপাল সমূহক লৈ গঠন কৰা হয় আৰু ইয়াত এজন সভাপতি থাকে।
- উত্তৰ পূব পৰিষদে সমন্বিত আঞ্চলিক পৰিকল্পনাৰ জৰিয়তে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ সৰ্বময় আৰ্থসামাজিক উন্নয়নৰ বাবে চেষ্টা কৰে।
- উত্তৰ পূব পৰিষদে সুষম আঞ্চলিক বিকাশৰ জৰিয়তে আঞ্চলিক বৈষম্য আৰু অসমতা দূৰীকৰণৰ চেষ্টা চলায়।
- উত্তৰ পূব পৰিষদে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত পৰামৰ্শৰ জৰিয়তে ইয়াৰ সদস্য ৰাজ্যকেইখনৰ মাজত সহযোগিতা আৰু সমন্বয় সৃষ্টি কৰে।
- উত্তৰ পূব পৰিষদে অঞ্চলটোৰ আন্তঃগাঁথনি বিকাশৰ বাবে ৰাজ্যসমূহক সহযোগিতা কৰে।
- উত্তৰ পূব পৰিষদে দুখন বা তাতোধিক সদস্যৰাজ্যৰ উমৈহতীয়া স্বাৰ্থজড়িত বিষয়সমূহ আলোচনা কৰে।
- উত্তৰ পূব পৰিষদে উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ সমবিকাশৰ বাবে বিভিন্ন প্ৰস্তাৱ আগবঢ়ায়।
- উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলে ইতিমধ্যে অঞ্চলটোৰ কৃষি আৰু আনুষসিক বিষয়, উদ্যেগ, যাতায়াত আৰু যোগাযোগ, শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য সংক্ৰান্তীয় বিষয়ত ভালেমান বিকাশমূলক কাম সম্পাদন কৰিছে।
- উত্তৰ পূব পৰিষদে বৰ্তমান সহযোগিতা আৰু সাংগঠনিক দিশত কেতবোৰ সমস্যাৰ

সন্মুখীন হৈছে যিবোৰ অঞ্চলটোৰ বৃহত্তৰ স্বার্থত দ্রুত সমাধান কৰিব লাগিব।

৬.৮ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

1] ড০ প্রণৱ কুমাৰ ধৰঃ *অসমৰ অর্থনীতি (উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ অর্থনীতিসহ)*, কল্যাণী পাব্লিচার্ছ।

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1] P. K. Dhar: *The Economy of Assam (Including Economy of North East India)*, Kalyani Publishers, 18th Edition, 2007.

৬.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদ ১৯৭১ চনত সংসদৰ আইযোগে গঠন কৰা হয়। এই পৰিষদ গঠনৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ সর্বময় বিকাশ সাধন কৰা।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সদস্যৰাজ্য কেইখন হৈছে অৰুণাচল প্রদেশ, অসম, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, ছিক্কিম আৰু ত্রিপুৰা।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সভাপতিজনক ৰাষ্ট্রপতিয়ে মনোনীত কৰে।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯৯৮ চনত ছিক্কিমক উত্তৰ পূব পৰিষদৰ সদস্য ৰাজ্য হিচাপে অন্তর্ভুক্ত কৰা হয়।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (খ) শুদ্ধ (গ) অশুদ্ধ (ঘ) অশুদ্ধ

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে অঞ্চলটোৰ সাংদঠনিক দক্ষতাৰ বিকাশৰ বাবে অনুদান আগবঢ়াই আহিছে। ভাৰতীয় সাংগঠনিক প্রতিষ্ঠান (Indian Institute of Entrerpreneurship), উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ ঔদ্যোগিক আৰু প্রযুক্তিগত পৰামর্শদাতা সংগঠন (North Eastern Industrial and Technical Consultancy Organisation Limited), উত্তৰ পূর্বাঞ্চলৰ ঔদ্যোগিক পৰামর্শদাতা (North Eastern Industrial Consultant) আৰু ৰাষ্ট্রীয় ক্ষুদ্র উদ্যোগ সংস্থা আদি সংস্থাসমূহে অঞ্চলটোৰ নিবনুৱা যুৱকসকলকৰ সুবিধাৰ কাৰণে বিভিন্ন আঁচনিসমূহ পৰিচালনা কৰে। উত্তৰ পূব পৰিষদে এই সংস্থাসমূহলৈ আর্থিক অৱদান আগবঢ়ায়।

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে সফলতাৰে সম্পাদন কৰা দুটা প্রকল্প হ'ল আঞ্চলিক দন্ত মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী আৰু আঞ্চলিক নার্চিং মহাবিদ্যালয় (Regional college of Nursing), গুৱাহাটী।

৮ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বিগত সময়ছোৱাত উত্তৰ-পূৱ পৰিষদে ইয়াৰ প্ৰকল্পসমূহ সম্পাদন কৰাত বহুতো সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈ আহিছে। এই সমূহৰ ভিতৰত আছে প্ৰকল্পৰ লেহেমীয়া আৰম্ভণি, ৰাজ্য চৰকাৰে পৰিষদৰপৰা পোৱা ধন সময়মতে আৰু সোনকালে বিকাশ সংস্থাসমূহলৈ মুকলি কৰি নিদিয়া, অধিক সময় আৰু ধন খৰচ হোৱা, আঁচনিসমূহৰ সঠিক নিৰীক্ষণত ৰাজ্য চৰকাৰসমূহৰ দুৰ্বলতা, আৱশ্যকীয় পুঁজিৰ সঠিক আৰু সদ-ব্যৱহাৰ নোহোৱা ইত্যাদি।

৬.১০ আহি প্ৰশ্ন

(ক) বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে বৰ্তমানলৈকে কেইখন খাদ্য বীজ উৎপাদন পাম স্থাপন কৰিছে।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে এতিয়ালৈকে কিমানখন সঁচৰ বাগিচা (Progeny Orchard cum Nurseries) স্থাপন কৰিছে।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ আদা আৰু শিপাজাতীয় শস্যৰ বিকাশৰ কাৰণে উত্তৰ পূব পৰিষদে এতিয়ালৈকে কিমান পাম স্থাপন কৰিছে?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ উত্তৰ পূব পৰিষদে কেতিয়া প্ৰথম নবীকৰণযোগ্য শক্তি সম্পদ আঁচনি হাতত লয়।

(খ) চুটি প্ৰশ্ন (150 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উন্নত জাতৰ বীজৰ নাটনিৰ সমস্যা নোহোৱা কৰিবলৈ উত্তৰ পূব পৰিষদে গ্ৰহণ কৰা প্ৰদক্ষেপসমূহ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ জলসিঞ্চন ব্যৱস্থাৰ উন্নতিসাধনৰ বাবে উত্তৰ পূব পৰিষদে লোৱা ব্যৱস্থাসমূহ কি কি?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ পৰ্যটন বিকাশৰ বাবে উত্তৰ পূব পৰিষদে গ্ৰহণ কৰা প্ৰদক্ষেপৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

(গ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (300-500 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ কৃষি আৰু আনুষংগিক খণ্ডৰ বিকাশৰ বাবে উত্তৰ পূব পৰিষদে লোৱা গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপসমূহ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ সামাজিক আৰু জনগোষ্ঠীয় বিকাশৰ বাবে উত্তৰ পূব পৰিষদে লোৱা ব্যৱস্থাসমূহ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ বিকাশত উত্তৰ পূব পৰিষদৰ অৱদান সম্পৰ্কে সমালোচনাত্মক আলোচনা যুগুত কৰক।

*** ***** ***

অধ্যায় ৭ঃ ঝুম খেতি

অধ্যায় গাঁথনি

৭.১ উদ্দেশ্য
৭.২ পৰিচয়
৭.৩ ঝুম খেতিৰ ধাৰণা
৭.৪ ঝুম খেতিৰ প্ৰভাৱ সমূহ
৭.৫ ঝুম খেতিৰ বৰ্ত্তমানৰ অৱস্থাৰ পৰিবৰ্তনৰ কৌশল
৭.৬ পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ কৃষিৰ অসুবিধা সমূহ
৭.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি কি শিকিলোঁ
৭.৮ অধিক জানিবলৈ
৭.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
৭.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৭.১ উদ্দেশ্য

ঝুম খেতি এক পৰম্পৰাগত কৃষি পদ্ধতি। বিভিন্ন ঠাইত ইয়াক বিভিন্ন নামেৰে নামাকৰণ কৰে। যেনে— পূৰা কৃষি, ভূমি পৰিভ্ৰমন কৃষি, প্ৰবৰ্জন কৃষি আদি উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলত ই ঝুম খেতি নামেৰে জনাজাত। যিহেতু এটুকুৰা মাটিত বাৰে বাৰে খেতি কৰি থাকিলে মাটিৰ গুণ নষ্ট হয় সেয়ে এই খেতি বেলেগ বেলেগ ঠাইত কৰা হয় আৰু সেয়ে ইয়াক পৰিবৰ্তিত খেতি বুলিও কোৱা হয়।

এই অধ্যায়টিৰ অধ্যয়নৰ জৰিয়তে আপোনালোকে—

- ঝুম খেতিৰ ধাৰণা লাভ কৰিব
- ঝুম খেতিৰ অসুবিধা সমূহ আৰু ইয়াক নিৰাময়ৰ ব্যৱস্থা সম্পৰ্কে ধাৰণা কৰিব পাৰিব আৰু
- পাহাৰীয়া অঞ্চলত কৃষিকাৰ্যৰ সমস্যাসমূহৰ বিষয়ে বিশদভাৱে জানিবলৈ সক্ষম হ'ব।

৭.২ পৰিচয়

উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ ঝুম খেতি হৈছে জনজাতীয় লোক সকলে কৰা এক পৰম্পৰাগত কৃষি পদ্ধতি। ঝুম খেতিক ভূমি পৰিৱৰ্তিত কৃষি বুলিও কোৱা হয়। কিয়নো এই খেতি এটুকুৰা ঠাইৰ পৰা অইন এটুকুৰা ঠাইলৈ পৰিবৰ্তন কৰি কৰা হয়। ঝুম খেতি কৰা খেতিয়ক সকলোক ঝুমীয়া বুলি কোৱা হয়। এই ঝুমিয়া বিলাকে প্ৰথমে এটুকুৰা নিৰ্দিষ্ট ঠাই চিনাক্ত কৰি লয় আৰু খেতি আৰম্ভ কৰে তাৰ পৰৱৰ্তী বছৰত আকৌ এটুকুৰা নতুন মাটিত খেতি কৰে। এনেদৰে

কেইবা বছৰো খেতি কৰাৰ পিছত আকৌ আৰম্ভণিৰ মাটি টুকুৰালৈ ঘুৰি আহে। এনেদৰে ঝুমীয়া বিলাকে একোটা চক্ৰ পূৰণ কৰে। সেয়ে ঝুম খেতিয়ে এটা ঝুম খেতি চক্ৰ সমাপ্ত কৰে।

৭.৩ ধাৰণা

জনজাতীয় লোকসকলৰ জীৱিকা নিৰ্বাহৰ প্ৰধান আহিলা হৈছে ঝুম খেতি। ঝুম খেতিত বিভিন্ন ধৰণৰ শস্য খেতি কৰা হয়। ইয়াৰ ভিতৰত প্ৰধান শস্য হৈছে ধান তথা মাহ জাতীয় শস্য। পাহাৰুৱা জনজাতি লোকসকলৰ ঝুম খেতিৰ বাদে অইন খেতি কৰাৰ কোনো সুবিধা নাই। ঐতিহাসিক যুগৰ পৰা আজিলৈকে উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলৰ জনজাতীয় লোক সকলে কৰি থকা কৃষিয়েই হৈছে ঝুম খেতি। উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলৰ শতকৰা ৬ ভাগ মাটিত প্ৰায় ৪ লাখ পৰিয়ালে এই খেতি কৰি আছে (Kalita, 2001)।

ঝুম খেতিৰ কেইবাটাও স্তৰ আছে —

- **স্থান চিনাক্ত কৰণ ঃ** প্ৰথমে ঝুমীয়া বিলাকে ঝুম খেতিৰ বাবে উপযুক্ত এখন ঠাই চিনাক্ত কৰি লয়।
- **ভূমি প্ৰস্তুত কৰণ ঃ** ঝুম খেতিৰ দ্বিতীয় স্তৰটো হৈছে চিনাক্ত কৰা ঠাই এখনৰ হাবি জংঘলবোৰ ডিচেম্বৰ- জানুৱাৰী মাহৰ ভিতৰত কাটি চাফা কৰি লয়। তাৰ পিছত কাটি যোৱা গছৰ মূঢ়াবোৰ আৰু ডাল-পাত ৰদ'ত শুকাই আৰু শুকান পাতবোৰ জুই জ্বলাই পুৰি চাফা কৰে। জুইৰ পোৰা অংশবোৰ অৰ্থাৎ ছাই বোৰ খেতিত সাৰ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰে।
- **খেতিৰ পদ্ধতি ঃ** এই খেতিৰ তৃতীয় স্তৰটো হৈছে মাটিত গাঁত খন্দা। ইয়াৰ পিছত সাধাৰণ সজুলি যেনে — খুঁচৰি গাঁত কৰা লাঠিৰ সহায়ত (চিপৰাং বা কোৰৰ) মাটিত গাঁত কৰি বিভিন্ন ধৰণৰ শস্যৰ গুটি সিঁচা হয়। এই গাঁত খন্দা আৰু গুটি সিচা কামবোৰ সাধাৰণতে মহিলা শ্ৰমিক সকলে কৰে। পাহাৰৰ হেলনীয়া ঠাইত গাঁতবোৰ দুটা শাৰীৰ মাজত পাৰ্থক্য ৰাখি খন্দা হয়। যথেষ্ট পৰিমাণ বৰষুণ হোৱাৰ পিছত যেতিয়া ছাইবোৰ বহি যায় তেতিয়া গাঁতবোৰত বিভিন্ন শস্যৰ গুটি সিঁচাৰ বাবে উপযুক্ত হয়।
- **শস্য চপোৱা ঃ** ঝুম খেতিৰ একেবাৰে শেষৰ স্তৰটো হৈছে শস্য চপোৱা। গুটি ৰোৱাৰ ৩ মাহৰ পিছৰ পৰা শস্য চপোৱাৰ কাম আৰম্ভ হয়। এই কাম পৰৱৰ্তী মাহলৈকে চলি থাকে। ইয়াৰ লগতে ঝুম খেতিৰ এটা কাল চক্ৰ সম্পূৰ্ণ হয়। ইয়াৰ পিছৰ পৰ্য্যায়ত জনজাতীয় লোক সকলে তেওঁলোকৰ নিজৰ পৰম্পৰাৰে সমূহীয়া উৎসৱ পালনৰ জৰিয়তে শস্য চপোৱা, মজুত কৰণ, মাটি ছন কৰা আদি কামবোৰ সমাপ্ত কৰে। এইদৰে এটা কালচক্ৰ সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ পিছত ঝুমীয়া সকলে পৰৱৰ্তী শীতকাললৈ আন এটুকুৰা উপযুক্ত নতুন ঠাই ঝুম খেতিৰ বাবে চিনাক্ত কৰি উলিয়াই। দুটা একেৰাহে হোৱা ঝুম খেতিৰ মাজৰ বছৰকে ঝুম চক্ৰ বোলা হয়। সোনকালে হোৱা ঝুম চক্ৰবোৰ ৪-৯ বছৰৰ ভিতৰত হয় আৰু দেৰীকৈ হোৱা বোৰ ২০-৩০ বছৰৰ ভিতৰত।

আগত উল্লেখ কৰাৰ দৰে, সমগ্ৰ উত্তৰ পূৱৰ পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ প্ৰায়ভাগ জনজাতীয় লোকেই ঝুম খেতি কৰে। উত্তৰ -পূৱ আয়োগৰ এক সমীক্ষা মতে, সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলৰ মুঠ জনজাতীয় পৰিয়ালৰ প্ৰায় ৪.৫০ লাখ মানুহ ঝুম খেতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ ঝুম খেতি কি? (৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

.....

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ ঝুম খেতিৰ বিভিন্ন স্তৰবোৰৰ নাম লিখা (৩০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

.....

৭.৪ ঝুম খেতিৰ প্ৰভাৱ সমূহ

- **সু-প্ৰভাৱ ঃ** এই খেতি কৰিবলৈ বৰ সহজ। কিয়নো খেতি কৰা পদ্ধতি তেনেই সৰল। ইয়াৰ উপৰিও অতি সোনকালে আৰু কম খৰচতে মাটি টুকুৰা খান্দি বা পুৰি চাফা কৰি লব পাৰি। প্ৰথম বছৰত এই খেতিৰ উৎপাদন বেচি।
- **কু-প্ৰভাৱ ঃ** যদিও উত্তৰ-পূৱ অঞ্চলৰ পাহাৰুৱা লোক সকলোৰ মূল জীৱিকা নিৰ্বাহৰ আহিলাই হৈছে ঝুম খেতি, তথাপিও কিন্তু এই অঞ্চলৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক দিশত ইয়াৰ যথেষ্ট অনিষ্টকাৰী প্ৰভাৱ দেখিবলৈ পোৱা যায়। তলত এইবোৰৰ বিষয়ে বিতং ভাৱে আলোচনা কৰা হ'ল—
  - ➢ *অস্থায়ী বন্দবস্ত ঃ* ঝুম খেতি পাহাৰুৱা লোক সকলোৰ এটা যাযাবৰী অভিপ্ৰায়। এই খেতি পৰিবৰ্তিত গাওঁৰ লগত সংযোজিত হৈ থাকে। যিহেতু ঝুম খেতিত খেতি পথাৰ পৰিবৰ্তন হৈ থাকে সেয়ে, খেতি কৰা মানুহ খিনিও এটা ঠাইৰ পৰা পিছৰ বছৰত অইন এখন ঠাইলৈ পৰিভ্ৰমণ কৰি থাকে অৰ্থাৎ মানুহখিনিৰ এটুকুৰা নিদিষ্ট ঠাইতেই স্থায়ী বন্দবস্তী নহয় আৰু তেওঁলোকে কোনো ঠাইৰেই স্থায়ী বাসিন্দা হিচাপে চিহ্নিত নহয়। ফলস্বৰূপে তেওঁলোকে সামাজিক আৰু আৰ্থিক জীৱনত যথেষ্ট দুখ কষ্টৰ সন্মুখীন হ'ব লগা হয়।

- *নিম্ন উৎপাদনশীলতা ঃ* খেতি পথাৰৰ ওখ ভূমি বোৰ যিমানেই হ্রাস হয় সিমানেই মাটিৰ সাৰুৱা শক্তি কমি যায়। সাধাৰণতে ৫-৭ বছৰৰ ভিতৰত এটা ঝুম কাল চক্র সম্পূর্ণ হয়। সেয়ে ইমান কম সময়ৰ ভিতৰত অইন এটুকুৰা মাটিত পুনৰ সাৰুৱা কৰি তুলিবলৈ বহুত কঠিন হয়। ফলস্বৰূপে উৎপাদনৰ পৰিমান নিম্ন হয়। সেয়েহে জনজাতীয় সম্প্রদায়ৰ এটা অতি গুৰুত্বপূর্ণ আর্থিক সমস্যা হৈছে খাদ্য শস্যৰ উৎপাদনশীলতা কম হোৱাটো।
- *বনাঞ্চল ধংস ঃ* বনাঞ্চল ধংসৰ অন্যতম কাৰণ হৈছে ঝুম খেতি। বনাঞ্চল ধংসই বনাঞ্চলৰ উৎপাদনশীলতা আৰু বাস্তৱিকতাৰ মূল্য বৃহৎ মাত্রাত নোহোৱা কৰে। অন্যহাতে এটা অঞ্চলৰ জলবায়ু নিয়ন্ত্রণৰ বাবে সেই অঞ্চলৰ বনাঞ্চলৰ প্রকৃতিগত ভৌগলিক বৈশিষ্ট্য অতি প্রয়োজনীয়।
- *পৰিৱেশ নিয়ন্ত্রণ ঃ* ঝুম খেতিৰ সবাতোকৈ অনিষ্টকাৰী প্রভাৱটো হৈছে পৰিৱেশতন্ত্রৰ ভাৰসাম্যহীন অৱস্থা। এটা অঞ্চলৰ জলবায়ু নিয়ন্ত্রণত ঝুম খেতিৰ বহুত প্রভাৱ আছে। এইটো পর্য্যবেক্ষন কৰা হৈছে যে ঝুম খেতিয়ে জলবায়ু নিয়ন্ত্রণত এটা সাংঘাটিক পৰিৱর্তন আনিব পাৰে, ফলস্বৰূপে স্বাস্থ্য ৰক্ষা আৰু জৈৱতন্ত্র সুৰক্ষাত ঝুম খেতিৰ প্রভাৱ অভূতপূর্ব।
- *বানপানী সমস্যা ঃ*ঝুম খেতিয়ে পাহৰুৱা অঞ্চলত বনাঞ্চল ধ্বংস কৰাৰ পৰিণতিত বাৰিষা সময়ত ভয়াবহ ভূমিস্খলন হয় আৰু ফলস্বৰূপে সমতল ভূমিত বানপানীৰ সৃষ্টি হয়। সাধাৰণতে পাহাৰৰ ওখ অংশৰ পৰা খহি অহা ভূমিয়ে নদীৰ তলি আৰু সমতল ওপচাই পেলাই। লগে লগে নদীৰ বুকুৰে বৰষুণৰ পানী কঢ়িয়াই নিব পৰা ক্ষমতা হ্রাস হয় আৰু সমতল ভূমিত বানপানীয়ে তাণ্ডৱ কৰে।
- *ধ্বংসাত্মক পদ্ধতি আৰু নিম্ন বিনিয়োগ ঃ*ঝুম খেতি ৰাষ্ট্রৰ কাৰণে এটা ধ্বংসাত্মক পদ্ধতি যিহেতু ই সেউজীয়া অৰণ্যবোৰ ধ্বংস কৰি এক খালী পৰিতপ্ত অৰণ্যৰ সৃষ্টি কৰে। প্রত্যেকটো ঝুম কাল চক্র সমাপ্ত হোৱাৰ লগে লগে কেৱল মাত্র এক ক্ষুদ্র সংখ্যক জনসংখ্যাৰ জীৱিকা নির্বাহে সমাপ্ত হয়।এই খেতিৰ দ্বাৰা ভৱিষ্যতে কৃষি উন্নয়নৰপৰা আশা কৰা উৎপাদন সম্ভাৱনীয়তাও যথেষ্ট কম।
- *ভৰণ-পোষণ কৃষি পদ্ধতি ঃ* ঝুম খেতি হৈছে ভোগ নিৰাৰণৰ বাবে কৰা খেতি, য'ত ঝুমীয়া সকলে নিজৰ ভোগ্য বস্তুৰ অভাৱ পূৰণৰ বাবেহে কেৱলখেতি কৰে, সেয়েহে ইয়াক ভোৰণ-পোষণ কৃষি পদ্ধতি বোলে। কিয়নো এই খেতিৰ দ্বাৰা কৃষক সকলে কেৱল নিজৰ নিজৰ ঘৰৰ ভোৰণ-পোষণ ধৰিব পাৰে। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল ঝুম খেতি কেতিয়াও বৃহৎ মাত্রাত সংগঠিত নহয়. যিহেতু ইয়াৰ ভূমিৰ উৎপাদনশীলতা কম।
- *নম্ন দক্ষতা ঃ* ঝুম খেতিৰ উৎপাদন ব্যয় বেছি। ইয়াত প্রতি একক উৎপাদনত তুলনামূলক ভাৱে অধিক শ্রমিকৰ প্রয়োজন হয়, যিহেতু শ্রমিকৰ কর্মদক্ষতা কম

ফলস্বৰূপে ঝুম খেতিত উৎপাদন ব্যয় স্থায়ী খেতিত কৈ বহুত বেছি।

- *প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য ধ্বংস ঃ* ঝুম খেতিয়ে পাহাৰৰ গছ-লতা কাটি পুৰি চাফা কৰি দিয়ে, ফলত সেউজীয়া পাহাৰৰ মনোমোহা প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য ধ্বংস হয়।
- *জলসিঞ্চনৰ অভাৱ ঃ* পাহাৰুৱা অঞ্চলৰ পানীৰ যথেষ্ট অভাৱ দেখিবলৈ পোৱা যায়। খৰালি শস্যই জলসিঞ্চনৰ অসুবিধাৰ বাবে যথেষ্ট সমস্যাৰ সন্মুখীন হয় ফলত উৎপাদনশীলতা কমি যায়।

৭.৫ ঝুম খেতিৰ অৱস্থাৰ পৰিবৰ্তনৰ কৌশলসমূহ

ঝুম খেতিৰ বৰ্ত্তমান অৱস্থাৰ অনিষ্টকাৰী প্ৰভাৱ সমূহ নোহোৱা কৰিবলৈ কিছু ব্যাপক কৌশল গ্ৰহণ কৰাটো এক যথেষ্ট গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। কিয়নো ঝুম খেতিৰ কু-প্ৰভাৱে পাহাৰুৱা অঞ্চলটোৰ কৃৰ্ষি কাৰ্য্যত এক গুৰুতৰ সমস্যাৰ সৃষ্টি হৈছে। জনজাতীয় লোক সকলৰ অস্থায়ী কৃৰ্ষি কৰ্মৰ পৰি সমাপ্তি ঘটাই এক স্থায়ী কৃষি পদ্ধতিৰ ব্যৱস্থা কৰাটো অত্যন্ত জৰুৰী হৈ পৰিছে। ইয়াৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় কৌশল বোৰ হ'ল —

- কৃষি ভূমি ওখকৈ বন্ধা সমান ঠাইত ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে।
- পাহাৰুৱা কৃষি ভূমিত উদ্যান জাতীয় আৰু মাহ জাতীয় শষ্য যেনে— ফলমূল, ৰবৰ, কফি আৰু তেলগুটি আদিৰ খেতি কৰিব লাগে।
- পাহাৰুৱা ভূমি ঘৰচীয়া জন্তু যেনে গৰু-ম'হৰ খুটি বা পাম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে আৰু এইবোৰৰ খাদ্য উৎপাদনৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে।
- ভূমিৰ সৰ্বোচ্চ ব্যৱহাৰৰ বাবে জলচ্ছেদ কাৰ্য্যনিৰ্বাহ তথা জলসম্পদৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল।
- জনজাতীয় পৰিয়াল সকলে এতিয়া প্ৰয়োজনীয় স্থায়ী কৃষি পদ্ধতি গ্ৰহণ কৰি স্থায়ী ভাবে বসবাস কৰিব লাগে। ভূমিৰ গুণাগুণ, জলবায়ুৰ বৈশিষ্ট্য, সামাজিক নিয়ম, খাদ্যাভাষ আদিক সামৰি ভিন্ন প্ৰকাৰৰ তথা এক নতুন পদ্ধতি বলবৎ কৰা উচিত।
- ঝুম খেতিক নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ ৰাবাৰ, তেলগুটি, কফি আদিৰ অৰ্ন্তকালীন আৰু বহিঃকালীন কৃষি কাৰ্য্য কৰিবলৈ প্ৰয়োজনীয় পদক্ষেপ লোৱা উচিত।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ ঝুম খেতিৰ অনিষ্টকাৰী প্ৰভাৱ সমূহৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা কৰা। (৮০ টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

.....

.....

.....

৭.৬ পাহাৰুৰা অঞ্চলত কৃষিৰ অসুবিধাসমূহ

উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ মানুহৰ ভাষা, সংস্কৃতি ধৰ্ম, পৰম্পৰা আদিৰ বৈচিত্ৰতা বিৰাজমান। উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ ভৌগলিক এলেকা ২৫.৫ মিলিয়ন হেক্টৰতকৈ অলপ বেছি আৰু ৯০% মানুহেই গাওঁত বাস কৰে। এতিয়াও এই অঞ্চল ভৌগলিক ভাৱে মূল সূতিৰ পৰা পৃথক কিয়নো ইয়াৰ পৰিকাঠামো ব্যৱস্থা অতি নিম্ন স্তৰৰ। তলত পাহাৰুৱা অঞ্চলৰ কৃষি কার্য্যৰ অসুবিধা সমূহ বাখ্যা কৰা হ'ল —

- **ক্ষুদ্র ক্ষুদ্র ভূমিৰ অৱস্থান ঃ** উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ পাহাৰুৱা অঞ্চলৰ ৰাজ্যবোৰৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূর্ণ বৈশিষ্ট হৈছে যে এই কৃষি ভূমিবোৰ ক্ষুদ্র ক্ষুদ্র অংশত বিভক্ত যিটো আর্থিক ফালৰ পৰা অতি বিপদজনক। সৰু সৰু অংশত বিভক্ত ভূমিত যেতিয়া খেতি কৰা হয় তেতিয়া আধুনিক যন্ত্রপাতি তথা খেতিৰ আধুনিক পদ্ধতি প্রয়োগ কৰা সম্ভৱ নহয় কিয়নো ইমান ক্ষুদ্র ভূমিত এইবোৰ প্রয়োগ কৰিলে উৎপাদন ব্যয় বেছি হ'ব। সেয়েহে আধুনিক কৃষি পদ্ধতিৰ অভাৱে কৃষিৰ উৎপাদনশীলতা হ্রাস কৰে। অন্যহাতে এই অঞ্চলৰ শতকৰা ৮০% মানুহেই যিহেতু কৃষিকার্য্যত নিয়োজিত সেয়েহে কৃষিৰ নিম্ন উৎপাদনশীলতাই অর্থনীতিত যথেষ্ট সমস্যাৰ সৃষ্টি কৰে।
- **পু�ৰণি যন্ত্রপাতিৰ ব্যৱহাৰ ঃ** বেছি ভাগ পাহাৰুৱা অঞ্চলত ঝুম খেতি কৰা হয়। আগত উল্লেখ কৰাৰ দৰে ঝুম খেতিত কোনো ধৰণৰ আধুনিক যন্ত্রপাতি বা কৃষিকার্য্যৰ বাবে আধুনিক সঁজুলি ব্যৱহাৰ কৰা নহয়। ফলস্বৰূপে উৎপাদন হ্রাস হয় আৰু ই খাদ্য শস্যৰ অভাৱ সৃষ্টি কৰে।
- **ধান, মাহ জাতীয় শস্যৰ অগ্রাধিকাৰ ঃ** ধান, মাহ জাতীয় শস্যক উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ প্রধান শস্য হিচাপে অভিহিত কৰা হয়। উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ কৃষিকার্য্যৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূর্ণ শস্যটো হৈছে ধান। এই অঞ্চলৰ মানুহৰ আর্থ-সামাজিক কল্যাণ বাৰুকৈয়ে নির্ভৰ কৰে ধান খেতিৰ উৎপাদনৰ সফলতা আৰু বিফলতাৰ ওপৰত। ধানৰ উপৰিও মাকৈ, জোৱাৰ, সৰিয়হ আদিৰ খেতিও এই সমগ্র অঞ্চলত কৰা হয়।

  কিন্তু এই মাহ জাতীয় শস্য উৎপাদনৰ প্রধান অন্তৰায় হ'ল এই জাতীয় শস্য ভোগ্য বস্তু উৎপাদন হিচাপে গণ্য হয় ফলস্বৰূপে আয় আহৰণত অৰিহণা নোযোগায়। ইয়াৰ প্রধান কাৰণ হ'ল যে এই অঞ্চলত ঝুম খেতিৰ প্রচলন হেতু কৃষিৰ বাবে প্রয়োজনীয় পৰিকাঠামো ব্যৱস্থাৰ এতিয়াও অভাৱ।
- **জীৱিকা নির্বাহৰ আর্হি ঃ** সমগ্র উঃ-পূৰ অঞ্চলৰ লোক কৃষিৰ ওপৰত প্রধানকৈ নির্ভৰশীল যিতো অনুন্নত অর্থনীতিৰ প্রধান বৈশিষ্ট্য। উত্তৰ-পূৱৰ কর্মৰত জনসংখ্যাৰ প্রায় ৭০% লোক প্রাথমিক খণ্ডত জড়িত হৈ আছে। এই অঞ্চলত যিহেতু কোনো ধৰণৰ গুৰু উদ্যোগ নাই সেয়ে কৃষিৰ পৰা অহা আয়, কৃষিত জড়িত হৈ থকা লোকতকৈ বহুত বেছি কম।

- **নিম্ন জনমুৰি আৰু ঘৰুৱা উৎপাদন ঃ** যিহেতু কৃষিখণ্ডই সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ প্ৰধান জীৱিকা আৰু এই খণ্ড যিহেতু আধুনিক আৰু উন্নত যন্ত্ৰপাতিৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত নহয় সেয়ে ই অনুন্নত। এই অনুন্নত কৃষিৰ প্ৰধান অন্তৰাই হৈছে উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ ভৌগলিক বিচিত্ৰতা আৰু প্ৰয়োজনীয় পৰিকাঠামো ব্যৱস্থাৰ অভাৱ। ফলস্বৰূপে উৎপাদন কম আৰু তাৰ ফলত জনমুৰি আয় নিম্ন সেয়ে ঘৰুৱা উৎপাদনো যথেষ্ট কম।
- **অনুন্নত বজাৰ ব্যৱস্থা ঃ** উত্তৰ-পূৰৰ কৃষিখণ্ডৰ আন এটা প্ৰধান অন্তৰায় হৈছে সুসংগঠিত বজাৰৰ অভাব। যদিও কিছু ৰাজ্যৰ চৰকাৰে কৃষিজাত বস্তুৰ বজাৰৰ বাবে কিছু নীতি নিয়ম বান্ধি দিছে কিন্তু ইয়াৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ এতিয়াও হোৱা নাই, ফলস্বৰূপে উদ্যোক্তা সকলে যি নিম্ন পৰিমানৰ কৃষিজাত বস্তুৰ উদ্বৃত থাকে সেয়া বিক্ৰী কৰিবলৈ লওতেই মধ্যভোগীৰ হাতত পৰি নিৰ্য্যাতিত হয়।
- **বিত্তীয় অসুবিধা ঃ** উত্তৰ-পূৰ অঞ্চলৰ কৃষিখণ্ডৰ আন এটা অন্যতম অসুবিধা হৈছে বিত্তীয় অসুবিধা। কৃষি ঋণৰ অভাৱ তথা সময়মতে আৰু সঠিক ভাৱে এই ঋন নোপোৱাৰ বাবে এই অঞ্চলৰ কৃষিখণ্ডই যথেষ্ট অসুবিধাৰ সন্মুখীন হৈছে।
- **পৰ্য্যাপ্ত পৰিমাণৰ উৎপাদনৰ উপাদানৰ অভাৱ ঃ** কৃষিখণ্ডৰ অইন এটা প্ৰধান অসুবিধা হৈছে জলসিঞ্চনৰ অভাৱ আৰু ঝুম খেতিৰ প্ৰচলনৰ বাবে পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ ৰাসায়নিক সাৰ প্ৰয়োগ কম, ফলত উৎপাদনৰ পৰিমানো সীমিত।
- **উপযুক্ত ভূমি সংস্কাৰ নীতিৰ অভাৱ ঃ** আজিও এই অঞ্চলত এটা উপযুক্ত ভূমি সংস্কাৰ নীতিৰ প্ৰৱৰ্তন কৰা হোৱা নাই। ইয়াৰ ফলত উৎপাদিকা শক্তিও নিম্ন মানৰ।
- **বানপানী আৰু প্ৰাকৃতিক দুৰ্য্যোগৰ ঃ** বানপানী আৰু প্ৰাকৃতিক দুৰ্য্যোগৰ আধিক্য আগত উল্লেখ কৰাৰ দৰে এই অঞ্চল বানপানী তথা অইন প্ৰাকৃতিক দুৰ্য্যোগ যেনে ভূমিস্খলন আদিৰে আবৃত অঞ্চল। সেয়ে উপযুক্ত বানপানী প্ৰতিৰোধ ক্ষমতা নোলোৱালৈকে কৃষিখণ্ডৰ উন্নতি সম্ভৱ নহয়।

উত্তৰ-পূৰ অঞ্চল ভৌগলিকভাৱে ভাৰতৰ মূলসূতিৰ পৰা বহু পৃথক। সেয়ে এই অঞ্চলৰ পৰিকাঠামো ব্যৱস্থা বৰ দুৰ্বল ফলস্বৰূপে সমগ্ৰ অঞ্চলটো অৰ্থনৈতিকভাৱে এতিয়াও অনগ্ৰসৰ। যদিও চৰকাৰে বৰ্ত্তমানে বহুতো নতুন নীতি প্ৰবৰ্তন কৰিছে তথাপিও এইবোৰৰ উপযুক্ত ব্যৱহাৰ বৰ্তমানেও সম্ভৱ হৈ উঠা নাই। অদূৰ ভৱিষ্যতে এই অঞ্চলৰ উন্নতিয়ে ভাৰতৰ অৰ্থনীতিক যথেষ্ট সবল কৰি তুলিব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

৭.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- ঝুম খেতি পাহাৰীয়া জনজাতীয় সকলে কৰা এক পৰম্পৰাগত কৃষি পদ্ধতি। বিভিন্ন ঠাইত ইয়াক বিভিন্ন নামেৰে নামাকৰণ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে পোৱা খেতি, পৰিবৰ্তিত

খেতি, প্রবজনিত খেতি, পৰিভ্রমিত খেতি ইত্যাদি।

- উত্তৰ-পূৰ ভাৰতত ইয়াক ঝুম খেতি আৰু খেতি কৰা লোকসকলক ঝুমীয়া বোলে।
- এটুকুৰা নির্দিষ্ট ঠাইত খেতি কৰাৰ পিছত তাৰ সাৰুৱা গুণ কমি যোৱা বাবে ঝুমীয়া বিলাকে নতুন খেতি কৰিবলৈ নতুন ঠাইলৈ পৰিবর্তন কৰে বাবে এই খেতিক পৰিবর্তিত খেতিও বোলা হয়।
- ঝুম খেতিৰ কেইবাটাও স্তৰ আছে — ঠাই নির্বাচিত, ঠাই প্রস্তুতকৰণ, খেতি পদ্ধতি, শস্য চপোৱা আৰু মজুতকৰণ।
- একেডোখৰ মাটিত একেৰাহে খেতি থাকিলে আৰম্ভণিৰ নিচিনা মাটিৰ সাৰুৱা গুণ লোপ পায় আৰু উৎপাদন শীলতা কমে।
- মাটিৰ সাৰুৱা গুণ লোপ পোৱাৰ বাবে সুকীয়া বিলাকে নতুন নতুন ঠাইলৈ পৰিভ্রমণ কৰে আৰু আগৰ দৰে জুই দি হাবি-জংঘল চাফা কৰি লয়।
- দুটা একেৰাহে হোৱা ঝুম খেতিৰ মাজৰ সময়খিনিক ঝুম চক্র বোলা হয়। একোটা ক্ষুদ্র সময়ৰ বাবে হোৱা ঝুম চক্র ৪-৯ বছৰৰ আৰু দীঘলীয়া সময়ৰ বাবে হোৱা ঝুম চক্র ২০-৩০ বছৰৰ সময়ৰ বাবে প্রযোজ্য হয়।
- ঝুম খেতিৰ কেইটামান অনিষ্টকাৰী প্রভাৱ হ'ল— পৰিৱেশ বিনষ্ট, খাদ্য সমস্যা, উচ্চ দৰৰ শ্রমিক নিয়োগ প্রান্তীয় কৃষি পদ্ধতি, প্রাকৃতিক সৌন্দর্য্যৰ ধ্বংস, বনাঞ্চল ধ্বংস ইত্যাদি।
- ঝুম খেতিৰ বর্তমান অৱস্থাৰ অনিষ্টকাৰী প্রভাৱসমূহ নোহোৱা কৰিবলৈ কিছু ব্যাপক কৌশল গ্রহণ কৰাটো এটা যথেষ্ট গুৰুত্বপূর্ণ বিষয়। জনজাতীয় লোকসকলে তেওঁলোকৰ অঘৰী জীৱনৰ পৰিসমাপ্তি ঘটাই এক স্থায়ী জীৱন আৰম্ভ কৰাটো এক অতি জৰুৰী বিষয়।

৭.৮ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1] Dr. N.N. Bhattacharyya (2005): *North East India-A System atic Geography*, Rajesh Publicaave a broad based strategy for changing the status of shifting cultivation.tions, New Delhi

2] R.K Lekhi and R.K. Choudhury (1996): *Economy of India including Assam and North East*. Kalyani publication.

3] Dr. J. Kalita (2001): *Agriculture in the hill areas of Assam*, Proceeding Volume, NEEA.

৭.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ঝুম খেতি উঃপূৰ অঞ্চলৰ জনজাতীয় লোকসকলে গ্ৰহণ কৰা এক পৰম্পৰাগত কৃষি পদ্ধতি। ঝুম খেতিক পৰিবৰ্তিত খেতি বুলিও কোৱা হয়। নামটোৰ নিচিনা এই খেতি এঠাইৰ পৰা আন ঠাইলৈ পৰিবৰ্তন কৰি কৰা হয়। ই এটা পৰিভ্ৰমিত কৃষি য'ত খেতিয়ক সকলে এটুকুৰা নিৰ্দিষ্ট ঠাইত খেতি কৰাৰ পিছত আকৌ অইন ঠাইত খেতি কৰে আৰু এনেকৈ গৈ গৈ একেবাৰে শেষত আৰম্ভণিৰ ঠাইলৈ পুনৰ ঘূৰি আহে। উত্তৰ-পূৱ ভাৰতত এই খেতিক পৰিবৰ্তিত খেতি বুলিও কোৱা হয়।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ঝুম খেতিৰ বিভিন্ন স্তৰবোৰ হ'ল — ভূমি নিৰ্বাচন, ভূমি প্ৰস্তুতকৰণ, কৃৰ্ষি পদ্ধতি, মজুতকৰণ আৰু শস্য চপোৱা আদি।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ তলত দিয়াবোৰ ঝুম খেতিৰ অনিষ্টকাৰী প্ৰভাৱ ঃ-

(ক) বানপানী সমস্যা ঃ ঝুম খেতিৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ কু-প্ৰভাৱটো হ'ল এই খেতিত সেউজীয়া পাহাৰবোৰ ধ্বংস হয়। ফলস্বৰূপে বৰষুণৰ দিনত ভূমিস্খলন হৈ নদীৰ বুকু ভৰি যায় আৰু সমতল ভূমিত বানপানীৰ সৃষ্টি হয়।

(খ) বনাঞ্চল ধ্বংস ঃ ঝুম খেতিত যিহেতু বনাঞ্চল পুৰি বা কাটি চাফা কৰি দিয়া হয় ফলত বনাঞ্চলৰ উৎপাদিত আৰু বাস্তৰিক গুৰুত্ব হ্ৰাস হয়।

(গ) পৰিবেশ বিনষ্ট ঃ ঝুম খেতিৰ ফলস্বৰূপে জৈৱতন্ত্ৰৰ ভাৰসম্যতা ৰক্ষা কৰাতো কঠিন হৈ পৰে। ফলত পৰিবেশ বিনষ্ট হয়। প্ৰত্যেক বছৰেই গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু উপযোগী বহু মূল্যৱান কাঠ তথা ঔষধি গছৰ বিলুপ্তি ঘটে।

৭.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(খ) চুটি প্ৰশ্ন (150 টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ ঝুম খেতি কি? ইয়াৰ অনিষ্টকাৰী প্ৰভাৱ বোৰ কি কি?

প্ৰশ্ন ২ ঃ পাহাৰুৱা অঞ্চলৰ কৃষিৰ সমস্যাবোৰ কি কি?

প্ৰশ্ন ৩ ঃ ঝুম খেতিক আমি কেনেদৰে সমাপ্তি ঘটাব পাৰিম? চমুকৈ আলোচনা কৰা।

*** ***** ***

অধ্যায় ৮ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত আন্তঃগাঁথনি

অধ্যায় গাঁথনি

8.1 উদ্দেশ্য

8.2 পৰিচয়

8.3 অঞ্চলটোৰ বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনি

8.3.1 বিদ্যুৎ

8.3.2 পৰিবহণ

8.3.3 যোগাযোগ

8.4 অঞ্চলটোৰ বিত্তীয় আন্তঃগাঁথনি

8.5 অঞ্চলটোৰ সামাজিক আন্তঃগাঁথনি

8.5.1 স্বাস্থ্য

8.5.2 শিক্ষা

8.6 অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

8.7 অধিক জানিবলৈ

8.8 অগ্রগতিৰ খতিয়ান

8.9 আৰ্হি প্রশ্ন

৮.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অঞ্চলটোৰ বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনিৰ অৱস্থা বিশেষকৈ বিদ্যুৎ, পৰিবহণ আৰু যোগাযোগৰ দৰে খণ্ডবিলাকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- অঞ্চলটোত বিত্তীয় আন্তঃগাঁথনিৰ পর্যাপ্ততা নির্ণয় কৰিব পাৰিব
- সামাজিক আন্তঃগাঁথনিৰ অর্থ ব্যাখ্যা কৰাৰ লগতে অঞ্চলটোৰ সামাজিক আন্তঃ-গাঁথনিৰ অৱস্থা বিশেষকৈ, স্বাস্থ্য আৰু শিক্ষা সম্পর্কীয় আন্তঃগাঁথনিৰ ছবিখন বুজিব পাৰিব।

৮.২ পৰিচয়

আমি সকলোৱে জানোঁ যে একোখন ৰাজ্য, অঞ্চল, দেশৰ অর্থনৈতিক উন্নয়নত আন্তঃগাঁথনিয়ে এক গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰে। দেশৰ আন্তঃগাঁথনি নির্মাণত বিশেষকৈ, ঔদ্যোগিক খণ্ডৰ সৈতে সম্পর্কযুক্ত আন্তঃগাঁথনি নির্মাণত আৰোপ কৰা গুৰুত্ব সম্পর্কে আমি আগৰ অধ্যায়ত আলোচনা কৰিছিলো। আন্তঃগাঁথনিসমূহক ভিন ভিন শ্রেণীত বিভক্ত কৰিব

পাৰি। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আন্তঃগাঁথনিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোতে আমি তিনিটা গুৰুত্বপূৰ্ণ শ্ৰেণীত ইয়াক বিভক্ত কৰিম— বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনি (Physical Infrastructere), বিত্তীয় আন্তঃগাঁথনি (Financal Infrastrueture) আৰু সামাজিক আন্তঃগাঁথনি (Social Infrestruethure)। অঞ্চলটোৰ এই তিনি প্ৰকাৰৰ আন্তঃগাঁথনিৰ বিষয়ে এটা সামগ্ৰিক ধাৰণা আহৰণ কৰাত এই অধ্যায়টিয়ে আপোনালোকক যথেষ্ট সহায় কৰিব।

৮.৩ অঞ্চলটোৰ বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনি

বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনি (Physical infrastructure)ৰ কথা ক'লে বহুকেইটা খণ্ডৰ কথা আহি পৰে। বিদ্যুৎ, পৰিবহণ আৰু যোগাযোগ, মৌলিক উদ্যোগসমূহ— মূলতঃ তীখা, চিমেণ্ট আদি বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনিৰ অন্তৰ্ভুক্ত। এই অধ্যায়টিত আমি প্ৰধানতঃ বিদ্যুৎ তথা পৰিবহণ আৰু যোগাযোগৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম। বিশেষকৈ, অঞ্চলটিত এই ক্ষেত্ৰসমূহৰ অৱস্থানো কেনেধৰণৰ, সেই কথাৰ ওপৰত প্ৰধানতঃ আলোকপাত কৰিম।

৮.৩.১ শক্তি

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ভিতৰত অসমৰ শক্তি উৎপাদনৰ ক্ষমতা সৰ্বাধিক। 2015-12 চনত ৰাজ্যখনৰ উৎপাদিত শক্তিৰ প্ৰয়োজন আছিল 1722 মেগাৱাট আৰু ই মুলত তাপ বিদ্যুৎ প্ৰযুক্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ইয়াৰ পিছত ত্ৰিপুৰাই ৮১৭ মেগাৱাট উৎপাদন কৰি ২য় স্থান অৰ্জন কৰিছে। মেঘালয়ে মুঠ ৫১৯ মেগাৱাট উৎপাদন কৰে যি সম্পূৰ্নৰূপে জল প্ৰযুক্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ মুঠ শক্তি আহৰণ (মেগাৱাট) আৰু ২০১১-১২ চনৰ বিভিন্ন শক্তিৰ পৰা পোৱা তথ্য তলৰ তালিকা ৮.১ ত দিয়া হৈছে।

তালিকা নং ৮.১ ঃ উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ শক্তি আহৰণ (মেগাৱাট)

ৰাজ্য	২০০৮	২০০৯	২০১০	২০১১-১২			
	২০০৯	২০১০	২০১১	থাৰ্মেল		গেছ	মুঠ
অৰুণাচল প্ৰদেশ	৮৪	৫৭	৬০	০	৬১	০	৬১
অসম	১৬৮৩	১৭১২	১৭০৮	০	৪৫৫	১৩১৭	১৭৭২
মণিপুৰ	১	২	২	০	২	০	২
মেঘালয়	৫৫৪	৫৩৬	৭০৮	০	৫১৯	০	৫১৯
মিজোৰাম	১১	১৮	৩৮	০	২৩	০	২৩
নগালেণ্ড	৮১	৭৯	৮১	০	৮৮	০	৮৮
চিকিম	৪৮	৩৯	৪২	০	৪২	০	৪২
ত্ৰিপুৰা	৬৫৯	৬৫৮	৭৭২	০	৩৯	৭৭৮	৮১৭
সমগ্ৰ ভাৰত	৩৪৩,৬৬৮	৩৪৭,৩৭৩	৩৪৮,০৮০	২৭১৮৬৪	৭৬,৮০৬	২০,২৯০	৩৭৩,১৯১

উৎস ঃ *উত্তৰ পূৰ অঞ্চলৰ মূল পৰিসংখ্যা, 2015*

মেঘালয়ে নিজৰ চাহিদাতকৈ অধিক বিদ্যুৎ উৎপাদিত কৰে, সেয়ে ; প্রধানকৈ অসমলৈ ৰাজ্যখনে বিদ্যুৎ যোগান ধৰে। মেঘালয় অতিৰিক্ত বিদ্যুৎ উৎপাদনকাৰী ৰাজ্য হ'লেও ইয়াৰ প্রধান কাৰণটো হৈছে ৰাজ্যখনৰ গ্রাম্যাঞ্চলত বিদ্যুতৰ ব্যৱহাৰ তেনেই সামান্য আৰু জনমূৰি বিদ্যুৎ ব্যয়ৰ পৰিমাণ অত্যন্ত কম। আমোদজনক কথা হৈছে অতিৰিক্ত বিদ্যুৎ উৎপাদনকাৰী আৰু উৎপাদিত বিদ্যুতৰ 36í ৰপ্তানি কৰা মেঘালয়ৰ বিদ্যুৎ সংযোজিত গাঁৱৰ সংখ্যা বহু কম (47.5í)। পৰিকল্পনা আয়োগৰ তথ্য অনুসৰি, 2006 চনত ৰাজ্যখনত বৈদ্যুতিকিকৰণৰ হাৰ আছিল 53.3í¼ 1980 চনত মেঘালয়ৰ মাত্র 29í গ্রাম্য জনসাধাৰণক বিদ্যুৎ সংযোগে সামৰি লৈছিল। এই পৰিমাণ অৰুণাচল প্রদেশ (24.2í] আৰু মিজোৰাম (22.7í)ত কৈহে অধিক আছিল। সেয়ে দেখা যায় যে, মেঘালয়ত গাঁৱতকৈ নগৰত বিদ্যুতৰ ব্যৱহাৰ অধিক। গাঁও অঞ্চলবিলাকত বসবাস কৰা এক বৃহৎ সংখ্যক জনসাধাৰণৰ মাজত বিদ্যুতৰ ব্যৱস্থা নথকাৰ ফলতে মেঘালয় অতিৰিক্ত বিদ্যুৎ উৎপাদনকাৰী ৰাজ্য হিচাপে পৰিগণিত হৈছে।

অন্য ৰাজ্যকেইখনে মেঘালয় অথবা কেন্দ্রীয় চৰকাৰৰ বিভিন্ন প্রকল্প (নীপকো, লোকটাক আৰু কপিলি) অথবা উত্তৰাঞ্চলৰ পৰা বিদ্যুৎ ক্রয় কৰিবলগীয়া হয়। অসমে ইয়াৰ সর্বমুঠ চাহিদাৰ প্রায় 50í বিদ্যুতৰ বাবে আনৰ ওপৰত (প্রধানকৈ মেঘালয়, কেন্দ্রীয় প্রকল্প আৰু উত্তৰাঞ্চল) নির্ভৰ কৰিবলগীয়া হয়। অৰুণাচল প্রদেশ, মণিপুৰ, মিজোৰাম আৰু নাগালেণ্ডে নিজ নিজ ৰাজ্যৰ চাহিদাৰ এটা সামান্য অংশহে নিজাকৈ উৎপাদন কৰিব পাৰে আৰু বিদ্যুতৰ আমদানিৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰিবলগীয়া হয়। কেৱল ত্রিপুৰাৰ অৱস্থাহে তুলনামূলকভাৱে কিছু উন্নত, ৰাজ্যখনৰ সর্বমুঠ আৱশ্যকতাৰ এক তৃতীয়াংশহে বিদ্যুৎ আমদানি কৰে।

৮.৩.২ পৰিবহণ

এই অঞ্চলটোৰ প্রধান পৰিবহণ ব্যৱস্থা ভিতৰত আছে ৰে'ল পৰিবহণ, পথ পৰিবহণ, জলপৰিবহণ আৰু বিমান সেৱা। অঞ্চলটোৰ অধিকাংশ ঠাইয়ে পাহাৰেৰে আৱৰি থকা বাবে পৰিবহণৰ ক্ষেত্রত পথ পৰিবহণেই হৈছে প্রধান ব্যৱস্থা। অৰুণাচল প্রদেশ, মণিপুৰ, মেঘালয় আৰু মিজোৰামত ৰে'লপথ নাই। ত্রিপুৰা আৰু নাগালেণ্ডৰ সমতল অঞ্চল-বিলাকত ৰে'লপথ আছে। অৱশ্যে অসমত ৰে'লপথৰ এক পৰিপূৰক দৈর্ঘ্য আছে। এই অধ্যায়ত আমি প্রধানকৈ পথ আৰু ৰে'ল পৰিবহণৰ ওপৰত আলোকপাত কৰিম।

- *পথ পৰিবহণ (Road Transport) ঃ* পথ পৰিবহণ ব্যৱস্থা হৈছে উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ পৰিবহণৰ এটা গুৰুত্বপূর্ণ প্রণালী। জটিল আৰু দুর্গম অঞ্চলবিলাকত পথ পৰিবহণেই হৈছে পৰিবহণৰ একমাত্র ব্যৱস্থা। অঞ্চলটোৰ চমু বাট-পথবিলাকত পথ পৰিবহণ হৈছে মূল্যবান আৰু দ্রুত পৰিবহণ সেৱা। উত্তৰ-

পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনত ৰে'ল পৰিবহণৰ সম্প্ৰসাৰণৰ সুচল নথকা বাবে ইয়াত পথ পৰিবহণৰ গুৰুত্ব যথেষ্ট বেছি।

2011 চনত অঞ্চলটোত পথৰ দৈৰ্ঘ্য আছিল ৩.৭৬ লাখ কিলোমিটাৰ, ইয়াৰে 0.59 লাখ কিলোমিটাৰ পকী পথ (surfaced)। এই পৰিমাণ সৰ্বভাৰতীয় স্তৰত আছিল 57í আৰু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সৰ্বমুঠ পথ দৈৰ্ঘ্যৰ পকী পথৰ পৰিমাণ আছিল প্ৰায় 21í¼ অৱশ্যে, জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব কম হোৱাৰ বাবে জনমূৰি প্ৰতি এহাজাৰ জনসংখ্যাত পকী পথৰ দৈৰ্ঘ্য দেশৰ গড় পৰিমাণতকৈ (2.44 কিলোমিটাৰ) উত্তৰ-পূবৰ পৰিমাণ অধিক (3.73 কিঃমিঃ)। অৰ্থনৈতিকভাৱে, ইয়াৰ ফলত মানুহ আৰু পণ্য উভয়ৰে পৰিবহণ ব্যয় বৃদ্ধি পায়। অঞ্চলটোৰ পৰিবহণৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশটো হৈছে দেশৰ আন আন ৰাজ্যৰ তুলনাত ইয়াত পৰিবহণৰ ক্ষেত্ৰত ধন, সময় আৰু ধাৰাবাহিকতাৰ ব্যয় অধিক। এই ব্যয় অৱশেষত পণ্য সামগ্ৰীৰ মূল্য আৰু জীৱন নিৰ্বাহৰ ব্যয়ৰ লগতে মজুৰিৰ নিৰিখত প্ৰতিফলিত হৈছে। দেশৰ আন সকলো ৰাজ্যতকৈ উত্তৰ-পূবত মজুৰিৰ নিৰিখ বেছি আৰু অঞ্চলটোৰ ভিন ভিন ঠাইত পণ্য সামগ্ৰীৰ মূল্যও প্ৰয়োজনতকৈ অধিক হোৱা দেখা যায়। পণ্য সামগ্ৰী আৰু বিভিন্ন উপাদানৰ বজাৰসমূহৰ (factor markets) এই অশুদ্ধ মূল্য অৱশেষত গৈ অঞ্চলটোৰ বেপাৰ-বাণিজ্যৰ উচ্চ ব্যৱধানৰ লাভালাভত প্ৰতিফলিত হোৱা দেখা যায়।

তালিকা ৮.২ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মুঠ আৰু পকী পথৰ দীৰ্ঘ (মাৰ্চ-২০১২)-কিলোঃ মিঃ

ৰাজ্য	মুঠ/পকী পথ	২০০৯	২০১০	২০১১	২০১২
১	২	৩	৪	৫	৬
অৰুণাচল প্ৰদেশ	মুঠ	20,384	21,122	21,555	14,980
	পকী পথ	13,314	13,959	14,336	13,157
অসম	মুঠ	236,985	239,394	241,789	284,232
	পকী পথ	33,405	35,622	37,816	53,525
মণিপুৰ	মুঠ	17,724	18,604	19,133	19,252
	পকী পথ	6,732	7,612	8,140	10,457
মেঘালয়া	মুঠ	11,019	11,702	11,984	12103
	পকী পথ	6,615	6,758	7,072	7921
মিজোৰাম	মুঠ	7,742	8,727	9,810	11293
	পকী পথ	6,383	6,929	7,001	8099
নাগালেণ্ড	মুঠ	32,597	33,423	34,146	35189
	পকী পথ	14,518	15,076	15,470	16833
চিকিম	মুঠ	4,199	4,420	4,630	5,616
	পকী পথ	3,719	3,940	4,119	4,862
ত্ৰিপুৰা	মুঠ	32,767	33,338	33,772	29,248
	পকী পথ	13,217	13,760	14,203	14,548
মুঠ ভাৰত	মুঠ	3,571,510	3,682,439	3,790,342	3,965,394
	পকী পথ	2,141,302	2,249,611	2,341,480	2,515,388

শেহতীয়াভাৱে, উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আওহতীয়া গুৰুত্বপূৰ্ণ ঠাইবিলাকৰ সৈতে পথ সংযোগ উন্নত কৰিবলৈ ভাৰত চৰকাৰে উত্তৰ-পূবৰ বিশেষ ত্বৰান্বিত পথ উন্নয়ন আঁচনি (Special Accelerated Road Development Programme in the North-Eastern Regon (SARDP-NE) নামেৰে এক প্ৰকল্প ৰূপায়ণ কৰিছে। এই কাৰ্যক্ৰমে অঞ্চলটোৰ অভ্যন্তৰীণ যোগাযোগৰ লগতে অঞ্চলটোৰ আওহতিয়া ঠাইবিলাকক দেশৰ অন্যান্য অংশৰ সৈতে সংযোগ কৰাৰ আঁচনি গ্ৰহণ কৰিছে।

- *ৰেল পৰিবহণ (Rail Transport) ঃ* মেঘালয় আৰু চিক্কিমৰ বাহিৰে উত্তৰ-পূবৰ আন ছখন ৰাজ্য ভাৰতৰ ৰেল-মানচিত্ৰত অন্তৰ্ভুক্ত। 2011–12 চনত সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত ৰেল পথৰ সৰ্বমুঠ দৈৰ্ঘ্য আছিল ২৬২৭ কিঃমিঃ, ইয়াৰে মিটাৰগজ পথৰ দৈৰ্ঘ্য হৈছে 1127.4 কিঃমিঃ (48%) আৰু ব্ৰডগজ পথৰ দৈৰ্ঘ্য হৈছে 1238.3 কিঃ মিঃ। ভাৰতীয় ৰেলৰেই অলপতে উত্তৰ-পূবৰ মাজেৰে ম্যানমাৰলৈ ৰেলপথৰ সংযোগ কৰাৰ প্ৰস্তাৱ দিছে। এই প্ৰকল্পমতে, জিৰিবাম—ইম্ফল—ম'ৰে খণ্ডত ৰেল লাইন স্থাপন কৰাৰ কথা। এই পথটো দিল্লী-হানয় ৰেলপথৰ অংশ হিচাপে মাণ্ডালয়লৈ সম্প্ৰসাৰণ কৰিব পৰা যাব। বৰ্তমানলৈকে মণিপুৰত 1.35 কিলোমিটাৰ নেৰ'গজ ৰেল লাইন আছে। চিক্কিমত প্ৰথমবাৰৰ বাবে ৰেলপথ বহুৱাবলৈ চলোৱা জৰীপ অলপতে সম্পূৰ্ণ হৈছে। এই প্ৰস্তাৱিত ব্ৰডগজ লাইনটো 52.7 কিলোমিটাৰ দীঘল হ'ব আৰু ই পশ্চিমবংগৰ সেৱকক পশ্চিমবংগ— চিক্কিম সীমান্তৰ ৰংপোৰ সৈতে সংযুক্ত কৰিব। এই ৰেলপথৰ 51.7 কিলোমিটাৰহে চিক্কিমত পৰিব। ভাৰতীয় ৰেল মানচিত্ৰত বৰ্তমানলৈকে চিক্কিম অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা নাই আৰু ভৱিষ্যতে এই ৰাজ্যখনক সামৰি লোৱাৰ প্ৰচেষ্টা অব্যাহত আছে। 2012 চনৰ ভিতৰত অঞ্চলটোৰ সকলো প্ৰধান মহানগৰকে ৰেলৰে নেটৱৰ্কত সংযুক্ত কৰিবলৈ ভাৰত চৰকাৰে অলপতে এখন আঁচনি আৰম্ভ কৰিছে।

তালিকা নং ৮.৩ ঃ উত্তৰ পূৰ্ব অঞ্চলৰ ৰেলপথৰ দৈৰ্ঘ্য (কিঃমিঃ)

ৰাজ্য	২০০৬-০৭	২০০৮-০৯	২০০৯-১০	২০১০-১১	২০১১-১২
অৰুণাচল প্ৰদেশ	১	১	১	১	১
অসম	২,২৮৪	২,২৮৪	২,২৮৪	২,৪৩৩	২,৪৫৯
মণিপুৰ	১	২	২	০	২
মেঘালয়	০	০	০	০	০
মিজোৰাম	২	২	২	২	২
নগালেণ্ড	১৩	১৩	১৩	১৩	১৩
চিকিম	০	০	০	০	০
ত্ৰিপুৰা	৬৪	৬৪	১৫১	১৫১	১৫১
সমগ্ৰ ভাৰত	৬৩,২৭৩	৬৩,২৭৩	৬৪,০১৫	৬৩,৯৭৪	৬৪,৬০০

উৎস ঃ *প্ৰাথমিক পৰিসংখ্যা, 2015*

৮.৩.৩ যোগাযোগ

এই অধ্যায়ত প্ৰধানতঃ দুই প্ৰকাৰৰ যোগাযোগ সেৱা যেনে— দূৰ সংযোগ আৰু ডাকসেৱাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ব।

- *দূৰ সংযোগ (Telecommunication) ঃ* একোটা অৰ্থনীতিৰ বিকাশৰ প্ৰক্ৰিয়াত দূৰ সংযোগে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। বিশেষকৈ, বিশ্বায়নৰ এই যুগত আৰু ইণ্টাৰনেট সেৱাৰ ব্যাপক প্ৰসাৰৰ সময়ত আজিৰ তাৰিখত গোটেই পৃথিৱীখন এটা বুটাম টিপিলেই যোগাযোগৰ পৰিসৰলৈ আনিব পাৰি। এই অঞ্চলটোৰ দূৰ সংযোগ সেৱা প্ৰদানকাৰী প্ৰধান প্ৰতিষ্ঠানবিলাকৰ ভিতৰত আছে BSNL, Reliance, Airtel, Aircel, Vodafone আৰু Tata Indicom। BSNLএ সমগ্ৰ অঞ্চলটো চাৰিটা চক্ৰত ভাগ কৰিছে। অসম চক্ৰত অসম ৰাজ্যক সামৰি লোৱা হৈছে; মেঘালয়, মিজোৰাম আৰু ত্ৰিপুৰাক NE-1 চক্ৰত, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশক NE-2 চক্ৰত সামৰি লোৱা হৈছে। চিক্কিমক পৃথকভাৱে চিক্কিম চক্ৰত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। 2007 চনৰ 31 ডিচেম্বৰত অসমত সৰ্বমুঠ টেলিফোন সংযোগ আছিল 11,13,469 টা (লেণ্ডলাইন, WLL আৰু চেলুলাৰকে ধৰি)। সামগ্ৰিকভাৱে, অঞ্চলটোত এনেধৰণৰ সংযোগ 21,45,978টা আছে। অসমত সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ সৰ্বমুঠসংযোগৰ 50í আছে। অৱশ্যে জনসংখ্যা অধিক হোৱা বাবে ৰাজ্যখনত দূৰ সংযোগৰ ঘনত্ব (tele-density) সৰ্বনিম্ন, মাত্ৰ 3.79। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ভিতৰত চিক্কিমৰ ঘনত্ব সৰ্বাধিক 17.12¼ 31û12û2007ত 541 হাজাৰ লোকক সামৰি লোৱাৰ লক্ষ্য স্থিৰ কৰা হৈছিল আৰু ইয়াৰ বিপৰীতে ৰাজ্যখনত টেলিফোন সংযোগৰ সংখ্যা হৈছে 92,680টা। NE–1 চক্ৰত দূৰ সংযোগৰ ঘনত্ব হৈছে 6.69 (পৰিকল্পিত 6,977 হাজাৰ লোকৰ বিপৰীতে 4,66,824টা টেলিফোন সংযোগ)। আনহাতে NE –2 চক্ৰত এই ঘনত্ব হৈছে 8.27 (পৰিকল্পিত 5,721 হাজাৰৰ বিপৰীতে 4,73,005 টা)।(উৎস ঃ দূৰ সংযোগ মন্ত্ৰ্যালয়, ভাৰত চৰকাৰ; NEDFIৰ চৰকাৰী ৱেবচাইটত উপলব্ধ তথ্য)।
- *ডাক সেৱা (Postal Network) ঃ* সৰ্বাধিক সংখ্যক স্থায়ী ডাকঘৰ থকা ভাৰতবৰ্ষ হৈছে পৃথিৱীৰ বৃহত্তম ডাক সেৱা থকা দেশ। ভাৰতত ডাক সেৱা যথেষ্ট গুৰুত্বপূৰ্ণ কিয়নো, এই সেৱাই কেৱল যোগাযোগৰ ব্যৱস্থাই নকৰে, ইয়াৰ লগে লগে ই বিভিন্ন ধৰণৰ বিত্তীয় সেৱা যেনে— সঞ্চয় জমা (savings account), recurring deposits, স্থায়ী জমা (fixed diposits), মণি অৰ্ডাৰ (money orders) আৰু ডাক জীৱন বীমাৰ ব্যৱস্থা কৰে। দেশখনত

ডাক সেৱাৰ ব্যাপক প্ৰচলনৰ বাবে যোগাযোগ আৰু বিত্তীয় সেৱা উভয় দিশতে ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ আহিলাত পৰিণত হৈছে।

তলৰ তালিকা 8 . ৪ত ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ডাক সেৱা আৰু ডাকঘৰৰ ঘনত্ব দেখুওৱা হৈছে (একোখন ৰাজ্যৰ প্ৰতি এক লাখ লোকৰ বিপৰীতে থকা ডাকঘৰৰ সংখ্যা অনুসৰি ইয়াৰ ঘনত্ব নিৰ্ণয় কৰা হৈছে)।

তালিকা নং ৮.৪ ঃ উত্তৰ-পূৰত ডাকঘৰৰ সংখ্যা (২০০৪ চনৰ তথ্যমতে)

ৰাজ্য	ডাকঘৰৰ সংখ্যা	প্ৰতি এক লাখ জনসংখ্যা অনুসৰি ডাকঘৰৰ ঘনত্ব
অৰুণাচল প্ৰদেশ	306	26
অসম *	4006*	14
মণিপুৰ	698	27
মেঘালয়	493	20
মিজোৰাম	404	42
নাগালেণ্ড	328	14
চিকিম	210	36
ত্ৰিপুৰা	716	21
সৰ্বভাৰতীয় গড়	5189	19

উৎস ঃ *www.indiastat.com, 'Indian states at a Glance 2006-2007 The North-East and Sikkim, Pearson'ত উপলব্ধ। অসমৰ ডাকঘৰৰ সংখ্যা 2007 চনৰ। ডাকঘৰৰ ঘনত্ব 31û12û2007ত ৰাজ্যখনৰ প্ৰাক্কালীন (আনুমানিক) জনসংখ্যাৰ ভিত্তিত গণনা কৰা হৈছে। NEDFiৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত North East Data Bank, NEDFiৰ ৱেবচাইটত তথ্য উপলব্ধ।*

ওপৰৰ তালিকাখনত দেখা গ'ল যে অসমত ডাকঘৰৰ গড় সংখ্যা আৰু ডাকঘৰৰ ঘনত্ব দুয়োটাই চকুত লগাকৈ নিম্ন। নাগালেণ্ডৰ ঘনত্বও ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ কম। অঞ্চলটোৰ আন আটাইকেইখন ৰাজ্যতে ডাকঘৰৰ ঘনত্ব ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ বেছি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ তলৰ কথাকেইষাৰ শুদ্ধ নে অশুদ্ধ উল্লেখ কৰক।

(ক) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ভিতৰত মেঘালয়ত সৰ্ববৃহৎ ৰে'লৱে নেটৱৰ্ক আছে। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(খ) অঞ্চলটোত অতিৰিক্ত বিদ্যুৎ উৎপন্ন কৰা একমাত্ৰ ৰাজ্যখন হৈছে অসম। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ BSNLএ নিৰ্ধাৰণ কৰা শ্ৰেণী বিভাজন অনুসৰি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ দূৰ সংযোগৰ চক্ৰবিলাক কি কি? (40টা মান শব্দত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

.....

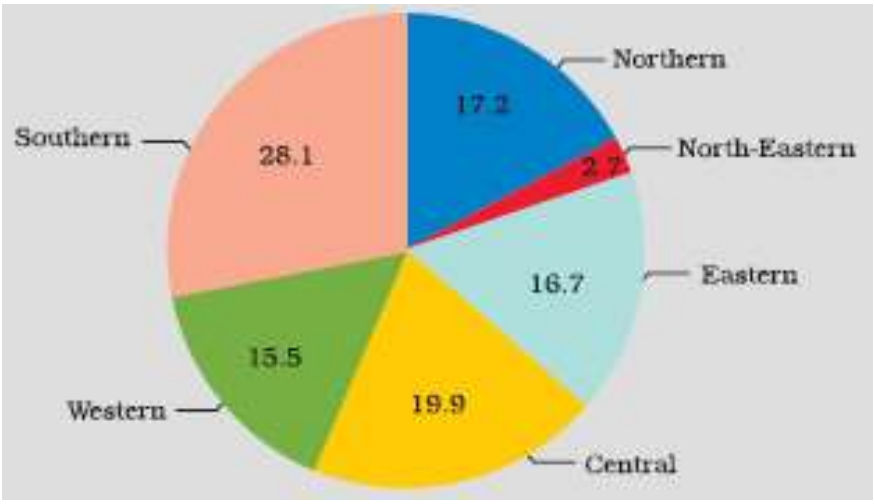
.....

৮.৪ অঞ্চলটোৰ वित्तীয় আন্তঃগাঁথনি

বিত্তীয় সেৱাত বেংক সেৱা, বীমা, ষ্টক আৰু শ্বেয়াৰ বাণিজ্য ইত্যাদি অন্তর্ভুক্ত। ইয়াত আমি প্ৰথম দুটাৰ বিষয়ে আলোকপাত কৰিম। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত বেংক সেৱা সিমান সন্তোষজনক নহয়। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বহুতো অঞ্চল এতিয়াও আনুষ্ঠানিক বেংক সেৱাৰ পৰা বঞ্চিত। যিসময়ত ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত প্ৰতি 100 জন প্ৰাপ্তবয়স্ক লোকৰ ভিতৰত 59 জনৰ বেংক একাউণ্ট আছে, সেই সময়ত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত প্ৰতি 100 জন প্ৰাপ্তবয়স্ক লোকৰ মাত্ৰ 37.3 জনৰহে বেংক একাউণ্ট আছে। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে অঞ্চলটোত বেংক সেৱাৰ প্ৰসাৰ সন্তোষজনক নহয়। 2009 চনৰ জুন মাহত সামগ্ৰিকভাৱে অঞ্চলটোত (চিক্কিমক বাদ দি) প্ৰতি 21 হাজাৰ লোকৰ মাজত মাত্ৰ এটা শাখা আছিল। ইয়াৰ বিপৰীতে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত প্ৰতি 15 হাজাৰ জনসংখ্যাৰ মাজত বেংকৰ একোটাকৈ শাখা আছিল। দেশৰ ভিতৰত মণিপুৰতে বেংক সেৱাৰ প্ৰসাৰতা আটাইতকৈ বেয়া। ৰাজ্যখনত প্ৰতি 33 হাজাৰ লোকৰ বিপৰীতে এটা শাখা আছে। নাগালেণ্ডৰ স্থান মণিপুৰৰ পাছতে, প্ৰতি 26 হাজাৰ লোকৰ বিপৰীতে ৰাজ্যখনৰ বেংকৰ এটাকৈহে শাখা আছে। অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিকভাৱে আটাইতকৈ আগবঢ়া ৰাজ্য অসমৰ অৱস্থাও ভাল নহয়। ৰাজ্যখনত প্ৰতি 22 হাজাৰ লোকৰ বিপৰীতে এটা শাখা আছে। অঞ্চলটোৰ কেৱল দুখন ৰাজ্যৰ অৱস্থাহে ৰাষ্ট্ৰীয় স্তৰতকৈ উন্নত। সেই দুখন হৈছে মিজোৰাম (প্ৰতি 11 হাজাৰ লোকৰ বিপৰীতে এটা শাখা) আৰু মেঘালয় (প্ৰতি 13 হাজাৰ লোকৰ বিপৰীতে এটা শাখা) (উৎস ঃ Report on Trend and Progress on Banking in India, 2008-09, RBI)।

অঞ্চলটোৰ বেংক সেৱাৰ পৰ্যাপ্ততা এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় হৈ পৰিছে। তলৰ সংখ্যাবিলাকলৈ মন কৰিলে এই কথা অধিক স্পষ্ট হ'ব। তলৰ চিত্ৰখনত দেখা গৈছে যে ভাৰতৰ

চিত্ৰ ৮.১ ঃ বেংকৰ শাখাৰ অঞ্চলভিত্তিক বিস্তাৰ ২০০৯ৰ জুনৰ শেষলৈকে (শতাংশ)

উৎস ঃ *Report on Trend and Progress of Banking in India*, 2008-2009 RBI.

সৰ্বমুঠ বেংকৰ শাখাৰ মাত্ৰ 2.7í হে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল আছে। বেংক সেৱাৰ এই সীমিত প্ৰসাৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনসংখ্যাৰ অনুপাত অনুসৰি সঠিক যেন বোধ হ'ব পাৰে। এক আনুমানিক হিচাপ মতে, 2011 চনত অঞ্চলটোত (চিক্কিমকে ধৰি) জনসংখ্যা হ'ব দেশৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ 3.71í¼ অৱশ্যে, 2008 চনৰ জুলাই মাহত United States Agency for International Developmentএ 'Understanding and Responding to the Savings Behaviour of Poor People in the North East of India' শীৰ্ষক শেহতীয়া এক অধ্যয়ন চলোৱা হৈছিল। চলোৱা এই অধ্যয়নত দেখা গ'ল যে অঞ্চলটোৰ জনসাধাৰণে সঞ্চয় আৰু ঋণৰ চাহিদা পূৰণ কৰিবলৈ এতিয়াও অনানুষ্ঠানিক ব্যৱস্থাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিবলগীয়া হয়। তালিকা ৮.৫ য়ে উত্তৰ-পূৰত বাণিজ্যিক বেংকৰ কাৰ্য্যালয়ৰ সংখ্যা দেখুৱাইছে।

তালিকা নং ৮.৫ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাণিজ্যিক বেংকৰ কাৰ্য্যলয়ৰ সংখ্যা কাৰ্য্যলয়ৰ সংখ্যা

ৰাজ্য	২০১২	২০১৩
অৰুণাচল প্ৰদেশ	৯৮	১০৬
অসম	১৬৪৭	১৭৫৪
মণিপুৰ	৯৮	১১৫
মেঘালয়	২৪০	২৫৬
মিজোৰাম	১১৬	১২৭
নাগালেণ্ড	১০৪	১২৪
চিকিম	৯১	৯৮
ত্ৰিপুৰা	২৭৮	৩০৩
ভাৰত	১০২৩৭৭	১০৯৮১১

উৎস ঃ *প্ৰাথমিক পৰিসংখ্যা, 2015*

বেংকৰ জমা ধনৰ অনুপাত হৈছে এটা বেংকে কিমান পৰিমাণ ঋণ সিহতঁক জমা ধনৰ পৰা গ্ৰাহকক দিবলৈ সক্ষম হয়। এই অনুপাত বৃদ্ধিয়ে ঋণ দিয়াৰ পৰিমাণো বৃদ্ধি কৰে আৰু হ্ৰাসে ঋণৰ পৰিমাণ হ্ৰাস কৰে।

তালিকা নং ৮.৬ ঃ জমা ধনৰ অনুপাত ২০১৩

ৰাজ্য	জমা ধনৰ অনুপাত
অৰুণাচল প্ৰদেশ	২১.২
অসম	৩৬.৮
মণিপুৰ	২৭.৪
মেঘালয়	২৩.৪
মিজোৰাম	৩৫.২
নাগালেণ্ড	২৭.৯
চিকিম	৩২.৫
ত্ৰিপুৰা	২৭.৯
উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চল	৩৩.১
ভাৰত	৭৪.১

উৎস ঃ *উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰাথমিক পৰিসংখ্যা, 2015*

তালিকাৰ পৰা দেখা যায় যে জমা ধনৰ পৰিমাণ উত্তৰ পূৰত সৰ্বভাৰতীয় হাৰতকৈ যথেষ্ট কম।

- **অঞ্চলটোৰ বেংক সেৱা/আন্তঃগাঁথনিৰ উন্নতিৰ বাবে সম্ভাব্য পদক্ষেপ ঃ** অঞ্চলটোৰ বেংক সেৱাৰ উন্নতি সাধন কৰিবলৈ নিম্নোল্লিখিত পদক্ষেপবিলাক গ্ৰহণ কৰিব পাৰি ঃ
  - ➢ অঞ্চলটিৰ য'ত আনুষ্ঠানিক বেংক সেৱা সম্ভৱ নহয় সেই ঠাইবিলাকত বেংক সেৱাৰ প্ৰচলনৰ উদ্দেশ্যে ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকে নিৰ্বাচিত অঞ্চলত ভ্ৰাম্যমান বেংক সেৱাৰ আঁচনি গ্ৰহণ কৰিছে।
  - ➢ ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা United States Agency for International Development এ চলোৱা অধ্যয়নত প্ৰতিপন্ন হৈছে যে যিহেতু প্ৰতিখন ৰাজ্যৰ সুকীয়া সুকীয়া বিশেষত্ব আছে, সেয়ে প্ৰতিখন ৰাজ্যৰ বাবে পৃথক কৌশল অৱলম্বন কৰিব লাগিব। ইয়াৰ জৰিয়তে সঠিক প্ৰেক্ষাপটত যথোচিত কৰ্মনীতি নিৰ্ধাৰণ কৰাত সহায়ক হ'ব।
  - ➢ ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ ডেপুটি গভৰ্ণৰ উষা থৰাডে কৈছে যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেই-খনৰ বাবে ব্যৱসায়িক প্ৰতিনিধিত্বৰ নমুনাটো আদৰ্শ স্বৰূপ। তেওঁ কৈছে যে এই নমুনাটো ত্ৰিপু�ৰাৰ দৰে জটিল ভূখণ্ড আৰু সিঁচৰতি হৈ থকা জনসংখ্যা বিশিষ্ট উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ বাবে আদৰ্শ স্বৰূপ হ'ব পাৰে। তেওঁৰ মতে, বেংকে এটা ব্যৱসায় প্ৰতিনিধিত্ব নমুনা (Business Corespondens Model) গ্ৰহণ কৰিছে। ইয়াৰ জৰিয়তে বেংক সেৱাৰ প্ৰতিষ্ঠান নথকা ঠাই বিলাকৰ জনসাধাৰণক বেংক সেৱাৰ সুবিধা দিবলৈ বাণিজিক বেংকৰ প্ৰতিনিধি হিচাপে কাম কৰে।
  - ➢ অঞ্চলটোত সীমান্ত বাণিজ্যক উন্নীত কৰিবলৈ ইতিমধ্যে দুটা বিদেশী বিনিয়োগ (Forex) বেংকৰ শাখা মুকলি কৰা হৈছে, মেঘালয়ৰ ডাউকিত এটা আৰু মণিপুৰৰ ম'ৰেত এটা। অৱশ্যে অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্য আৰু চুবুৰীয়া দেশবিলাকৰ মাজত অধিক উন্নত সীমান্ত বাণিজ্যৰ বাবে আৰু কেইটামান Forex বেংক মুকলি কৰা দৰকাৰ।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ তলৰ বাক্যবিলাক শুদ্ধ নে অশুদ্ধ উল্লেখ কৰক।

(ক) উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনত ভাৰতৰ বেংকৰ সৰ্বমুঠ শাখাৰ 3í তকৈও কম শাখা আছে। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(খ) অসমৰ জনমূৰি জমাধন ৰাষ্ট্ৰীয় গড় হিচাপতকৈ বেছি। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ কোন কোন ঠাইত বিদেশী বিনিময় বেংকৰ শাখা স্থাপন কৰা হৈছে আৰু কিয়? (40 টা মান শব্দত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

.....

.....

৮.৫ অঞ্চলটোৰ সামাজিক আন্তঃগাঁথনি

একোটা অর্থনীতিৰ উন্নতিৰ বাবে শাৰীৰিক বা বাস্তৱিক আন্তঃগাঁথনি আৰু সেৱা আন্তঃগাঁথনিৰ লগতে এটা শক্তিশালী সামাজিক আন্তঃগাঁথনিৰ বিকাশ সাধন হোৱাটো অতি দৰকাৰী। দৰাচলতে, এইটো এটা দুমুখীয়া প্রক্রিয়া। অর্থনৈতিক উন্নয়নেও একোখন সমাজক এটা শক্তিশালী সামাজিক আন্তঃগাঁথনি নির্মাণত সহায় কৰিব পাৰে; আনহাতে সামাজিক আন্তঃগাঁথনিৰ একোটা শক্তিশালী আধাৰেও একোটা অর্থনীতিৰ প্রত্যাশিত আর্থসামাজিক বিকাশ সাধনত সহায় কৰিব পাৰে। এতিয়া আমি 'সামাজিক আন্তঃগাঁথনি' বুলিলে কি বুজোঁ সেই সম্পর্কে আলোচনা কৰিম। ভাৰতীয় প্রেক্ষাপটত এই শব্দ দুটাই দেশৰ শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্য সেৱা পদ্ধতিক সামৰি লয়। এইবিলাকে ভাৰতৰ প্রাথমিক সামাজিক আন্তঃগাঁথনি গঢ়ি তোলে। অৱশ্যে, আমি যেতিয়া সামাজিক খণ্ডৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁ তেতিয়া আন কেতবোৰ ক্ষেত্রও ইয়াত অন্তর্ভুক্ত হয়। এইবিলাক হৈছে ঃ জল আৰু অনাময়, গৃহ নির্মাণ আৰু নগৰ উন্নয়ন, পুষ্টিকৰণ (Nutrition), সমাজ কল্যাণমূলক কার্যক্রম ইত্যাদি। অৱশ্যে, স্বাস্থ্য আৰু শিক্ষাখণ্ডতে বাজেট ৰ অধিকাংশ ধন আৱণ্টিত হয়। এই অনুচ্ছেদত আমি উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ এই দুটা খণ্ডৰ মান আৰু আন্তঃগাঁথনি সম্পর্কে চমুকৈ আলোচনা কৰিম। স্বাস্থ্য খণ্ডটোক লৈ আৰম্ভ কৰা যাওক।

তালিকা ৮.৭ ঃ উত্তৰ পূর্বঞ্চলৰ স্বাস্থ্যৰ আন্তঃগাঁথনি (মার্চ ২০১২)

State	Sub Centres	PHCs	CHCs	Sub Divisional Hospitals	District Hospitals	Mobile Medical Units
1	2	3	4	5	6	7
অৰুণাচল প্রদেশ	286	97	48	0	14	16
অসম	4,604	975	109	13	25	50
মণিপুৰ	420	80	16	1	7	9
মেঘালয়	405	109	29	0	11	7
মিজোৰাম	370	57	9	2	8	9
নাগালেণ্ড	396	126	21	0	11	11
চিকিম	147	24	2	0	4	4
ত্রিপুৰা	719	79	12	11	2	0
NER Total	7,347	1,547	246	27	82	106
All India	148,366	24,049	4,833	987	722	2,134

৮.৫.১ অঞ্চলটোত স্বাস্থ্য আন্তঃগাঁথনি

ৰাজহুৱা স্বাস্থ্য সেৱাৰ আন্তঃগাঁথনিগত ব্যৱস্থাৱলীক তিনিটা তৰপত বিভক্ত কৰা হৈছে যেনে— উপকেন্দ্ৰ (Sub-centres/SCs), ৰাজহুৱা স্বাস্থ্যকেন্দ্ৰ (Public Health Centres/PHCs) আৰু সমূহীয়া স্বাস্থ্য কেন্দ্ৰ (Community Health Centres/CHCs)। একোটা অঞ্চলৰ জনসংখ্যা অনুসৰি এইবিলাক স্থাপন কৰা হয়। বৰ্তমানৰ প্ৰচলিত স্বৰ্ত্তাৱলী অনুসৰি দেশৰ গ্ৰাম্যাঞ্চলসমূহত ৰাজহুৱা স্বাস্থ্য সেৱা প্ৰতিষ্ঠানবিলাকৰ প্ৰতিটো স্তৰত সামৰি লোৱা জনসংখ্যা তালিকাত দেখুওৱা হৈছে। আমি অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন ৰাজ্যৰ স্বাস্থ্য আন্তঃগাঁথনিৰ মান পৰীক্ষা কৰি চাওঁ আহক।

তালিকা ৮.৮ ঃ ভাৰতৰ ২০০১ৰ জনসংখ্যা অনুপাতে স্বাস্থ্য আন্তঃগাঁথনিৰ মান

[2012, মাৰ্চ 31)

ৰাজ্য	SCsৰ সংখ্যা			PHCsৰ সংখ্যা			CHCsৰ সংখ্যা		
	Req	Exis	Sht	Req	Exis	Sht	Req	Exis	Sht
অৰুণাচল প্ৰদেশ	254	379		39	85		9	31	
অসম	5069	5109		826	610	216	206	100	106
মণিপুৰ	412	420		64	72		16	16	
মেঘালয়	597	401	196	90	101		22	24	
মিজোৰাম	146	366		22	57		5	9	
নাগালেণ্ড	535	394	141	80	87		20	21	
চিক্কিম	109	147		17	24		4	4	
ত্ৰিপুৰা	659	539	120	104	73	31	26	10	16

উৎস ঃ *স্বাস্থ্য আৰু পৰিয়াল কল্যাণ মন্ত্ৰ্যালয়, ভাৰত চৰকাৰ*

Abbreviations : Req = Required number (আৱশ্যকীয় সংখ্যা, মাপকাঠি অনুসৰি), Exis = (প্ৰচলিত সংখ্যা) Existing number, নিৰ্ধাৰিত তাৰিখত, Sht = Short fall in number (সংখ্যাৰ নাটনি), নিৰ্ধাৰিত তাৰিখত।

ওপৰৰ তালিকাত দেখা গৈছে যে অঞ্চলটোৰ কিছুমান ঠাইত প্ৰয়োজনতকৈ অধিক সংখ্যক স্বাস্থ্য সেৱা কেন্দ্ৰ আছে; ইয়াৰ বিপৰীতে, আন কিছুমান ঠাইত প্ৰয়োজনতকৈ কম আছে।

৮.৫.২ অঞ্চলটোত শিক্ষাগত আন্তঃগাঁথনি

এইটো প্ৰতিষ্ঠিত সত্য যে শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ ৰাজহাড় হৈছে প্ৰাথমিক শিক্ষা। শিক্ষাৰ ভৱিষ্যত বহু পৰিমাণে নিৰ্ভৰ কৰে প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ মানদণ্ডৰ ওপৰত। সাধাৰণতে প্ৰাথমিক আৰু উচ্চ প্ৰাথমিক শিক্ষা সপ্তম শ্ৰেণীলৈ প্ৰসাৰিত হয়। শিক্ষাৰ পৰৱৰ্তী পৰ্যায়টো হৈছে মাধ্যমিক শিক্ষা। সাধাৰণতে, মাধ্যমিক আৰু উচ্চ মাধ্যমিক শিক্ষা আৰম্ভ হয় অষ্টম শ্ৰেণীৰ পৰা আৰু দ্বাদশ শ্ৰেণীলৈকে বিস্তাৰিত। শিক্ষাৰ অন্তিম

পৰ্যায়টো হৈছে উচ্চ শিক্ষা। ইয়াত স্নাতক পৰ্যায়ৰ পৰা গৱেষণা আৰু ডক্টৰেল (doctoral) পৰ্যায়লৈ অন্তৰ্ভুক্ত।

একোখন ৰাজ্যৰ শিক্ষাৰ মানদণ্ড নিৰূপণ কৰিবলৈ কিছুমান সূচক আছে, আমি ইয়াত সেই সূচকবিলাকৰ ওপৰত মনোযোগ নিদিওঁ। আমি কেৱল সংখ্যাগত দিশটোতহে প্ৰধানকৈ নজৰ দিম। সংখ্যাগত দিশৰ সৈতে সমানে গুৰুত্বপূৰ্ণ গুণগত দিশৰ বিষয়ে পৰৱৰ্তী পৰ্যায়ত আলোচনা কৰা হ'ব।

তলৰ ৪.৯ নং তালিকাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ শিক্ষাৰ বিভিন্ন স্তৰৰ আন্তঃগাঁথনিগত অৱস্থান দেখুওৱা হৈছে।

তালিকা ৮.৯ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ শিক্ষাৰ বিভিন্ন স্তৰৰ আন্তঃগাঁথনিগত অৱস্থান

ৰাজ্য	প্ৰাথমিক স্কুল	উচ্চমাধ্যমিক	মহাবিদ্যালয়	বিশ্ববিদ্যালয়
অৰুণাচল প্ৰদেশ	১,৯৪১	১৯১	২৬	৩
অসম	৩১,২৬২	৫৪৮২	৫১৯	১২
মণিপুৰ	২৪৩৫	৭৬১	৮১	৩
মেঘালয়	৬৬২৭	৬৭৬	৬৬	১০
মিজোৰাম	১৮২১	৫৩৪	২৯	৩
নাগালেণ্ড	১৬৬২	৩৩৭	৬২	৪
চিকিম	৭৪৯	১২৬	১৯	৬
ত্ৰিপুৰা	২৩০৭	৫০৪	৪৩	৩
ভাৰত	৭৪৮,৫৪৭	১২৮,৩৭০	৩৭,৮৪০	৬৬৫

উৎস ঃ *উত্তৰ পূৰ্বৰ প্ৰাথমিক পৰিসংখ্যা, ২০১৫*

ওপৰৰ তালিকাৰ পৰা দেখা যায় গোটেই ভাৰততে প্ৰাইমেৰী স্কুলৰ সংখ্যা ৭৪৮৫৪৭ খন হোৱাৰ বিপৰীতে অসমৰ সংখ্যা ৩১,২০২ যিটো উত্তৰ পূৰ্বৰ ভিতৰতেই সৰ্বাধিক। পৰিত্যাগ কৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অনুপাতৰ হাৰ বুলিলে সাধাৰণতে আমি এখন বিদ্যালয় বা মহাবিদ্যালয়ৰ নিদিষ্ট পাঠক্ৰম সম্পূৰ্ণ কৰিবলৈ সক্ষম নোহোৱা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অনুপাতৰ শতকৰা হাৰকে বুজো। উত্তৰ পূবাঞ্চলৰ বিদ্যালয়বোৰৰ ক্ষেত্ৰত পৰিত্যাগৰ অনুপাতৰ হাৰ তলত দিয়া তালিকাৰ (৪.১০) পৰা জানিব পাৰি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ তলৰ বাক্যবিলাক শুদ্ধ নে অশুদ্ধ উল্লেখ কৰক।

(ক) 2005ৰ সময়ছোৱাত অসমত সকলো স্তৰৰ স্বাস্থ্য সেৱাৰ ব্যৱস্থা প্ৰচলিত মাপকাঠিতকৈ বেছি আছিল। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

(খ) অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ভিতৰত দশম পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ সময়ছোৱাত স্বাস্থ্য আন্তঃগাঁথনিৰ বিভিন্ন স্তৰৰ লক্ষ্যত উপনীত হোৱা একমাত্ৰ ৰাজ্যখন হৈছে নাগালেণ্ড। (শুদ্ধ/অশুদ্ধ)

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে স্থাপিত আন্তঃগাঁথনিৰ চমুকৈ মূল্যায়ন কৰক। (50টা মান শব্দত উত্তৰ লিখক)

.....

.....

তালিকা ৮.১০ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অনুপাতৰ হাৰ

State	Classes I-V			Classes I-VIII			Classes I-X		
	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total	Boys	Girls	Total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
অৰুণাচলhal	43.8	42.1	43.0	51.7	49.1	50.5	62.8	61.0	61.7
অসম	33.2	26.4	29.9	49.8	58.2	54.0	76.8	78.1	77.4
মণিপুৰ	46.1	45.3	45.7	51.7	53.9	52.8	45.7	44.8	45.3
মেঘালয়ya	61.0	55.7	58.4	72.5	68.3	70.4	78.0	76.7	77.4
মিজোৰাম	37.1	38.7	37.9	37.5	35.7	36.7	55.0	52.3	53.7
নাগালেণ্ড	40.1	39.8	39.9	45.2	45.6	45.4	75.8	74.4	75.1
চিকিম	24.9	11.0	18.4	50.6	34.3	42.8	72.4	67.1	69.9
ত্ৰিপুৰা	31.9	30.3	31.1	50.2	45.9	48.2	59.1	57.5	58.4
ভাৰত	28.7	25.1	27.0	40.3	41.0	40.6	50.4	47.9	49.3

ওপৰৰ তালিকাৰ পৰা দেখা যায় যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ প্ৰতিখন ৰাজ্যৰেই পৰিত্যাগৰ অনুপাতৰ হাৰ সৰ্বভাৰতীয় হাৰতকৈ বেছি। কেৱল মাত্ৰ ব্যতিক্ৰম চিকিম (18.4%, 1ম শ্ৰেণী- 5ম শ্ৰেণী) মিজোৰামত (36.7%, 1ম শ্ৰেণী- 8ম শ্ৰেণী) আৰু মণিপুৰত (45.3%, 1ম শ্ৰেণী- দশম শ্ৰেণী)

৮.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অঞ্চলটোৰ ৰাজ্যকেইখনৰ ভিতৰত অসমে সৰ্বাধিক পৰিমাণৰ বিদ্যুৎ উৎপন্ন কৰে, 2007ৰ 31 মাৰ্চত 722 মেগাৱাট। ই উৎপাদন প্ৰধানকৈ তাপ প্ৰযুক্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল।
- মেঘালয়ে নিজৰ চাহিদাতকৈ অধিক পৰিমাণৰ বিদ্যুৎ উৎপন্ন কৰে আৰু প্ৰধানকৈ অসমলৈ বিদ্যুতৰ যোগান ধৰে।
- মেঘালয়ে উৎপন্ন কৰা প্ৰায় 36í বিদ্যুৎ ৰপ্তানি কৰে। অৱশ্যে, ৰাজ্যখনত বিদ্যুৎ সংযোজিত গাঁৱৰ সংখ্যা তেনেই তাকৰ (47.5í)।
- অঞ্চলটোত 2004 চনত পথৰ দৈৰ্ঘ্য আছিল 2.82 লাখ কিলোমিটাৰ, ইয়াৰে 0.59 লাখ কিলোমিটাৰ পকীপথ। ভাৰত মুঠ পথৰ 57í পকীপথ; কিন্তু উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সৰ্বমুঠ পথৰ 21í হে পকীপথ।
- মেঘালয় আৰু চিকিমক বাদ দি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ আন ছখন ৰাজ্য ভাৰতৰ ৰে'ল মানচিত্ৰত

অন্তর্ভুক্ত।

- BSNLএ সমগ্র অঞ্চলটো চাৰিটা চক্রত বিভক্ত কৰিছে। অসমে অকলে অসম চক্র, মেঘালয়, মিজোৰাম আৰু ত্রিপুৰা NE-1 চক্রত অন্তর্ভুক্ত, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ আৰু অৰুণাচল প্রদেশ NE-2 চক্রত অন্তর্ভুক্ত। চিক্কিম পৃথকভাৱে চিক্কিম চক্রৰ অন্তর্ভুক্ত।
- অঞ্চলটোৰ সর্বমুঠ দূৰ সংযোগৰ 50i তকৈও অধিক সংযোগ অসমত হৈছে। অৱশ্যে, জনসংখ্যা অধিক হোৱা বাবে ৰাজ্যখনত দূৰ সংযোগৰ ঘনত্ব সর্বনিম্ন, মাত্র 3.79¼
- সর্বাধিক সংখ্যক ডাকঘৰ থকা ভাৰততে আছে পৃথিৱীৰ বৃহত্তম ডাক নেটৱর্ক।
- উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলত বেংক সেৱা বৰ বেছি সন্তোষজনক নহয়।
- জনমূৰি জমাৰ দৰে উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ সকলো ৰাজ্যতে জনমুৰি ঋণো সর্বভাৰতীয় তুলনাত কম।
- বীমাখণ্ডত নতুন পলিচিৰ সংখ্যা আৰু প্রিমিয়ামৰ সংগ্রহ উভয় ক্ষেত্রতে উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলত বীমাৰ সমগ্রিক ব্যৱসায় 3i তকৈও কম।
- উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ কিছুমান ৰাজ্যত প্রয়োজনীয়তকৈ অধিক সংখ্যক স্বাস্থ্যসেৱা প্রতিষ্ঠান থকাৰ বিপৰীতে আন কেতবোৰত প্রয়োজনতকৈ কম আছে।

৮.৭ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

1] ড০ প্রণৱ কুমাৰ ধৰঃ *অসমৰ অর্থনীতি (উত্তৰ-পূৱ ভাৰতৰ অর্থনীতিসহ)*, কল্যাণী পাব্লিচার্ছ।

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1] P. K. Dhar: *The Economy of Assam (Including Economy of North East India)*, Kalyani Publishers, 18th Edition, 2007.

৮.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (খ) অশুদ্ধ।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ BSNLএ সমগ্র অঞ্চলটো চাৰিটা চক্রত বিভক্ত কৰিছে। অসমে অকলে অসম চক্র, মেঘালয়, মিজোৰাম আৰু ত্রিপুৰা NE-1 চক্রত অন্তর্ভুক্ত, নাগালেণ্ড, মণিপুৰ আৰু অৰুণাচল প্রদেশ NE-2 চক্রত অন্তর্ভুক্ত। চিক্কিম পৃথকভাৱে চিক্কিম চক্রত অন্তর্ভুক্ত।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) শুদ্ধ (খ) অশুদ্ধ

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অঞ্চলটোত বিদেশী বিনিময় বেংকৰ দুটা শাখা খোলা হৈছে, মেঘালয়ৰ ডাউকীত এটা আৰু মণিপুৰৰ ম'ৰেত এটা। এই বেংকৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হৈছে চুবুৰীয়া দেশবিলাকৰ সৈতে অঞ্চলটোৰ সীমান্তৰ বাণিজ্য সম্প্ৰসাৰিত কৰা।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (খ) শুদ্ধ

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ উচ্চ শিক্ষাত মহাবিদ্যালয় আৰু বিশ্ববিদ্যালয়সমূহ অন্তৰ্ভুক্ত। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত সকলো প্ৰকাৰৰ মহাবিদ্যালয়কে ধৰি 2005–2006ত মহাবিদ্যালয়ৰ সংখ্যা হৈছে 633। 2006–2007 ৰ সময়ছোৱাত অঞ্চলটোত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সৰ্বমুঠ সংখ্যা হৈছে 14।

৮.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) চমু প্ৰশ্ন (150টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন ৰাজ্যত বিদ্যুৎ শক্তিৰ পৰ্যাপ্ততা সম্পৰ্কে এটা চমুটোকা লিখক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ বিষয়ে এটা চমু বিৱৰণ দিয়ক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ দূৰ সংযোগৰ আন্তঃগাঁথনিৰ অৱস্থা সম্পৰ্কে চমুকৈ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যকেইখনত স্বাস্থ্য সেৱা প্ৰতিষ্ঠানৰ পৰ্যাপ্ত ব্যৱস্থা আছে বুলি আপুনি ভাবে নে? যুক্তি দৰ্শাওক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বেংক সেৱাৰ আন্তঃগাঁথনি উপযুক্ত বুলি আপুনি ভাবেনে? যদি নাভাবে, ইয়াৰ উন্নতিৰ বাবে কি পদেক্ষপ গ্ৰহণ কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিব?

(খ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (300–500টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাস্তৱিক বা শাৰীৰিক আন্তঃগাঁথনিগত ব্যৱস্থাৱলী সম্পৰ্কে এখন ৰচনা লিখক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিত্তীয় আন্তঃগাঁথনি সম্পৰ্কে সমালোচনামূলক আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ 'সামাজিক আন্তঃগাঁথনি' বুলিলে আপুনি কি বুজে? উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সামাজিক আন্তঃগাঁথনিৰ এটি বিৱৰণ দাঙি ধৰক।

*** ***** ***